

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : การศึกษาวัฒนธรรมชุมชนเขตลุ่มแม่น้ำกกเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ชื่อผู้วิจัย : ปฏิพันธ์ อุทยานกุล
วาสนา หว่างสกุล
ปทุมวดี เจริญสุข

ปีงบประมาณ : 2553

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนเขตลุ่มแม่น้ำกกเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูล วิถีชีวิตชุมชนลุ่มแม่น้ำกก และศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มแม่น้ำกกเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนใน 3 ตำบลของเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย ที่อยู่ภายใต้เขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคอยฮาง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว และองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลแม่ยาว จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านแคววัวดำและบ้านรวมมิตร ตำบลห้วยชมภู จำนวน 1 หมู่บ้าน คือ บ้านจะคือ และตำบลคอยฮาง จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านผาเสริฐพัฒนา และบ้านอาแป โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั้งจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการออกภาคสนามด้วยการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการจัดเวทีชุมชน ซึ่งผลการศึกษานี้สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ในเขตพื้นที่การศึกษาพบว่าวัฒนธรรมชุมชนที่มีความหลากหลาย เนื่องจากบริเวณลุ่มแม่น้ำกกเป็นพื้นที่ซึ่งประชากรหลากหลายชาติพันธุ์ได้เข้ามาจับจองเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นที่ทำกิน แต่จากภาพรวมของการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในส่วน of วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนลุ่มน้ำกกยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีทั้งที่เป็นของดั้งเดิมของตนเอาไว้อย่างเหนียวแน่น และควบคู่กันไปกับคือไม่ปฏิเสธวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดขึ้นใหม่ตามสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบันอีกด้วย

2. ข้อมูลด้านศักยภาพทางการท่องเที่ยว จากการศึกษาข้อมูลของคณะนักวิจัยพบว่าศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำกกประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้านหลัก ๆ ได้แก่ 1) ปัจจัยของการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีทั้งทางบกและทางน้ำ 2) ด้านที่พักอาศัย ที่มีทั้งบ้านพักของคน

ในชุมชน เกสต์เฮาส์และโฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐาน 3) สิ่งที่สามารถดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติหรือทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ รวมไปถึงการให้บริการที่สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น 4) กิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมทำให้เกิดขึ้น หมายรวมถึงพิธีกรรม ประเพณีและศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ และ 5) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ที่พักที่มีความสะอาดปลอดภัย ได้มาตรฐาน ร้านค้าในชุมชน โทรศัพท์พื้นฐานและโทรศัพท์สาธารณะ ระบบไฟฟ้า ประปา แหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น

3. ในส่วนของแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มแม่น้ำกก ทั้ง 3 ตำบลนั้น คณะนักวิจัยได้ออกแบบแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยยึดตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยว 5A ซึ่งชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรนำมาพิจารณาดำเนินการตามแนวทางที่กำหนด เพื่อสามารถพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ในอนาคต

Abstract

Research Title : The Study of Communal Culture in Mae Kok River Basin Communities for Sustainable Tourism Development

Researchers : Mr. Patipan Uttayanukul
Miss Wassana Wangsakul
Miss Pathumwadee Jareonsuk

Fiscal Year : 2553

The research entitled “A Study of Kok Watershed Community’s Culture to Obtain Guideline for Developing Sustainable Tourism” was a qualitative research. The purposes of this research were to study and collect data concerning Kok Watershed Community’s lifestyles and to investigate Kok Watershed Community’s potential to obtain guideline for developing sustainable tourism of 3 communities consisting of 3 sub-districts in Muang Chiang Rai District ruled by Doi Hang sub-district administrative organization, Mae Yao sub-district administrative organization, and Huay Chom Phu sub-district administrative organization. Besides, data collection was also conducted from 5 villages; Baan Kwae Dum and Baan Ruam Mitr in Mae Yao sub-district, Baan Ja Kue in Huay Chom Phu sub-district and Baan Pha Sert Pattana and Baan Ar-Pae in Doi Hang sub-district. The research was conducted by literature review method and a field trip by interviewing, focus group discussion, participant observation and forum community. The findings were as follows:

1. Regarding to community’s culture and tradition data, it was found that the community had a variety of culture due to the location of Kok watershed which was settled by many tribes. Generally, the community has still conserved their traditional culture and tradition firmly and they have also accepted the new culture and tradition existing by current condition.

2. Regarding to tourism potential data, it showed that Kok Watershed Community's potential consisted of 5 main factors; 1) The access to the tourist attraction by land and water 2) The accommodation; houses in the community, standard guesthouse, and home stays 3) The tourist attractions, for example, natural places, places reflected lifestyles, natural environment or fertility resources, and impression services for tourists, and so on. 4) The activities arranged by community participation, for example, rites, ceremonies, traditions and art handicrafts 5) The facilities to comfort the tourists, such as safe and standard accommodation, shop in the community, house phone and public phone, electricity, water supply, tourist information, and local tour guide, and so on.

3. Regarding to guideline for developing sustainable tourism of 3 sub-districts; the researchers have designed the guideline for developing sustainable tourism based on tourism standard 5A. The community and people involved should consider and operate according to the guideline to get the tourism potential improved to be sustainable in the future.

กิตติกรรมประกาศ

ตลอดระยะเวลาเกือบ 1 ปี ที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินงานศึกษาวิจัยในหัวข้อ “การศึกษาวัฒนธรรมชุมชนในเขตลุ่มแม่น้ำกกเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน” นั้น ได้พบเจอปัญหาและอุปสรรคมากมาย แต่ที่หนักหนาสาหัสที่สุดก็คือ การเสียชีวิตอย่างกะทันหันของหัวหน้าโครงการวิจัย คือรองศาสตราจารย์ทวิ สมหวัง ผู้เป็นต้นคิดในการทำวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งต่อมาคณะผู้วิจัยที่เหลือจึงต้องมาประชุมกัน โดยด่วน เพื่อหารือกันว่าจะทำอย่างไรต่อไปกับงานวิจัยชิ้นนี้ จะเดินหน้าทำต่อไปหรือยกเลิกเสียตั้งแต่เนิ่น ๆ และที่สุดในที่ประชุมก็ได้ข้อสรุปว่า เราจะยังคงดำเนินงานวิจัยต่อไปถึงแม้ว่าจะไม่มีรองศาสตราจารย์ทวิ สมหวัง เป็นหัวเรือใหญ่แล้วก็ตาม ในทางกลับกัน คณะผู้วิจัยต่างตั้งปณิธานว่าจะทำงานวิจัยนี้ให้สำเร็จสมความตั้งใจของรองศาสตราจารย์ทวิ สมหวังให้จงได้

ปัญหาต่อมาก็คือ ในส่วนคณะนักวิจัยที่เหลืออยู่นั้น ถ้านับประสบการณ์ด้านการวิจัยก็ถือว่ายังมีความอ่อนด้อยมากนัก จึงทำให้ตลอดระยะเวลาที่ทำงานวิจัยต้องพบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย แต่ด้วยความอดทน ความพยายามและความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำงานวิจัยชิ้นนี้ให้สำเร็จ คณะนักวิจัยก็สามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ มาได้ ด้วยความช่วยเหลือและคอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ รวมไปถึงให้กำลังใจที่อย่างสม่ำเสมอจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลาย ดังที่คณะนักวิจัยจึงขอเอ่ยนามท่านเหล่านั้นเพื่อขอแสดงความขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชุกกลิน อุนวิจิตร ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และอาจารย์ฤติกร เดชาชัย อาจารย์ประจำโปรแกรมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการที่คอยให้คำปรึกษา แนะนำ อ่านและตรวจทานต้นฉบับงานวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นทำโครงการจวบจนกระทั่งเสร็จสิ้นทุกกระบวนการ

ขอขอบพระคุณอาจารย์เสกสรรค์ พันธุ์สีบ และคุณรัชภูมิ พิมพา ที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม

ขอขอบพระคุณอาจารย์ศิรินพวรรณ ชุ่มอินทจักร อาจารย์ประจำโปรแกรมภาษาตะวันตก ที่กรุณาช่วยตรวจสอบและแก้ไขบทความภาษาอังกฤษให้มีความสมบูรณ์ ถูกต้องและเป็นสากลมากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคุณเฉลิมชัย ธรรมบัณฑิต หัวหน้าศูนย์อนามัยชั่วคราว หมู่ที่ 10 บ้าน
จะคือ ตำบลห้วยชมภู รวมถึงชาวบ้านทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูลและการเสนอ
ข้อคิดเห็นในการจัดทำงานวิจัยนี้

ขอขอบพระคุณคุณอาแป่ อามอ คุณบุญช่วย ใจกว้าง และตัวแทนจากตำบลคอยฮาง ที่
อนุเคราะห์ข้อมูลและให้ความสะดวกในการลงพื้นที่

ขอขอบพระคุณ คุณอนันท์ ไค้โศ ตัวแทนจากหมู่บ้านแคว้วคำ และชาวบ้านทุกท่านที่
กรุณาให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านในพื้นที่วิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณคุณชาวบ้านรวมมิตรและสมาคมช่างในความกรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับ
ข้อมูลด้านธุรกิจการท่องเที่ยวของชุมชน

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่จากอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก องค์การบริหารส่วนตำบล
คอยฮาง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวและองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ที่ให้ความ
อนุเคราะห์ในด้านข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

และท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนในการ
ทำงานวิจัยในครั้งนี้

หากความดีอันใดที่พึงได้จากงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขออุทิศให้เพื่อบุคลากรวงวิญญานอัน
บริสุทธิ์ของรองศาสตราจารย์ทวี สมหวัง อดีตหัวหน้าโครงการวิจัยผู้ล่วงลับ ส่วนความผิดพลาด
และข้อบกพร่องต่าง ๆ นั้น คณะผู้วิจัยขออ้อมรับเพื่อจะได้ทำการแก้ไขในโอกาสต่อไป

คณะผู้วิจัย

สิงหาคม 2553

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	๗
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย.....	3
ประโยชน์ของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	4
นิยามศัพท์.....	4
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีและวัฒนธรรม.....	10
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.....	17
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	26
การวางแผนธุรกิจท่องเที่ยวโดยใช้ 5A.....	27
หลักการวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยใช้ SWOT.....	28
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	32
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	36
ข้อมูลและแหล่งข้อมูล.....	36
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	37
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	38

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	38
การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล.....	39
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	40
ตอนที่ 1 บริบททั่วไปของชุมชนที่ศึกษา.....	40
ข้อมูลพื้นฐานตำบลคอยฮาง.....	40
ข้อมูลพื้นฐานตำบลแม่ยาว.....	65
ข้อมูลพื้นฐานตำบลห้วยชมภู.....	90
ตอนที่ 2 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มแม่น้ำกก.....	113
ศักยภาพด้านการเข้าถึงในแต่ละชุมชน.....	113
ศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยว.....	114
ศักยภาพด้านโครงสร้างพื้นฐาน.....	114
ศักยภาพด้านองค์กรทางการท่องเที่ยว.....	114
ศักยภาพด้านพื้นที่ในการท่องเที่ยวของแต่ละตำบล.....	115
ศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยว.....	117
ศักยภาพด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว.....	119
ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของแต่ละตำบล.....	121
ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการหาแนวทาง	
พัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยว.....	123
ข้อเสนอแนะจากชุมชน.....	123
ข้อเสนอแนะจากหน่วยงานราชการ.....	126
ข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยว.....	127
ตอนที่ 4 การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐบาลกับชุมชน.....	128

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยว โดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน 5A.....	129
ตำบลคอยฮาง.....	129
ตำบลแม่ยาว.....	130
ตำบลห้วยชมภู.....	130
บทที่ 5 บทสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	132
สรุปผลการศึกษา.....	132
อภิปรายผลการศึกษา.....	134
ข้อเสนอแนะ.....	135
บรรณานุกรม.....	136
ภาคผนวก	
ภาคผนวกที่ 1 บริบทเรื่องชาวเขาในประเทศไทย	142
ภาคผนวกที่ 2 ภาพกิจกรรม.....	156
ภาคผนวกที่ 3 ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลในชุมชน.....	162
ภาคผนวกที่ 4 แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว (ภาษาไทย)	166
ภาคผนวกที่ 5 แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว (ภาษาอังกฤษ)	169
ภาคผนวกที่ 6 ตัวอย่างแบบเสนอความคิดเห็นของชุมชน.....	171
ภาคผนวกที่ 7 ประวัติคณะผู้วิจัย.....	172

สารบัญภาพ

หน้า

แผนที่ท่องเที่ยวตำบลคอยฮาง.....	46
แผนที่หมู่บ้านหมู่ 6 บ้านผาเสริฐพัฒนา.....	55
แผนที่หมู่บ้านหมู่ 6 บ้านโป่งน้ำร้อน.....	64
แผนที่ตำบลแม่ยาว.....	66
แผนที่หมู่บ้านแคววัวดำ.....	89
แผนที่บ้านจะคือ หมู่ที่ 10 ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย.....	105
แผนที่แสดงแนวเขตเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	108

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดเชียงรายนับเป็นอีกหนึ่งจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบนที่ประสบความสำเร็จทางการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากรองจากจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีผู้สนใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้อัตราการท่องเที่ยวขยายตัวในสัดส่วนร้อยละ 8.5 และเมื่อพิจารณาภาวะการท่องเที่ยวในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (ปี 2546-2550) พบว่า จังหวัดเชียงรายมีอัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวสูงขึ้นทุกปี โดยมีอัตราการขยายตัวสูงถึงร้อยละ 8.08 มีจำนวนนักท่องเที่ยวถึง 1,436,435 คน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือเขต 2, 2551: 36)

จากปัจจัยดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่าเชียงรายเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพที่ดีเหมาะแก่การท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น อีกทั้งลักษณะเด่นทางภูมิประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน อันได้แก่ประเทศพม่า ประเทศลาวและเชื่อมต่อกับประเทศจีนได้ จึงสามารถดึงดูดให้ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจในจังหวัดเชียงรายมีการเติบโตมากกว่าเดิม

นอกจากนั้น เชียงรายยังเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่ถูกคัดเลือกในโครงการศึกษาแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว ภายใต้ชื่อว่า “ถิ่นฟ้าล้านนาตะวันออก” (Serene Lanna) ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่และน่าน พื้นที่ในจังหวัดที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ถูกจัดให้เป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเสริม 1 ใน 7 กลุ่มที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ เพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้จังหวัดเชียงรายยังเป็นพื้นที่ที่มีบริบทของวิถีชีวิต วัฒนธรรมซึ่งกำลังเป็นหนึ่งในทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวในศตวรรษนี้ เชียงรายจึงมีความพร้อมอย่างยิ่งที่จะเปิดโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายในหลาย ๆ กลุ่มได้เข้ามาเพื่อศึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) อีกด้วย (มนัส สุวรรณ: โครงการการศึกษาแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน, 2546 : 2)

นอกจากปัจจัยสำคัญทางด้านลักษณะทางกายภาพของจังหวัดแล้ว ลักษณะเด่นของประชากรภายในจังหวัดเองก็มีความน่าสนใจ และสามารถใช้เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติให้เข้ามาท่องเที่ยวได้ไม่ยาก นั่นคือ ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยหรือชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่สูงทางภาคเหนือ จนอาจเปรียบได้ว่าชาวไทยภูเขาเหล่านี้เปรียบเสมือนเป็น “กระดูกสันหลัง” ของการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะการ

ท่องเที่ยวแบบเดินป่าและการท่องเที่ยวตามหมู่บ้านบนพื้นที่สูงต่าง ๆ เพื่อสัมผัสวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะรู้สึกคุ้มค่าในการได้มาเยี่ยมชมและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

เมื่อปลายปี พ.ศ. 2542 สมาคมการท่องเที่ยวภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก (PATA) โดยชมรมพาค้าประเทศไทย (PATA Thailand Chapter) มีความประสงค์จะพัฒนาหมู่บ้านชาวเขาในจังหวัดเชียงรายสู่โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม หลังจากมีการสรรหาหมู่บ้านชาวเขาที่มีความเหมาะสม ชุมชนชาวเขาเผ่าอาข่า ณ บ้านห่อซา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ได้รับการคัดเลือกเพื่อเป็นหมู่บ้านนำร่องสำหรับโครงการนี้ ในกลางปี พ.ศ. 2543 องค์กรพัฒนาเอกชน คือ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนเชียงราย ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบวิถีชุมชน (Rural Tourism) ได้ส่งเสริมให้ชนเผ่าต่าง ๆ เล็งเห็นคุณค่าและร่วมอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองไว้ให้คนรุ่นหลังและนักท่องเที่ยวได้ศึกษาต่อไป

ชุมชนลุ่มแม่น้ำกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีผู้อาศัยส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขา อันได้แก่ ชนเผ่ากระเหรี่ยง ลาหู่ อาข่า ลีซอ จีนฮ่อ โดยมีจำนวนประชากรมากกว่าคนพื้นเมือง อีกทั้งแม่น้ำกกถือเป็นแม่น้ำสายหลักของจังหวัดเชียงราย เป็นเขตที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์หล่อเลี้ยงด้านการเกษตรและการคมนาคมของประชาชนในเขตลุ่มน้ำนี้มาช้านาน นอกจากนั้นแล้วยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี กล่าวคือ บริเวณลุ่มแม่น้ำกกมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ วนอุทยาน หน่วยจัดการต้นน้ำ บ่อน้ำร้อน รวมถึงมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของกลุ่มชนเผ่าที่มีความแตกต่างจากคนในพื้นที่ราบ ประชากรชนเผ่าต่าง ๆ เหล่านี้ได้มีการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของตนเองไว้ ถึงแม้ว่าวิทยาการสมัยใหม่จะได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไปบ้างก็ตาม ชุมชนเหล่านี้ยังถือว่าเป็นกลุ่มที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย นอกเหนือจากการมาพักผ่อนแล้วยังเป็นการเรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ จากกลุ่มชนชั้นที่มีความแตกต่างกันในเรื่องภาษาที่ใช้สื่อสาร วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การรักษาซึ่งขนบธรรมเนียมดั้งเดิม จึงไม่ใช่เรื่องยากที่ชุมชนในเขตลุ่มน้ำกกจะเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวอีกหลาย ๆ กลุ่ม

จากการศึกษาเบื้องต้น พื้นที่ในเขตลุ่มน้ำกกเป็นพื้นที่ที่ความพร้อมทางการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะการท่องเที่ยวไปตามลำน้ำ การเยี่ยมชมหมู่บ้านชาวเขาเพื่อสัมผัสวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างหลากหลายของชุมชน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมสามารถยืนยันได้ว่า พื้นที่ลุ่มน้ำกกเป็นพื้นที่ที่สามารถพัฒนาในเรื่องของการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในพื้นที่ให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ ซึ่งวัฒนธรรมเฉพาะชุมชนที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นได้รับการกล่าวถึงเป็นอันมาก ในฐานะที่เป็นทางเลือกหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน จึงต้องเริ่มจากการใช้จุดแข็งและศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง

ให้กับประชากรและชุมชน ในขณะเดียวกันก็เป็นการแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจให้สำเร็จได้ ซึ่งวัฒนธรรมชุมชน เป็นขบวนการเฉพาะที่ เฉพาะชุมชน เป็นรากฐานทางการพัฒนาในทุกระบบและทุกระบวนการ การพัฒนาตามแนวทางวัฒนธรรมชุมชนนี้ ที่ผ่านมามีได้เกิดขึ้นมาบ้างแล้ว แต่ยังขาดการให้ความรู้แก่คนในชุมชนที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของคนในชุมชนที่ดีพอ ตลอดจนคุณภาพทางการท่องเที่ยวในเขตชุมชนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ศักยภาพของบุคลากรยังอยู่ในระดับต่ำ ทั้งในด้านความรู้ และการจัดการที่เหมาะสม จากข้อบกพร่องดังกล่าวจึงเป็นที่มาของโครงการวิจัยครั้งนี้ และจากการหารือระดมความคิดเห็นร่วมกันของคณะผู้วิจัย ได้มีแนวความคิดร่วมกันที่จะแสวงหาคำตอบ และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยในนามนักวิชาการและชุมชนในเขตลุ่มแม่น้ำกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เพื่อการหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนที่มีอยู่ว่า ควรจะเป็นแนวทางใดบ้าง

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษา รวบรวมข้อมูลด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนลุ่มแม่น้ำกก
2. เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มแม่น้ำกก
3. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำกกใน 3

ตำบลของเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ได้แก่ตำบลคอยฮาง ตำบลห้วยชมภูและตำบลแม่ยาว

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ข้อมูลด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนลุ่มแม่น้ำกก
2. ได้ข้อมูลด้านศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำกก
3. ได้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำกกทั้ง 3 ตำบล

ของเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ได้แก่ตำบลคอยฮาง ตำบลห้วยชมภูและตำบลแม่ยาว

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาข้อมูลวัฒนธรรมชุมชนด้านต่าง ๆ คือ

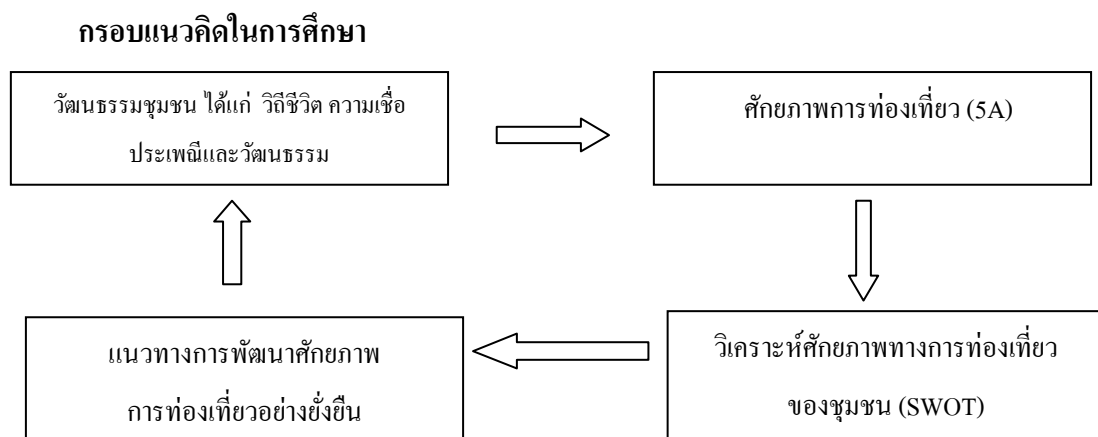
1. ด้านวิถีชีวิต
2. ด้านความเชื่อ
3. ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

พื้นที่สำหรับศึกษาและเก็บข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้เป็นชุมชนในเขตลุ่มแม่น้ำก 3 ตำบล ภายใต้เขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคอยฮาง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว และองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ประกอบด้วย 5 ชุมชน ดังนี้คือ

ตำบลแม่ยาว จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านแคววัวดำและบ้านรวมมิตร (ชุมชนกระเหรียง)

ตำบลห้วยชมภู จำนวน 1 หมู่บ้าน คือ บ้านจะคือ (ชุมชนลาหู่)

ตำบลคอยฮาง จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านผาเสริฐพัฒนา (ชุมชนพื้นเมือง) และบ้านอาแป (ชุมชนอาข่า)

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์

วัฒนธรรมชุมชน หมายถึง วัฒนธรรมที่ชุมชนสร้างขึ้นเพื่อสามารถปกครองกันเองได้ อยู่ร่วมกันได้ แก้ไขปัญหาเองได้ มีความร่วมมือ ช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนและสิ่งแวดล้อมเกิดคุณภาพ

ศักยภาพทางการท่องเที่ยว หมายถึง ข้อกำหนดหรือตัวชี้วัดที่ชุมชนพัฒนาขึ้นมาใช้เป็นบรรทัดฐาน การปฏิบัติงานหรือกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวเกิดคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ตามความพร้อมของชุมชน และความต้องการของนักท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ซึ่งได้แก่ บุคคลองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ได้เข้ามารับรู้ วางแผน รับผิดชอบ ดำเนินงาน จัดการในผลประโยชน์ร่วมกันในกิจกรรมทางการท่องเที่ยวตลอดตามความพร้อมและโอกาส ทั้งนี้การเข้ามามีส่วนร่วมควรเป็นไปด้วยความสมัครใจและเห็นประโยชน์อย่างแท้จริง

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการบริหารและการจัดการที่ดี ให้ความเคารพต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งต้องคำนึงถึงผลกระทบทั้งในอดีต ปัจจุบัน และที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต อีกทั้งต้องรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพและการดำรงไว้ซึ่งระบบนิเวศที่สมบูรณ์ เพื่อดึงให้เป็นจุดเด่นในแต่ละชุมชน

ชุมชนเขตลุ่มแม่น้ำกก หมายถึง ชุมชนในพื้นที่ที่อยู่ติดกับแม่น้ำกก คือ ตำบลคอยฮาง ตำบลแม่ยาว และตำบลห้วยชมภู เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย รวม 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนถนนพื้นเมือง ชุมชนกระเหรียง ชุมชนอาข่า และชุมชนลาหู่ ซึ่งได้เลือกหมู่บ้านตัวอย่างในพื้นที่การวิจัยเป็นจำนวน 5 หมู่บ้าน ดังนี้ หมู่บ้านผาเสริฐพัฒนาและหมู่บ้านอาแป ในพื้นที่ตำบลคอยฮาง หมู่บ้านรวมมิตรและหมู่บ้านแคววัวดำ ในพื้นที่ตำบลแม่ยาว หมู่บ้านจะคือ ในพื้นที่ตำบลห้วยชมภู

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนเขตลุ่มแม่น้ำกกเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้าและศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีและวัฒนธรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและแนวทางในการพัฒนา
4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
5. การวางแผนธุรกิจท่องเที่ยวโดยใช้ 5A
6. หลักการวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยใช้ SWOT
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน

1.1 ความหมายของวัฒนธรรม

คำว่า “วัฒนธรรม” เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมาเป็นเวลานาน ดังนั้นจึงมีผู้ให้นิยามคำว่า วัฒนธรรมไว้เป็นจำนวนมาก เช่น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 1058) ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า หมายถึง สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2543 : 81) กล่าวว่า วัฒนธรรมหมายถึง ระบบการคิดของมนุษย์ ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติกับมนุษย์ มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับอำนาจเหนือชนชาติที่ฝังอยู่ในเครือข่ายต่าง ๆ ที่ซับซ้อน ซึ่งร้อยรัดกันอย่างมีสัมพันธภาพ ความสัมพันธ์ทั้งสามชุดนี้มีได้กำเนิด ดำรงอยู่และปรับเปลี่ยนอย่างเป็นอิสระจากกัน แต่สัมพันธ์ มีอิทธิพลซึ่งกันและกันโดยตลอด ทำให้ความสัมพันธ์ทั้งสามชุดนี้เป็นตัวกำหนดแบบแผนในการดำรงชีวิตในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ ได้แก่วิถีชีวิตด้านศาสนา ระบบความเชื่อ วิถีชีวิตด้านการศึกษาและการถ่ายทอดความรู้ วิถีชีวิตด้านสุขภาพ วิถีชีวิตด้านอาหาร วิถีชีวิตด้านศิลปะและวรรณกรรม เป็นต้น

กาญจนา แก้วเทพ (2538 : 81) ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นวิถีทางและระบบในการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ได้ปฏิบัติสั่งสมกันมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนได้กระทำ ถ่ายทอด สร้างสม และรักษาไว้จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง อาจอยู่ในรูปแบบความเชื่อ ความรู้ การปฏิบัติ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของอันเกิดจากการคิดและการกระทำของมนุษย์

ปรีดา จันทรแจ่มศรีและคณะ (2552 : 24) สรุปความหมายของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยรวมหมายถึงกฎเกณฑ์ วิธีการในการปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ค่านิยม ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ วัฒนธรรมคือสิ่งที่ได้วางรากฐานความเป็นจริงที่เกี่ยวกับมนุษย์ เป็นพฤติกรรมของมนุษย์และผลผลิตที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ด้วย

โดยสรุปแล้วความหมายของวัฒนธรรมได้ว่า หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ซึ่งเกิดจากการสั่งสมของคนรุ่นก่อนแล้วถ่ายทอดมาสู่คนรุ่นหลัง ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิต ระบบความเชื่อ ประเพณี องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ รวมถึงนวัตกรรมใหม่ๆ ที่กลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

1.2 ความหมายของวัฒนธรรมชุมชน

ประจวบ จันทรหมื่น (2551 : 20) กล่าวว่า วัฒนธรรมชุมชนหมายถึง วัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น ที่เกิดจากระบบนิเวศ ความเชื่อ ประเพณี กฎระเบียบ ของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศเดียวกัน ทำให้เกิดการสร้าง บ้านเรือน การละเล่น อาหาร ทัศนคติ ค่านิยม เฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ

บุญเทียม ทองประสาน (2531 : 65-72) กล่าวว่า วัฒนธรรมชุมชนคือระบบคุณค่าดั้งเดิมของชุมชน ดังนั้นปรากฏการณ์ที่มีให้เห็นในหลาย ๆ ชุมชน อาทิ การเคารพผู้อาวุโส การทำบุญ หรือความเชื่อในเรื่องการทำความดี ฯลฯ จะพบว่าปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นส่วนที่สมาชิกของชุมชนเป็นผู้สร้างขึ้น และมีการดำรงอยู่อย่างสอดคล้องเพื่อรับใช้ชุมชนอย่างต่อเนื่องใน กระบวนการ พัฒนาทางวัฒนธรรมของประชาชน ซึ่งนอกจากจะมีส่วนที่ชุมชนสร้างขึ้นมาแล้ว ยังมีส่วนที่สร้างขึ้นมาจากอำนาจของรัฐเพื่อใช้ครอบงำ และชุมชนดั้งเดิมพยายามจะต่อต้าน จึงทำให้เกิดส่วนที่เกิดจากการปรับตัวหรือการผลิตความคิดอุดมการณ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ามากระทบกับชุมชนภายใน

สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์ (2533 : 12-40) วัฒนธรรมของชุมชนก่อตัวขึ้นจากการต่อสู้เพื่อให้ทุกคนมีอยู่มีกิน และจากการที่ต้องอยู่ร่วมสัมพันธ์กันเป็นสังคมชุมชน

การต่อสู้เพื่อการมีอยู่มีกิน จึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการผลิต โดยเฉพาะการผลิตทางกสิกรรม ซึ่งได้ก่อให้เกิดการคิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่นการในคันนา (ยกคันนา) เพื่อกักเก็บน้ำสำหรับการปลูกข้าว ซึ่งเป็นเทคโนโลยีพื้นบ้านของชาวบ้านในที่ราบลุ่ม การทำเครื่องมือล่าสัตว์ป่า และเครื่องมือ

จับสัตว์น้ำต่าง ๆ ซึ่งการต่อสู้เพื่อให้มีชีวิตรอดอยู่นี้ ต้องอยู่กับธรรมชาติและพึ่งพาธรรมชาติ จึงเกิดการ จัดระบบความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ประกอบกับความต้องการคำอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัว จึง พัฒนาขึ้นเป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อเกิดระบบคุณค่าและเกิดการรับศาสนาเข้ามาในชุมชนพร้อมพิธีกรรม ต่าง ๆ

การที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน จำเป็นต้องมีการจัดระบบความสัมพันธ์ที่จะทำให้ทุกคนอยู่ ร่วมกันอย่างสันติ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน เกิดเป็นจารีตประเพณี ระบบ กฎเกณฑ์ และ พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นแนวทางให้สมาชิกของชุมชนได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันไป

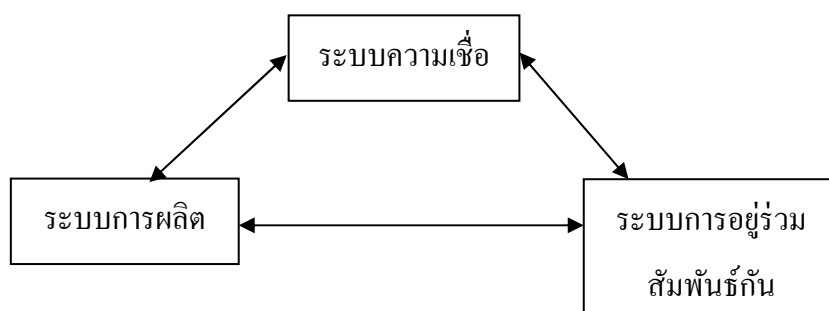
วัฒนธรรมทางการผลิตมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นอยู่กับวัฒนธรรมการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน การเพาะปลูกพืช และการเกษตรมีปัจจัยเกี่ยวกับ ดิน น้ำ และแรงงานเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องมีการ จัดการเรื่องที่ดินทำกินให้เหมาะสม ไม่ให้เกิดทะเลาะเบาะแว้งกันขึ้น จึงต้องมีผู้นำชุมชนขึ้นมาจัดการ

ระบบกฎเกณฑ์ และประเพณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้ชีวิตอยู่รอด และอยู่ร่วมกันได้นี้ เมื่อเกิดขึ้น แล้วยังมีการสืบทอดและพัฒนากันมาตามลำดับ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีทั้งส่วนที่ตายไปเพราะไม่มีใครยึดถือปฏิบัติอีก มีทั้งส่วนที่ถูกเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่

โครงสร้างทางวัฒนธรรมของชาวชนบท จึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ระบบการผลิต ได้แก่ การทำมาหากิน
2. ระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน ได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน และ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน

3. ระบบความเชื่อ ได้แก่ ศาสนา คุณค่า และพิธีกรรม

ภาพที่ 2 แสดงโครงสร้างทางวัฒนธรรมของชาวชนบท

วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามสภาพแวดล้อม และยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะเมื่อมีการสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่น ๆ นอกจากนี้ ทั้ง 3 ระบบก็มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อกันอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นในระบบใดระบบหนึ่ง ก็จะส่งผลกระทบต่อระบบอื่น ๆ และต่อโครงสร้างวัฒนธรรมโดยรวม เราจึงต้องเข้าใจวัฒนธรรมอย่างสิ่งมีชีวิตที่มีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง มีความหลากหลาย มีความไม่สม่ำเสมอ แม้กลุ่มชนที่กำเนิดมาจากชาติพันธุ์เดียวกัน มีวัฒนธรรมทั้ง 3 ด้านร่วมกันมาก่อน แต่เมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน มีการสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่นในระดับที่ต่างกัน ก็จะทำให้การปรับตัวเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปด้วย

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า วัฒนธรรมชุมชนคือสิ่งที่คนในท้องถิ่นสร้างขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นระบบความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ อาหารการกิน เครื่องแต่งการประจำท้องถิ่น ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนนี้ย่อมเป็นเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นนั้น ๆ ไปโดยปริยาย

2. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีและวัฒนธรรม

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 1075) ได้ให้ความหมายของวิถีชีวิตว่า หมายถึงทางดำเนินชีวิต เช่น วิถีชาวบ้าน

สุนันพิชชา แสนประเสริฐ (2540 : 20) ได้กล่าวว่าวิถีชีวิต หมายถึง เป็นแบบแผนหรือแนวทางพฤติกรรมที่คนกลุ่มหนึ่งใช้ร่วมกันหรือยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นแบบแผนในการดำรงชีพของบุคคลใดบุคคลหนึ่งครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งหรือกลุ่มคนใดคนหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงการประกอบกิจกรรมเพื่อการอยู่รอด การพักผ่อน และความสุขที่ตัวเองต้องการและเห็นคุณค่าแบบแผนดังกล่าวมีปัจจัยทางสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม เป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบทางสังคมและพฤติกรรมแต่ละคนในสังคมนั้น คนกลุ่มหนึ่ง ๆ ย่อมมีวิถีชีวิตเป็นของตนเอง เพื่อปรับตัว ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งการปรับตัวนี้มีหลายระดับ ทั้งด้านสรีรวิทยา การปรับตัวในเชิงพฤติกรรม และการปรับจิตสำนึก อีกทั้งด้านการปรับ ก็มีทั้งการจัดการกับตัวเอง และการเข้าไปจัดการกับปัจจัยรอบตัว เพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะให้สามารถเผชิญกับแรงกดดันนานาชาติจากสิ่งแวดล้อมได้อย่างราบรื่น วิถีชีวิตจึงเป็นทั้งวิธีในการดำเนินชีวิต หลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตและเครื่องมือเครื่องใช้วัตถุต่าง ๆ ทั้งที่เป็นธรรมชาติและคิดประดิษฐ์ขึ้น เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างกลุ่มสังคมต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา วิถีชีวิตในแง่ของวัตถุประสงค์ในการดำเนินชีวิต เพื่อ

1. ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม มีการแก้ปัญหาที่ประสบในชีวิตประจำวัน

2. ตอบสนองความต้องการของสังคม

3. ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในสังคม

วิถีชีวิตในแง่คัมภีร์ประกอบ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ

1. ส่วนที่เป็นวัตถุ หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งเป็นการที่ได้จากธรรมชาติ การสืบทอดมาแต่ยุคก่อน ๆ และ/หรือประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาใหม่ซึ่งจะเกิดขึ้นมาได้ มนุษย์ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ และมีมือความชำนาญในการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา

2. ส่วนที่ไม่ใช่วัตถุ แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือส่วนที่เป็นระบบความคิด ความเชื่อทัศนคติ ธรรมเนียมทางสังคม ซึ่งอยู่เบื้องหลัง พฤติกรรมของมนุษย์ หรือเป็นระบบคุณค่า คุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมตลอดจนส่วนที่เป็นผลรวมของความรู้ ลักษณะนิสัย แนวคิดและสติปัญญา ประการสุดท้ายคือ เป็นเทคนิควิธีการ วิธีในการดำเนินชีวิตซึ่งหมายรวมเป็น วิธีกิน วิธีอยู่ วิธีแต่งกาย วิธีพักผ่อน วิธีแสดงอารมณ์ วิธีสื่อความ วิธีจราจรและขนส่ง วิธีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตลอดจนวิธีแสวงหาความสุขทางใจ รวมความว่าเป็นวิถีปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจของตนเอง ต่อมนุษย์ด้วยกัน และต่อธรรมชาติแวดล้อม

ลักษณะของวิธีการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตของคนเกิดจากการเรียนรู้ มีการถ่ายทอดสืบต่อกันได้และเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงเสมอไม่หยุดนิ่ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจเกิดจากกระบวนการภายในสังคมหรือเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก

เกศยา โอสธานุเคราะห์ (2544 : 15-17) กล่าวสรุปคำวิถีชีวิตว่า เป็นการศึกษาวิถีชีวิต(Way of Life) ของคนในสังคมซึ่งแสดงออกถึงการประกอบกิจกรรมเพื่อการอยู่รอด การพักผ่อนและหลักเกณฑ์ในการดำรงชีวิตแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ว่าวิถีชีวิตจะเป็นเช่นไร นอกเหนือจากการที่บุคคลได้รับรู้และคล้อยตามแบบแนวทางปฏิบัติในแนวทางหนึ่งที่เขาเลือกแล้วยังต้องขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของบุคคลนั้น ๆ ด้วย

สรุปได้ว่า วิถีชีวิตหมายถึงแบบแผนหรือแนวทางพฤติกรรมที่คนกลุ่มหนึ่งใช้ร่วมกันหรือยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นแบบแผนในการดำรงชีพ ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งหรือกลุ่มคนใดคนหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงการประกอบกิจกรรมเพื่อการอยู่รอด การพักผ่อนและความสุขที่ตัวเองต้องการและเห็นคุณค่า แบบแผนดังกล่าวมีปัจจัยทางสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 274) ให้ความหมายของความเชื่อว่า หมายถึงการเห็นคล้อยตาม มั่นใจ ไว้ใจ

จันทร์ศรี นิตยฤกษ์ (มปป. : 111) กล่าวถึงความเชื่อสรุปได้ว่า ความเชื่อไม่ว่าจะเกิดจากความรูสึกหรือการไตร่ตรองด้วยเหตุผลก็ตาม เมื่อมนุษย์เกิดความเชื่อแล้ว มักแสดงออกทางกายและวาจาให้ปรากฏ ความเชื่อย่อมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเพณี สุภาษิต คำพังเพยและ คติชนแขนงอื่น ๆ

คณาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2542 : 661) สรุปว่าความเชื่อหมายถึงความตกลงใจเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจพิจารณาได้ 2 ลักษณะคือ

1. ความตกลงใจในความมีหรือความเป็นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น เชื่อว่านรกสวรรค์ ภูติผีหรือเทวดามีจริง เป็นต้น

2. ความตกลงใจในความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น มีความเชื่อว่าถ้าเราทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ใคร สิ่งนั้นย่อมตามสนองเรา เป็นต้น

มณี พยอมยงค์ อ่างในเพ็ญศรี ตู๊ค (2536 : 67-70) กล่าวถึงความเชื่อว่า ความเชื่อเป็นเรื่องธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกรูปนามสิ่งใดที่ผู้คนได้พบได้สัมผัสในอายตนะทั้ง 6 ผลกระทบที่เกิดขึ้น เช่น ตากระทบรูป จะมีความรู้สึกเกิดขึ้นว่า รูปที่พบเห็นนั้นเป็นอย่างไร ภาษาทางศาสนาเรียกว่าเกิดจักขุวิญญาณ คือ ความรู้สึกเกิดขึ้นทางตา เวลาใช้หูฟังเสียงจะเป็นเสียงเพราะหรือไม่ เพราะการวินิจฉัยอย่างนี้เรียกว่า โสตวิญญาณ ความรู้สึกเกิดขึ้นทางหู สิ่งที่คุณได้พบเห็นสัมผัสทางใดทางหนึ่งนี่เองเป็นต้นเหตุแห่งความเชื่ออันเป็นสัญเจตนา จุดเบื้องต้นส่วนนามธรรม เมื่อได้รับการเพาะเชื่ออย่างนี้ ต่อมาเกิดการเสริมแต่งโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมที่คนเราได้สัมผัสทุกวันเป็นเครื่องช่วยให้เจริญเติบโต และเมื่อใจคิด ความเชื่อด้านรูปธรรมก็เกิดขึ้นเป็นรูป เป็นสัญลักษณ์ คืออย่างใดอย่างหนึ่ง รวมความว่า ความเชื่อมี 2 ประการ

1. ความเชื่อที่เป็นนามธรรม

2. ความเชื่อที่เป็นรูปธรรม

การสร้างความเชื่อของมนุษย์ เกิดขึ้นจากความไม่รู้เป็นประการสำคัญ ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็น “อวิชชา” เมื่อได้พบเหตุการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ไฟผ่าคนตาย แผ่นดินถล่ม เป็นต้น ก็เกิดความคิดว่า จะต้องมียุติสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่เบื้องหลัง บังคับให้เป็นอย่างนี้จึงพากันสร้าง ผี วิญญาณ เทพารักษ์ ขึ้นเป็นการสมมติว่าเทพเจ้าหรือผี จะมีรูปร่างเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ตามจินตนาการของตน และทำพิธีกรรมต่าง ๆ บูชาสักการะ เช่น สรง เพื่อให้สิ่งที่ตนคิดว่ามีอยู่นั้น ผ่อนคลายความรุนแรง และมีเมตตากรุณา ไม่ทำร้ายและบันดาลความสุขมาให้ เมื่อแรกเป็นขนบธรรมเนียมภายหลังเกิดเป็นวัฒนธรรมขึ้น โดยเฉพาะวัฒนธรรมศาสนา คือแนวปฏิบัติประเพณีตามศาสนา เกิดคัมภีร์ที่สำคัญขึ้นในศาสนา เช่น เกิดพระเวทในศาสนาพราหมณ์ เกิดคัมภีร์ไบเบิลในคริสตศาสนา และเกิดอัลกุรอานในศาสนาอิสลาม เป็นต้น สำหรับทางพระพุทธศาสนา เกิดพระธรรมคำสอนที่จำแนกบุญบาป ว่าคนที่ดีมีบุญย่อมจะประสบผลเป็นความสุขสมบูรณ์ได้เกิดในสวรรค์และจะหมดกิเลสตัดหน้าเข้าสู่พระนิพพาน คนทำชั่วคือบาป จะได้รับความทุกข์ทรมานตกนรกไม่มีวันหมดสิ้น หรือเป็นเวลานับ โทกนับกลับ คนที่เชื่อในคำสอนก็ประพฤติปฏิบัติตามด้วยความหวังให้พบความสุขในชีวิตของตน

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2522 : 2) อธิบายเกี่ยวกับความเชื่อไว้ว่า “ความกลัวและความไม่รู้เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อและความเชื่อก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดศาสนา ในสังคมมนุษย์สมัยโบราณ (primitive society) อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าไปมาก แต่มนุษย์ก็ยังมีพฤติกรรมแสดงออกทางความเชื่อกันอยู่ในชีวิตประจำวัน”

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2531 : 118-119) ได้กล่าวถึงความเชื่อที่ว่า หมายถึง เห็นตามด้วย มั่นใจ หรือไว้ใจ ความเห็นด้วยทั้งความรู้สึกและการไตร่ตรอง ถือว่าเป็นความเชื่อทั้งสิ้น

อุทัย หิรัญโต (2526 : 17) ได้กล่าวถึงความเชื่อที่ว่า หมายถึง การยอมรับข้อเสนออย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นความจริง การยอมรับเช่นนี้อาจจะเกิดขึ้นโดยสติปัญญา เหตุผล หรือความศรัทธาโดยไม่มีเหตุผลก็ได้ ความเชื่อแตกต่างจากค่านิยมตรงที่ ค่านิยมเกี่ยวข้องกับสิ่งที่คนยอมรับว่าดีหรือพอใจ แต่ความเชื่อเป็นสิ่งที่คนยอมรับว่าจริงและถูกต้อง ความเชื่อนั้นอาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ เช่น การพบเห็นด้วยตนเอง การพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ และการเชื่ออย่างมงงาย

ชำนาญ รอดเหตุภัย และบุญยงค์ เกศเทศ (2520 : 91) ได้กล่าวถึงความเชื่อที่ว่าหมายถึงเห็นจริงด้วย จะเห็นเช่นนั้นด้วยความรู้สึกหรือด้วยความไตร่ตรอง เห็นตามด้วยมั่นใจหรือไว้ใจ ความเห็นด้วย ทั้งความรู้สึกและการไตร่ตรอง

จากความหมายข้างต้นจึงพอสรุปได้ว่า ความเชื่อหมายถึงการแสดงอาการคล้อยตาม ความมั่นใจ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีมนุษย์แสดงออกมาโดยผ่านกายและวาจา อาทิ ความกลัว ความไม่รู้ ซึ่งความเชื่อนี้มีอิทธิพลและมีความสัมพันธ์กับมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบันและเป็นเรื่องของความรู้สึกและจิตใจ อาจมีเหตุผลหรือไม่มีก็ได้ ซึ่งความเชื่อนั้นบางทีก็ก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ ทำให้คนเกิดความศรัทธาที่จะทำงานที่ตนรับผิดชอบให้สำเร็จได้

2.3 ความหมายของพิธีกรรม

กิ่งแก้ว อัดถากร (2525 : 5) กล่าวว่า พิธีกรรมคือวิธีการชนิดหนึ่งที่จะนำไปสู่เป้าหมาย การที่เราจะได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ เราจำเป็นต้องมีการกระทำและในแต่ละการกระทำก็ต้องมีวิธี ซึ่งพิธีกรรมนี้สามารถแบ่งออกเป็น

คณาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2527 : 752) กล่าวว่า พิธีกรรมเป็นเรื่องของการกระทำที่มุ่งผลทางด้านจิตใจเป็นสำคัญ พิธีกรรมจึงเป็นเสมือนหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของเราให้เกิดความเชื่อมั่น มั่นคง และเข้มแข็ง

นอกจากนี้ถุพนธ์ คิวังวิเศษยังได้เรียบเรียงความหมายของพิธีกรรมจากแนวคิดของ Robert (1991 : 245-249) สรุปได้ว่า พิธีกรรม คือการแสดงออกทางสังคมที่ถูกจัดระเบียบอย่างมีแบบแผนและมีความหมาย การปฏิบัติทางพิธีรีตองเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ ไม่ใช่สิ่งบังเอิญ มีการกำหนดกฎเกณฑ์ และขั้นตอนไว้อย่างชัดเจน พิธีกรรมมีความหมายเพื่อใช้แสดงออกถึงความคิด มิใช่เป็นแค่การแสดงที่น่าตื่นตาตื่นใจ พิธีกรรมเป็นเรื่องทางสังคม มิใช่เรื่องส่วนตัวของคนใดคนหนึ่ง พิธีกรรมจะช่วยบอกเล่าว่าสังคมควรจะเป็นอย่างไร และคนในสังคมจะประพฤติตัวอย่างไร ในความหมายกว้าง พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อจะมีการเล่าถึงตำนาน ถ้าเกี่ยวกับข้อห้ามจะเป็นเรื่องของการมีกฎบังคับ อยากรู้ก็ตาม การนิยามความหมายของพิธีกรรมเป็นเรื่องยาก เพราะสามารถนิยามได้หลายแนวคิด และบางนิยามอาจแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

อุทัย หิรัญโต (2526 : 197) ได้ให้ความหมายของคำว่า พิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่กระทำในโอกาสต่าง ๆ หรือหมายถึงพฤติกรรมทางสังคมอันละเอียดอ่อน ที่ถูกกำหนดขึ้นโดยขนบธรรมเนียม กฎหมาย หรือระเบียบของสังคมซึ่งแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยม หรือความเชื่อ พิธีกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของพิธีการแต่ไม่ได้มีความหมายตรงกันข้อแตกต่างของที่สำคัญคือพิธีการเป็นการปฏิบัติในสังคมที่มีคนจำนวนมากว่าหนึ่งคน แต่พิธีกรรมอาจปฏิบัติเพียงคนเดียวได้ นอกจากนี้พิธีการมักจะจัดให้มีขึ้นในเหตุการณ์สำคัญ ลักษณะสำคัญของพิธีกรรมคือ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และมักเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ มีการแสดงให้เห็นถึงความมหัศจรรย์หรือความสำคัญต่าง ๆ ก่อให้เกิดความน่าเกรงขาม

สุเมธ เมธาวิทยานุกูล (2523 : 1-3) ได้ให้ความหมายของคำว่าพิธีกรรม คือ การกระทำที่คนเราสมมติขึ้น เป็นขั้นเป็นตอนมีระเบียบวิธี เพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจ และมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เช่น พิธีกรรมทางศาสนาพุทธก็มีพุทธบริษัทเป็นผู้ร่วมประกอบพิธี โดยแฝงไว้เป็นหลักธรรมของพิธีกรรมนั้นด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้รู้หลักธรรมโดยไม่รู้ตัว ลักษณะของพิธีกรรมเป็นสื่อสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นจริง เช่น การกราบการไหว้ เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเคารพ พิธีกรรมจึงเป็นเหมือนเครื่องหมายของกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง เป็นสัญลักษณ์ช่วยแผ่ขยายพฤติกรรมทางจิตใจ ทำให้เกิดความสบายใจ เกิดกำลังใจ แบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ พิธีกรรมตามปฏิทิน พิธีกรรมหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตและพิธีกรรมพิเศษ

ปราณี วงษ์เทศ (2536 : 242-252) กล่าวเกี่ยวกับพิธีกรรมไว้ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า พิธีกรรมที่ปฏิบัติกันโดยทั่ว ๆ ไปในสังคมไทยภายในรอบปีหนึ่ง ๆ อาจจำแนกได้ 3 ประเภท ด้วยกันคือ

1. พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน

2. พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และ

3. พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชุมชนหรือสังคม โดยพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชุมชนหรือสังคม หรือประเทศนั้นเป็นพิธีกรรมที่จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า เทวดา และผีทุกชนิดและจะเป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านทุกครัวเรือนจะมาร่วมงานได้ทั้งหมดโดยพิธีกรรมของความเชื่อทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนั้นจะมีบทบาทสำคัญในการที่ทำให้ชาวบ้านต่างมีความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งเป็นโอกาสที่ชาวบ้านจะได้ร่วมกันทำบุญทำทาน กินเลี้ยง และรื่นเริงสนุกสนานด้วยกัน หนุ่มสาวก็จะมีโอกาสพบปะกัน อีกทั้งยังเป็นเหตุให้มีการรวมญาติมิตรที่อาศัยอยู่ห่างไกลได้มาร่วมสังสรรค์กันอีกครั้งหนึ่ง

จากที่ผู้รู้ข้างต้นกล่าวมาจึงสามารถสรุปความหมายของพิธีกรรมได้ว่า หมายถึงการแสดงออกของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ แนวคิด ประเพณี อย่างมีกฎระเบียบและ แบบแผน มีแนวทางในการปฏิบัติอย่างชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนในสังคมนั้น ๆ นอกจากนั้นแล้ว ยังเทคนิคการสอนที่จะทำให้คนเข้าถึงความหมายที่สอดแทรกอยู่ เป็นสื่อ สัญลักษณ์ที่คนกลุ่มหนึ่งได้กระทำร่วมกัน ดังนั้นพิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่ควรยึดถือและปฏิบัติต่อไปและควรแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ด้วยจึงจะเกิดผลดีต่อสังคมนั้น ๆ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม

รัชช ปลูก โนธก (2526 : 195) กล่าวถึงความหมายของประเพณีว่า ประเพณีมีความหมายอยู่ 2 นัย คือ ความหมายที่เป็นนามธรรมและความหมายที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ ความหมายที่เป็นนามธรรมนั้น เป็นแนวทางแห่งความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นตัวกำหนดแบบแผนความประพฤติหรือกิจกรรมของคนในสังคม

ส่วนความหมายที่เป็นรูปธรรมก็คือ เป็นความหมายเชิงคติชนวิทยาและสังคมวิทยา หมายถึงการ แสดงออกเป็นรูปพิธีกรรม นัยคือกิจกรรมหรือพิธีการซึ่งปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยกิจกรรมหรือการกระทำ นั้นถูกกำหนดด้วยแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนแบบแผนการปฏิบัติที่สังคมกำหนดวางไว้

บุญมี แทนแก้ว (2547 : 1) กล่าวว่า ประเพณีหมายถึงกิจกรรมที่คนส่วนใหญ่ได้ประพฤตีสืบ ทอดกันมาช้านาน จนเป็นอย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผนให้เห็นว่าถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของคน ส่วนใหญ่ในสังคม

ณรงค์ วันดี (2533 : 137) กล่าวว่า ประเพณีคือสิ่งที่เชื่อถือปฏิบัติกันมานาน จน กลายเป็นธรรมเนียมนิยมหรือเป็นระเบียบแบบแผนและสืบต่อกันมาจนลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน

สมชัย ใจดีและขรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2544 : 6) กล่าวว่าประเพณีคือความประพฤติที่คนส่วน ใหญ่ปฏิบัติจนเป็นแบบอย่างเดียวกัน เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา

นิรันดร์ ชันธิมา (2548 : 23) กล่าวว่า ประเพณีหมายรวมถึงความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทักษะคติ ศิลธรรม ระเบียบแบบแผนและวิธีการกระทำต่าง ๆ ตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมใน โอกาสต่าง ๆ ที่กระทำกันมาในอดีต ซึ่งเกิดจากความเชื่อ อาจเป็นความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด และเป็นสิ่งที่เชื่อถือปฏิบัติ กันมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิด หรือการกระทำที่ได้สืบต่อกันมาและมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน

พระยาอนุমানราชชน (2516 : 27) กล่าวเกี่ยวกับความหมายของประเพณีไว้ว่า คือ ความ ประพฤติที่ชนหมู่หนึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกันและสืบต่อมานาน ถ้าใครใน หมู่ประพฤตีดอกนอกแบบก็เป็นผิดประเพณี หรือผิดจารีตประเพณี

สุนนทิพย์ บุญสมบัติและอมรา พงศาพิชญ์ (2539 : 6) อธิบายไว้ว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์ ประดิษฐ์ขึ้น มีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มีทั้งเป็นรูปธรรมเช่น บ้านเรือน ที่ อยู่อาศัย และสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมเช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

นิยมพรรณ วรรณศิริ (2542 : 34) อธิบายว่า ประเพณีและวัฒนธรรมพอสรุปได้ว่าหมายถึงทุก สิ่งทุกอย่างที่รวบรวมเอาความรู้ ความเชื่อ ศิลธรรม ศิลปะ กฎหมาย ประเพณี ความสามารถและนิสัยอื่น ๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะสมาชิกของสังคม ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมจึงเป็นการปฏิบัติของคนในท้องถิ่น หากประเพณีเป็นของที่อยู่แล้ว ก็รักษาเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น หากไม่ดี ก็สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลง ไปได้ตามกาลเวลา

กิ่งแก้ว อรรถากร (2519 : 5) ศึกษาเรื่องคติชนวิทยา พบว่า ประเพณีหมายถึง สิ่งที่ยึดถือสืบทอดกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวมซึ่งเรียกว่า เอกนิยม หรือ พหุนิยม เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ของหมู่คณะได้ประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นแบบอย่างเดียวกัน สังคมอีสาน เป็นสังคมเกษตรกรการจัดประเพณีต่าง ๆ จึงมักจะเกี่ยวข้องกับการเกษตรประเพณีพิธีกรรมชาวอีสานมีความสอดคล้องกันระหว่างประเพณีของชาวบ้านในท้องถิ่นกับพระราชพิธีสิบสองเดือน โดยได้รับอิทธิพลจากเหตุปัจจัยด้านเศรษฐกิจความต้องการพืชพันธุ์ธัญญาหารจึงทำให้มีพิธีกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นและชาวอีสานยึดเอา สิบสองมาส มาปฏิบัติเป็นประเพณีในรอบ 12 เดือน และได้สรุปเอาไว้ว่า ประเพณีมี 3 ชนิด คือ

1. จารีตประเพณี ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมความดี ความชั่ว
2. ขนบประเพณี เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นแบบแผน
3. ธรรมเนียมประเพณี ไม่มีระเบียบแบบแผน ไม่มีถูก ผิด เป็นเรื่องปฏิบัติกันมา

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2514 : 141) ได้กล่าวถึงประเพณีไทยไว้ในวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย พบว่า ประเพณีไทยนั้นมี 3 ประเภท คือ

1. กิจประเพณีส่วนบุคคล หมายถึง กิจประเพณีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในครอบครัว เช่น การเกิด การแต่งงาน การสร้างบ้านปลูกเรือน เป็นต้น
2. กิจประเพณีส่วนประชาชน ได้แก่กิจกรรมส่วนรวมของสังคม ที่คณะบุคคลหรือกลุ่มชนในสังคมจัดขึ้น อันเป็นผลมาจากแนวคิด ความเชื่อ ปรัชญาสังคมที่ได้รับสืบทอดต่อกันมา
3. กิจประเพณีส่วนรัฐบาล เป็นประเพณีที่ทางรัฐบาลได้จัดขึ้น อันเกี่ยวเนื่องด้วยพระราชพิธีบ้าง รัฐพิธีบ้างส่วนใหญ่อะจัดขึ้นเพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมืองและความสงบสุข

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า ประเพณีและวัฒนธรรมก็คือ องค์กรความรู้ของชุมชนหรือสังคมที่มีมานับนานแล้ว และยังมี การสืบทอดโดยบรรพบุรุษเป็นผู้คิดวางรากฐานขึ้นมาและส่งผ่านให้คนรุ่นหลัง ๆ ได้ประพฤติปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้นย่อมสามารถแก้ไขปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมแก่กาลและเทศะของยุคสมัย

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

องค์การสหประชาชาติ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2543 : 2-3) ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวไว้ในการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลีว่า การท่องเที่ยวหมายถึงการเดินทางที่มีเงื่อนไข 3 ประการคือ หนึ่งเป็นการเดินทางที่ไม่ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้าง สองเป็นการเดินทางที่มีจุดหมายปลายทาง จะไปอยู่เป็นการชั่วคราว และจะต้องเดินทางกลับสู่ภูมิลำเนาเดิม และสามจุดหมายปลายทางไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือไปอยู่ประจำ

ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ (2542 : 4-5,18) กล่าวถึงการท่องเที่ยวว่าเป็นการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความเพลิดเพลิน ซึ่งเป็นการจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่ออะไรก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ

สุวัฒน์ จูฑากรณ์ (2544 : 72) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่าง ๆ รวมทั้งรัฐบาลประเทศเจ้าภาพและประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมหรือกระบวนการในการดึงดูดด้วยการให้การต้อนรับที่อบอุ่นเปี่ยมไมตรีจิตแก่นักท่องเที่ยว

ธีระ ชีวะเกรียงไกร (2551 : 10) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่าง ทั้งที่เป็นการเดินทางเพื่อพักผ่อนประกอบกิจกรรมตามความสนใจ หรือเพื่อประกอบธุรกิจซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน แต่ไม่ได้เป็นการเดินทางเพื่อไปทำงานหรือประกอบอาชีพเป็นหลัก

ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปสู่สถานที่ใหม่เป็นการชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ สร้างความเพลิดเพลินให้กับตนเองโดยไม่หวังรายได้ และเมื่อทำกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้วจึงจะเดินทางกลับที่อยู่เดิม

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

Butler (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2552: 5) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่าเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่สามารถดำรงคุณค่าหรือความเป็นประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวได้ยาวนานและไม่สร้างความเสื่อมโทรมและเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณโดยรอบ

ฐิติทธิ์ ชูชาติ อ่างในสุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา (2551 : 13) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเอาไว้ว่า หมายถึง การใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เช่น ธรรมชาติ โบราณสถาน วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างจำกัด อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งใน

ปัจจุบันและอนาคตพยายามลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากร หรือทำให้กระทบต่อทรัพยากรน้อยที่สุดสงวนรักษาทรัพยากรให้คงอยู่สภาพเดิม

นภคล นพรัตน์ (2551 : 23) กล่าวถึงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น ตามความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติที่จะรองรับได้ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาดสามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาลยาวนานที่สุดและตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งประชาชนทุกส่วนต้องได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคกันรวมถึงมีการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศของท้องถิ่นนั้นไว้ได้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 7) กล่าวถึงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าหมายถึง การท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยมเพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือนสม่ำเสมอเพียงพอแต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีเลยอย่างยั่งยืน

นอกจากนั้น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 26) ยังได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีลักษณะที่สำคัญอยู่ 6 ประการดังต่อไปนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน วัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม
2. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
6. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุปแล้ว การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนคือ การจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี คติความเชื่อ ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตและอัตลักษณ์ของคนในชุมชนมานำเสนอต่อนักท่องเที่ยวอย่างมีระบบแบบแผนมีประสิทธิภาพ

โดยมิให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรหรือเกิดน้อยที่สุด และยังคงไปถึงการมีใช้และดำรงรักษาคุณค่าของทรัพยากรนั้น ๆ ให้อยู่ในสภาพเดิมหรือคงอยู่ให้นานที่สุด

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวของประเทศแคนาดา (โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์เชียงใหม่, 2541 : 2-10) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนถึง 7 มิติคือ

1. มิติด้านการจัดการทรัพยากรที่ดี
2. มิติด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ
3. มิติด้านการตอบสนองความต้องการของสังคม
4. มิติด้านสุนทรียภาพ
5. มิติด้านกระบวนการและขอบเขตทางนิเวศวิทยา
6. มิติด้านการรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพของพืชพรรณและสัตว์
7. มิติด้านการดำรงไว้ซึ่งระบบสนับสนุนชีวิต

สุดชีวัน นันทวัน ณ อุชยา (2551 : 14) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวและพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยมีการวางแผนเพื่อใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง มีการจัดการที่เหมาะสมให้สิ่งแวดล้อมคงอยู่หรือเสื่อมสภาพน้อยที่สุดโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และเกิดรายได้เข้าสู่ชุมชน โดยคงขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของชุมชนไว้ได้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รับประโยชน์และมีการพัฒนาสืบต่อไป

บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา (2548 : 19-20) กล่าวถึงแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสรุปได้ 3 มิติดังต่อไปนี้

1. มิติด้านการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
2. มิติด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว
3. มิติด้านการสร้างมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2545 : 7) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือ หลักการจัดการเพื่อให้รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ แม้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นก็ตาม แต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาไว้อย่างคงมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ดั้งเดิมไม่เสื่อมคลาย เป็นธุรกิจบริการที่มีผลกำไร แต่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอก็ตาม ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องไม่เกิดขึ้น หรือหากมีต้องเป็นผลกระทบน้อยที่สุด จึงสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้ยาวนานที่สุด

สร้อยดี อาสาสมัครพิทักษ์ (2543 : 5) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคมน้อยที่สุด มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกันทั้งด้านการพัฒนา และด้านการตลาดที่จะนำนักท่องเที่ยวมาชื่นชมทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้เป็นประจำสม่ำเสมอ อันจะส่งผลให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจที่ตอบสนองต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน และกระตุ้น ส่งเสริมคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการวางแผน จัดการ พัฒนา และอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนของตนเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน อีกทั้งยังได้ประโยชน์ในอนาคตต่อไปทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมโดยรวมแก่คนในชุมชนอีกด้วย

3.4 แนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ชูสิทธิ์ ชูชาติ (สุทธินัน นันทวัน ณ อยุธยา, 2551 : 13) กล่าวถึง แนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งมีอยู่ 5 ประการคือ

1. ควบคุมคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว
2. ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว
3. ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความสามารถในการรองรับพื้นที่
4. ดูแลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว
5. ให้บริการนักท่องเที่ยว

ธีระ ชีวะเกรียงไกร (2551 : 22-23) กล่าวถึง แนวทางการจัดการพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การพัฒนาจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องมีการวางแผนบริหารจัดการทรัพยากรอย่างรอบคอบ ทั้งด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวการบริหารจัดการวัฒนธรรม และการพัฒนาสินค้าของที่ระลึก หลักการ คือการบริหารจัดการทรัพยากรของท้องถิ่น มีองค์ประกอบสำคัญ คือ

1. คงสภาพของทรัพยากรท้องถิ่นให้มีสภาพดั้งเดิมมากที่สุดและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี สะอาด มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
2. ด้านการออกแบบสิ่งก่อสร้างและสิ่งบริการอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก การเดินทาง การบริการอาหารเครื่องดื่ม ห้องสุขา ต้องกลมกลืนกับธรรมชาติแวดล้อม วัฒนธรรมพื้นบ้าน ไม่มีสิ่งแปลกปลอมเข้าไปและคำนึงถึงคนพิการด้วย
 - 2.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ควรหลีกเลี่ยงการตัดต้นไม้ คำนึงถึงกระแสน้ำจะไม่ก่อให้เกิดการพังทลาย ไม่กีดขวางเส้นทางเดินของสัตว์ป่า

2.2 การเดินทางเข้าชมที่สะดวกไม่ได้ หมายถึงถนนลาดยางจรดถึงแหล่งท่องเที่ยว ทางเดินในแหล่งธรรมชาติที่ประปราย ควรทำทางเดิน (Board Walk) คำนึงถึงความปลอดภัย มีระบบการสื่อความหมายที่ดี แม้จะเดินเที่ยวคนเดียวก็ตาม รวมการติดต่อดสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อมีเหตุการณ์ฉุกเฉิน ส่วนป้ายสื่อความหมายควรออกแบบให้ใช้ได้ทนนาน

2.3 แหล่งบริการอาหารและเครื่องดื่มต้องคำนึงถึงการกำจัดขยะและบำบัดน้ำเสีย

2.4 ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ การสร้างห้องสุขาบริการตามระยะทางเดินห่างกันอย่างน้อย 3 กิโลเมตรต่อหนึ่งแห่ง ห้องสุขาต้องสะอาด สามารถคิดค่าบริการเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดจ้างแรงงานดูแล

3. การจัดการสาธารณูปโภคพื้นฐานต้องคำนึงถึงขีดความสามารถ ขอบเขตในการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว โดยใช้หลักการสภาพแวดล้อม ขีดความสามารถการรองรับทางกายภาพ (Physical Carrying Capacity) และขีดความสามารถการรองรับทางสภาพแวดล้อม (Environmental Carrying Capacity) เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ขยะมูลฝอย ต้องมีแผนการจัดการที่อย่างดีเพียงพอต่อการใช้

4. ศึกษาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศ ทั้งที่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติมรดกทางวัฒนธรรม แหล่งโบราณคดี โบราณสถานต่าง ๆ หรือแม้แต่เป็นเพียงเนินดินร้างย่อยสะท้อนถึงอดีตกาลที่ทรงคุณค่า ซึ่งเราสามารถศึกษาค้นคว้าลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณได้ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติบางแห่งควรทำทางเดิน (Board Walk) แทนการสร้างถนนการออกแบบป้ายสื่อความหมายนั้นควรใช้ได้ยาวนานทนทาน

5. ศึกษาและสำรวจแหล่งพลังงาน เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานกระแสม พลังงานความร้อนใต้พิภพ ควรใช้พลังงานธรรมชาติมากที่สุด หลีกเลี่ยงการใช้น้ำธรรมชาติและใช้อย่างคุ้มค่า หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องปรับอากาศมากที่สุด

6. การกำจัดของเสีย ต้องมีระบบการกำจัดน้ำที่มีประสิทธิภาพ การบำบัดน้ำเสียก่อน ทั้งตามธรรมชาติ การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล ถือหลักใช้แล้วใช้ซ้ำ และเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อีก (Reused หรือ Recycle) สำหรับของเสียจากห้องสุขา อาจใช้ระบบการทำแก๊สมูลชีวภาพ (Biogas) เป็นต้น

7. การบริหารจัดการควรคำนึงถึงระดับมาตรฐานสากล ในปัจจุบันต้องคำนึงถึง ISO 9000/ ISO 14000/ ISO 18000 เป็นต้น

8. การให้การศึกษาต้องรู้วิธีการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวจะต้องให้การศึกษาต่อประชาชนในท้องถิ่นทุกระดับ ให้มีการเรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ รู้วิธีการบริการการฝึกอบรม คุณานให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ ทันเหตุการณ์เสมอ

9. มีการตรวจสอบผลกระทบ การประเมินศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยว ต้องกำหนดสถานภาพให้เหมาะสม โดยรวบรวมข้อมูลรายละเอียดสภาพแวดล้อมในที่แห่งนั้นว่า ควรอยู่ในระดับไหน หากความสมดุล ระหว่างความสามารถรองรับของพื้นที่กับความต้องการของนักท่องเที่ยวและการยอมรับของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนา รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลจะต้องมีความสัมพันธ์กัน เป้าหมายของการบริหาร

จัดการด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องนั้น จะต้องมีความสอดคล้องจากฝ่ายบริหารทุกระดับ การจัดการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงการลงทุน ต้นทุนของสิ่งแวดล้อมด้วย

10. การบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องนั้น ต้องมีการวางแผนปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบระหว่างผู้ประกอบการ ภาครัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชนกับประชาชนท้องถิ่นองค์ประกอบธุรกิจจะต้องเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการอย่างเสมอภาคกัน

ส่วนศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย (2549 : 8-11) ได้กล่าวถึงหลักการสำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องประกอบด้วยหลักการ 18 ประการ ดังต่อไปนี้

1. สมาชิกของชุมชนจะต้องควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน เป้าหมาย กลยุทธ์ และการบริหารจัดการ นอกจากนี้สมาชิกของชุมชนต้องเข้าร่วมในการดำเนินการตามแนวทางและกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้น

2. นวัตกรรมด้านการท่องเที่ยวควรพัฒนาขึ้นจากความร่วมมือของกลุ่มต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องรวมถึงโอกาสในการจ้างงานที่มีคุณภาพ การจัดหางาน ที่ดีและเหมาะสมให้กับคนในพื้นที่ คือการให้โอกาสคนท้องถิ่นเข้าร่วมบริหารจัดการ โครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้า ฯลฯ และยังรวมถึงการให้การศึกษา การฝึกอบรมให้คนในท้องถิ่น และการให้โอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการประกอบธุรกิจ

4. การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวควรเป็นไปอย่างกว้างขวางในแต่ละพื้นที่

5. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องให้ความเสมอภาคระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ การกระจายต้นทุนและผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องเกิดขึ้นทั้งในคนรุ่นปัจจุบันและอนาคตเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับคนรุ่นต่อไป

6. การวางแผนระยะยาวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นหลักประกันว่าพื้นที่นั้น ๆ จะไม่เสียหายจากการดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพียงเพื่อประโยชน์ระยะสั้น และละทิ้งไปเมื่อนักท่องเที่ยวและนักธุรกิจหมดความสนใจและย้ายไปที่อื่น

7. ความกลมกลืนเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องสร้างให้เกิดระหว่างนักท่องเที่ยว สถานที่ และชุมชน องค์ประกอบสำคัญได้แก่ การสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากผู้มีส่วนได้เสียประโยชน์ในพื้นที่ และความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและมนุษย์ ตลอดจนการตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือระหว่างรัฐบาล ชุมชนท้องถิ่น และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

8. กลยุทธ์และแผนด้านการท่องเที่ยวจะต้องได้รับการเชื่อมโยงเข้ากับนวัตกรรมและแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ

9. ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติในระดับต่างๆ ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง จะต้องได้รับการพิจารณาร่วมกับแผนการท่องเที่ยวและการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

10. การประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากแต่ละธุรกิจด้านใดด้านหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการหรือคุณภาพการทำงานของธุรกิจด้านอื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

11. ต้องประเมินผลกระทบที่จะเกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับของพื้นที่จะต้องได้รับการพิจารณาโดยครอบคลุมทั้งข้อจำกัดและการพัฒนาด้านกายภาพ ด้านธรรมชาติ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และต้องได้รับการประเมินอย่างสม่ำเสมอและแก้ไขปรับปรุงตามความเหมาะสม

12. จะต้องมีการพัฒนาแนวทางหรือหลักเกณฑ์สำหรับการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว รวมถึงการประเมินผลกระทบ นอกจากนี้จะต้องมีการสร้างประมวลจรรยาบรรณในการปฏิบัติสำหรับการท่องเที่ยวในทุกระดับ ทั้งในระดับชาติ ภูมิภาคและท้องถิ่น

13. การวางแผนการท่องเที่ยวจะต้องเปลี่ยนแปลงจากแนวทางเดิมที่เน้นการเติบโตของอุตสาหกรรมมาเป็นการให้ความสำคัญของโอกาสในการจ้างงาน และการพัฒนารายได้ รวมทั้งคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่นด้วย แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องแน่ใจว่า การตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่าง ๆ

14. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาการศึกษาและหลักสูตรอบรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจให้กับประชาชน ตลอดจนส่งเสริมความสามารถทางธุรกิจ การประกอบอาชีพและความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่างๆ

15. การพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นควรมุ่งให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณภาพอันนำไปสู่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ขณะที่ยังยึดมั่นในหลักการอื่นๆ ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

16. ขนาดและประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดและขีดความสามารถในการรองรับทรัพยากรในพื้นที่ โดยเน้นการส่งเสริมให้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กและบริการที่มีผลกระทบน้อย

17. กระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องช่วยดำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ทั้งนี้โดยใช้หลักเกณฑ์และมาตรฐานสากล

18. การทำตลาดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนควรให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับในขณะที่ยังเน้นหลักการข้ออื่นๆ ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น การส่งเสริมการตลาดดังกล่าวควรกระทำอย่างมีสำนึกรับผิดชอบ และสะท้อนจริยธรรมของการบริหารจัดการของแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยว

จากการที่มีผู้ให้แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน พอสรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นต้องอาศัยปัจจัยร่วมหลายประการด้วยกัน โดยเริ่มตั้งแต่ภาครัฐบาล ภาคเอกชนรวมไปถึงภาคประชาชนซึ่งหมายถึงคนในชุมชนนั้น ๆ ในการให้ความร่วมมือรักษาและทำนุบำรุงทรัพยากรที่มีในชุมชนของตนเองด้วยความเอาใจใส่และห่วงใยในคุณค่าของทรัพยากรที่ชุมชนของตนมีอยู่อย่างจริงจัง คนในชุมชนต้องมีจิตสำนึกสาธารณะในการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจในการจัดการ ดูแลรักษา ลงมือทำ และประเมินติดตามผลสถานการณ์การท่องเที่ยวอยู่เสมอ เพื่อให้การท่องเที่ยวของชุมชนตนยังคงความยั่งยืนต่อไปให้ได้นานที่สุด

4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ภิญโญ แสงแก้ว (2545 : 33) สรุปข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดและการพัฒนาการท่องเที่ยวขององค์การการท่องเที่ยวโลกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังนี้

1. เปลี่ยนวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนจากการพักในชุมชน (Home stay) เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนโดยทั่วไป โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม
2. พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักแรมใหม่ในแหล่งท่องเที่ยว
3. จะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์มากที่สุด
4. ควรมีมีคฤหบดีนำอธิบายเมื่อนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมหมู่บ้านหรือสวนเกษตรของชุมชน
5. ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นในการเดินป่าให้มากที่สุด
6. พัฒนาโครงการธุรกิจท่องเที่ยวของหมู่บ้านให้เกิดขึ้น โดยการริเริ่มของท้องถิ่น

ยศ สันตสมบัติ (2544 : 39-40) กล่าวว่า การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ต้องให้ความสนใจกับการสร้างความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น ให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้พัฒนาและมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเพื่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งเป็นจุดขายของภาคเหนือ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวใหม่มากขึ้น ทั้งจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของชุมชน การวางแผนการจัดการท่องเที่ยว

วีรพันธุ์ ชินวัตรและคณะ (2544 : 42 – 43) กล่าวถึงกลยุทธ์ในเชิงการจัดการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีข้อปฏิบัติเรียงลำดับความสำคัญดังนี้ คือ

1. ความคิดริเริ่มต้องมาจากผู้คนในชุมชนเอง อาจเกิดจากการเข้าใจสภาวะปัญหา หรือได้รับข้อมูลข่าวสารแล้วนำมาประมวล
2. เริ่มจากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มองเห็นจุดแข็งจุดอ่อนของแต่ละทรัพยากร

3. มีการร่วมมือร่วมใจกัน รูปแบบเป็นไปโดยเสรีภาพไม่มีการบังคับ สมครใจ ตั้งใจ และสนใจที่จะร่วมด้วยตนเอง โดยมีแกนนำเป็นผู้ขยายผลการร่วมมือร่วมใจนั้น ซึ่งมีแกนนำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

4. มีการสร้างแกนนำรุ่นเยาว์ขึ้นมาทดแทนอย่างต่อเนื่อง

5. ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วมมือต้องเกิดผล (Effect) และผลกระทบ (Impact) ต่อคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องในชุมชน

มนัส สุวรรณ (2546 : 81-82) กล่าวถึง รูปแบบในการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่า ควรให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจการสาธารณะของภาครัฐ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด สามารถกระทำได้ใน 5 รูปแบบ ดังนี้

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ประชาชนในพื้นที่โครงการและผู้จะได้รับผลกระทบ จะต้องได้รับแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การรับรู้ข่าวสารดังกล่าวต้องได้รับก่อนการตัดสินใจดำเนินการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมในลักษณะของการปรึกษาหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการให้ประชาชนได้ทราบ และรับข้อเสนอแนะ เพื่อประกอบการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ผู้ดำเนินโครงการกับประชาชน ผู้มีส่วนได้-เสีย จะได้ทำความเข้าใจร่วมกันด้วยเหตุผล ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบนี้สามารถทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) ซึ่งจัดประชุมในชุมชนที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการโดยผู้ดำเนินการจะส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นทางวิชาการ (Public Hearing) การประชุมลักษณะนี้จำเป็นสำหรับโครงการขนาดใหญ่ที่มีเรื่องของเทคนิค และวิชาการที่เกี่ยวข้อง การประชุมลักษณะนี้ต้องเปิดกว้างสำหรับสาธารณะ

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในทางปฏิบัติจริง การดำเนินโครงการซึ่งมักดำเนินการในรูปของคณะกรรมการจะต้องมีตัวแทนของประชาชนร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย

5. การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ แม้จะไม่ใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องสิทธิหรือการใช้สิทธิของประชาชนเมื่อเห็นว่าเกิดความไม่โปร่งใสหรือความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นในการดำเนินโครงการ

สร้อยดี อาสาสมัครพกิจ (2543 : 25) สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น ๆ ได้ร่วมกันคิดพิจารณาและตัดสินใจในการจัดการท่องเที่ยวในด้านที่ตนมีความถนัดและมีศักยภาพเพียงพอ รวมทั้งโอกาสที่จะได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่นนั้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นแรงผลักดันศักยภาพของคนในชุมชนให้ร่วมมือร่วมใจดูแล รักษา และทำนุบำรุงทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนของตนให้น่าสนใจ และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาพักผ่อน โดยได้รับความรู้และความสุข ไปในเวลาเดียวกันทำให้เกิดความพึงพอใจทั้งคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวซึ่งความพึงพอใจของคนทั้งสองฝ่ายนี้จะเป็นส่วนสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวและนำไปสู่การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนต่อไปได้

5. การวางแผนธุรกิจท่องเที่ยวโดยใช้ 5A

Tourism Western Australia (2008 : 1-2) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการทำธุรกิจ ผู้ที่มีความคิดจะทำธุรกิจท่องเที่ยว ต้องใช้หลักการวางแผนท่องเที่ยว 5A เข้ามาช่วยตัดสินใจ ซึ่ง 5A ประกอบด้วย การเข้าถึง (Access) ที่อยู่อาศัย (Accommodation) สิ่งดึงดูด (Attractions) กิจกรรม (Activities) และสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีส่วนสัมพันธ์กันที่จะช่วยให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จได้

- Acces การที่นักท่องเที่ยวจะให้ความสนใจเข้าชมสถานที่นั้น ๆ หรือไม่ หากใส่ใจเรื่องการเดินทางโดยสะดวกของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ทั้งทางบก ทางน้ำหรือทางอากาศ

รวมถึงสถานที่จอดรถและคลับรถ ไม่ว่าจะเป็นพาหนะส่วนบุคคลหรือบริการสาธารณะ อีกทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการที่สังเกตได้ง่ายก็จะเป็นแรงดึงดูดที่ดีในการนำพานักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้าชมสถานที่นั้น ๆ

- Accommodation นักท่องเที่ยวย่อมต้องการความสะดวกสบายของที่พักรักษา ซึ่งอาจจะอยู่ในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวที่นั่น หรือละแวกใกล้เคียงก็ได้ ซึ่งมาตรฐานของที่พักรักษาพิจารณาจากประเภทของนักท่องเที่ยวและความต้องการของตลาดร่วมด้วย

- Attraction แรงจูงใจที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการมาเที่ยวคือ ความน่าสนใจของสถานที่นั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น น้ำตก ทะเล สวนสาธารณะ ป่าเขา สวนสัตว์ สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หรืออาจจะเป็สถานที่ท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมทั้งสิ้น

- Activities นักท่องเที่ยวย่อมแสวงหากิจกรรมพิเศษที่สามารถทำได้ในสถานที่ท่องเที่ยวที่นั่น เช่น เล่นกอล์ฟ เทนนิส วายน้ำ พายเรือ เล่นสกี เป็นต้น หรือกิจกรรมต่างๆ ไป เช่น นอนอาบแดด อ่านหนังสือริมสระว่ายน้ำหรือสวน กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีส่วนให้นักท่องเที่ยวเลือกที่จะเข้ามาเยี่ยมชมได้

- Amenities สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวที่นั่น เช่น ร้านค้า ที่พัก อาหาร ร้านอาหาร ร้านกาแฟ การคมนาคม ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ห้องน้ำสาธารณะ สถานีตำรวจ การสื่อสาร ธนาคาร ไปรษณีย์ บริการภาคเอกชน ภาครัฐบาลต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวเมื่อต้องอยู่ห่างไกลความสะดวกสบายที่เคยชินจากชีวิตประจำวัน

ดังนั้นการวางแผนในการดำเนินกิจการธุรกิจการท่องเที่ยวจึงต้องคำนึงถึงหลัก 5A เหล่านี้เพื่อความสำเร็จในการประกอบกิจการ เพราะ 5A คือหัวใจของการวางแผนธุรกิจการท่องเที่ยว

6. หลักการวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยใช้ SWOT

การวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา เศรษฐกิจ การเมือง เพื่อเป็นการชักนำให้นักท่องเที่ยวเกิดอุปสงค์อยากมาในแหล่งท่องเที่ยวที่นั่นๆ ควรได้รับการส่งเสริมอย่างมีประสิทธิภาพ และหลักการวิเคราะห์ที่เป็นมาตรฐานสากล ได้รับความนิยมนาน คือ หลักการวิเคราะห์แบบ SWOT ซึ่งได้มีนักวิชาการให้ความหมายและสร้างเข้าใจในหลักการนี้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

วัฒนา วงศ์เกียรติวัฒน์ (2546 : 90) กล่าวว่า การวิเคราะห์ SWOT หมายถึง การวิเคราะห์ Strengths-Weakness-Opportunities-Threats โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินสถานภาพของสภาพแวดล้อมภายนอกในระหว่างจุดแข็งและจุดอ่อน และผลการประเมินสถานภาพของสภาพแวดล้อมภายในระหว่างโอกาสและภัยอุปสรรค โดยกำหนดสถานภาพของสภาพแวดล้อมภายในระหว่างจุดแข็งและจุดอ่อนว่ามีสถานภาพโน้มเอียงไปในทางเด่นหรือด้อย และกำหนดสถานภาพของ

สถานภาพแวดล้อมภายนอกระหว่างโอกาสและภัยอุปสรรคว่ามีสถานภาพโน้มเอียงไปในทางเอื้อหรือไม่เอื้อ ซึ่งทำให้เกิดกรณีโน้มเอียง 4 กรณี

- กรณี “เด่นและเอื้อ” ควรจะเลือกกลยุทธ์การสร้างเติบโต (Growth Strategy)

โดยการขยายกิจการด้วยตนเอง หรือการขยายกิจการด้วยการร่วมทุนกับองค์กรอื่น

- กรณี “ด้อยและไม่เอื้อ” ควรจะเลือกกลยุทธ์การตัดทอน (Retrenchment Strategy)

โดยการตัดบางกิจกรรมออกไป หรือตัดบางส่วนขององค์กรออกไป หรือเลิกกิจการ

- กรณี “เด่นแต่ไม่เอื้อ” และ “เอื้อแต่ไม่เด่น” ควรจะเลือกกลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ

(Stability Strategy) โดยเลือกดำเนินงานชนิดของกิจการหรือประเภทของกิจการที่กำลังดำเนินการอยู่และจะไม่ขยายไปดำเนินกิจการประเภทอื่น

ภาณุ ลิ้มมานนท์ (2550 : 42-44) อธิบายถึงโมเดลการวิเคราะห์ SWOT ว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์กร เพื่อให้ทราบถึงสถานะการดำเนินงานขององค์กรว่าเป็นอย่างไร และนำไปจัดทำกลยุทธ์ที่เหมาะสม โดยทำการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมทั้งภายใน (Strength, Weakness) และภายนอก (Opportunity, Threat) และได้อธิบาย SWOT โดยละเอียดไว้ดังนี้

- จุดแข็ง (Strength) คือ คุณลักษณะภายในองค์กรที่สามารถใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย

วัตถุประสงค์ และทำให้องค์กรมีความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันทางกลยุทธ์

- จุดอ่อน (Weakness) คือ คุณลักษณะภายในที่อาจจำกัดหรือขัดขวางการปฏิบัติงาน

หรือการดำเนินงานขององค์กร และทำให้องค์กรเสียเปรียบเชิงแข่งขันทางกลยุทธ์

- โอกาส (Opportunity) คือ ปัจจัยต่างๆ ในสภาพแวดล้อมภายนอกที่อาจช่วยให้

องค์กร หรือธุรกิจบรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ทางกลยุทธ์

- อุปสรรค (Threat) คือ ปัจจัยต่างๆ ในสภาพแวดล้อมภายนอกที่อาจสกัดขัดขวาง มิให้

องค์กรบรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และอาจทำให้ความพยายามในการบรรลุความได้เปรียบเชิงแข่งขันทางกลยุทธ์ต้องเสียเปล่า

หลักการพิจารณา SWOT

หลักพิจารณา S, W : ควรจะประเมินหลักการให้ครอบคลุมด้านต่าง ๆ คือ

- ด้านทรัพยากร เช่น สินทรัพย์ ความรู้/ทักษะบุคลากร ชื่อเสียงขององค์กร ประสบการณ์ของ

องค์กร

- ด้านการตลาด เช่น ผลิตภัณฑ์ ราคา การส่งเสริมการขาย ช่องทางการจำหน่าย ภาพลักษณ์

องค์กร ลูกค้า เช่น ใครคือลูกค้ารายใหญ่ ใครคือลูกค้าที่มีศักยภาพในอนาคต การแบ่งกลุ่มลูกค้า

- ด้านการดำเนินการ (การผลิต) เช่น คุณภาพ ความรวดเร็ว ต้นทุน เทคโนโลยี ด้านการเงิน เช่น

การลงทุน แหล่งที่มาของเงินทุน

หลักพิจารณา O, T : ควรจะประเมินหลักการให้ครอบคลุมด้านต่าง ๆ คือ

- ด้านเศรษฐกิจ เช่น อัตราการเจริญเติบโต อัตราดอกเบี้ย เงินเฟ้อ ค่าแรง รายได้ประชากร
- ด้านสังคม เช่น จำนวนและอัตราการเจริญเติบโตของประชากร จำนวนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ขนาดของครอบครัว การกระจายของอายุ การศึกษาและฝึกรอบรม คุณภาพชีวิต
- ด้านการเมือง กฎหมาย เช่น ภาษี กฎหมายแรงงาน สิ่งแวดล้อม ลิขสิทธิ์ เสถียรภาพของรัฐบาล ข้อกำหนดด้านมาตรฐานสากล นโยบายการค้าเสรี การกีดกันทางการค้า ด้านเทคโนโลยี เช่น ความก้าวหน้าด้านการสื่อสาร การขนส่ง เทคโนโลยีสารสนเทศ

การวิจัยมีติของการวิเคราะห์ SWOT

SW = IN

OT = OUT

การวิเคราะห์ SWOT อาจจะมีมิติการวิเคราะห์ที่มองได้ในลักษณะในกรอบ และนอกกรอบในเชิงความคิด ดังนั้น การวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดอ่อน เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน โดยคิดจากใน “สู่นอก” ขณะที่การวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคมองจากนอกสู่นอก การคิดในองค์ความรู้ประกอบด้วยประสบการณ์ ทำให้มิติการวิเคราะห์เกิดการมองได้อีกมิติหนึ่ง ซึ่งจะวิเคราะห์กลยุทธ์ได้หลายรูปแบบ เมื่อมีการจัดวางในรูปแบบ 4 มิติ กลยุทธ์ขจัดจุดอ่อน เสริมจุดแข็ง กลยุทธ์การเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส หรือการสร้างจุดแข็ง ผู้วิกฤต และมองหาโอกาสเปลี่ยนจุดอ่อน ดังนั้น การวิเคราะห์ SWOT เมื่อมีการให้ระดมความคิด วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และวิกฤติอุปสรรค การให้คะแนนความสำคัญ (Rate) และน้ำหนัก (Weight) จะช่วยให้ภาพแห่งการวิเคราะห์มีความชัดเจนมากขึ้น การกำหนดกลยุทธ์หลักๆ จะมีแนวทางที่ถูกต้องกับสถานการณ์มากขึ้น

มนัส สุวรรณ (2546 : 237) กล่าวถึง การใช้หลักการวิเคราะห์ SWOT ในการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีคุณภาพเข้ากับหลักเกณฑ์มาตรฐานสากล นั่นคือ หลักเกณฑ์ SWOT คือ เป้าหมายควรจะเป็นการเสริมจุดเด่น ลดจุดด้อย สร้างโอกาสและป้องกันความขัดข้องที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อการมีประสิทธิภาพ คือ ตรงจุดที่ต้องการ ประหยัดค่าใช้จ่ายและเกิดผลตอบแทนสูง

David weaver and Martin oppermann (2000 : 228) กล่าวถึง การวิเคราะห์ SWOT ว่าจุดอ่อนและจุดแข็งถือเป็นสภาพแวดล้อมภายใน ส่วนโอกาสและอุปสรรคจะเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมภายนอก โดยกล่าวว่าการใช้ SWOT จะนำมาใช้วิเคราะห์งานการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการช่วยวางแผนระยะยาวใน 20 – 30 ปีข้างหน้า แต่ไม่ควรน้อยกว่า 5 ปีซึ่งมีข้อเสนอแนะในการวางแผนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายดังนี้ คือ

- การเพิ่มช่วงเวลาในการท่องเที่ยวให้มากขึ้น
- เพิ่มอัตราส่วนของการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ เช่น อาหารประจำท้องถิ่น หรือแรงงานท้องถิ่น

- มีการกระจายการท่องเที่ยวไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ดีขึ้น
- ผลผลิตสินค้าให้หลากหลายโดยลดการพึ่งพาดลาดให้ได้มากที่สุด
- เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวในวิถีทางเพื่อความยั่งยืน

แต่วิธีที่กล่าวข้างต้นจะใช้ได้ผลดีกับการวางแผนระยะยาว ซึ่งสำหรับการท่องเที่ยวแล้วควรจะดูที่การวางแผนระยะสั้นร่วมด้วย โดยวางแผนในช่วงเวลา 6 เดือนถึง 3 ปีแต่ต้องขึ้นอยู่กับความเป็นไปได้ด้วย ซึ่งการวางแผนระยะสั้นนี้คล้ายกับการวางแผนระยะยาวข้างต้นคือ

- การเพิ่มช่วงเวลาในการท่องเที่ยวให้มากขึ้นจาก 2.6 วันเป็น 3.2 วันภายใน 2 ปี

ข้างหน้า

- ควรมีการออกกฎหมายภายในปีหน้าเพื่อกำหนดให้โรงแรมใช้ทรัพยากรจากคนใน

ท้องถิ่น

- เพิ่มงบประมาณการประชาสัมพันธ์อีก 10 เปอร์เซ็นต์ในปีงบประมาณหน้าเพื่อ

ช่วยประชาสัมพันธ์จุดดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว

- เปิดที่ทำการการท่องเที่ยวใหม่อีก 3 ที่แต่ไม่ใช่เพื่อการตลาดมากกว่า 3 ปี
- จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวปีละ 5 เปอร์เซ็นต์มากกว่า 2 ปี

โดยสรุปแล้ว การใช้หลักวิเคราะห์แบบ SWOT นั้นต้องได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี เพื่อให้การปฏิบัติการมีประสิทธิภาพสูงสุด รวมถึงเสริมสร้างให้ศักยภาพขององค์กร หรือ ธุรกิจ นั้น ๆ ประสบความสำเร็จได้

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุทธิชัย อบอุ่น (2541 : 52-56) ได้ทำการศึกษาเรื่องของศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้กรณีศึกษาเส้นทางสายลำน้ำกก สรุปได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนดังนี้

1. ควรสนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้ง “ธุรกิจชุมชน” ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ส่งเสริมให้มีศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน และที่พักในรูปแบบของ Home Stay เพื่อให้ผลประโยชน์ จากการท่องเที่ยวไม่กระจุกอยู่ที่นายทุน หรือคนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
2. เพิ่มความร่วมมือ และประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน รวมถึงชุมชนท้องถิ่น เช่นการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมการท่องเที่ยวในชุมชน
3. กำหนดทิศทางการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบของเส้นทางท่องเที่ยว
4. มีการประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

5. มืองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

มธุรส ปรายไพรี (2543 : 116-121) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้กรณีศึกษาชุมชนไทยทรงดำ บ้านเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่าศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ระบบอุดมการณ์ของชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อตัดสินใจร่วมกันอย่างสมัครใจและยุติธรรม โดยทั้งนี้จะต้องมีผู้นำชุมชนทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่เข้มแข็งมีศักยภาพ โดยได้ระบุว่า ปัจจัยที่มีผลทำให้ชุมชนไทยทรงดำของบ้านเขาย้อย เกิดศักยภาพเพื่อการพัฒนา มี 3 ปัจจัย คือ วัฒนธรรมชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีการสืบทอดอย่างต่อเนื่องจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง การพึ่งตนเองของชุมชน โดยอาศัยปัจจัยภายในเป็นตัวสร้างรายได้ และเห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นเพียงอาชีพเสริมรายได้หลักของชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับการท่องเที่ยว มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และยอมรับนับถือให้ความเคารพผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้นำทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมนี้เกิดจากความสมัครใจและแรงจูงใจจากภายในชุมชนเอง ตั้งแต่ระดับการรับรู้ข้อมูล จนถึงระดับของการแบ่งปันจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม

รัฐทิทยา หิรัณยหาด (2544 : 85 – 91) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยใช้กรณีศึกษาหมู่บ้านหนองขาวอำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี มีประเด็นที่น่าสนใจคือ ศักยภาพของชุมชนเพื่อการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว นั้นนอกจากจะต้องมีความพร้อมด้านองค์ประกอบที่ดึงดูดใจอันได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ตลอดจนสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การบริหารจัดการภายในชุมชนที่ดี โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จจะต้องรู้และเข้าใจในสสารูป (Image) ของพื้นที่นั้น ๆ หากพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงสสารูปของพื้นที่ จะทำให้เสียสสารูปเดิม ซึ่งเคยเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาถึง เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามา และไม่ได้พบกับสิ่งที่เขาคาดหวังไว้ จะเกิดความรู้สึกในด้านลบ และจะไม่มาแหล่งท่องเที่ยวอีก ทั้งนี้ได้เสนอแนะข้อคิดเห็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ของการบริหารจัดการที่ดี อันทำให้การพัฒนาล่าช้า หรือไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งไม่ควรมองข้าม ได้แก่ การวางขอบเขตอำนาจความรับผิดชอบที่ไม่ชัดเจน ความคิดเห็นที่แตกต่างไม่ตรงกัน ก่อให้เกิดความแบ่งแยกแยะและก้าวก่ายการทำงาน นำมาซึ่งความขัดแย้ง ส่วนปัญหาและอุปสรรคอีกประการหนึ่งคือ ความขัดแย้งในเรื่องของการจัดสรรผลประโยชน์ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ยศ สันตสมบัติ และคณะ (2544 : 201-208) ได้ทำการศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากร โดยศึกษาในพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ข้อสรุปที่น่าสนใจคือ ภาครัฐได้ทำการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยใช้จุดขายในเรื่องของความงดงามตามธรรมชาติ

และความหลากหลายด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชนบนที่สูงเป็นหลัก แต่ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนว่า กลุ่มชนที่เป็นจุดขายนั้นควรจะได้รับการพัฒนา หรือได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างไร ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเฉพาะในประเด็นของเม็ดเงิน การสร้างรายได้ และความเจริญทันสมัย “แต่ประเด็นที่มองข้ามไปโดยจงใจก็คือ การท่องเที่ยวมีผลกระทบอย่างไรต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ศักดิ์ศรีและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ของกลุ่มชนที่ถูกเที่ยว” จากการศึกษาดังกล่าว ยศ และคณะ ได้เสนอแนะวิธีการเตรียมความพร้อมของ ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไว้ดังต่อไปนี้

1. ให้ชาวบ้านคัดเลือกคณะกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่วางแผนจัดการ การท่องเที่ยว โดยประสานงานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การพัฒนาเอกชน จัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวของหมู่บ้าน กำหนดราคาตอบแทน และการจัดสรรผลประโยชน์ และหักรายได้ส่วนหนึ่งเข้ากองทุนชุมชน

2. จัดทำแผนงานและเส้นทางกรท่องเที่ยว สถานที่สำคัญรอบ ๆ หมู่บ้าน กำหนดบทบาทหน้าที่ของกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงการทำรายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยว

3. เตรียมแผนการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน

4. เตรียมความพร้อมด้านการให้บริการท่องเที่ยว เช่น เรื่องของที่พักรัก หอน้ำ การรักษาความสะอาดของชุมชน การพัฒนาบุคลากรด้านการบริหาร การพัฒนาด้านสินค้า หัตถกรรม การบรรจุหีบห่อเพื่อจำหน่าย

5. คณะกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านต้องทำการประชุม ปรึกษาหารือ ติดตามงาน ตลอดจนการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ

สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา (2551 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนเจ้าของท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวยังมีอยู่น้อยมากและภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น จากผลการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปแนวทางการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง ได้โดย ประการที่หนึ่งกำหนดนโยบายการศึกษาของรัฐประการที่สอง การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวของรัฐ จำเป็นต้องส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น ประการที่สาม เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตัดสินใจ ประเมิน และที่สำคัญคือมีผลประโยชน์มากยิ่งขึ้น และประการสุดท้ายคือ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาครัฐ องค์กรที่เกี่ยวข้อง และคนในชุมชนไม่ควรมุ่งเน้นประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเป็นสำคัญ ควรมุ่งเน้นวัตถุประสงค์และความต้องการของเจ้าของชุมชนและ

ประโยชน์ที่ชุมชนพึงจะได้รับอย่างยั่งยืนในทุกๆด้าน เพื่อป้องกันการผูกกร่อนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้น

วาติกา แสนคำ (2545 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมได้ 4 แนวทางคือ แนวทางที่หนึ่ง ส่งเสริมและพัฒนารายการนำเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในชุมชน แนวทางที่สอง การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่บริหารจัดการโดยคณะกรรมการของกลุ่มสมาชิกในชุมชน แนวทางที่สาม การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนใกล้เคียง แนวทางที่สี่ จัดเทศการ ดอกนางพญาเสือโคร่งบานเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

นภดล นพรัตน์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าซาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว แรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยว การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐด้านการท่องเที่ยว และการได้รับการชักชวนจากบุคคล หรือหน่วยงานในภาครัฐ ภาคเอกชน มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของประชาชนมากกว่าปัจจัยภายใน ซึ่งได้แก่ทัศนคติของประชาชนต่อการท่องเที่ยว ประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและการตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมชุมชนเขตลุ่มแม่น้ำกอกเพื่อหาแนวทางในการพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ผู้วิจัยได้ออกแบบวิธีการศึกษาเชิงสำรวจ และกระบวนการมีส่วนร่วม ของชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัยที่เหมาะสมกับการวิจัยครั้งนี้ จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา รวบรวมข้อมูล จัดระบบข้อมูลเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนในเขตลุ่ม น้ำกอกให้มีความยั่งยืน ทั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเป็นขั้นตอนเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดดังนี้

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามด้วยตนเอง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างแน่นอน และแบบมีโครงสร้างแน่นอน (Unstructured and Structured Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดเวทีเสวนาในชุมชน (Staging Seminar) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนในการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูล แบบเจาะลึกในประเด็นสำคัญ ประกอบกับความคิดเห็นส่วนตัวในด้านต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีต่อ ศักยภาพของแต่ละชุมชน บางครั้งผู้วิจัยต้องเข้าไปประสานงานหรือร่วมกิจกรรมของชุมชนเพื่อสร้าง ความคุ้นเคยเสมือนเป็นหนึ่งในสมาชิกของชุมชน และหลังจากนั้นก็พยายามสอดแทรกสอบถามข้อมูลเพื่อ ต้องการทราบปัญหาและศักยภาพที่แท้จริง

1.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตโดยตรง เป็นการรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเหตุการณ์ บริบทชุมชน สภาพการณ์ที่ได้สังเกตและพบเห็นกิจกรรม ต่างๆที่ชุมชนดำเนินการอยู่ รวมถึงสภาพการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

1.3 การใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Method) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติและมัคคุเทศก์นำเที่ยว

1.4 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) คุยตัวต่อตัวแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ทำการสัมภาษณ์ในช่วงแรก และเปลี่ยนรูปแบบเป็นวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เชื่อมโยงเรื่องราวต่างๆเพื่อให้เกิดความเป็นกันเอง

1.5 การจัดเวทีเสวนา (Staging Seminar) เป็นการขอความร่วมมือเชิญตัวแทนประชาชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกิจกรรมของหมู่บ้าน มัคคุเทศก์ท้องถิ่นของแต่ละชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของตน โดยผู้วิจัยคอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อให้ผู้ร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นในประเด็นหลักๆที่สำคัญ พร้อมกับจัดผู้ทำหน้าที่ช่วยบันทึกข้อมูล และบันทึกเทปในประเด็นต่างๆ เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิจัยต่อไป

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากเอกสารรายงานประจำปีของหน่วยงานราชการในจังหวัดเชียงรายและองค์กรส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล อุทยานแห่งชาติ เป็นต้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลในขั้นตอนการเก็บข้อมูลดังนี้

1. ประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้นำกิจกรรมของชุมชน ผู้นำศาสนา ประชากรในชุมชน

2. ผู้ให้ข้อมูลซึ่งได้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย ณ มูลนิธิแม่ก๊ก โดยผู้ได้รับเชิญร่วมประชุมมาจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนที่มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชน และตามทัศนะของผู้ถูกสัมภาษณ์มีแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเช่นไร โดยแบ่งหัวข้อการสัมภาษณ์เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย ชื่อ – สกุล อายุ อาชีพ

1.2 ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย สถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นสมุดจดบันทึกรายละเอียดที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ของผู้วิจัยในแต่ละครั้ง
3. กล้องถ่ายภาพและเทปบันทึกเสียง สำหรับการบันทึกข้อมูล การประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ การจัดเวทีเสวนา เพื่อนำมาทบทวนความเข้าใจระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ข้อมูลทาง Internet และเอกสารจากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยจัดทำบันทึกสภาพการณ์และบริบทชุมชน โดยใช้วิธีการของนักวิจัยในการสังเกตระหว่างการพูดคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
3. แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 แบบคือ
 - 3.1 แบบสัมภาษณ์สำหรับสัมภาษณ์คนในชุมชนเพื่อขอทราบแนวคิดเรื่องสภาพปัญหาโดยทั่วไปของชุมชน แนวทางในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ตามกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว
 - 3.2 แบบที่สองสำหรับสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวเพื่อรับทราบความต้องการของนักท่องเที่ยวและนำไปเสนอเป็นประเด็นในการประชุมเสวนากลุ่มต่อไป
4. รวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ สรุปลงแต่ละประเด็นจากปัจจัยที่เป็นปัญหาในแต่ละด้านและแนวทางในการบริหารจัดการ วิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยว วิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของชุมชน
5. การจัดเวทีเสวนา ผู้วิจัยได้จัดทำเพื่อต้องการแสดงข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้จากการสังเกต สัมภาษณ์ทั้งคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว จากนั้นจะเสนอประเด็นให้ตัวแทนของแต่ละชุมชนร่วมรับทราบ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ ทิศทาง แนวโน้ม สภาพปัญหา แนวทางในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยจัดเวทีเสวนาในเดือนพฤษภาคม

การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ การสนทนา การสำรวจ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม มาทำการรวบรวมแยกหมวดหมู่ ข้อมูลที่ได้เหล่านี้คือลักษณะความเป็นจริงที่มีอยู่ของแต่ละชุมชน นำมาวิเคราะห์เนื้อหาร่วมกับแนวคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ประกอบกับสถานะท่องเที่ยวในปัจจุบันผนวกกับนโยบายของภาครัฐหาจุดอ่อนจุดแข็ง หลังจากนั้นจึงจัดเสวนากลุ่มเพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค หาแนวทาง

และข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ๆ ให้สอดคล้องและเหมาะสม
ซึ่งเป็นไปตามกรอบความคิดและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนเขตลุ่มแม่น้ำกก เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำกก และศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มแม่น้ำกกเพื่อนำไปสู่การหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยศึกษาในพื้นที่ 3 ตำบลของเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายได้แก่ ตำบลแม่ยาว ตำบลคอยฮาง และตำบลห้วยชมภู ซึ่งผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 บริบททั่วไปของชุมชนที่ศึกษา

ตอนที่ 2 ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชน

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน 5A

ตอนที่ 1 บริบททั่วไปของชุมชนที่ศึกษา

1. ตำบลคอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

สภาพภูมิประเทศ ลักษณะที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลคอยฮางเป็นตำบลที่แยกมาจากตำบลแม่ยาวเมื่อปี พ.ศ. 2535 มีที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตัวอำเภอเมืองเชียงราย มีระยะทางจากอำเภอเมืองเชียงรายถึงองค์การบริหารส่วนตำบลประมาณ 8 กิโลเมตร ได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อปี พ.ศ. 2540 (เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลชั้น 5 ขนาดเล็ก) มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมืองเชียงราย ดังนี้

ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลแม่ยาว โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจากห้วยแก่งหลวงไหลลงแม่น้ำกกบริเวณพิกัด NC 687087 ไปทางทิศตะวันออกตามร่องน้ำลึกลงแม่น้ำกกสิ้นสุดที่สาธารณะ หมู่ที่ 2 บ้านฮ่องฮ้อ ตำบลคอยฮาง และเขตติดต่อบ้านป่าจิว หมู่ที่ 4 ตำบลรอบเวียง มาตามสันคอยดินแดง และสันคอยหนองด่าน พิกัด NC 829019 ระยะทาง 18 กิโลเมตร

ทิศใต้ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลป่าอ้อดอนชัยและตำบลแม่กรณ์ โดยมีจุดเริ่มต้นจากแยกถนนภายในหมู่บ้านไปตำบลป่าอ้อดอนชัย บริเวณพิกัด NC 810996 ไปทางทิศตะวันตกตามทางเดินภายในหมู่บ้านถึงสันเขาคอยฮางไปทางทิศตะวันตกตามสันเขาคอยแม่กรณ์ สิ้นสุดที่ทางเดินซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตตำบลแม่กรณ์กับตำบลห้วยชมภู บริเวณพิกัด NC 679015 ระยะทาง 13 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่ที่ 16 และหมู่ที่ 5 ตำบลรอบเวียง โดยมีจุดเริ่มต้นจากสบห้วยบ้านตาก ตำบลรอบเวียง บริเวณพิกัด NC 829019 ไปทางทิศใต้ตามถนนภายในหมู่บ้านไปตำบลป่าอ้อดอนชัย บริเวณพิกัด NC 810996 ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลห้วยชมภู โดยมีจุดเริ่มต้นจากทางเดินซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตตำบลแม่กรณ์กับตำบลห้วยชมภู บริเวณพิกัด NC 689015 ไปทางทิศเหนือตามห้วยปลาขอ และสิ้นสุดที่ห้วยแก่งหลวงไหล บริเวณพิกัด NC 687087 ระยะทาง 8 กิโลเมตร

เนื้อที่ ตำบลคอยฮางมีเนื้อที่ประมาณ 91 ตารางกิโลเมตร หรือ 56,875 ไร่

ภูมิประเทศ พื้นที่ร้อยละ 80 เป็นพื้นที่เขตภูเขาสูงระดับความสูง ประมาณ 500-1,200 เมตร จากระดับน้ำทะเล ที่เหลือเป็นพื้นที่ราบลุ่มติดลำน้ำกก และที่ราบตามแนวเชิงเขา

จำนวนหมู่บ้านและระดับการพัฒนา

หมู่ที่ 1 บ้านคอยฮาง	เป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา อันดับ 2
หมู่ที่ 2 บ้านฮ่องฮ้อ	เป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา อันดับ 2
หมู่ที่ 3 บ้านคอยฮางนอก	เป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา อันดับ 2
หมู่ที่ 4 บ้านโป่งนาคำ	เป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา อันดับ 2
หมู่ที่ 5 บ้านยางคำนุ	เป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา อันดับ 2
หมู่ที่ 6 บ้านผาเสริฐพัฒนา	เป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา อันดับ 1
หมู่ที่ 7 บ้านโป่งน้ำร้อน	เป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา อันดับ 2
หมู่ที่ 8 บ้านห้วยปูพัฒนา	เป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา อันดับ 2

ประชากร

ตำบลคอยฮางมียอดรวมประชากรทั้งสิ้น 4,472 คน แยกเป็นชาย 2,282 คน เป็นหญิง 2,186 คน จำนวนครัวเรือน 1,832 ครัวเรือน ความหนาแน่นเฉลี่ย 49.14 คน/ตารางกิโลเมตร (ข้อมูลปี 2552) โดยแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

หมู่ที่ 1	เป็นชาวพื้นเมืองและปาเกอะยอ (กะเหรี่ยง)
หมู่ที่ 2, 3, 4	เป็นชาวพื้นเมือง
หมู่ที่ 5	เป็นชาวปาเกอะยอ (กะเหรี่ยง)
หมู่ที่ 6	เป็นชาวพื้นเมือง, อาข่า, ลาหู่
หมู่ที่ 7	เป็นชาวพื้นเมือง, อาข่า, ลาหู่, ลีซอ, จีนฮ่อ
หมู่ที่ 8	เป็นชาวปาเกอะยอ (กะเหรี่ยง), ลาหู่

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ

ราษฎรในตำบลคอยฮางส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น การทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา ทำไร่สวนผสม ส่วนเวลาว่างจากฤดูทำนา ก็จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป อาชีพหาของป่า อาชีพบริการนักท่องเที่ยวเสริมไปด้วย นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพทางการพาณิชย์ การทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน การบริการต่าง ๆ รับราชการและเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจอีกด้วย

หน่วยธุรกิจในเขต อบต.ดอยฮาง

- ร้านอาหาร 5 แห่ง
- อู่ซ่อมรถ 6 แห่ง
- โรงสีข้าว 7 แห่ง
- รีสอร์ท 1 แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 5 แห่ง
- โรงเรียนประถมศึกษา 4 แห่ง
- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 8 แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัด 4 แห่ง
- สำนักสงฆ์ 4 แห่ง
- โบสถ์คริสต์ศาสนา 6 แห่ง

การสาธารณสุข

- สถานีอนามัยประจำตำบล 1 แห่ง
- สถานพยาบาลเอกชน 1 แห่ง
- อัตราการมีสุขอนามัย ร้อยละ 100

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- ตู้ยามตำรวจ 1 แห่ง
- ตำรวจบ้าน 8 แห่ง
- ศูนย์อาสาสมัครฯ ตำบลดอยฮาง 1 แห่ง / อบพร. 94 นาย

ส่วนราชการอื่น ๆ

- เรือนจำกลางจังหวัดเชียงราย
- หน่วยป้องกันรักษาป่า จังหวัดเชียงรายที่ 15
- ที่ทำการอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก
- หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยหมากเหลี่ยม
- หน่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นที่สูง (กรมประชาสัมพันธ์)

การคมนาคม

ทางบก มีเส้นทางถนนลาดยางทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการเชื่อมจากตัวเมืองเชียงรายเข้ามาพื้นที่หมู่บ้านภายในตำบลรวมระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร ถนนภายในหมู่บ้านหรือซอยภายใน

หมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ และนอกจากนี้ยังมีเส้นทางถนนดินลูกรังที่เป็นเส้นทางสัญจรไปมา ระหว่างหมู่บ้านห่างไกล หมู่บ้านบริวารชาวเขาและทางเข้าสู่พื้นที่การเกษตร และพื้นที่ท่องเที่ยวที่ยังรอรับการพัฒนาให้เป็นเส้นทางคอนกรีตหรือลาดยางอีกประมาณ 70% ของเส้นทางทั้งหมดที่มีภายในตำบล

ทางน้ำ มีเรือหางยาวและแพรับจ้าง (ล่องข้ามลำน้ำกก) บริการสำหรับนักท่องเที่ยวและชาวบ้านทั่วไป รับ-ส่ง ผู้โดยสารตามลำน้ำกกตลอดปี

การโทรคมนาคม

- ที่ทำการ ไปรษณีย์เอกชน	1	แห่ง
- ตู้โทรศัพท์สาธารณะชนบท	7	แห่ง
- โทรศัพท์พื้นฐาน	5	แห่ง

การไฟฟ้า

มีกระแสไฟฟ้าของ กฟภ. ใช้ครบทุกหมู่บ้านหลัก แต่ไม่ครบทุกหมู่บ้านบริวารและพื้นที่ห่างไกล ชุมชน รวมทั้งพื้นที่เกษตรกรรมยังไม่มีกระแสไฟฟ้าใช้

ทรัพยากรธรรมชาติ

แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำน้ำ (ลำน้ำกก)	1	แห่ง
- ลำห้วย	11	แห่ง
- บึงและหนองน้ำอื่น	4	แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ระบบประปาหมู่บ้าน	7	แห่ง
- ระบบประปาภูเขา	6	แห่ง
- ฝาย (แม่ั่ว)	8	แห่ง
- ฝาย (คอนกรีต)	2	แห่ง

ทรัพยากรอื่น ๆ

- แหล่งแร่หินปูนบริเวณเทือกเขาดอยฮาง
- ทรายในลำน้ำกก
- บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม
- บ่อน้ำร้อนบ้านผาเสริฐพัฒนา
- บ่อน้ำร้อนบ้านโป่งนาคำ
- พื้นที่ป่าในเขตป่าสงวนวนอุทยานน้ำตกห้วยแก้ว

มวลชนจัดตั้ง

สภาวัฒนธรรมตำบลดอยฮาง	จำนวน	1	แห่ง

ลูกเสือชาวบ้าน 1 รุ่น	จำนวน	262	คน
กลุ่มพัฒนาสตรีระดับตำบล	จำนวน	1	กลุ่ม
กลุ่มพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน	จำนวน	8	กลุ่ม
กลุ่มเยาวชนระดับตำบล	จำนวน	1	กลุ่ม
กลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รส.ทป.)	จำนวน	1	กลุ่ม
กลุ่มสายตรวจอาสาสมัครประจำตำบล	จำนวน	1	กลุ่ม
กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน	จำนวน	94	คน

กลุ่มอาชีพ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์

กลุ่มอาชีพ กลุ่มเกษตรกร	จำนวน	22	กลุ่ม
กลุ่มออมทรัพย์	จำนวน	6	กลุ่ม
กลุ่มออมทรัพย์เครดิตยูเนียน	จำนวน	1	กลุ่ม
การพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน-ชุมชน	จำนวน	8	กลุ่ม

แหล่งท่องเที่ยวในตำบล

หมู่ที่ 1 บ้านคอยฮางโน น้ำตกห้วยกีด, สวนเกษตร (สวนมะแขว่น/ สวนส้ม),
พุทธสถานคอยอินทรี

หมู่ที่ 2 บ้านฮ่องอ้อ สวนสาธารณะหนองกล้วย, พระธาตุคอยกองข้าว

หมู่ที่ 3 บ้านคอยฮางนอก พระธาตุแม่แอบ, สวนเกษตร (สวนมะแขว่น/ สวนส้ม)

หมู่ที่ 6 บ้านผาเสริฐ - บ่อน้ำร้อนบ้านผาเสริฐพัฒนา, อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

หมู่ที่ 7 บ้านโป่งน้ำร้อน - น้ำตกห้วยแก้ว, สวนชา, หมู่บ้านชาวเขา

หมู่ที่ 8 บ้านห้วยปูพัฒนา - น้ำตกห้วยตาด, ดินจูนยักษ์ (ดินสมพงษ์)

คำขวัญประจำตำบลคอยฮาง

คอยฮางเป็นศรี แม่แอบเจดีย์เป็นสง่า สวนป่าบ่อน้ำร้อน แหล่งพักผ่อนสามน้ำตก มะ
แขว่นนครสชาดดี ส้มโอ ส้มเขียวหวานมี น้ำลิ้มลอง

ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่ในตำบล

ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล

ตำบลคอยฮางเป็นตำบลที่ไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงราย มีการคมนาคมที่สะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ มีพื้นที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลายหากได้รับการพัฒนาอย่างมีทิศทางและมีแบบแผนที่ดีจะสามารถพัฒนาพื้นที่ทั้งหมดของตำบลเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงได้

ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่

1. การรวมกลุ่มของประชาชน จำนวนกลุ่มทุกประเภท 27 กลุ่ม
2. กลุ่มอาชีพ 20 กลุ่ม
3. กลุ่มออมทรัพย์ 6 กลุ่ม
4. กลุ่มอื่น ๆ 1 กลุ่ม

แผนที่ท่องเที่ยวในตำบลคอยฮาง

หมู่บ้านต่าง ๆ ในพื้นที่ของตำบลคอยฮาง ล้วนแต่มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาได้ในหลาย ๆ ด้านเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวของตำบล แต่ในพื้นที่ของงานวิจัยนี้ จะเน้นที่หมู่บ้านซึ่งได้คัดเลือกไว้ ได้แก่ พื้นที่หมู่ที่ 6 บ้านผาเสริฐพัฒนา และพื้นที่หมู่ที่ 7 บ้านอาแป

1.1 บ้านผาเสริฐพัฒนา หมู่ที่ 6

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ประวัติของบ้านผาเสริฐ เริ่มเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2496 เมื่อพ่ออู๋ยมูล แม่อู๋ยฟอง อพยพมาจากตำบลแม่ยาวมาอาศัยอยู่ริมแม่น้ำกกเป็นครอบครัวแรก ต่อมาพ่ออู๋ยจั้น พ่ออู๋ยทา แม่อู๋ยน้อย พ่ออู๋ยจั้น แม่อู๋ยใบ พ่อหนานเคียน แม่ป้าน พ่ออู๋ยดวง แม่อู๋ยปิ่น ได้อพยพเข้ามาอยู่เพิ่ม จึงได้ตั้งผู้นำขึ้น โดยมีพ่ออู๋ยจั้นเป็นผู้นำ และเป็นสาขาของบ้านห้วยทรายขาว หลังจากนั้นได้ตั้งหมู่บ้านสบโป่งขึ้น เหตุที่ชื่อว่า บ้านสบโป่งเนื่องจากมีโป่งน้ำร้อนอยู่ในบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้าน

ปี พ.ศ. 2528 บ้านสบโป่ง เป็นบ้านบริวารของบ้านรวมมิตร หมู่ที่ 13 ตำบลแม่ยาว โดยมีพ่ออู๋ยจั้นได้รับเลือกเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอย่างเป็นทางการเป็นคนแรก

ปี พ.ศ. 2532 ได้มีการเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็นบ้านผาเสริฐ โดยพ่ออู๋ยจั้น เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกและเป็นผู้ตั้งชื่อหมู่บ้านจากชื่อหาดแม่น้ำกก ว่า บ้านผาเสริฐ

ปี พ.ศ. 2533 เมื่อมีการแยกตำบลคอยฮางออกจากตำบลแม่ยาว บ้านผาเสริฐจึงได้เปลี่ยนจาก หมู่ 17 ตำบลแม่ยาว มาเป็นหมู่ 6 ตำบลคอยฮางตั้งแต่นั้น มีพ่อหลวงจั้น เป็นผู้ใหญ่จนเกษียณอายุ ในปี 2536 นายบุญช่วย ใจกว้าง ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านจนถึงปัจจุบัน

ประวัติการก่อตั้งชุมชน พบว่าระหว่างปี 2521 - 2522 มีการถางป่าเพื่อสร้างถนนของกรมป่าไม้ ทำให้มีประชากรอพยพตามเส้นทางเข้ามาอาศัยในพื้นที่ประมาณ 4 - 5 ครัวเรือน และขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่วนใหญ่มาจากอำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน รวมทั้งประชากรชนเผ่าจากตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ลักษณะประชากรจึงมีหลากหลายกลุ่ม และแต่ละกลุ่มไม่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ใกล้ชิดนัก บ้านผาเสริฐประกอบด้วยบ้านบริวารหลายบ้านมีประชากรหลายเผ่า เช่น ลาหู่บ้านจะจ้อ อาข่าบ้านผาเสริฐใน และอาข่าบ้าน ผาเคียว

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

หมู่บ้านผาเสริฐ หมู่ 6 ตำบลคอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดกับแม่น้ำกก จึงมีการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ ในการติดต่อกับชุมชนภายนอก บ้านผาเสริฐมีระยะทางห่างจากที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลคอยฮาง 17 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 20 นาที และห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองเชียงราย 27 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 30 นาที

สภาพภูมิศาสตร์โดยรอบเป็นป่าเขา เพราะชุมชนตั้งอยู่ในเขตที่สูง มีลำห้วย 3 ห้วยและมีน้ำพุร้อนธรรมชาติ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชุมชนในหมู่บ้านผาเสริฐ มีลักษณะแยกกลุ่มหมู่บ้านตามสภาพภูมิศาสตร์และแยกตามลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์

บ้านสบโป่ง (บ้านผาเสริฐ) เป็นหมู่บ้าน กลุ่มคนพื้นเมือง มีบ้านประมาณ 31 หลังคาเรือน เป็นหมู่บ้านทำอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีอาชีพเกษตรกรรมด้วย สมัยก่อนที่จะมีถนนตัดผ่านหมู่บ้านเดิมเป็นบ้านที่อยู่อาศัยจำนวนหลายหลังคาเรือน ปัจจุบันมีการขายที่ดินที่เป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้กับนายทุนและย้ายที่อยู่ไปที่อื่นเป็นจำนวนมาก

บ้านผาเสริฐใน เป็นหมู่บ้านเผ่าอาข่า จำนวนบ้าน 41 หลังคาเรือน มีนายลิน อาจอ เป็นผู้นำหมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่อพยพมาจาก ต.แม่ยาว ดอยตุง และอ.แม่สรวย โดยการเข้ามาซื้อที่ดินของชาวบ้านผาเสริฐ มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนสามารถตั้งเป็นกลุ่มบ้านได้ในระยะเวลาประมาณ 9 ปี ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง (ผู้ชายได้วันละประมาณ 120 บาท ผู้หญิงวันละประมาณ 100) โดยออกไปรับจ้างนอกชุมชนด้วยพาหนะส่วนตัว ในช่วงของการเก็บเกี่ยว จะพบว่ามีรถจากหมู่บ้านอื่นมารับคนในชุมชนไปทำงาน สภาพของหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านใหม่ที่เพิ่งมีไฟฟ้าใช้เมื่อประมาณ ปี 2545 และเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2546 เกิดไฟไหม้หมู่บ้านทั้งสิ้นจำนวน 16 หลังคาเรือน เนื่องจากไฟฟ้าลัดวงจร นับแต่นั้นมา การสร้างบ้านขึ้นใหม่จึงนิยมสร้างด้วยปูนและหลังคาปูกระเบื้องเหมือนคนพื้นราบ ผู้คนนับถือศาสนาคริสต์ มีโบสถ์อยู่ 2 แห่ง คือ โบสถ์ที่ 1 เป็นโบสถ์สำหรับคนที่นับถือนิกายโปแตสแตนท์ และโบสถ์ที่ 1 เป็นโบสถ์สำหรับคนที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิก

บ้านจะจ้อ เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าลาหู่(มุเซอร์แดง) มีจำนวน 35 ครัวเรือน มีหัวหน้าหมู่บ้านชื่อ จะจ้อ โดยชาวบ้านอพยพมาจากบ้านแม่สรวย อำเภอแม่สรวย หมู่บ้านระยะทางห่างจากอำเภอเมืองเชียงราย ประมาณ 25 กิโลเมตร ลักษณะทั่วไปของการตั้งบ้านเรือน ตัวบ้านเป็นบ้านยกพื้นสูงทำด้วยไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยหญ้าคา บ้านจะจ้อมีประชากรทั้งหมด 167 คน เป็นชาย 91 คน หญิง 76 คน ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ รองลงมานับถือศาสนาคริสต์ ในหมู่บ้านใช้น้ำประปาภูเขา

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ ทำไร่ข้าว โดยเฉพาะการเพาะปลูกข้าวคอก ข้าวเจ้า ข้าวดำ การเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู วัว ควาย ไก่ ผลผลิตจากไร่ และนาบางปีก็ไม่พอกิน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปริมาณของคนในครอบครัว หากครอบครัวใดที่มีลูกมากผลผลิตอาจจะไม่พอกิน พี่เขยหรือญาติของชุมชนในอดีต คือ พริก เพราะเป็นพืชชนิดเดียวที่ปลูกได้ผลดี ชุมชนเชื่อว่าเป็นเพราะมีการทำไร่เลื่อนลอย ปัจจุบันมีการปลูกพริก แต่ผลผลิตไม่มีคุณภาพและปริมาณที่ได้ไม่คุ้มค่ากับการเพาะปลูกมากนัก ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นเพราะไม่มีการทำไร่ นอกจากนี้ ยังมีอาชีพการเก็บของป่าขาย เช่น ปลีกล้วย ใบตอง หางหวาย และบางคนทำโชคดีก็สามารถที่จะล่าสัตว์ป่า เช่น ลิ่น แล่น นำมาขายได้ ด้านการเลี้ยงสัตว์จะมีการเลี้ยงหมูเป็นจำนวนมาก เลี้ยงไว้เพื่อขายและเพื่อบริโภคในครัวเรือน

ขนาดพื้นที่ของชุมชน

ขนาดพื้นที่โดยรวมของชุมชนทั้งสิ้น ประมาณ 5,000 ไร่ โดยแบ่งเป็นที่ทำกิน 893 ไร่
พื้นที่ป่าไม้และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ประมาณ 4,200 ไร่

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านโป่งผ่า ตำบลแม่ยาว
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านยางคำนุ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านโป่งน้ำร้อน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านจะเคือ ตำบลห้วยชมภู

ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพันธุ์พืช

ด้านทรัพยากรป่าไม้ ไม้ที่พบในชุมชน ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้แดง ไม้คู้ ลำไยป่า มะม่วงป่า
คอแลนป่า มะไฟ มะแฟน ไม้สัก (ปลูก) ไม้ตะเคียน และไม้เปา

ด้านพืชพันธุ์และพืชที่ใช้ในการบริโภค มีพืชจำพวกเห็ด เห็ดแดง เห็ดลม เห็ดหูหนู
เห็ดโคน เห็ดถอบ เห็ดมัน เห็ดตีนปอบ และเห็ดขอนขาว ซึ่งจะพบมากในช่วงหน้าฝน มีพืชสมุนไพร เช่น
โศไม่รู้อุ้ม เสือโคร่งข้าว ห้วย มะเขือแจ้เครือ กาสามปึก ช้างเผือก ม้าแม่กลำ และ หัวข้าวเย็น

ด้านสัตว์ สมัยก่อนที่ยังเป็นป่าดิบมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่หลายชนิด เช่น เสือ หมี กวาง ลิ่น แล่น
พาน เก้ง หมูป่า งู ต่อ แตน ไก่ป่า กระจอกกระจาด กระจาย นกกวัด นกแล นกเอี้ยงคำ นกกาเหว่า นกปูดัน
และนกกะท้อหุ้ม ปัจจุบันพื้นที่ป่าลดลงจนสัตว์ป่าต่าง ๆ สูญพันธุ์ คงเหลือสัตว์จำพวก นก กระจอก และงู
บางชนิด

พื้นที่ในหมู่บ้านผาเสริฐ เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์มาก โดยเฉพาะป่าไม้และพืช
พันธุ์ธรรมชาติ โดยเฉพาะต้นเมี่ยง ทำให้คนในชุมชนนิยมทำอาชีพสวนเมี่ยง นอกจากนี้แล้วยังพบว่า มี
อาชีพการทำไร่ และตัดไม้ไผ่ขายแก่พ่อค้าเพื่อนำไปใช้สร้างแพด้วย

ประชากร

ลักษณะประชากร ประกอบไปด้วย กลุ่มคนพื้นเมืองที่ถือเป็นประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่
และกลุ่มคนชนเผ่า ได้แก่ ชนเผ่าอาข่า ชนเผ่าลาหู่ ประชากรรวมทั้งสิ้นมีจำนวน 880 คน ชาย 450 คน หญิง
430 คน จำนวน 316 หลังคาเรือน

การศึกษา

บ้านผาเสริฐ มีศูนย์เด็กเล็กเป็นที่รองรับการศึกษาระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา มี
โรงเรียนบ้านผาเสริฐ ที่ก่อตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อ ปี พ.ศ. 2529 โดยที่ก่อนนั้นเป็นสาขาของโรงเรียนบ้าน
โป่งน้ำร้อนและบ้านรวมมิตร พบว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่ได้เรียนหนังสือ จึงอ่านออกเขียนได้บ้าง

การเมืองการปกครอง

การปกครองมี นายบุญช่วย ใจกว้าง อายุ 40 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายอนุรักษ์ สมศรี และ
นายประจวบ บุญเทพ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นการปกครองตามวาระ

การเลือกตั้งในชุมชน ได้แก่ นายชัยกร กุ่ยแก้ว และ นายจะสี แสงฮ่อ เนื่องจากมีจำนวนลูกบ้านมาก เวลาประชุมร่วมกันจะใช้สถานที่สำหรับประชุมที่วัดบ้านผาเสริฐ

ผู้นำที่เป็นบุคคลสำคัญของชุมชน เป็นผู้นำทางความคิดและเคารพศรัทธา ได้แก่ นายเทียน ศรีลาอ่อน อายุ 67 ปี และนายคำป็น ใจกว้าง อายุ 63 ปี

สภาพทางสังคม ศาสนา ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรม

ตามทีลักษณะของการตั้งหมู่บ้านผาเสริฐ เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของกลุ่มคนและชาติพันธุ์ รวมไปถึงความแตกต่างของภูมิประเทศ ทำให้กลุ่มคนต่างๆ มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแตกต่างกัน ทางความคิด ความเชื่อ ประเพณี และศาสนา แต่ก็มีบางส่วนที่เกี่ยวข้องกัน เช่น การค้าขายแลกเปลี่ยนกัน หรือการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

ศาสนา บ้านผาเสริฐฯ เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และสังคม การนับถือศาสนาจึงมีทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ โดยมีวัด 1 แห่ง และโบสถ์ 2 แห่ง

ประเพณี บ้านสบโป่ง (ผาเสริฐ) เนื่องจากเป็นกลุ่มคนพื้นเมือง จึงมีความชำนาญในเรื่องการจักสาน เช่น แชะ กุ่ม ข้อง ก้วย ฯลฯ มีแนวคิดและประเพณีคล้ายคลึงกับคนพื้นเมืองโดยทั่วไป เช่น การเลี้ยงผีบ้าน ในเดือน 9 แรม 9 ค่ำ โดยจะรู้กันเองว่าตรงกับวันนี้ ซึ่งในปฏิทินจะไม่มีบอกไว้ ชาวบ้านจะนำไปรวมกัน คือ ไก่ บ้านละ 1 ตัว ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นไก่เล็กหรือไก่ใหญ่ (คนกินได้) ข้าวดอก ดอกไม้หอมมาก เมียง บุหรี่ นอกจากนี้ ยังมีการเลี้ยงผีปู่ย่า และเลี้ยงผีเสื้อบ้าน การเลี้ยงผีเสื้อบ้านนั้นจะทำในช่วงปีใหม่ สิ่งของที่นำมาเลี้ยง เช่น รูปปั้นคน ควาย ทราช ข้าวปลาอาหาร ฯลฯ

การแต่งงาน ผู้คนสมัยก่อนจะไม่มีการแต่งงาน แต่จะมี “3 เฒ่า 7 แก่” หรือมีผู้ใหญ่บ้านมาเป็นสักขีพยาน การเสียผีประมาณ 12 บาท ถ้าเสียผีมาก ก็ประมาณ 25 บาท ของที่นำมาเลี้ยงแล้วแต่เจ้าสาวจะเรียกขอ เช่น ไก่ หมู การแต่งงานมีวันเดียว ในช่วงตอนเย็น ถ้าขอเสร็จก็แต่งเป็นเสร็จพิธี ไม่มีสินสอดทองหมั้น ไม่มีการจดทะเบียนสมรส คนที่แต่งงานโดยไม่จดทะเบียนสมรสก็เพิ่งจะจดทะเบียนตอนที่ใกล้จะมีลูกเพราะกลัวลูกจะไม่ได้เป็นทางการ

บ้านผาเสริฐใน

เนื่องจากเป็นสังคมชนเผ่า ที่มีการนับถือศาสนาคริสต์ จึงมีการไปโบสถ์บูชาพระเจ้าในวันอาทิตย์ แต่อย่างไรก็ตามชุมชนยังคงมีวัฒนธรรมแบบชนเผ่าอาข่าโดยจะเห็นได้จากการแต่งกายชุดอาข่าที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้นที่มีประจำเผ่า และการปักผ้าตามลวดลายของชนเผ่าโดยกลุ่มผู้หญิง ที่ยังคงนิยมปักผ้าเพื่อใช้เองหรือจำหน่ายเป็นที่ระลึก ส่วนการจักสานทำเป็นเฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่มีบัตรประชาชน

บ้านจะจ้อ

มีพิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา คือ

1. การกินวอ คือ การเชิญแขกต่างบ้านและการไปมาหาสู่กัน บ้านทุกหลังคาจะฆ่าหมูหลังคาละ 1 ตัว โดยมีเครื่องดนตรีประกอบการเต้น คือ หนอมมีเว (แตรที่ใช้เป่าของลาหู่) ส่วนดาเคีเว

คือ การเดินรื้อของลาหู่ การเดินรื้อจะแต่งกายประจำฝ่ายทั้งชายและหญิง คนที่เป่าหนอมมีเวเป็น มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่

2. การทอผ้า ผู้หญิงจะเป็นคนทำไว้ใช้ในเทศกาล แต่ไม่จำหน่าย
3. การกินข้าวใหม่ จะทำพิธีทางศาสนาในโบสถ์
4. การแต่งงาน บิดามารดาต้องรับรู้ ถ้าไม่รับรู้จะถือว่าเป็นการผิดผี ฝ่ายชายจะเป็นผู้เสียเงินให้ฝ่ายหญิง และฝ่ายชายจะต้องไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงเป็นเวลา 2 ปี ถ้าไม่ครบตามกำหนด ฝ่ายชายจะต้องเสียเงินให้แก่บิดามารดาฝ่ายหญิงเป็นจำนวนมาก และถือว่าเป็นการจ่ายค่าเลี้ยงดู

ประเพณีที่สำคัญในรอบปี

เดือน	ประเพณีที่สำคัญ
กุมภาพันธ์	ปีใหม่ชาวเขา
เมษายน	ปีใหม่เมือง สงกรานต์
กรกฎาคม	กินข้าวใหม่ (อาข่า), เข้าพรรษา
สิงหาคม	วันแม่
ธันวาคม	คริสมาสต์, ปีใหม่ไทย

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

พบบุคคลภูมิปัญญาชาวบ้านที่ปรากฏด้านงานฝีมือและหัตถกรรม ด้านการจักสาน ได้แก่ นายเทียน ศรีลาอ่อน และด้านการรักษาด้วยการใช้สมุนไพร ได้แก่ นายคำปัน ใจกว้าง

สาธารณสุข และสาธารณสุขโลก

ชาวบ้านใช้สวัสดิการ 30 บาท รักษาทุกโรคใน สถานีอนามัยประจำตำบล แต่เมื่อเกิดอุบัติเหตุรุนแรง เช่น อุกรถชน ก็จะนำส่ง โรงพยาบาลเชิงราชประชานุเคราะห์ หรือโรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊ค ในด้านสุขอนามัยพบว่า ชุมชนชนเผ่ามีความรู้ไม่พอเพียงในการดูแลสุขภาพตนเองเห็นได้ชัดจาก ห้องน้ำห้องส้วมยังไม่ถูกสุขลักษณะ ด้านสาธารณสุขโลก พบว่ามีฌาปนสถานจำนวน 3 แห่ง

เศรษฐกิจชุมชน

สภาพของเศรษฐกิจชุมชนพบว่า กลุ่มคนเมืองมักประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะการปลูกพืชจำพวกข้าวโพด จึง ส่วนกลุ่มคนชนเผ่า พบว่า มักประกอบอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ การเกษตร

ปฏิทินการเพาะปลูก

	ช่วงทำกิจกรรม											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ไร่จริง	■■■■		=====						■■■■			
ไร่ข้าวโพด			=====						■■■■			
ข้าวไร่						=====			■■■■			

===== หมายถึง ช่วงการเตรียมพื้นที่เพาะปลูก

■■■■ หมายถึง ช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิต

กลุ่มองค์กรด้านเศรษฐกิจในชุมชน

พบว่ามีการก่อตั้งกลุ่มภายในชุมชนเพื่อสนับสนุนการผลิตในชุมชน ได้แก่ กลุ่มกองทุนหมู่บ้านเงินล้าน ซึ่งให้เงินกู้หมุนเวียน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ก่อตั้งในปี 2541 จำนวนสมาชิก 56 คน มีเงินทุนหมุนเวียน 16,500 บาท กลุ่มเงินทุน กขคจ. ก่อตั้งในปี 2540 สมาชิก 80 คน เงินทุนหมุนเวียน 280,000 บาท กลุ่มผู้ทำสวนและเลี้ยงสัตว์ ก่อตั้งในปี 2544 สมาชิก 12 คน เงินทุนหมุนเวียน 100,000 บาท กลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มสตรีพัฒนา ก่อตั้งในปี 2529 สมาชิกจำนวน 70 เงินทุนหมุนเวียน 13,000 บาท และกลุ่มอาชีพเลี้ยงหมู ก่อตั้งในปี 2542 สมาชิก 30 คน เงินทุนหมุนเวียน 35,000 บาท

การท่องเที่ยว

สภาพการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวมักจะใช้บ้านผาเสริฐเป็นทางผ่านเพื่อไปหมู่บ้านอื่น บางกลุ่มก็แวะเยี่ยมชมชุมชนชาวเขาและแวะพักผ่อน ใช้น้ำร้อน ไม่ได้มาพักค้างแรมที่หมู่บ้าน เพราะในหมู่บ้านยังไม่มีบริการจัดระบบ โฮมสเตย์ ใดๆ ที่มีบ้านที่พร้อมให้บริการที่พักถึง 11 หลังคาเรือน ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาในลักษณะกรุ๊ปทัวร์มักจะมาพักที่ ธรรมชาติรีสอร์ท เพราะมีความสะดวกเป็นสถานที่จัดอบรม สัมมนา ซึ่งชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมแต่อย่างใดในรีสอร์ท

ลักษณะของการท่องเที่ยวในแต่ละหมู่บ้านแตกต่างกัน เช่นที่ บ้านผาเสริฐใน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวญี่ปุ่นที่อาจารย์พัฒนา ไชยสุรินทร์ เป็นผู้นำมาพักร่วมกับชาวบ้านหรือพักที่โบสถ์ หรือที่มูลนิธิแม่ก ในสมัยที่อาจารย์พัฒนา ไชยสุรินทร์ ได้ดำรงตำแหน่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคอยฮางนั้น ได้เน้นในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลคอยฮาง ในส่วนของชุมชนบ้านเสริฐนั้น ได้เริ่มในเรื่องของการพัฒนาโป่งน้ำร้อนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของตำบล โดยเริ่มประมาณปี 2545 และการ

จัดตลาดนัดชาวเขา แต่ในปัจจุบันเหลือแค่บ่อน้ำร้อนผาเสริฐที่เป็นแหล่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านผาเสริฐ

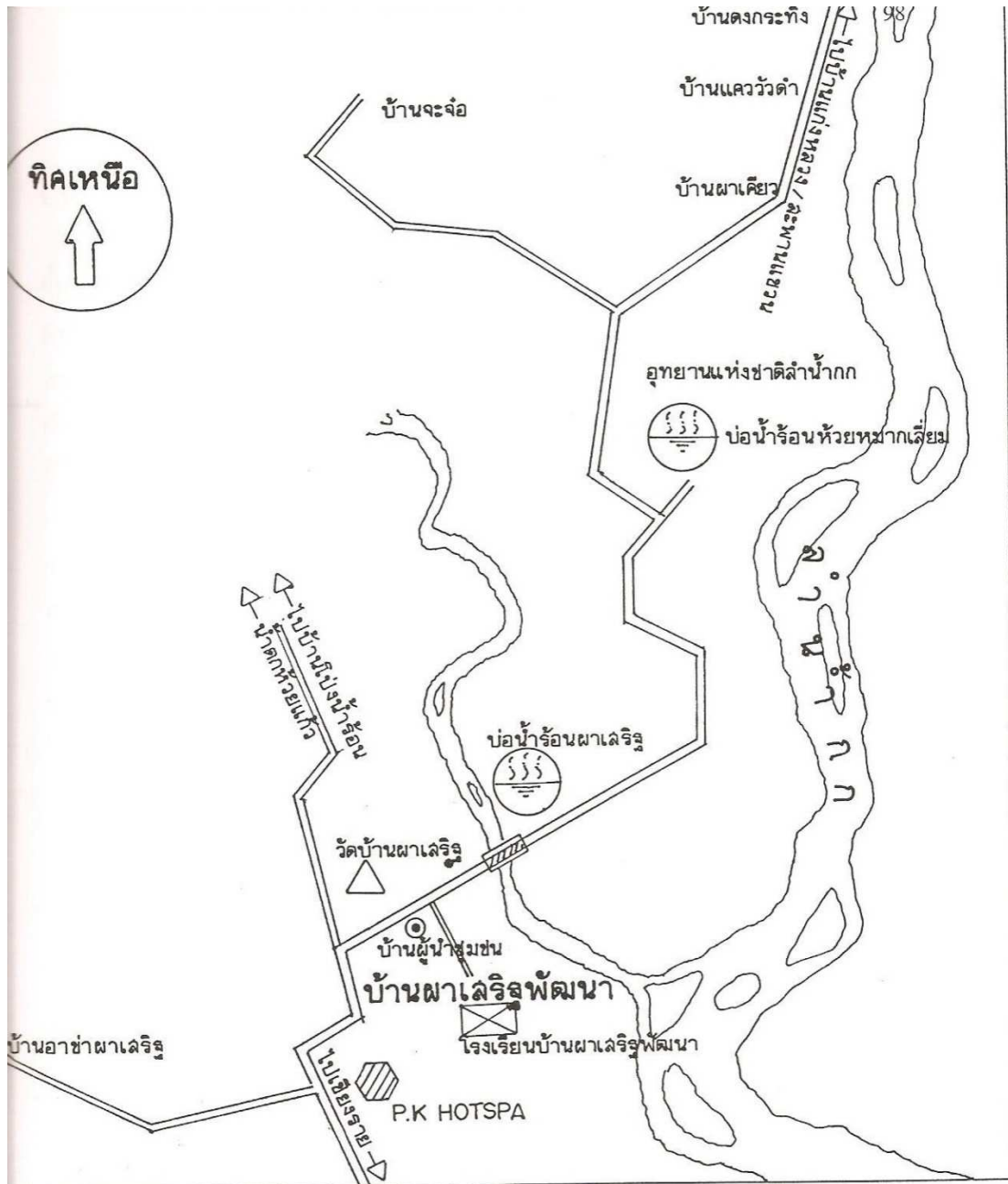
บ่อน้ำพุร้อนผาเสริฐ ตั้งอยู่บริเวณริมลำห้วยโป่งน้ำร้อน บ้านผาเสริฐพัฒนา หมู่ที่ 6 ตำบลคอยสาง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย เมื่อปี พ.ศ.2545 องค์การบริหารส่วนตำบลคอยสาง ได้ริเริ่มให้มีการพัฒนาและปรับปรุงปรับสภาพภูมิทัศน์บริเวณบ่อน้ำร้อนผาเสริฐ ให้สามารถเปิดบริการอาบน้ำแร่เพื่อสุขภาพแบบบ่อรวมกลางแจ้งขนาดใหญ่, อาคารอาบน้ำแร่แบบบ่อแยกอาบจำนวน 4 อาคาร 11 ห้อง, บริการนวดแผนไทย, บริการให้เช่าเต็นท์พักแรม, การจัดแคมป์ไฟเป็นหมู่คณะ ระยะทางการเดินทางจากตัวเมืองเชียงราย มาบ่อน้ำพุร้อน ประมาณ 20 กิโลเมตร บ่อน้ำพุร้อนผาเสริฐเริ่มเปิดตัวครั้งแรกในปี 2548 โดยแรกเริ่มนั้นได้มีการเปิดตัวด้วยงาน ไลท์แอนด์ชาวด์ วิถีชีวิตของชนเผ่าในบริเวณตำบลคอยสาง จากนั้นบ่อน้ำร้อนผาเสริฐก็เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวต่างชาติที่เดินทางมาเดินป่าในเขตพื้นที่ตำบลคอยสาง

โดยสรุป บ้านผาเสริฐ เป็นชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่อยู่แล้วทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะในกลุ่มจาก ทวีปยุโรป อเมริกา และเอเชีย สัดส่วนนักท่องเที่ยวไทยต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติ 7 ต่อ 3 ส่วน (จาก 10 ส่วน) เดินทางมาโดยรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ เดินเท้า บางกลุ่มมาพักค้างคืนและบางกลุ่มก็แวะมาเยี่ยมชมเพียงวันเดียว บริเวณน้ำพุร้อนบ้านผาเสริฐ เป็นเขตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของตำบลคอยสาง ที่ได้รับการเผยแพร่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและศิลปวัฒนธรรมชนเผ่าต่างๆ ในตำบลคอยสาง ประกอบกับทำการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เป็นสถานที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

งานกาดนัดคนคอย งานปอยของดีคอยสาง

จุดเริ่มต้นของการจัดงาน “กาดนัดคนคอย งานปอยของดีคอยสาง” ตำบลคอยสางนั้น เริ่มต้นครั้งแรก ในปี 2550 ซึ่งเป็นการนำเสนอแนวคิดในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยนายพิพัฒน์ ไชยสุรินทร์ อดีตสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ที่ 6 และในสมัยนั้นได้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการการท่องเที่ยวตำบลคอยสาง ได้ร่วมกับ นางปิยฉิ ธรรมสมบัติ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านผาเสริฐ นำเสนอแนวคิดและรณรงค์ให้ชาวบ้านให้จัดงานกาดนัดคนคอยขึ้น แล้วนำเสนอเข้าในที่ประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยในปีแรกนั้นได้กำหนดให้จัดงานขึ้นทุก ๆ 2 เดือน จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการบริหารของตำบลใหม่ จึงกำหนดให้มีการจัดงานขึ้นเป็นปีละ 1 ครั้ง โดยในปี 2553 นี้ ได้จัดงานขึ้นเป็นครั้งที่ 3 แล้ว

จากแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศไทยและแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย มุ่งส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ สร้างชุมชนให้เข้มแข็งในอันที่จะพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรมและเชิงส่งเสริมสุขภาพอย่างยั่งยืนต่อไป

แผนที่หมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านผาเล็ริฐพัฒนา

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในท้องถิ่น
เรื่อง การพัฒนามาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลคอยฮาง
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

โดยสถาบันราชภัฏเชียงราย ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลคอยฮาง พ.ศ.2546

1.2 บ้านอาแปะ หมู่ที่ 7

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

เดิมทีชาวบ้านในหมู่บ้านอาแปะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านห้วยขม ตำบลแม่ยาว ซึ่งอยู่ห่างจากที่ตั้งปัจจุบันโดยใช้เวลาเดินทางประมาณ 3 ชั่วโมง จากนั้นในปี 2524 นายอาแปะ อามอ ได้อพยพนำชาวบ้านทั้งสิ้น 7 ครอบครัวมาตั้งรกรากอยู่บริเวณนี้ จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านอาแปะ” ตามชื่อผู้นำ โดยแรกเริ่มนั้นได้เข้ามาอยู่ในบริเวณน้ำตกห้วยแก้ว ถัดจากสวนขาของชาวจีนฮ่อไปเล็กน้อย แต่ได้มีการตัดไม้และทำไร่เลื่อนลอยในบริเวณเขตต้นน้ำ เป็นสาเหตุให้น้ำในลำห้วยแห้ง ผู้ใหญ่บ้านสมัยนั้น คือ นายประพันธ์ พรหมมิตร จึงได้ให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้กับน้ำตกห้วยแก้วย้ายไปอยู่ในที่ดินจัดสรรใหม่ โดยให้อยู่ในที่ดินในเขตไร่ของลาหู่เดิมซึ่งจัดสรรที่ดินให้ตามจำนวนสมาชิกภายในครอบครัวนับตั้งแต่ปี 2529 เป็นต้นมา

หมู่บ้านอาแปะ เป็นบ้านบริวารของบ้านโป่งน้ำร้อน หมู่ที่ 7 ตำบลดอยฮาง อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย บ้านโป่งน้ำร้อนเป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้นจากการอพยพเข้ามาของประชากรจากจังหวัดเชียงใหม่ จากตำบลดอยยาว ตำบลแม่สาดและตำบลขุนกรณ์ การค้นพบพื้นที่อันเนื่องมาจากการเข้าป่าล่าสัตว์ และให้เห็นสภาพพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ มีดินเมียงจึงเป็นจำนวนมากมาย ทำให้ชาวบ้านเข้ามาบุกเบิกที่ดินทำกินด้วยการเก็บใบเมียงขาย ทำนาปลูกข้าว เมื่อชุมชนขยายตัวมากขึ้นจึงตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้าน มีนายอินตา กันทวี เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก

ประมาณปี พ.ศ. 2521 มีชาวเขาเผ่าลาหู่ เริ่มเข้ามาตั้งรกรากใกล้เขตหมู่บ้าน โป่งน้ำร้อนประมาณ 4-5 ครอบครัว ส่วนใหญ่มาจาก ตำบลลาวา อำเภอแม่สลอง และอำเภอแม่สาย โดยการพามาของกลุ่มนายทุนที่เข้ามาบุกเบิกทำไร่ชาในเขตบริเวณนี้ ชนเผ่าลาหู่ทำหน้าที่รับจ้างเก็บชา เมื่อพื้นที่ปลูกชาขยายตัวทำให้กลุ่มชนเผ่าเพิ่มขึ้นด้วย ทำให้ในปี พ.ศ. 2526 ต้องมีการแบ่งพื้นที่อาศัยให้ชัดเจน โดยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านได้จัดสรรที่ดินให้ชนเผ่าลาหู่ใหม่โดยให้ขยับออกห่างจากหมู่บ้านโป่งน้ำร้อนประมาณ 1 กิโลเมตร ซึ่งมีสภาพเป็นโคลนตม ภายหลังได้มีการขุดร่องน้ำเพื่อระบายน้ำออก พื้นที่จากโคลนตมจึงเปลี่ยนเป็นพื้นที่ดินที่แข็งได้

ปี พ.ศ. 2538 มีชาวเขาเผ่าลีซออพยพมาจากบ้านห้วยแก้ว เพราะทางกรมป่าไม้ไม่อนุญาตให้อยู่เหนือน้ำตก กรมป่าไม้ได้จัดสรรพื้นที่ให้และตั้งเป็นชุมชนชนเผ่าขึ้นอีกหนึ่งกลุ่ม จากนั้นได้มีการชักชวนญาติจากเชียงใหม่และจากอำเภอแม่สายอพยพมาอยู่เพิ่ม ทำให้สภาพชุมชนบ้านโป่งน้ำตกมีลักษณะของการรวมกลุ่มคนหลายชาติพันธุ์ อาศัยแยกกันอยู่แต่ละพื้นที่ แต่ละเผ่ามีความเกี่ยวข้องกันทั้งในด้านการพัฒนาชุมชนและกับภายในสังคมของตนเอง โดยเฉพาะในด้านการอยู่กับกลุ่มคนเมือง ในบ้านหลักมากกว่ากลุ่มคนชนเผ่า

ลักษณะทางกายภาพชุมชน

หมู่บ้านอาแปะ เป็นหมู่บ้านที่มีระยะทางจากหมู่บ้านถึงที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล 15 กิโลเมตร สภาพถนนลูกรัง 5 กิโลเมตร และถนนลาดยาง 6 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง 45 นาที

สภาพภูมิศาสตร์โดยรอบ ลักษณะของที่ตั้งหมู่บ้านเป็นเนินเขาสลับซับซ้อนกัน ทำให้อากาศดีตลอดปี ที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นชัยภูมิที่สามารถมองเห็นป่าไม้และสวนชาของชาวบ้านอย่างเด่นชัด อีกทั้งยังสามารถใช้เวลาเดินทางเพียง 10 นาที จากหมู่บ้านไปน้ำตกห้วยแก้ว ซึ่งเป็นน้ำตกที่เป็นแหล่งต้นน้ำของลำห้วยอีกหลายสาย เหมาะแก่การเกษตรกรรม แต่ในปัจจุบันพบว่าที่ดินส่วนหนึ่งของเขตบ้านโป่งน้ำร้อน หมู่ 7 ตกเป็นของกลุ่มนายทุน เนื่องจากสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านมีความสมบูรณ์ และมีทิวทัศน์สวยงาม

ที่ตั้งและอาณาเขตชุมชน

สภาพการตั้งบ้านเรือนของคนในชุมชนพบว่า ในกลุ่มของประชากรชนเผ่าอาข่า มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตพื้นที่สูง การคมนาคมค่อนข้างไม่ลำบากมากเพราะมีถนนเข้าถึงในหมู่บ้าน แม้ว่าจะมีสภาพถนนเป็นลูกรังบ้างในบางส่วน

ขนาดพื้นที่ของชุมชน

ขนาดพื้นที่โดยรวมของชุมชนประมาณ 6.5 ตารางกิโลเมตร โดยแบ่งเป็นประเภทที่อยู่อาศัย 1 ตารางกิโลเมตร พื้นที่สาธารณะ 0.5 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ป่าไม้และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ 4 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่ทำกิน 2 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ป่าชุมชนของหมู่บ้าน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านจะจ้อ หมู่ 6
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านโป่งน้ำร้อน หมู่ 7
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ น้ำตกห้วยแก้ว

ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพันธุ์พืช

ทรัพยากรป่าไม้ พบว่าที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ในส่วนของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบ้านโป่งน้ำร้อน มีพื้นที่เรียกว่าป่าสงวน จำนวน 500 ไร่ และป่าชุมชนประมาณ 4,000 ไร่ ซึ่งเป็นเขตต้นน้ำ ต้นไม้ ได้แก่ ไม้ดู่ ไม้ยาง ไม้แดงดง ไม้เดียม ไม้ซ้อ ไม้กอก ไม้เต็ง และไผ่

ทรัพยากรน้ำ ใช้น้ำจากน้ำตกห้วยแก้วเป็นหลัก

ทรัพยากรพันธุ์พืช พืชที่ใช้ในการบริโภค พบพืชจำพวกเห็ด เช่น เห็ดดินปอบ เห็ดโคน เห็ดแดง เห็ดขาว เห็ดลม เห็ดหูแมว เห็ดถอบ และหน่อไม้จะออกในช่วงเดือนมีนาคม ถึงเดือนกันยายน ซึ่งเป็นช่วงหน้าฝน พืชที่ชาวบ้านนิยมนำมาใช้เป็นสมุนไพร คือ เถาวัลย์เถือด ส่วนพืชเศรษฐกิจในหมู่บ้านคือ ลิ้นจี่ เงาะ

ทรัพยากรสัตว์ สัตว์ที่ชาวบ้านนิยมจับมาทำอาหาร หรือนำมาเลี้ยง เช่น อีเห็น หลังหนู หลังหมา อีโก นาค้อ นำเค้าแมว นกเค้าไฟ และกวาง

ประชากร

ลักษณะประชากรในหมู่บ้านโป่งน้ำร้อน หมู่ 7 ซึ่งเป็นหมู่บ้านหลัก มีการผสมผสานกันหลายกลุ่ม ได้แก่ คนพื้นเมือง ชนเผ่าลาหู่ อาข่า ลีซอและคนจีน แต่ละกลุ่มอพยพเข้ามาอาศัยในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน กลุ่มบ้านคนเมือง หรือคนพื้นราบมีจำนวนประชากรมากกว่าทุกกลุ่ม เป็นบ้านแรกของชุมชน จึงเป็นบ้านหลักในการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นคนพื้นราบเป็นหลัก ประชากร โดยรวมทั้งชุมชนพบว่ามี 522 คน แบ่งออกเป็น ชาย 273 คน หญิง 249 คน มีบ้านจำนวน 237 หลังคาเรือน ส่วนประชากรของหมู่บ้านอาแปมีจำนวนทั้งสิ้นมี 106 คน จำนวน 24 ครอบครัว

(ที่มา: ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลคอยฮาง ในปี 2552)

การศึกษา

จากข้อมูล จปฐ. พบว่าทั้งชุมชนมีผู้รู้หนังสือ จำนวน 265 คน มีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 1 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง รองรับเด็กในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เด็ก ๆ เมื่อเรียนจบระดับประถมศึกษา มักเข้าไปเรียนโรงเรียนในเมือง เช่น โรงเรียนเซียงรายวิทยาคม ฯลฯ

การเมืองการปกครอง

การปกครองเป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน อยู่ในบ้านหลักคือ บ้านโป่งน้ำร้อน ส่วนผู้นำหมู่บ้านในชุมชนบ้านอาแป คือ นายอาจู เยซ้อ

กลุ่มผู้นำที่เป็นบุคคลสำคัญของชุมชน เป็นผู้นำทางความคิดและเคารพศรัทธา ได้แก่ นายอาแป อามอ เป็นมัคคุเทศก์ของชุมชน อีกทั้งยังเป็นอดีตผู้นำของชุมชนมาร่วม 20 ปี

สภาพทางสังคม ศาสนา ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์สังคม ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวใหญ่ กล่าวคือ ยังคงมีการอาศัยอยู่ร่วมกันแบบครอบครัวขยาย ในกลุ่มผู้เป็นเครือญาติเดียวกัน ปัจจุบันจำนวนครอบครัวที่แยกเป็นครอบครัวเดี่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น เนื่องจากคนรุ่นใหม่ในชุมชนเป็นคนที่มีการศึกษาออกไปทำงานต่างถิ่น และตั้งต้นครอบครัวใหม่นอกชุมชน หรือ การอพยพออกนอกชุมชน จึงทำให้ประชากรมีจำนวนไม่มากนัก

ชุมชนอาข่ายังคงรักษาวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของตนเองแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ก็ตาม ซึ่งจะเห็นได้จากวิถีชีวิตที่ยังมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ และในแต่ละเผ่ามีก็ยังคงเอกลักษณ์ในการแต่งกาย ภาษา ในขณะที่เดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็ปรากฏให้เห็นชัดเจนขึ้น เช่น ค่านิยมของคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษามากขึ้น จึงมีการพึ่งพิงเศรษฐกิจภายนอกมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามชุมชนยังคงเกาะเกี่ยวกันอย่างแน่นแฟ้น ตามระบบวิถีคิดของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ศาสนา

ประชากรชนเผ่าอาข่า บ้านอาแปจะนับถือศาสนาคริสต์ โดยมีโบสถ์ 1 แห่ง เป็นศูนย์รวมจิตใจของหมู่บ้าน

ประเพณี

บ้านอาข่ามีประเพณีตามศาสนาคริสต์เพราะส่วนใหญ่ นับถือศาสนาคริสต์ ชนเผ่าได้นำวัฒนธรรมชนเผ่า เช่น การแต่งกาย การเต้นรำ การเล่นดนตรี เข้ามาร่วมใช้ในการจัดงานประเพณีทุกครั้ง

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ชุมชนยังคงรักษาภูมิปัญญาบางด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันอยู่ อาทิเช่น การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค การทำเครื่องจักสานใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ปัจจุบันได้ลดน้อยลงจนแทบจะไม่มีบทบาทสำคัญในชุมชนอีกต่อไป เพราะส่วนหนึ่งมาจากผู้ทรงความรู้ไม่ได้ถ่ายทอดให้ลูกหลานจึงทำให้ความรู้ต่างๆ สูญหาย อีกประการหนึ่งก็คือ คนรุ่นใหม่ของชุมชนไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม ชุมชนไม่เห็นความสำคัญจึงไม่มีการรักษาหรือเพื่อที่จะรักษาภูมิปัญญาเหล่านั้นไว้ ซึ่งภูมิปัญญาต่างๆ ก็อาจจะหายไปในที่สุด

ด้านงานฝีมือและหัตถกรรม ได้แก่ นางบุโบ หมั้นแท้ มีความสามารถ เย็บปักผ้าของชนเผ่าอาข่า

ด้านการรักษาด้วยยาสมุนไพร ชาวบ้านได้ร่วมกันรักษาด้วยพืชสมุนไพรในหมู่บ้าน โดยเฉพาะมีการนำเถาวัลย์เถิดซึ่งมีสรรพคุณบำรุงเลือด รักษาโรคโลหิตจาง และยังรักษาปวดข้อปวดหลัง ปวดเอว ผู้หญิงที่ประจำเดือนมาไม่ปกติ และหลังคลอดบุตร เพิ่มการไหลเวียนของเลือด บรรเทาอาการปวด และผ่อนคลายกล้ามเนื้อ แก้อาการปวดตามร่างกาย ช่วยในการคลายกล้ามเนื้อเป็นอย่างดี และสามารถนำไปใช้ในการดองเหล้าได้อีกด้วยสำหรับผู้ชาย

สถานสาธารณสุข และสาธารณสุขปโภค

การรักษาโรคของชาวบ้านพบว่า นอกจากใช้สมุนไพรรักษาในเบื้องต้นแล้ว ยังใช้สวัสดิการ 30 บาทรักษาทุกโรคที่สถานีอนามัยประจำตำบล และมีสิทธิ์เข้าใช้บริการรักษาสุขภาพตามโรงพยาบาลในเมือง เช่น โรงพยาบาลค่ายเม็งรายมหาราช โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ หรือโรงพยาบาลโอเวอร์บรุก

เศรษฐกิจชุมชน

สภาพเศรษฐกิจชุมชน โดยรวมประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก ส่วนการเกษตรกรรมนั้นเพื่อบริโภคในครัวเรือนมากกว่าผลิตเพื่อขาย เนื่องจากกลุ่มคนในชุมชนมีพื้นที่ทำกินน้อยจึงเน้นการปลูกเพื่อยังชีพ โดยเฉพาะการปลูกข้าว แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนชนเผ่าก็มีพืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูก การทำไร่จิง ไร่ชา ไร่ลิ้นจี่ และการเก็บใบเมี่ยง โดยประกอบอาชีพรับจ้างกลุ่มนายทุนที่เข้ามาลงทุนในหมู่บ้าน หรือออกไปรับจ้างนอกชุมชน ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 17,176 บาทต่อคนต่อปี

การท่องเที่ยว

สภาพการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า ปกติมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่อยู่แล้ว โดยมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศทวีปยุโรป อเมริกาและเอเชีย สักส่วนนักท่องเที่ยวไทยต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติ 7 ต่อ 3 ส่วน (จาก 10 ส่วน) เดินทางมาทางรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ ทางเรือและการเดินเท้า ระยะเวลาพำนักทั้งการมาเยี่ยมชมและมาพักค้างแรมมีตั้งแต่ 1 คืน ถึง 1 สัปดาห์ โดยสถานที่พักในชุมชนบ้านกลุ่มชนเผ่าคือ บ้านอาแปะ บ้านลีซอ กิจกรรมของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มักนิยม

การเดินทางที่เขื่อนน้ำตก คูวิถีชีวิต โดยชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวว่าเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

จุดเริ่มต้นของการจัดตั้งและจัดการระบบท่องเที่ยวภายในชุมชนของ นายอาแป อามอ เริ่มจากการที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่น้ำตกห้วยแก้วแล้วสังเกตเห็นว่าไม่อยากทำอะไรเลื้อยลอยและต้องย้ายถิ่นฐานไปที่ไหนอีก และได้เห็นมัคคุเทศก์ชาวกระเหรี่ยง คือ คุณสมนึก จากบ้านรวมมิตร ได้พานักท่องเที่ยวมาเที่ยวบริเวณน้ำตกห้วยแก้วบ่อยครั้ง จึงมีความคิดอยากเรียนภาษาอังกฤษเพื่อใช้สื่อสารกับชาวต่างชาติและพัฒนาตัวเองไปเป็นลูกหาบคอยติดตามมัคคุเทศก์และนักท่องเที่ยวไปเที่ยวในป่า จะได้ไม่ต้องทำอะไรเลื้อยลอยและมีรายได้ที่พอจุนเจือครอบครัวได้ พอมีประสบการณ์จากการเป็นลูกหาบติดตามทัวร์แล้ว จึงเปลี่ยนมาเป็นมัคคุเทศก์แบบ ไม่มีใบอนุญาตประกอบการท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี 2533 ถึงประมาณปี 2535 จึงเข้ารับการอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์นำเที่ยวรุ่นแรกของจังหวัดเชียงราย กับทางสถาบันราชภัฏเชียงราย และเป็นมัคคุเทศก์ที่ถูกต้องนับแต่นั้นเป็นต้นมา

ส่วนจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนพื้นที่อยู่อาศัยของตนเองเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวนั้น เนื่องจากว่า มีนักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวยังหมู่บ้านอาแปแล้ว อยากกลับมาอีกจึงเป็นการจุดประกายให้ออกมาสร้างที่พักขึ้นภายในหมู่บ้าน โดยที่พักในสมัยแรกเริ่มนั้น ได้สร้างห้องพักเป็นห้องไม้ไผ่ จำนวน 3 ห้อง มีห้องน้ำรวมอยู่ด้านนอก และขยายเพิ่มขึ้น รวมถึงปรับปรุงให้มีระบบจนกระทั่งได้ระดับมาตรฐาน โสมสเดย์ ในปี 2551 - 2552 และล่าสุดในปี 2553 - 2555 ดังที่เห็นในปัจจุบัน

การประชาสัมพันธ์หมู่บ้านอาแป โดยส่วนมากแล้วเป็นการโปรโมตในเรื่องการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชุมชนเป็นหลัก โดยการใช้เทคโนโลยีด้านอินเทอร์เน็ต อีกทั้งธรรมชาติที่สมบูรณ์ของภูมิประเทศโดยรอบของชุมชนเองที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้ความสนใจและติดต่อมาพักในหมู่บ้านตลอดทั้งปี แต่ชุมชนก็ยังมีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยวน้อยมาก ทั้งการนำเที่ยว หรือการจัดเส้นทาง การท่องเที่ยว แต่ที่เป็นผลประโยชน์ของชุมชนเองก็คือ การขายของที่ระลึกเพื่อเป็นรายได้เสริม และการรับจ้างนำรถให้แก่นักท่องเที่ยว

การคมนาคมในหมู่บ้าน

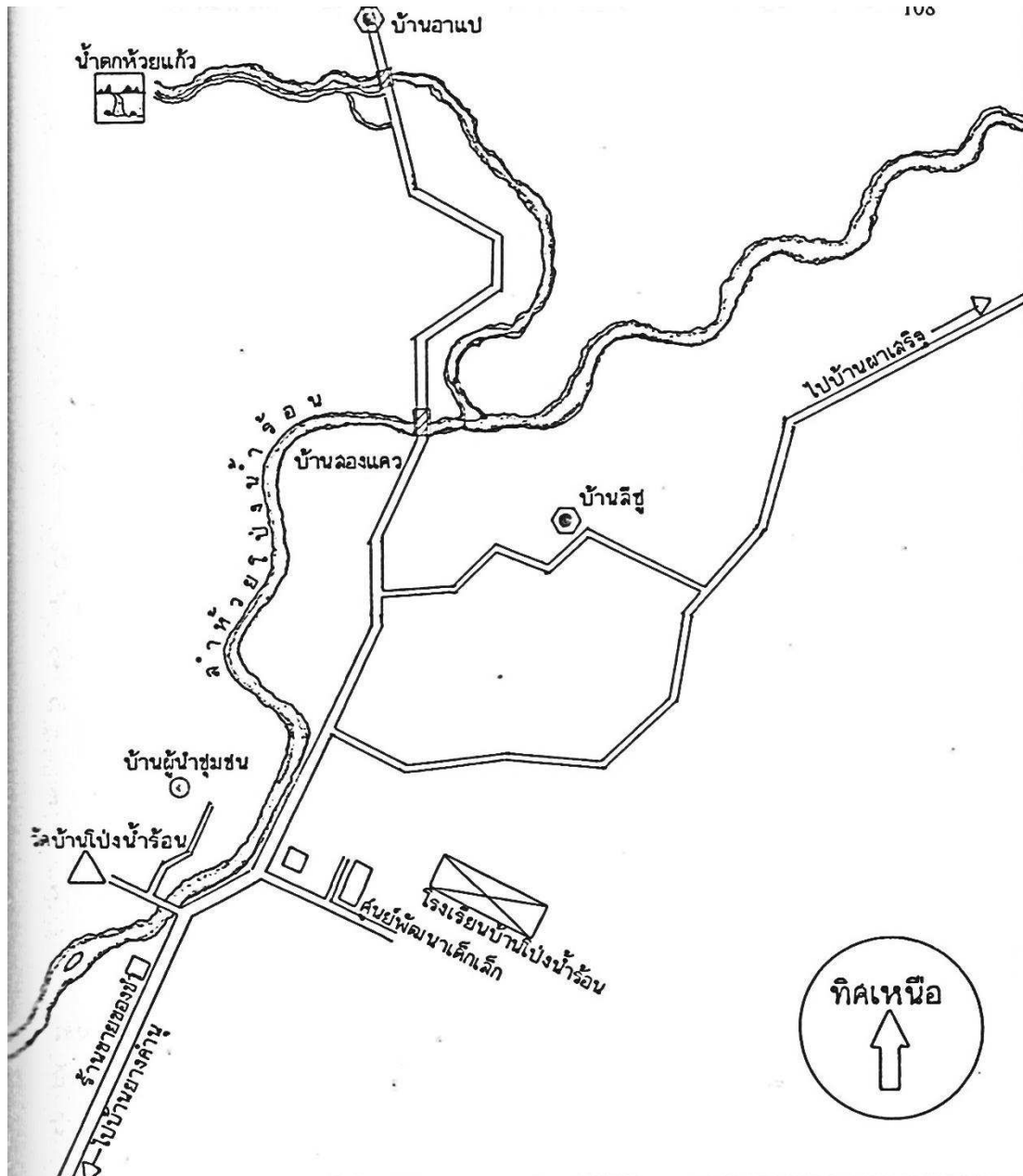
การเดินทางที่นักท่องเที่ยวนิยมมายังบ้านอาแป คือ นั่งเรือมาซึ่งที่ทำการอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากนั้นเดินเท้าผ่านบ้านลาหู่จะจ้อ ถึงบ้านอาแป รวมระยะทางประมาณ 3.5 กิโลเมตร และมาทางถนนบ้าง

ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

รายการ	จำนวน/ชื่อ	รายละเอียดคุณลักษณะ
--------	------------	---------------------

1.แหล่งท่องเที่ยว	<p>- น้ำตกห้วยแก้ว</p> <p>- บ้านชาวเขา</p>	<p>เป็นน้ำตกตามธรรมชาติ มี 2 ชั้น ความสูงประมาณ 20 เมตร มีลานกว้างสำหรับการจัดกิจกรรม ประมาณ 30-40 คน มีสภาพร่มรื่น มีต้นกำเนิดมาจากป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ การเดินทางจากลานจอดรถและห้องอาบน้ำ ประมาณ 300 เมตร ทางขึ้นมีความสูงชันตลอดเส้นทาง</p> <p>ประกอบด้วยชาวเขาเผ่าอาข่า จีนฮ่อ บ้านลีซอ สภาพบ้านเรือนยังเป็นลักษณะแบบดั้งเดิมทุกชนเผ่า การดำเนินชีวิตยังไม่เปลี่ยนแปลงมาก ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่าได้อย่างดี เช่น การแต่งกาย ศิลปะดนตรี งานฝีมือ ฯลฯ</p>
	-สภาพป่า	<p>สภาพป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ในระดับปานกลาง เป็นป่าเบญจพรรณ มีเส้นทางเดินป่าของนักท่องเที่ยว และยังส่งเสริมเป็นแหล่งอาหารในชุมชน</p>
2.สิ่งอำนวยความสะดวก	<p>1. ไฟฟ้า</p> <p>2. ร้านค้า 2 แห่ง</p> <p>3. โทรศัพท์สาธารณะ</p> <p>4.บ้านพัก</p>	<p>ทุกห่อมบ้านมีไฟฟ้าใช้ (ยกเว้นบ้านลีซอ) มีร้านค้า 2 แห่ง เป็นร้านค้าของชำทั่วไป และสามารถให้บริการอาหารและเครื่องดื่มได้ มีโทรศัพท์สาธารณะ 2 หมายเลข บ้านพักมีลักษณะเป็นเกสต์เฮาส์ 1 แห่ง (บ้านอาข่า) นอกจากนั้นสามารถหาพักได้ในแต่ละหมู่บ้าน สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านพักและเกสต์เฮาส์ อยู่ในระดับที่นักท่องเที่ยวให้ความพอใจในการบริการพอสมควร</p>
3. ความพร้อมของบุคลากรในพื้นที่	<p>- มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เช่น นายอาแป</p>	<p>เป็นคนในพื้นที่ที่มีความรู้ในการใช้ภาษาอังกฤษ สามารถที่จะให้ข้อมูลและอธิบายรายละเอียดให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้</p>

<p>4. ความพร้อมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประเพณีและวัฒนธรรม - ทัศนกรรม - งานจักสาน - การทำเหมืองแบบดั้งเดิม 	<p>ชาวเขาแต่ละชนเผ่าจะมีเอกลักษณ์เฉพาะ เช่น วิถีชีวิต และการแต่งกาย การแสดงศิลปะพื้นบ้านประจำเผ่า เช่น การเต้นรำ การเล่นดนตรี ฯลฯ</p> <p>ชนเผ่าอาข่ามีความสามารถในด้านการเย็บปักผ้าที่มีลวดลายเฉพาะเป็นเครื่องประดับและเครื่องแต่งกายที่สวยงาม ซึ่งสามารถจำหน่ายสร้างรายได้</p> <p>ทุกชนเผ่ามีความสามารถในงานฝีมือการจักสานงานไม้ไผ่ หวาย เป็นต้น</p> <p>เป็นภูมิปัญญาของคนพื้นเมืองที่ยังคงรักษาไว้และสามารถถ่ายทอดให้กับผู้สนใจได้</p>
<p>5. ความพร้อมในการให้บริการอื่นๆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รถรับส่ง - ข้อมูล 	<p>สามารถให้บริการได้สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการที่จะใช้บริการ</p> <p>สามารถสอบถามข้อมูลการท่องเที่ยวหรือสิ่งที่น่าสนใจได้จากชุมชน</p>

แผนที่หมู่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านโป่งน้ำร้อน

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในท้องถิ่น
เรื่อง การพัฒนามาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลคอยฮาง
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
โดยสถาบันราชภัฏเชียงราย ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลคอยฮาง พ.ศ.2546

2. ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ข้อมูลทั่วไป

ประวัติเทศบาลตำบลแม่ยาว

เทศบาลตำบลแม่ยาว ยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวตามประกาศของกระทรวงมหาดไทยเป็นเทศบาลตำบล เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2552 อาคารสำนักงานตั้งอยู่เลขที่ 200 หมู่ที่ 3 บ้านห้วยทรายขาว ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ห่างจากตัวเมืองเชียงรายไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ระยะทางประมาณ 11 กิโลเมตร ปัจจุบันมีเขตการปกครองทั้งหมด 18 หมู่บ้าน และมีบ้านบริวารอีกประมาณ 36 หย่อมบ้าน

คำขวัญตำบลแม่ยาว

“ ทั่วไร่ช้างเลื่อนนาม ถ้างามลือไกล น้ำตกสวยใส นาไร่สมบูรณ์ ”

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของเทศบาลตำบลแม่ยาว

ตำบลแม่ยาวเรียกชื่อตามสายน้ำหลักที่ผ่านตำบลแม่ยาวหลายหมู่บ้าน เรียกได้ว่าเป็นเสมือนสายเลือดของคนตำบลแม่ยาวเลยก็ว่าได้ คือ “น้ำแม่ยาว” ว่ากันว่าลำน้ำแม่ยาวมีต้นน้ำจาก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เดิมพื้นที่ตำบลแม่ยาวได้แยกตัวมาจากตำบลบ้านคู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มาก่อตั้งเป็นตำบลแม่ยาว จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2535 ตำบลแม่ยาว ได้มีการแบ่งแยกหมู่บ้านทางฝั่งแม่น้ำกกทางทิศใต้ ออกทั้งหมด จำนวน 5 หมู่บ้าน จัดตั้งเป็นเขตตำบลคอยฮางขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่มีปัญหาด้านการคมนาคม เพราะตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำกก ซึ่งในขณะนั้นใช้สะพานแขวนในการติดต่อเดินทางไปมาซึ่งส่งผลให้ยากลำบากในการติดต่อและการปกครอง

ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

เทศบาลตำบลแม่ยาว ตั้งอยู่เลขที่ 200 บ้านห้วยทรายขาว หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองจังหวัดเชียงรายไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ระยะทางประมาณ 11 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเทศบาลตำบลบ้านคู อำเภอเมืองตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลคอยฮาง ตำบลห้วยชมภู และตำบลรอบเวียง

อำเภอเมือง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตเทศบาลนครเชียงราย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลท่าตอน อำเภอแม่อาว จังหวัดเชียงใหม่

(ที่มา : <http://www.maeya.com> il.com

/data/index.htm)

เนื้อที่

ตำบลแม่อายมีสภาพพื้นที่เป็นภูเขาสูงและที่ราบระหว่างภูเขาบางส่วน พื้นที่โดยรวมแล้ว ประมาณ 273.70 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 171,060.04 ไร่

ภูมิประเทศ

เทศบาลตำบลแม่อาย ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ระยะทาง ประมาณ 11 กิโลเมตร

สภาพทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พื้นที่ที่โดนรวมในการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่อาย มีเนื้อที่ประมาณ 273.70 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 171,060.04 ไร่ โดยแบ่งเป็น

- เขตป่าสงวนแห่งชาติ 246.55 ตารางกิโลเมตร (154,090.64 ไร่)
- เขตพัฒนาการเกษตร 25.00 ตารางกิโลเมตร (15,626.32 ไร่)
- เขตพัฒนาอุตสาหกรรม 0.70 ตารางกิโลเมตร (439.17 ไร่)
- เขตชุมชนเมือง 1.45 ตารางกิโลเมตร (903.02 ไร่)

แหล่งน้ำธรรมชาติ

ตำบลแม่อายมีลำน้ำและลำห้วยได้แก่ ลำน้ำแม่ก๊ก ลำน้ำห้วยทรายขาว ลำน้ำโป่งผา ลำห้วยฮ่องจ้าง ลำน้ำแม่อาย ลำน้ำห้วยสักกอง ลำห้วยหมากเกี้ยว ลำน้ำห้วยแม่ซ่าย ลำห้วยหลุ ลำห้วยมะกอก ลำห้วยขม ลำห้วยนาคอ ลำห้วยโป่งเตา และมีบึง, หนองน้ำ, และอื่น ๆ อีกจำนวน 5 แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝาย 12 แห่ง

- ป่อน้ำคั้น	709	แห่ง
- ป่อโยก	20	แห่ง
- อื่น ๆ (ประปา)	5	แห่ง

จำนวนหมู่บ้าน

- หมู่ที่ 1 บ้านห้วยขมิ้น (ไทยพื้นเมือง), บ้านลีผ่า (อาข่า)
- หมู่ที่ 2 บ้านรวมมิตร (กะเหรี่ยง, ลาหู่, อาข่า), บ้านคอยบ่อ 1 และบ้านคอยบ่อ 2 (อาข่า)
- หมู่ที่ 3 บ้านห้วยทรายขาวและบ้านเขื่อนแก้ว (ไทยพื้นเมือง), บ้านสามแยกบงแดง (อาข่า), บ้านห้วยน้ำริน (อาข่า), บ้านห้วยสว่างกรณ์ (อาข่า)
- หมู่ที่ 4 บ้านริมกก(ไทยพื้นเมือง)
- หมู่ที่ 5 บ้านป่าอ้อ และบ้านเกาะ(ไทยพื้นเมือง)
- หมู่ที่ 6 บ้านสันป่ายาง(ไทยพื้นเมือง)
- หมู่ที่ 7 บ้านกลางทุ่ง(ไทยพื้นเมือง), บ้านสุขใจ(อาข่า)
- หมู่ที่ 8 บ้านทรายมูล(ไทยพื้นเมือง)
- หมู่ที่ 9 บ้านทุ่งหลวง (ไทยพื้นเมือง),
- หมู่ที่ 10 บ้านห้วยขมนอก (ไทยพื้นเมือง), บ้านสุขเกษม (อาข่า), บ้านหนองผักหนาม (อาข่า), บ้านห้วยชมพู(ลาหู่), บ้านขุนแม่ยาว(ลาหู่), บ้านสองแควพัฒนา(อาข่า)
- หมู่ที่ 11 บ้านห้วยแม่ซ้าย (เมี่ยน), บ้านจะแล-สวนป่า (ลาหู่-อาข่า), บ้านยะฟู (ลาหู่), บ้านอาจำ(อาข่า), บ้านอาผ่าพัฒนา(อาข่า), บ้านปูละ(อาข่า), บ้านอาคูลใหม่ (อาข่า)
- หมู่ที่ 12 บ้านแคววัวดำ (กะเหรี่ยง), บ้านผามูบ (ลาหู่)
- หมู่ที่ 13 บ้านพนาสวรรค์ (ลาหู่), บ้านห้วยลูหลวง (ลาหู่), บ้านอาดี้(ลาหู่), บ้านอาเกาะ 1 และ บ้านอาเกาะ 2 (อาข่า), บ้านลอลา (อาข่า), บ้านป่าแล (อาข่า), บ้านหมอผี (ลาหู่), บ้านลอบี้อ (ลาหู่), บ้านจะสอป่า (ลาหู่), บ้านห้วยสักกอง (ลาหู่), บ้านใหม่พัฒนา (ลาหู่)
- หมู่ที่ 14 บ้านศิริราษฎร์ (ไทยพื้นเมือง)
- หมู่ที่ 15 บ้านออบเสื่อแหวน และบ้านสามเส้า (ลาหู่)
- หมู่ที่ 16 บ้านท่าหลุก (ไทยพื้นเมือง)
- หมู่ที่ 17 บ้านดงเจริญ (ไทยพื้นเมือง), บ้านสันเจริญ (อาข่า)
- หมู่ที่ 18 บ้านโป่งผ่าพัฒนา (ไทยใหญ่), บ้านจะต้อเบอ (ลาหู่), บ้านจะฟูจะก่า (ลาหู่), บ้านจะทอ (ลาหู่)

(หมายเหตุ จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริงจากการสำรวจนี้ เป็นข้อมูลมาจากสำนักทะเบียน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย)

ประชากร

เทศบาลตำบลแม่ยาว มีประชากรรวม 17,636 คน แยกเป็นชาย 8,839 คน หญิง 8,797 คน จำนวนหลังคาเรือน 7,509 หลังคาเรือน (ที่มา : ข้อมูลมาจากสำนักทะเบียน อำเภอเมือง จังหวัด เชียงราย เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552)

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรในพื้นที่ตำบลแม่ยาวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม รองลงมา คือ รับจ้างและค้าขายบางส่วน

สภาพทางสังคม

สถานศึกษา ในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่ยาว ประกอบไปด้วยสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 13 แห่ง
- อนุบาล 3 ขวบ 1 แห่ง
- โรงเรียนประถมศึกษา 8 แห่ง
- โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง
- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ ห้องสมุดประชาชน 18 แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัด/ สำนักสงฆ์ 8 แห่ง
- โบสถ์ 7 แห่ง

การสาธารณสุข

- สถานีอนามัยประจำตำบล/ หมู่บ้าน 4 แห่ง
- สถานพยาบาลเอกชน 7 แห่ง
- อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 98

การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง

หน่วยงานของรัฐ

- สถานีตำรวจชุมชน 1 แห่ง
- จุดตรวจ 2 แห่ง
- ศูนย์ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย 1 แห่ง

มวลชนจัดตั้ง

- ลูกเสือชาวบ้าน 2 กลุ่ม
- อาสาป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 1 กลุ่ม
- สายตรวจอาสา 1 กลุ่ม
- คณะทำงานแก้ไขปัญหาความยากจน 1 กลุ่ม
- องค์กรเครือข่ายกลุ่มอาชีพตำบล

สภาพทางโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค

การคมนาคม

เทศบาลตำบลแม่ยาวมีเส้นทางคมนาคมที่เป็นเส้นทางหลักหลายเส้นทางและมีการเดินทางทั้งทางน้ำและทางบก ในการคมนาคมถนนสายหลักที่มาถึง ตำบลแม่ยาวมีความสะดวกสบาย รถทุกชนิดสามารถเข้าถึงสภาพถนนเป็นถนนลาดยางแอสฟัลท์ติกตลอดสาย ดังนี้

การเดินทางโดยทางบก เดินทางได้ 4 เส้นทาง คือ

1. เส้นทางที่ 1 เส้นทาง ทรายมูล - ร่องเสือเต้น เข้าสู่ตำบลแม่ยาว
2. เส้นทางที่ 2 เส้นทางบ้านน้ำลัด – ร่องเสือเต้น โดยเดินทางจากตัวเมืองผ่านสะพานแม่ฟ้าหลวง และผ่านบ้านน้ำลัด สู่ตำบลแม่ยาว
3. เส้นทางที่ 3 จากตัวเมืองผ่านแยกเด่นห้าและไร่แม่ฟ้าหลวง ผ่านเรือนจำกลางจังหวัดเชียงราย ข้ามสะพานเมืองราย เข้าสู่ตำบลแม่ยาว
4. เส้นทางที่ 4 เส้นทางบ้านน้ำลัด – ป่าอ้อ ผ่านถ้ำตุ่ม เข้าสู่ตำบลแม่ยาว

การเดินทางทางน้ำ มีเรือหางยาว สามารถขึ้นเรือได้ที่สะพานแม่น้ำกก มีเรือหางยาวให้บริการ ทั้งแบบเหมาและตามคิว ล่องมาทางแม่น้ำกก

การคมนาคมในตำบล

การคมนาคมระหว่างหมู่บ้านมีสภาพถนนเป็นถนนลาดยางหรือถนนคอนกรีต แต่มีบางหมู่บ้าน/ชุมชนที่ถนนยังไม่ครอบคลุมถึง เมื่อเทียบกับสภาพพื้นที่การคมนาคมพบว่า สภาพการคมนาคมในเรื่องเส้นทางคมนาคม – ถนนหนทางยังไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน โดยเฉพาะบนพื้นที่สูงห่างไกลความเจริญถนนที่ใช้ในการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านยังมีสภาพเป็นถนนเลนลูกรัง ทำให้การคมนาคมค่อนข้างลำบากในช่วงฤดูฝน

การสื่อสารและโทรคมนาคม

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว มีระบบการสื่อสารและโทรคมนาคมที่เข้าถึง 3 ช่องทาง ทั้งโทรศัพท์พื้นฐาน ศูนย์วิทยุสื่อสาร โดยใช้คลื่นความถี่หลักของอำเภอเมืองเชียงราย 155050 MHz นามเรียกขานคือ “ปางช้าง” ช่องความถี่รองของตำบลแม่ยาว 152200 MHz นามเรียกขานคือ “ศูนย์อัศวิน” และหอกระจายข่าวไร้สายอัตโนมัติองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว ออกอากาศทุกวัน ตั้งแต่เวลา 06.00 – 07.00 น. เว้นวันอาทิตย์

การไฟฟ้า

ในบางพื้นที่ของตำบลแม่ยาว มีไฟฟ้าใช้เหมือนกับพื้นราบ ซึ่งมีจำนวน 18 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 95 แต่มีเพียงบางพื้นที่ที่ยังใช้พลังงานแสงอาทิตย์เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบ้านบริวาร

การประปา

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว จัดระบบประปาเพื่อให้ประชาชนใช้ในการอุปโภค-บริโภค ทั้งระบบประปาภูเขา สำหรับหมู่บ้านบนพื้นที่สูง และระบบประปาหมู่บ้านสำหรับหมู่บ้านพื้นราบ

ด้านการเมืองการปกครอง

เขตการปกครองและจำนวนประชากร

เขตชุมชนเมือง 1.45 ตารางกิโลเมตร (903.92 ไร่)

มีการแบ่งเขตการปกครองเป็น 18 หมู่บ้าน

แหล่งท่องเที่ยว

1. ทิวไร่บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร
2. น้ำตกห้วยแม่ซ้าย
3. พิพิธภัณฑสถานเฝ้า บ้านจะแล
4. จุดชมวิวทะเลหมอกยะฟู
5. สถานีพัฒนาการเกษตรที่สูง ตามพระราชดำริคอบ่อ
6. หาดผาขาว
7. น้ำตกสองแควพัฒนา
8. โบราณสถานถ้ำพระ
9. หมู่บ้านชาวเขาเผ่าอาข่าหล່อซา

หมู่บ้านต่างๆ ตำบลแม่ยาว ล้วนแล้วแต่มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาได้ในหลายๆ ด้าน แต่ งานวิจัยนี้ จะเน้นที่หมู่บ้านท่องเที่ยวลุ่มน้ำแม่ก๊ก ซึ่งหมู่บ้านที่ได้คัดเลือกไว้ในพื้นที่ของตำบลแม่ยาว ได้แก่ หมู่บ้านรวมมิตร หมู่ที่ 2 และหมู่บ้านแคววัวดำ หมู่ที่ 12

2.1 บ้านรวมมิตร หมู่ที่ 2

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านรวมมิตร เดิมชื่อ “บ้านอ้ายอู” หรือ “บ้านแม่ก๊กเหนือ” อดีตเป็นหมู่บ้านบริวารของ หมู่ที่ 3 บ้านห้วยทรายขาว ตำบลแม่ยาว เป็นหมู่บ้านของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งเรียกตนเองว่า “ปา กะญอ” แปลว่าผู้รักความสงบ มาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2470 ครั้งแรกอพยพ 3 ครัวเรือน คือ ได้แก่ 1) ครัวเรือน อ้ายอู มะโนรัมย์ 2) ครัวเรือน อ้ายคำ มะโนรัมย์ 3) ครัวเรือน นายคำ จันท์ มะโนรัมย์

ต่อมาได้มีญาติของนายอ้ายอู อพยพ มาอีก 5 ครัวเรือน ใน พ.ศ. 2475 ต่อมาได้มีชาว กะเหรี่ยงหลายจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย เช่น เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่อง

งสอน อพยพเข้ามาอาศัยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการจัดตั้งที่อยู่อาศัย ดังนั้น จึงได้มีการอพยพมาอาศัยอยู่บริเวณตามแม่น้ำกก ซึ่งห่างจากหมู่บ้านเดิม ประมาณ 1.6 กิโลเมตร

ปี พ.ศ. 2500 – 2512 ประชากรในหมู่บ้านได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและในปี พ.ศ. 2512 ได้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาติดป้ายกัน เขตป่าสงวนแห่งชาติ จึงทำให้ราษฎรส่วนหนึ่งกลัวว่า อนาคตของลูกหลานจะไม่มีที่ดินทำกิน จึงอพยพไปอยู่ที่อื่น เช่น บ้านทวีรัตน์ (บ้านน้ำลัด) บ้านโป่งพระบาท (บ้านหัวฝาย) ตำบลบ้านดู่ บ้านห้วยขมนอกและบ้านแคววัวดำ

ปี พ.ศ. 2513 ได้รับอนุมัติจากกรมการปกครองให้แยกเป็นหมู่บ้านหลัก และเปลี่ยนชื่อจากบ้านอ้ายฮู หรือบ้านแม่กกเหนือ เป็นบ้านรวมมิตร มาจนถึงปัจจุบัน โดยมีนายถวิล กติกา เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ปัจจุบันมี นายกัมพล เถлимเถิมทอง เป็นผู้ใหญ่บ้าน และสาเหตุที่ชื่อหมู่บ้านรวมมิตร เพราะเมื่อมีการจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นจำนวนประชากรในหมู่บ้านก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับและจากหมู่บ้านที่มีเผ่ากะเหรี่ยงอพยพมาอยู่ก่อนก็มีประชากรชนเผ่าต่างๆมาอาศัยอยู่ร่วมกันในหมู่บ้านทั้ง ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกัน 8 เผ่าประกอบด้วย 1. ชนเผ่ากะเหรี่ยง, 2. ชนเผ่าอาข่า, 3. ชนเผ่าลาหู่ (มุเซอ), 4. ชนเผ่าม้ง, 5. ชนเผ่าขมุ, 6. ชนเผ่าลัวะ, 7. ชนเผ่าไทยลื้อ และ 8. ชนเผ่าพื้นเมือง

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

บ้านรวมมิตร ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 2 ตำบลแม่ยาว อ.เมือง จ.เชียงราย อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองเชียงราย ประมาณ 19 กิโลเมตร ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 480 เมตร แพนที่อยู่ระหว่างพิกัด โดยประมาณ 695075 ระวังแผนที่ 4938 การคมนาคมสะดวก สามารถเดินทางมาบ้านรวมมิตรทั้งทางรถและทางเรือ มีพื้นที่ประมาณ 2,472 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ อาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม ทำไร่ ทำสวน ธุรกิจทัวร์ช้าง รับจ้าง บ้านรวมมิตรเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเพราะเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีทัวร์ช้าง ทัวร์เกวียน บ่อแก๊สชีวภาพจากช้าง มีแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาของหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชาวเขาที่ผลิตเองในชุมชน

หมู่บ้านบริวารของบ้านรวมมิตร ได้แก่ 1) บ้านคอบ่อ 1 และ 2) บ้านคอบ่อ 2

คำขวัญประจำหมู่บ้าน

“รวมมิตรบ้านเรา ชนเผ่าร่วมใจ ผู้คนผ่องใส งามใจสามัคคี ทัวร์ช้างลือชื่อ เลื่องลือหัตถกรรม น้ำกกสวยล้ำ ยินดีประเพณี”

ที่ตั้งและอาณาเขตชุมชน

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านห้วยแม่ซ้าย หมู่ที่ 11 ตำบลแม่ยาว
ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลคอยฮาง
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่บ้านห้วยทรายขาว หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ยาว
ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่บ้านบ้านแคววัวดำ หมู่ที่ 12 ตำบลแม่ยาว

สภาพภูมิอากาศ

ภูมิอากาศหนาวในช่วงฤดูหนาวส่วนฤดูร้อนอากาศไม่ร้อนมากค่อนข้างเย็นสบาย

ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพันธุ์พืช

ด้านทรัพยากรป่าไม้ ในชุมชน ได้แก่ มีการจัดตั้งป่าชุมชนในหมู่บ้าน และมีกฎระเบียบเกี่ยวกับป่าชุมชน

ทรัพยากรป่าไม้ มีพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ แบ่งเป็น

- เขตป่าอนุรักษ์	จำนวน	500	ไร่
- เขตป่าใช้สอย	จำนวน	500	ไร่

ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ ลำน้ำ, ลำห้วย จำนวน 7 สาย ได้แก่

1. ลำน้ำห้วยหมากเกียง
2. ลำน้ำห้วยปลาตุก
3. ลำน้ำห้วยมะกอก
4. ลำน้ำห้วยโป่งเตา
5. ลำน้ำห้วยโป่งเตา
6. ลำน้ำแม่กก
7. ลำน้ำห้วยสันหก

ประชากร

หมู่บ้านรวมมิตรส่วนมากเป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง นับถือศาสนาคริสต์และมีชนเผ่าอื่นๆ อาศัยอยู่รวมด้วยจำนวนทั้งหมด 9 ชนเผ่า ประกอบด้วยประชากรหลายชาติพันธุ์ทั้งเป็นชนเผ่าพื้นเมือง และชาวเขาเผ่าต่างๆ ได้แก่ เผ่ากะเหรี่ยง เผ่าอาข่า เผ่าลาหู่ เผ่าม้ง เผ่าลีซอ ไทลื้อ ขมุ ลัว และคนไทย จึงได้ชื่อว่า “หมู่บ้านรวมมิตร” หมู่บ้านบริวารและผู้มาอาศัยอยู่ในบ้านรวมมิตร นับถือศาสนาตามความเชื่อของชนเผ่านั้น ๆ

ประชากรทั้งหมดในหมู่บ้านรวมมิตร มี 2,860 คน แบ่งเป็นชาย 1,465 คน หญิง 1,390 คน จำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด 365 ครัวเรือน

การศึกษา

ในหมู่บ้านรวมมิตรมีโรงเรียนที่เปิดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนบ้านรวมมิตร มีผู้บริหารโรงเรียนชื่อ นายจิตติภัทร เทพรักษา จำนวนนักเรียน 381 คน มีครู

18 คน ภารโรง 1 คนนอกจากนี้ยังมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน 1 แห่ง ชื่อ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บ้านรวมมิตรมีครูประจำศูนย์ จำนวน 2 คน นักเรียน จำนวน 25 คน

ประชากรที่รู้หนังสือ มีจำนวนประมาณ 80% ของหมู่บ้าน

ประชากรที่ไม่รู้หนังสือ มีจำนวนประมาณ 20% ของหมู่บ้าน

การเมืองการปกครอง

การเมืองการปกครองภายในหมู่บ้านนั้น มีนายกำพล เฉลิมเยี่ยมทอง ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน นายทองดี อาเมาะ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และยังมีตำแหน่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นการปกครองตามวาระการเลือกตั้งในชุมชน ได้แก่ นายสุรสิงห์ มามู และนางจรรวรรณ ว่างาวี

กลุ่มผู้นำที่เป็นบุคคลที่สำคัญของชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ได้แก่

ตำแหน่ง	ชื่อ-สกุล
ประธานประชาคมหมู่บ้าน	นายกิตติชัย ดำรงกิจบุญชร
รองประธานประชาคมหมู่บ้าน	นายศรีทน คำแปง
อาสาสมัครพัฒนาชุมชน(อช.1)	นายสุรเกียรติ แก้วตา
อาสาสมัครพัฒนาชุมชน(อช.2)	นายวิภาดา กาฑู
ประธานเยาวชน	นายสมพร พรสกุลวิวัฒน์
ประธาน อสม.ระดับหมู่บ้าน	นายทอง กาฑู
อาสาสมัครพัฒนาปศุสัตว์(อพปม.)	นายอัสสะ แซวา
ประธานกลุ่มพัฒนาสตรี	นางสมัย ตะไนย
ประธานสภาวัฒนธรรมหมู่บ้าน	นายเกนุ เฉลิมเยี่ยมทอง
ประธานศูนย์กีฬาหมู่บ้าน	นายสมพอน ตะไนย
ประธานคณะกรรมการผู้สูงอายุ	นายปวงคำ สุทรคำ
ผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้าน 1	นายเกนุ เฉลิมเยี่ยมทอง
ผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้าน 2	นายสอน ทองเป็ง

สภาพทางสังคม ศาสนา ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ภายในสังคม ส่วนใหญ่เป็นการอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดี

ข้อมูลสถานที่สำคัญของหมู่บ้าน

1. ลานกีฬาในหมู่บ้าน จำนวน 1 แห่ง ชื่อ ลานกีฬาบ้านรวมมิตร
2. โบสถ์ จำนวน 2 แห่ง ชื่อโบสถ์ บ้านรวมมิตร, อาฆ่า

มีศิษยาภิบาล ชื่อ นายเกษม เถлимเลี่ยมทอง, และ นายสากอ หมือแลกู๋

3. ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 แห่ง

4. สถานีอนามัย 1 แห่ง

ศาสนา

มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ โดยมีโบสถ์ของชาวกระเหรี่ยง 1 แห่ง โบสถ์ของชาวอาข่า 1 แห่ง เมื่อมีเหตุการณ์เกิดความไม่เข้าใจกันภายในชุมชนก็จะช่วยคลี่คลายเหตุการณ์นั้นก่อน โดยใช้กฎเกณฑ์ของศาสนา ซึ่งเป็นการผ่อนปรนซึ่งกันและกัน ถ้าเหตุการณ์นั้นไม่สามารถแก้ไขเองได้ ก็จะไปถึงฝ่ายปกครองของหมู่บ้านและให้ดำเนินการต่อไปตามขั้นตอน

ศาสนาคริสต์ ประมาณ 85% ของจำนวนประชากรในหมู่บ้าน

ศาสนาพุทธ ประมาณ 10% ของจำนวนประชากรในหมู่บ้าน

นับถือผี ประมาณ 5% ของจำนวนประชากรในหมู่บ้าน

ประเพณี

จากความหลากหลายของชนเผ่าทำให้เป็นหมู่บ้านที่มีความหลากหลายทางประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งประชากรในหมู่บ้านยังคงรักษาประเพณี วัฒนธรรมของชนเผ่าตนเองอยู่

ประเพณีที่สำคัญในรอบปี

เดือน	ประเพณี
มกราคม	ต้อนรับปีใหม่
มีนาคม	งานวันช้างไทย
เมษายน	คำหว่าผู้สูงอายุ, งานวันอีสเตอร์
สิงหาคม	วันแม่แห่งชาติ
พฤศจิกายน	กินข้าวใหม่มัง/อาข่า
ธันวาคม	วันพ่อแห่งชาติ, วันคริสต์มาส, ต้อนรับปีใหม่

เทศกาลงานประเพณีในชุมชน

งานวันช้างไทยบ้านรวมมิตร

งานวันช้างไทยจัดขึ้น ณ หมู่บ้านรวมมิตร หมู่ที่ 2 ตำบลแม่ยาว เพราะ เป็นหมู่บ้านแห่งการท่องเที่ยวช้างกระเหรี่ยงรวมมิตร เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปปัจจุบันมีช้างในหมู่บ้าน 30 เชือกซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการทุกวัน สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนจำนวนไม่น้อย ทางหมู่บ้านรวมมิตรและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวจึงได้จัดงานวันช้างไทยบ้านรวมมิตรขึ้น เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระคุณของช้างที่ทำประโยชน์ต่อชุมชน โดยจัดทุกวันที่ 13 มีนาคม ของทุกปี เพราะในวันที่ 13 มีนาคม เป็นวันที่

รัฐบาลได้ส่งเสริมให้เป็นวัน “ช่างไทย” ซึ่งกิจกรรมภายในงานจะประกอบด้วย การแสดงศิลปวัฒนธรรม ชนเผ่า การจัดขบวนพาเหรดของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ และที่เป็นจุดสำคัญของงานคือ ขบวนพาเหรดช่าง และการค้าหัตถ์ช่าง โดยความช่างจะนำช่างเข้ามาให้ประชาชนค้าหัตถ์ที่มีซุ้มให้ช่างเดินผ่าน การแสดงของช่าง การให้อาหารช่าง โดยให้แบบขันโตก และสามารถถ่ายรูปร่วมกับช่างเป็นที่ระลึกได้ ซึ่งงานวันช่างไทยบ้านรวมมิตรเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศและบุคคลโดยทั่วไปที่สนใจมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก

เทศกาลงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่าบ้านรวมมิตร

ด้วยความที่หมู่บ้านรวมมิตรมีความหลากหลายเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ พันธุ์ทั้งเป็นชนเผ่าพื้นเมืองและชาวเขาเผ่าต่างๆ ได้แก่ เผ่ากระเหรี่ยง เผ่าอาข่า เผ่าลาหู่ เผ่าม้ง เผ่าลีซอ ไทลื้อ ขมุ ลีว และคนไทย จึงได้ชื่อว่า “หมู่บ้านรวมมิตร” หมู่บ้านบริวารและผู้มาอาศัยอยู่ในบ้านรวมมิตร นับถือศาสนาตามความเชื่อของชนเผ่าต่างๆ ต่างๆก็จะแตกต่างกันด้วย อีกประกอบกับการนับถือศาสนาความเชื่อดั้งเดิมก็เปลี่ยนไป ปัจจุบันชนเผ่าต่างๆในบ้านรวมมิตรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาคริสต์และมีชนเผ่าอื่นๆมาอาศัยอยู่ทำให้วัฒนธรรมความเชื่อต่างก็เปลี่ยนไปตามความเชื่อในการนับถือศาสนาของชนเผ่า นั้น รายละเอียดของพิธีกรรมบางอย่างก็ถูกปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม แต่ก็มีบางชนเผ่าที่ยังจัดงานประเพณีขึ้นมาแต่ก็ให้สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาของตนเอง ประเพณี กินข้าวใหม่ ชนเผ่าม้ง ประเพณีไล่ชิงช้า ชนเผ่าอาข่า งานวันคริสต์มาส ของหมู่บ้าน

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ชุมชนยังคงรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดกันมายาวนาน ได้มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เพื่อรวมตัวกันและสร้างความสามัคคีให้เกิดแก่ชุมชน ได้แก่

ด้านงานฝีมือและหัตถกรรม ชาวบ้านที่เป็นสตรีส่วนใหญ่จะมีฝีมือในด้านการทอผ้า และผลิตเพื่อจำหน่ายและสร้างรายได้ให้ครอบครัวด้วย ได้แก่ กลุ่มผ้าทอกระเหรี่ยง (นางสมัย ต๊ะนัย), กลุ่มผ้าปัก (อาข่า-นางวิไลพร หมือแลงู), และกลุ่มผ้าปักชนเผ่าม้ง (นางรจนา ปราชญ์วงศ์)

ด้านการแปรรูป ได้แก่ การผลิตแก๊สชีวภาพจากมูลช้าง ซึ่งได้มีการจัดการมูลช้างที่เคยสร้างมลภาวะแก่ชุมชนให้เป็นประโยชน์ คือการสร้างโรงผลิตกระดาศจากมูลช้างให้เป็นสินค้าที่ระลึกได้ โดยการนำมาแปรรูปเป็นกรอบรูปกระดาศสาขากมูลช้าง

กลุ่มจักสาน ได้แก่ นายดอแง ทาเลเค นายสะจิ เนาะแป (เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้า)

กลุ่มตีมีด ได้แก่ นายพะแพะ โกขวี นายชพอ ชังคำ (เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้า)

กลุ่มการแสดงชนเผ่าอาข่า ได้แก่ นายอามือ อู่อื้อ

กลุ่มรำชนเผ่ากระเหรี่ยง ได้แก่ นายชพร ชังคำ

กลุ่มการแสดงของนักเรียนชนเผ่า ได้แก่ นายพิโล๊ะ เปียงแหล่

กลุ่มร้านค้าคนเผ่าม้ง ได้แก่ นายแสงทอง แซ่ว่า ประโยชน์ต่อชุมชนในการเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่น่าสนใจ

กลุ่มนวดแผนไทย ได้แก่ นางจิรารัตน์ เลิศลาภิน

สาธารณสุข และสาธารณสุขป๊อค

การรักษาโรคของชาวบ้าน นับว่าจัดอยู่ในระดับที่ดี เพราะว่ามีสถานีนามัยประจำตำบล ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ประชาชนได้รับสวัสดิการ 30 บาท ในการรักษาโรคที่สถานีนามัย

เศรษฐกิจชุมชน

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ซึ่งด้านเศรษฐกิจที่เห็นได้อย่างชัดเจน ได้แก่

1. การเกษตร

1.1. ทำนา พื้นที่ทั้งหมด จำนวน 200 ไร่

พื้นที่ทำนาที่เกษตรกรเป็นเจ้าของ จำนวน 150 ไร่

พื้นที่ทำนาที่เกษตรกรต้องเช่า จำนวน 50 ไร่

ทำนาปี ทั้งหมด จำนวน 200 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 70

กิโลกรัมต่อไร่

ทำนาปรัง ทั้งหมด จำนวน 50 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 50

กิโลกรัมต่อไร่

1.2. ทำไร่ พื้นที่ทั้งหมด จำนวน 250 ไร่

พื้นที่ทำไร่ที่เกษตรกรเป็นเจ้าของ จำนวน 200 ไร่

พื้นที่ทำไร่ที่เกษตรกรต้องเช่า จำนวน 50 ไร่

ทำสวน พื้นที่ทั้งหมด จำนวน 100 ไร่

พื้นที่ทำสวนที่เกษตรกรเป็นเจ้าของ จำนวน 100 ไร่

พื้นที่ทำสวนที่เกษตรกรต้องเช่า จำนวน - ไร่

2. การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่

2.1. เลี้ยงปลา จำนวนบ่อ 20 บ่อ

2.2. เลี้ยงโค จำนวน 250 ครัวเรือน จำนวนโคประมาณ 1,000 ตัว

2.3. เลี้ยงกระบือ จำนวน 1 ครัวเรือน จำนวนกระบือ 6 ตัว

2.4. เลี้ยงสุกร จำนวน 60 ครัวเรือน จำนวนสุกร 200 ตัว

2.5. เลี้ยงไก่ จำนวน 278 ครัวเรือน

บางส่วนประกอบอาชีพค้าขาย โดยขายสินค้าในหมู่บ้านเนื่องจากเป็นหมู่บ้านด้านการท่องเที่ยว มีการประกอบกิจการส่วนตัวเกี่ยวกับการทำ ทัวร์ข้างเศรษฐกิจภายในหมู่บ้านจัดได้ว่าเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่ติดอันดับของจังหวัดเชียงราย สร้างรายได้ให้แก่ประชากรในหมู่บ้านแทบทั้งปี

การท่องเที่ยว

สภาพการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า ปกติมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่อยู่แล้ว โดยมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางมายังหมู่บ้านรวมมิตร

ทัวร์ช้างกะเหรี่ยงรวมมิตร

ธุรกิจทัวร์ช้างบ้านรวมมิตรเริ่มจากการที่ชาวบ้านซื้อช้างมาทำสัมปทานป่าไม้ ต่อมาทางการได้ยกเลิกการทำสัมปทานป่าไม้ ทำให้ชาวบ้านขาดรายได้ นายจู่คำจู่ จึงได้เล็งเห็นช่องทางหารายได้จากเพิ่มเติม จึงได้รวบรวมช้าง ในปี พ.ศ. 2518 มีช้างเพียง 4 เชือก โดยใช้ชื่อว่า “ทัวร์ช้าง” โดยการพานักท่องเที่ยวนั่งช้างรอบหมู่บ้าน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2519 ทัวร์ช้างได้รู้จักกับ อาจารย์พิพัฒน์ ไชยสุรินทร์ ซึ่งได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเปิดบริการทัวร์ช้างโดยให้ขยายเส้นทางไปยังหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่างๆ หลังจากนั้นมาธุรกิจทัวร์ช้างบ้านรวมมิตรก็เริ่มได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว บุคคลทั่วไป ผู้ประกอบการ เป็นการทำธุรกิจของชุมชนมาจากการรวมตัวกันของชาวบ้านที่มีช้างครอบครองและนำมาบริหารจัดการก่อตั้งเป็นชมรมทัวร์ช้าง บริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการคอยกำกับดูแล จากนั้นทางสมาชิกเห็นควรเปลี่ยนชื่อจาก “ทัวร์ช้าง” เป็น “ทัวร์ช้างบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร” จนถึงปัจจุบันในการประกอบธุรกิจทัวร์ช้างส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน และสนับสนุนให้ชาวบ้านมีอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นและชนเผ่าควบคู่กันไป

ในปี พ.ศ. 2538 ได้รับพระมหากรุณาธิคุณที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จทรงช้างและเยี่ยมชมกิจการของชมรม ปัจจุบันทางชมรมทัวร์ช้างบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร มีช้างให้บริการแก่นักท่องเที่ยว จำนวน 35 เชือก

ทัวร์ช้างกะเหรี่ยงรวมมิตรเป็นสถานที่สามารถเดินทางได้ทั้งทางบกโดยใช้เส้นทางร่องเสื่อเดิน-ห้วยขม และต่อด้วยเส้นทางทรายมูล-รวมมิตร ระยะทางจากตัวเมือง 19 กม.หรือเดินทางโดยเรือมีท่าเทียบเรือ บริเวณทัวร์ช้างสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดเชียงใหม่ และตัวเมืองเชียงราย มีที่ขึ้นช้างติดกับแม่น้ำกก สามารถนั่งช้างเที่ยวชมบริเวณหมู่บ้าน เพื่อชมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของชนเผ่าต่างๆ เช่น กะเหรี่ยง ลานู้อ อาข่า ตลอดจนชื่อของที่ระลึก ของฝากที่ทำด้วยฝีมือของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่มีไว้บริการอย่างหลากหลาย นอกจากนี้ยังสามารถนั่งช้าง ทัวร์ป่าไปเที่ยวหน้าตกห้วยแม่ซ้าย ระหว่างทางชมความงดงามของธรรมชาติ ผ่านหมู่บ้านของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น อาข่า ลานู้อ เข้า กะเหรี่ยง และจะได้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่า

ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

รายการ	จำนวน/ ชื่อ	รายละเอียด
--------	-------------	------------

<p>1. ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม</p>	<p>- การเข้าถึงและการคมนาคม</p>	<p>ทางบก ได้แก่ 1.เส้นทางถนนร่องเส้นต้น – ห้วยขม แยกบ้านทรายมูล หมู่ที่ 8 มาทาง ซ้าย ตามเส้นทางถนนทรายมูล- รวมมิตร</p> <p>2. เส้นทางถนนทางแยกบ้านน้ำลัดมาทาง ถ้ำตุ้ม ผ่านถ้ำพระ บ้านป่าอ้อ – บ้านรวมมิตร</p> <p>3. เส้นทางถนนบ้านป่าจิวเขตเทศบาล เมืองเชียงราย-บ้านหนองค่าน-เลียวขวาผ่าน เรือนจำกลางถึงบ้านรวมมิตร</p> <p>ทางน้ำ โดยนั่งเรือจากท่าสะพานแม่ฟ้าหลวง ใช้เวลาประมาณ 45 นาที และจากท่าตอน อ.แม่อาว ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง</p>
<p>2. ด้านสิ่งดึงดูด</p>	<p>- การขายสินค้า</p> <p>- การบริการทัวร์ช้าง</p> <p>- การบริการส่องแพ</p> <p>- การบริการทัวร์ล่องเกวียน</p> <p>- การให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์</p>	<p>- มีผู้ประกอบการประมาณ 30 ร้านค้าที่มีผลิตภัณฑ์ชาวเขาและผลิตภัณฑ์ชนพื้นเมือง จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นของฝากของที่ระลึก</p> <p>- ปัจจุบันบ้านรวมมิตรมีช้าง จำนวน 35 เชือก ไว้บริการนักท่องเที่ยว</p> <p>- เพิ่งเริ่มดำเนินการในเดือนมีนาคม 2547 จากเขตตรงข้ามบ้านผาเสริฐตำบลคอยฮาง – ท่าเรือ หน้าโรงเรียนบ้านรวมมิตร ราคา 300 บาท</p> <p>- เริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2548 บริการรอบหมู่บ้าน คิดค่าบริการ 600 บาท นั่งได้ไม่เกิน 6 คน ถ้าเป็นชาวต่างชาตินั่งได้ 4 คน</p> <p>- ที่พักแบบโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวที่ต้องการพักในหมู่บ้าน โดยบริการแบบโฮมสเตย์บ้านรวมมิตรนั้นปัจจุบันมีไว้บริการ</p>

		จำนวน 8- 10 หลัง โดยคิดอัตราค่าบริการอยู่ที่ 150 บาทต่อคน (ที่พัก 50/อาหาร 2 มื้อๆ 50 บาท) ผู้ที่มาพักส่วนใหญ่มักจะเป็นอาสาสมัครมากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป
3. มัคคุเทศก์ ท้องถิ่น	จำนวน 8 คน	มัคคุเทศก์ท้องถิ่นเหล่านี้มีมีประสบการณ์ด้านการทำทัวร์ท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถนำเที่ยวทั้งในหมู่บ้านหรือต่างหมู่บ้าน และการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า

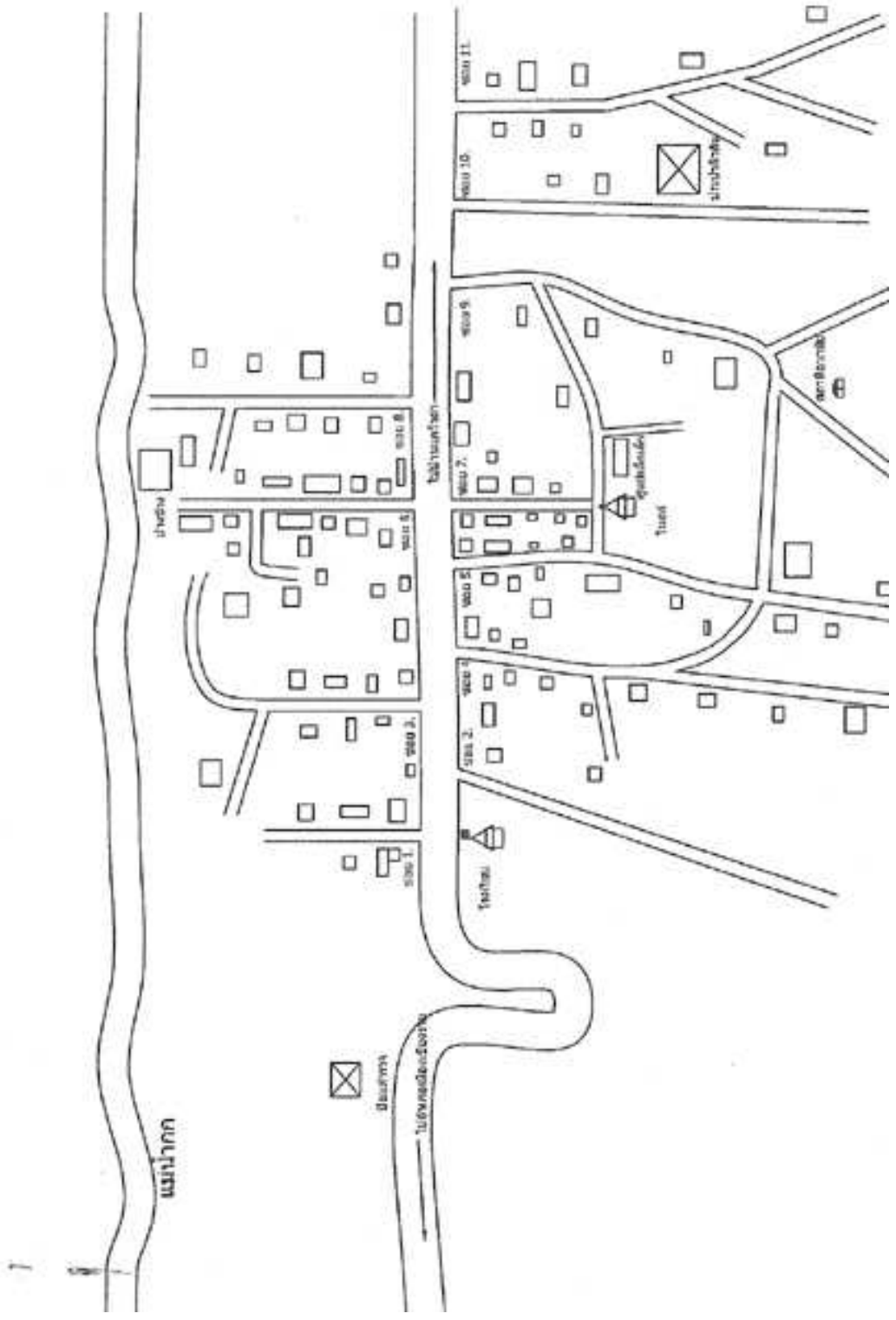
กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบศึกษาดูงาน โดยชุมชนมีส่วนร่วม

กิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะนี้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ที่สนใจจะศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะ ซึ่ง โรงเรียนบ้านรวมมิตรและชุมชนบ้านรวมมิตร ซึ่งมีศักยภาพในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวและการศึกษาดูงานในหมู่บ้านท่องเที่ยว เป็นหมู่บ้านนำร่องที่จัดให้บริการเรื่องการรับคณะศึกษาดูงาน โดยความร่วมมือของ ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมเหล่านี้ขึ้นมาเพื่อบริการสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาดูงานควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว โดยการนำสิ่งที่เป็นปัญหาและผลกระทบจากการท่องเที่ยวในภาพลบมาเป็นจุดขาย นั่นคือ โครงการผลิตแก๊สชีวภาพมูลช้างบ้านรวมมิตร ซึ่งอย่างที่เรารายงานกันอยู่ว่าหมู่บ้านรวมมิตรมี ทัวร์ช้างไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งในขณะนี้มีช้างที่ให้บริการนักท่องเที่ยว จำนวน 35 เชือก จากจำนวนช้างที่มีจำนวนมากจึงทำให้เกิดปัญหาด้านที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวของตำบลอย่างมาก คือ มูลช้าง เกลี้ยช้าง ได้ถ่ายมูลช้างวันละประมาณ 40-50 กิโลกรัมต่อวัน จากปัญหาดังกล่าว โรงเรียนบ้านรวมมิตรคิดค้นวิธีการเพื่อลดปัญหามูลช้างที่ทิ้งเกลื่อนกลาด ส่งกลิ่นเหม็นและภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวในด้านลบ นั่นคือ การผลิตแก๊สชีวภาพจากมูลช้าง นอกจากเป็นการลดปัญหาแล้วยังส่งเสริมการใช้พลังงาน ทดแทนประหยัดค่าใช้จ่ายซึ่ง อนาคต.แม่ยาวได้เล็งเห็นความสำคัญของโครงการดังกล่าวจึงได้สนับสนุนงบประมาณด้าน วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตแก๊สชีวภาพให้กับทางโรงเรียนและขยายต่อไปยังชุมชนอีกด้วย ปัจจุบัน บ่อแก๊สชีวภาพบ้านรวมมิตรมีอยู่ทั้งหมด จำนวน 10 บ่อ ใช้ในโรงเรียน 1 บ่อ และอีก 9 บ่อใช้ในชุมชน โดย 1 บ่อจะใช้ร่วมกันประมาณ 7-8 ครอบครัว และภายในอนาคตนี้ทาง ชุมชนยังจะจัดสร้างโรงผลิตกระดาศจากมูลช้าง บ้าน

รวมมิตร โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย ซึ่งประชาชนจะได้รับประโยชน์จากโรงงานแห่งนี้แน่นอน

ชุมชนบ้านรวมมิตรและโรงเรียนถือว่าเป็นแหล่งศึกษาดูงานในตำบลแม่ยาว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอีกแห่งหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการเสริมที่เป็นเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนในโรงเรียนบ้านรวมมิตร นั่นคือการชมการแสดงวัฒนธรรมชนเผ่าของเด็กนักเรียน โรงเรียนบ้านรวมมิตร การเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชนผ่านผู้นำชนเผ่า /ผู้นำชุมชน /ผู้นำศาสนา การมีส่วนร่วมของชุมชนเข้มแข็ง

หมู่บ้านรวมมิตรเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการโดยคนในชุมชนเองมีความโดดเด่นในเรื่องการจัดการท่องเที่ยว ที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างลงตัว มีการพัฒนาในด้านต่างๆควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมและ มีจิตสำนึกและคำนึงถึงสภาพแวดล้อมในชุมชน ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

แผนที่บ้านรวมมิตร (ที่มา: <http://www.maeyaomail.com/data/mou2/index1.htm>)

2.2 บ้านแคว้วดำ หมู่ที่ 12

ประวัติหมู่บ้าน

เดิมนั้นมีชาวบ้านจากบ้านแม่ต่างย้ายมาอยู่ก่อนแล้วประมาณปี พ.ศ. 2449 ย้ายมาอยู่ที่ห้วยหมดดำ (แคว้วดำ คือ ชื่อบ้านปัจจุบัน) เวลานั้นนับถือศาสนาผี เนื่องจากเป็นที่พอใจของเจ้าป่าเจ้าเขา ต่อมาภายหลังอีก 3 ปี ทั้ง 4 ครอบครัวนั้นได้ย้ายออกจากที่นั่นกลับไปอยู่บ้านแม่ต่างบ้างไปแม่เมืองห้อยบ้าง ต่อมาครอบครัวของนายลิกิ อาพะาะ นายอาโศ คูเจ๊ะ กับชาวบ้านอีกรวมแล้ว 12 ครอบครัว ได้ย้ายเข้ามาอยู่เมื่อปี พ.ศ. 2503 เข้ามาอยู่ที่บ้านผามูบ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งในเวลานั้นใช้ชื่อ หมู่บ้านว่า บ้านยางผามูบและชาวบ้านได้เลือก นายเชิด ธรรมอยู่ เป็นผู้นำหมู่บ้านผละผู้นำด้านศาสนา จนปี พ.ศ. 2509

เดิมบ้านแคว้วดำ เป็นบ้านบริวารของบ้านรวมมิตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 เวลานั้น นาย ประพันธ์ อาเมาะ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. 2534 ได้แยกจากบ้านรวมมิตร หมู่ที่ 2 เป็นบ้านแคว้วดำผู้ใหญ่บ้าน คือ นายบุญส่ง พนาสว่างค์

คำขวัญประจำหมู่บ้าน “ป่าไม้สีเขียว เกษตรกรรมพอเพียง ผ้าทอสีธรรมชาติ อนุรักษ์วัฒนธรรม”

หมู่บ้านบริวารจำนวน 1 บ้าน คือ บ้านผามูบ (บ้านลาหู่)

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ที่ตั้งและอาณาเขตชุมชน

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	คอบบ่อ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลห้วยชมภู
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านจะทอ หมู่ที่ 17 ต.แม่ยาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านออบเสื่อแหวน หมู่ที่ 15 ต.แม่ยาว

สภาพทางภูมิศาสตร์

ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน และเนินเขา สลับ ชั้บชัน มีแม่น้ำกกไหลผ่าน และป่าไม้รอบหมู่บ้าน

สภาพภูมิอากาศ

สภาพอากาศทั่วไปยังอยู่ในเกณฑ์ดี มี 3 ฤดู คือ ร้อน ฝน และหนาว

ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพันธุ์พืช

- พื้นที่อยู่อาศัย 170 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 1,300 ไร่ ทำนาปีละ 2 ครั้ง
- พื้นที่ทำนา 800 ไร่ พื้นที่ทำไร่ 300 ไร่ พื้นที่ทำสวน 200 ไร่
- ป่าชุมชนกี่แห่ง (ระบุ) 2 จำนวน 4,700 ไร่

สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

- ประปา 2 แห่ง ผู้ใช้ 125 ครัวเรือน

- จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า	91	ครัวเรือน	คิดเป็นร้อยละ 95
- โทรศัพท์สาธารณะ	2	แห่ง	
- หอกระจายข่าว	1	แห่ง	
- วิทยุชุมชน	1	แห่ง	
- ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	1	แห่ง	
- ศาลาประชาคม	1	แห่ง	

สถานที่สำคัญในหมู่

- โรงเรียน	จำนวน	2	แห่ง
- โบสถ์	จำนวน	1	แห่ง
- วัด	จำนวน	1	แห่ง

ประชากร

ประชากรในหมู่ 12 นี้แบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่ บ้านแคววัวดำ เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง (คริสต์) และบ้านบริวาร คือ บ้านผามอบ เป็นชนเผ่าลาหู่ (พุทธดั้งเดิม) มีการอพยพเข้ามาอาศัยในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน กลุ่มกะเหรี่ยงบ้านแคววัวดำซึ่งเดิมที่เป็นบริวารของบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร ได้แยกหมู่บ้านออกมา และภายหลังได้ขึ้นเป็นหมู่บ้านหลัก และมีบ้านผามอบเป็นหมู่บ้านบริวาร ประชากรโดยรวมทั้งชุมชนมีทั้งสิ้น 225 ครัวเรือน ประชากรโดยรวม 611 คน ชาย 309 คน หญิง 302 คน

การศึกษา

โรงเรียนบ้านผาขวางพัฒนา สาขาบ้านแคววัวดำ เป็นโรงเรียนขยายโอกาส มีตั้งแต่ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา มีครูที่คอยดูแลเด็กจำนวน 4 คน มีจำนวนเด็กทั้งสิ้น 83 คน เป็นโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษา เพราะมีเด็กๆ หลายชนเผ่ามาเรียนที่โรงเรียนนี้ และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง อยู่ที่บ้านบริวาร คือ หมู่บ้านผามอบ

การเมืองการปกครอง

มีนายสมพงษ์ พนาสง่าวงค์ ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน นายหล้า พุ่มไพบระไหวชื่น, นายประพันธ์ อามา และนายจะหา ปู่เล็ก ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ส่วนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในส่วนของหมู่บ้าน ได้แก่ นายภานุวัฒน์ ดุจะ และนายคำป็น ปู่เล็ก

สภาพทางสังคม ศาสนา ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรม

ศาสนา

ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ ชุมชนนับว่าเป็นกลุ่มชนกะเหรี่ยงที่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน มีการนมัสการทุกวันอาทิตย์ซึ่งถือว่าเป็นวันเข้าเฝ้าพระเจ้า ชาวบ้านจะนมัสการพระเจ้า

ที่โบสถ์ 2 ครั้ง ในเวลาประมาณ 07.00 น. และเวลาประมาณหลังเที่ยง ส่วนบ้านบริวารคือหมู่บ้านผามอบ นั้น
นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นพุทธแบบที่มีพระเจ้าอ้อชา เป็นเทพเจ้าที่คอยคุ้มครองคนในหมู่บ้าน

ประเพณี

ชุมชนมีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น

ประเพณีที่สำคัญในรอบปี

เดือน	ประเพณี
มกราคม	ปีใหม่ (กะเหรี่ยง), กินวอ, เลี้ยงผีน้ำ, คำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ (ลาหู่)
เมษายน	สงกรานต์, ก่อทราย-พานศาลา (ลาหู่)
กรกฎาคม	เข้าพรรษา (ลาหู่)
ตุลาคม	ออกพรรษา (ลาหู่)
พฤศจิกายน	กินข้าวใหม่ (กะเหรี่ยง)
ธันวาคม	คริสมาสต์ (กะเหรี่ยง)

วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญในชุมชน ได้แก่

1. เต้นจ๊ะคี (ลาหู่)
2. รำดาบ
3. กินข้าวใหม่

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

หมอสมนไพร ได้แก่ นายพรชัย วิไลทัศน์า, นายสมบุรณ์ จะลา

หมอแคน ได้แก่ นายจะปือ ไฮสอ

กลุ่มทางการเกษตร ได้แก่ นายอนุศิษฎ พนาสว่างค์, นายนิกร คูจะ, นายสุวิทย์ วิไลทัศน์า และ
นายดิคุแส คูจะ

สาธารณสุข และสาธารณสุขโลก

หมู่บ้านแคว้วคำ เป็นหมู่บ้านรอยต่อกับเขตผาขาว ดังนั้นนับตั้งแต่ หมู่ที่ 12 ของตำบลแม่ยาว
เป็นต้นไป จนถึงหมู่ที่ 15 ต้องขึ้นทะเบียนเพื่อเข้ารับการรักษาที่ ออนามัยผาขาว ซึ่งมีระยะทางห่างจาก
หมู่บ้านประมาณ 8 กิโลเมตร หากชาวบ้านเจ็บป่วยอย่างมากและต้องการการรักษาค่วนจะไปที่อนามัยรวม
มิตร แต่หากเจ็บป่วยไม่มากก็ไปใช้สิทธิรักษาที่อนามัยผาขาว

เศรษฐกิจชุมชน

- อาชีพหลัก ทำนา จำนวน 43 ครัวเรือน
- อาชีพเสริม ทอผ้า-รับจ้าง จำนวน 125 ครัวเรือน
- รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ย 22,000 บาท/ครัวเรือน/ปี
- รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 15,000 บาท/ครัวเรือน/ปี
- รายได้เฉลี่ยของประชากร (ตามเกณฑ์ จปฐ. ปี 2550) 30,000 บาท/คน/ปี

- คริวเรือนยาจกน (รายได้ไม่ถึง 23,000 บาท/คน/ปี) ปี 2550 จำนวน 25 คริวเรือน
- กลุ่ม/องค์กร (ทุนด้านเศรษฐกิจ/สังคม)**
- กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ก่อตั้งในปี 2544 มีจำนวนสมาชิก 85 คน เงินทุน 1,000 บาท
 - กลุ่มทอผ้าและย้อมสีธรรมชาติ ก่อตั้งในปี 2530 มีจำนวนสมาชิก 20 คน เงินทุน 200,000 บาท

การท่องเที่ยว

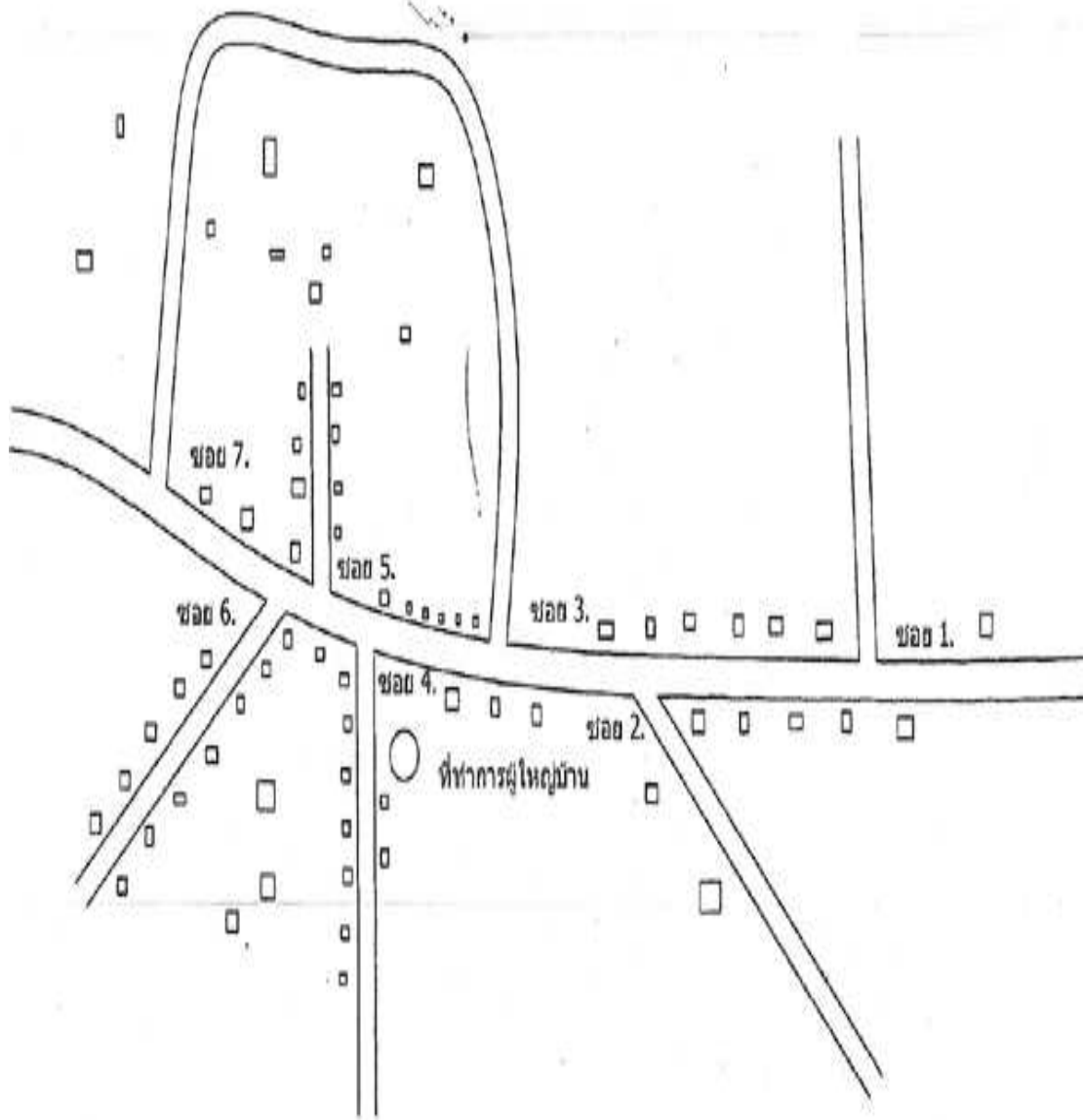
บ้านแคว้วดำนับเป็นหมู่บ้านที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนไม่น้อยในแต่ละปี เนื่องจากมีเกสต์เฮาส์ ที่คนในหมู่บ้านเป็นเจ้าของและประกอบธุรกิจทางการท่องเที่ยวเอง คือ มายด์คริม เกสต์เฮาส์ แต่ในส่วนของชุมชนนั้นไม่มีมีส่วนร่วมในด้านการท่องเที่ยวในชุมชนเท่าที่ควร ชาวบ้านบางส่วนได้มีโอกาสเป็นเจ้าของแบบโฮมสเตย์ เมื่อมีผู้เข้ามาพักในหมู่บ้านบ้าง เช่น โครงการกระเจงาได้พานักศึกษาเข้ามาศึกษาดูงานในส่วนของ การเกษตรในหมู่บ้าน จึงพักร่วมกับหมู่บ้านและทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกับชาวบ้านด้วย แต่หากไม่มีกลุ่มกระเจงาหรือองค์กรอื่น ๆ เข้ามา ชาวบ้านก็ไม่ได้ให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวเท่าที่ควร แม้ว่าภายในชุมชนจะมีจุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและความร่วมมือเป็นอันดีภายในชุมชนก็ตาม

ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

รายการ	จำนวน/ ชื่อ	รายละเอียดคุณลักษณะ
1. แหล่งท่องเที่ยว	- จุดชมวิว	- เป็นจุดชมวิวที่สามารถเห็นทัศนียภาพโดยรอบหมู่บ้านและแม่น้ำกกได้ ซึ่งต้องเดินขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ หรือไปทางโบสถ์ของหมู่บ้าน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 350-400 เมตร เป็นจุด

	- บ้านผามอบ	<p>ที่ชาวบ้านสามารถเดินขึ้นไปจากหมู่บ้านเพียงแค่ 100 เมตร เพื่อหาสัญญาณโทรศัพท์ได้ และยังมีการสร้างแนวกันไฟอีกด้วย</p> <p>- บ้านผามอบเป็นหมู่บ้านชนเผ่าลาหู่ และเป็นบริวารของบ้านแคววัวดำ ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านหลักประมาณ 3 กิโลเมตร ซึ่งหากนักท่องเที่ยวต้องการพักที่บ้านแคววัวดำแล้วอาจไปพักต่อบ้านผามอบก็ได้</p>
2. สิ่งอำนวยความสะดวก	<p>- ไฟฟ้า</p> <p>- ร้านค้า 2 แห่ง</p> <p>- เกสต์เฮ้าส์</p> <p>- โฮมสเตย์</p>	<p>- ในหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้, มีร้านขายของชำทั่วไป, มีบ้านพักซึ่งเป็นของคนในหมู่บ้านเอง 1 แห่ง นอกจากนั้นเป็นบ้านพักแบบโฮมสเตย์ที่ต้องติดต่อผ่านผู้ใหญ่บ้านหรือกรรมการหมู่บ้าน</p>
3. ความพร้อมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว	<p>- ประเพณีและวัฒนธรรม</p> <p>- หัตถกรรม/ ผ้าทอข้อมลี ธรรมชาติ</p> <p>- หมูหลุม และเกษตร ธรรมชาติ</p>	<p>- ชุมชนมีการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ รวมถึงอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย การแสดง ศิลปะพื้นบ้านประจำเผ่า เช่น รำดาบ</p> <p>- มีการสืบสานงานด้านการทอผ้าและข้อมลีจากธรรมชาติเป็นงานหัตถกรรมประจำหมู่บ้านกะเหรี่ยง เช่น เสื้อ ยาม และผ้าพันคอ เป็นต้น</p> <p>- เป็นการเกษตรรูปแบบใหม่ที่ได้รับคความนิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ที่มีการนำหมูมาเลี้ยงร่วมกับการเกษตร</p>

<p>4. ความพร้อมในการให้บริการด้านอื่นๆ</p>	<p>- รถสองแถวรับส่ง</p>	<p>- สามารถให้บริการได้สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการที่จะใช้บริการ</p>
<p>5. การให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว</p>	<p>- มีหน่วยรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน</p>	<p>- ชุมชนมีผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลความปลอดภัย</p>

แผนที่หมู่บ้านแคววัวดำ (ที่มา : <http://www.maeyaomail.com/data/mou12/index1.htm>)

3. ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ข้อมูลพื้นฐานตำบลห้วยชมภู

สภาพทั่วไป

ลักษณะที่ตั้ง

ตำบลห้วยชมภูเป็นตำบลที่มีอาณาเขตกว้างขวาง มีพื้นที่ติดต่อกับหลายตำบล และเป็นเขตติดต่อจังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ตำบลเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน ซึ่งยากต่อการประสานงาน และการติดต่อราชการของราษฎรในตำบล โดยมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อดำบลท่าตอน อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่, ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจากแม่น้ำแม่สะลักไหลลงแม่น้ำกก บริเวณพิกัด เอน ซี 520156 ไปทางทิศตะวันออกตามร่องลึกแม่น้ำกก สิ้นสุดที่ห้วยแก่งหลวงไหลลงสู่แม่น้ำกก บริเวณพิกัด เอน ซี 687087 ระยะทางประมาณ 24 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก ติดต่อดำบลคอยฮาง, ตำบลป่าอ้อดอนชัย, ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย, ตำบลโป่งแพ้ว อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจากห้วยแก่งหลวงไหลลงแม่น้ำกก พิกัด เอน ซี 687087 ไปทางทิศใต้ตามลำห้วยปลาซอ และสันเขาจนถึงสันเขาแม่กรณ์ บริเวณพิกัด เอน ซี 670015 ไปทางทิศใต้ตามสันเขาจนถึงห้วยหัวทุ่ง บริเวณพิกัด เอน ซี 682958 ไปทางทิศใต้จนถึงสิ้นสุดที่เนินเขาบ้านหนองผักเสือก บริเวณพิกัด เอน ซี 681858 ระยะทาง ประมาณ 25 กิโลเมตร

ทิศใต้ ติดต่อดำบลบ้านโป่งแพ้ว อำเภอแม่ลาว, ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยมีแนวเขตเริ่มต้นตั้งแต่เนินบ้านผักเสือก บริเวณพิกัด เอน ซี 681858 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ตามเนินเขาจนถึงเนินเขาบ้านคอยดินผี บริเวณพิกัด เอน ซี 658848 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ตามเนินเขาและห้วยล้านยาวสิ้นสุดที่คอยล้าน บริเวณพิกัด เอน ซี 602876 ระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก ติดต่อดำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย, ตำบลนาวาง อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจากสันเขาคอยล้าน บริเวณพิกัด เอน ซี 602876 ไปทางทิศเหนือตามสันเขาคอยช้างจนถึงแนวเขตเริ่มต้นที่สันเขาคอยเกี้ยว บริเวณพิกัด เอน ซี 609000 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ตามสันเขาคอยเกี้ยว คอยชมภู จนถึงสันเขาคอยชมภู บริเวณพิกัด เอน ซี 557073 ไปทางทิศตะวันตกไปตามสันเขาห้วยชมภู จนถึงสันเขาคอยฮาง บริเวณพิกัด เอน ซี 477091 ไปทางทิศเหนือตามสันเขาจนถึงห้วยแม่สะลักไปทางทิศเหนือตามห้วยแม่สะลักสิ้นสุดที่ห้วยแม่สะลักไหลลงสู่แม่น้ำกก บริเวณพิกัด เอน ซี 502156 ระยะทางประมาณ 42 กิโลเมตร

เนื้อที่ ตำบลห้วยชมภู มีเนื้อที่ประมาณ 259 ตารางกิโลเมตร หรือ 161,875 ไร่

ภูมิประเทศ ตำบลห้วยชมภู ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ลาวฝั่งซ้าย ป่าแม่กกฝั่งขวา พื้นที่เป็นภูเขาสูง สลับซับซ้อน มีอากาศเย็นตลอดปี

จำนวนหมู่บ้าน

ตำบลห้วยชมภู มีจำนวน 11 หมู่บ้าน จำนวนหมู่บ้านทั้งหมดที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ได้แก่

	หมู่ที่ 1 บ้านห้วยसान	ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าลีซู
	หมู่ที่ 2 บ้านแม่มอญ	ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าอาข่า รองลงมาคือเผ่าลีซู
	หมู่ที่ 3 บ้านห้วยแม่เลี่ยม	ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าอาข่า รองลงมาคือ
เผ่าอิวเมี่ยน	หมู่ที่ 4 บ้านผาลั้ง	ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าอิวเมี่ยน รองลงมาคือเผ่าลาหู่
	หมู่ที่ 5 บ้านกนน้อย	ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าลาหู่ รองลงมาคือ เผ่าอิว
เมี่ยน	หมู่ที่ 6 บ้านห้วยชมภู	ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าอิวเมี่ยน รองลงมาคือเผ่าอาข่า
	หมู่ที่ 7 บ้านปางขอน	ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าอาข่า รองลงมาคือเผ่าอิวเมี่ยน
	หมู่ที่ 8 บ้านห้วยแก้ว	ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าอิวเมี่ยน รองลงมาคือเผ่าลาหู่
	หมู่ที่ 9 บ้านแม่สะลัก	ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าลาหู่ รองลงมาคือ เผ่าอิว
เมี่ยน	หมู่ที่ 10 บ้านจะคือ	ประชากรในหมู่บ้านเกือบทั้งหมดเป็นชาวเขาเผ่าลาหู่
	หมู่ที่ 11 บ้านร่มเย็น	ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าอาข่า รองลงมาคือ เผ่าลาหู่

ประชากรและจำนวนครัวเรือน

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร		รวม	จำนวนครัวเรือน	หมายเหตุ
		ชาย	หญิง			
1	ห้วยसान	366	351	717	222	มีความหนาแน่นเฉลี่ย 40.12 คน/ตารางกิโลเมตร
2	แม่มอญ	518	532	1,050	414	
3	ห้วยแม่เลี่ยม	543	487	1,030	472	
4	ผาลั้ง	503	483	986	326	
5	กนน้อย	546	521	1,067	476	
6	ห้วยชมภู	640	599	1,239	539	
7	ปางขอน	472	458	930	390	
8	ห้วยแก้ว	367	368	735	282	
9	แม่สะลัก	284	289	573	271	
10	จะคือ	493	480	973	277	

11	ร่วมเขียน	556	534	1,090	224	
	รวม	5,288	5,102	10,390	3,893	

(ข้อมูล ณ เดือนเมษายน 2552 ที่มา : สำนักทะเบียนอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย)

สภาพเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลห้วยชมภู ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยแยกเป็นกลุ่มอาชีพ

ดังนี้

อาชีพ

- ลืจี่	จำนวน	16,000	ไร่
- ท้อ	จำนวน	600	ไร่
- บัว	จำนวน	200	ไร่
- กาแฟ	จำนวน	800	ไร่ ฯลฯ

หน่วยธุรกิจในเขต อบต.

- ธนาคาร	จำนวน	-	แห่ง
- โรงแรม	จำนวน	-	แห่ง
- สถานีบริการน้ำมันและก๊าซ	จำนวน	-	แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน	-	แห่ง
- โรงเรียน	จำนวน	-	แห่ง
- โรงงาน	จำนวน	1	แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา	จำนวน	8	แห่ง
----------------------	-------	---	------

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัด/สำนักสงฆ์	จำนวน	3	แห่ง
- โบสถ์คริสต์	จำนวน	11	แห่ง

การสาธารณสุข

- สถานีอนามัยประจำหมู่บ้าน	จำนวน	2	แห่ง
- อัตราการมีห้องน้ำห้องส้วมใช้	ร้อยละ	80	

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- ตู้ยามตำรวจ (ด่านตรวจ)	จำนวน	1	แห่ง
--------------------------	-------	---	------

การบริการขั้นพื้นฐาน

การคมนาคม

เส้นทางคมนาคมภายในตำบล สภาพเส้นทางเดิมเป็นเส้นทางลำลอง สภาพเส้นทางเป็นทางถนนดินแดง ประกอบด้วยพื้นที่ตำบลห้วยชมภู เป็นภูเขาสูง เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเป็นอย่างมากทำให้ราษฎร ได้รับความเดือดร้อนในการเดินทาง ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางติดต่อระหว่างหมู่บ้าน กับส่วนราชการอำเภอ จังหวัด ตลอดจนยากต่อการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างมาก ระยะทางจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภูถึงที่ว่าการอำเภอเขียงรายประมาณ 36 กิโลเมตร ระยะทางที่ห่างไกลจากอำเภอเมืองเขียงรายมากที่สุด คือ ประมาณ 120 กิโลเมตร การเดินทางเข้าไปในพื้นที่ตำบลห้วยชมภู สามารถเดินทางได้ 2 เส้นทาง คือ ทางเรือและทางรถยนต์

- เส้นทางที่ 1 ระยะทางจากอำเภอเมืองเขียงราย ถึงหมู่ 1 ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร สายเด่นห้าถึงบ้านห้วยसानพลับเพลา ตำบลโปรงแพ้ว อำเภอแม่ลาว ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร (ถนนลาดยาง) และเป็นถนนลูกรังเข้าสู่หมู่บ้าน 10 กิโลเมตร หมู่ที่ 1,2

- เส้นทางที่ 2 ระยะทางจากอำเภอเมืองเขียงราย สายเด่นห้าถึงบ้านปางริมกรณ์ ตำบลแม่กรณ์ ถนนลาดยาง ประมาณ 18 กิโลเมตร เป็นถนนลูกรังเข้าสู่หมู่บ้านระยะทางประมาณ 35 กิโลเมตร ผ่านหมู่ที่ 3,4,6,7 จะใช้เส้นทางนี้ได้ในช่วงฤดูแล้ง ในช่วงฤดูฝนการคมนาคมลำบากมาก

- เส้นทางที่ 3 จากอำเภอเมืองเขียงราย ผ่านเส้นทางอำเภอแม่จัน จังหวัดเขียงราย ระยะทาง 28 กิโลเมตร (เป็นถนนลาดยาง) แยกเข้าสู่หมู่บ้านเป็นถนนดินแดง ระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร หมู่ที่ 6,10 และเดินทางโดยเรือ ออกจากท่าเรือเขียงราย ขึ้นไปตามลำน้ำกก เส้นทางนี้ ผ่าน หมู่ที่ 5,9,10 และมีถนนลูกรังแยกเข้าสู่หมู่บ้าน จากท่าเรือแม่สะลัก หมู่ 9 ถึงหมู่ที่ 6 บ้านห้วยชมภู ในการเดินทางโดยเริ่มใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง

การใช้ไฟฟ้า

- หมู่บ้านที่ไฟฟ้าเข้าถึง จำนวน 6 หมู่บ้าน (ม.1,2,6(บางส่วน), 7, 8 (บางส่วน), และ 9 (บางส่วน))

- หมู่บ้านที่ไฟฟ้ายังเข้าไม่ถึง จำนวน 3 หมู่บ้าน (หมู่ 3,4,5,10,11)

- ประชากรที่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 650 หลังคาเรือน

แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำน้ำ/ลำห้วย จำนวน 34 สาย

- น้ำตก จำนวน 4 แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ประปาภูเขา จำนวน 16 แห่ง

ข้อมูลอื่น ๆ

ทรัพยากรธรรมชาติ

- ทรัพยากรป่าไม้ เช่น ไม้ไฟ ไม้พญาเสือโคร่ง ฯลฯ
- ทรัพยากรสัตว์ป่า เช่น หมูป่า เก้ง ไก่ป่า กระรอก ไก่ฟ้า เสือ อีเห็น ฯลฯ
- ผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญได้แก่ ถิ่นจี่, ชา, มะเขือ, กาแฟ, ท้อ, ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ

- น้ำตกห้วยसान
- น้ำตกห้วยชมภู
- น้ำตกห้วยริน
- ถ้ำฤๅษี
- ต้นชาพันปี
- ลำน้ำกก
- สถานีเกษตรที่สูงตามพระราชดำริฯ บ้านปางขอน

มวลชนจัดตั้ง

- ลูกเสือชาวบ้าน	จำนวน	2	รุ่น 869 คน
- กลุ่มพัฒนาสตรี	จำนวน	43	คน
- กลุ่มเยาวชน	จำนวน	38	คน
- อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน	จำนวน	126	คน

ศักยภาพในตำบล

ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู

คณะผู้บริหารจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2553-2555) ให้เป็นแนวทางการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู เพื่อพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยดำเนินการดังนี้

- พิจารณาแผน, โครงการของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายในการบริหารการพัฒนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู
- ประสานงานหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ส่งเสริมการบริการพัฒนาในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู
- กำหนดและควบคุมนโยบายการบริหารให้เป็นไปตามระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่

ตำบลห้วยชมภูมีสภาพที่เหมาะสมกับการพัฒนาและเอื้ออำนวยแก่การส่งเสริมการท่องเที่ยว การปลูกพืชผลไม้เมืองหนาว การส่งเสริมการพัฒนาฝีมือ สิ่งประดิษฐ์ ของที่ระลึก จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว และเป็นที่ตั้งของสถานีพัฒนาเกษตรที่สูงตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ

- สภาพภูมิประเทศ ตำบลห้วยชมภู มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์อย่างมาก มีอากาศเย็น มีลำน้ำ ลำห้วย ตามธรรมชาติหลายแห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว ตำบลห้วยชมภู มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติอยู่มาก เช่น น้ำตก จุดชมวิว ถ้ำ เป็นต้น

- ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลห้วยชมภู ประกอบด้วยชาวเขาทั้งตำบล ประกอบด้วย เผ่าอาข่า อีวเมี่ยน ลีซู ลาหู่ มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของแต่ละเผ่า การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านชาวเขา ซึ่งเหมาะสำหรับการพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมครัวเรือนเอผลิตเป็นสินค้าเพื่อจำหน่ายต่อไป

3.1 บ้านจะคือ หมู่ที่ 10

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านจะคือ หมู่ที่ 10 ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเผ่าลาหู่ (ลาหู่ฉี หรือ มูเซอแดง) ที่เกิดขึ้นจากการอพยพแยกกลุ่มมาจากบ้านห้วยยาโน ตำบลป่าตึง หมู่บ้านจะคือตั้งชื่อตามผู้นำคนแรก คือ นายจะคือ ธรรมบัณฑิต (วงศ์มูเซอ) ซึ่งได้นำลูกบ้านอพยพมาจาก ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน มาตั้งรกรากเป็นกลุ่มแรกในปี 2508 พร้อมกับลูกบ้านอีก 18 หลังคาเรือน จนกระทั่งในปี 2514 มีจำนวนลูกบ้านเพิ่มขึ้นเป็น 25 หลังคาเรือน ในปี 2527 ได้มีชาวลาหู่อีกกลุ่มหนึ่งอพยพมาจากพม่าเมื่อมีสงครามเกิดขึ้น ได้เข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน เกือบ 50-6- หลังคาเรือน ปัจจุบันบ้านจะคือ ประกอบด้วย 3 หย่อมบ้าน คือ หย่อมบ้านไถ่มู หย่อมบ้านห้วยริน และหย่อมบ้านจะคือ ประชากรรวมทั้งหมด 188 หลังคาเรือน จำนวน 1239 คน มีเทศกาลปีใหม่หรือเขาะจาเว ในช่วงเดือนมกราคมของทุกปี มีงานหัตถกรรมที่หลากหลายของเผ่าลาหู่ให้ชมมากมาย

ลักษณะทางกายภาพชุมชน

หมู่บ้านจะคือ สามารถใช้การเดินทางได้ 3 ทาง ได้แก่ เส้นทางที่ 1 ล่องเรือมาตามลำน้ำกก หากเริ่มต้นจากท่าเรือเชียงราย ใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง 30 นาที, เส้นทางที่ 2 ใช้เส้นทางจากบ้านเด่นห้า-หน้าค่าย มาตามทางสู่อุทยานลำน้ำกก มีระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร (แต่นับจากอุทยานลำน้ำกกถึงหมู่บ้านถนนเป็นลูกรัง เส้นทางไม่สะดวกสำหรับผู้ไม่ชินทาง), และเส้นทางที่ 3 มีระยะทางห่างจากเชียงรายถึงหมู่บ้าน 104 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางจากเชียงรายผ่านไปทางอำเภอแม่จัน เข้าทางตำบลป่าตึงเพื่อจะไปถึงชายแดนเขตอำเภอแม่จันและอำเภอแม่อาว จนกระทั่งเดินทางถึงบ้านท่าศาลา อำเภอแม่อาว จังหวัดเชียงใหม่ เลี้ยวซ้ายไปทางโครงการในพระราชดำริหมองจ๋าม แล้วผ่านไปทางห้วยกุ่มรีสอร์ท เส้นทางนี้มีถนนลาดยางจนเกือบถึงหมู่บ้าน มีบางช่วงที่มีสภาพเป็นลูกรัง

สภาพภูมิศาสตร์โดยรอบ ลักษณะของที่ตั้งหมู่บ้านเป็นที่ราบริมน้ำกก มีเกาะแก่งเป็นระยะ สภาพอากาศร้อน มีอากาศหนาวเย็นในตอนเช้า สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านมีความสมบูรณ์ และมีทิวทัศน์สวยงาม

ที่ตั้งและอาณาเขตชุมชน

สภาพการตั้งบ้านของคนในชุมชนพบว่า มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตริมน้ำ การคมนาคมค่อนข้างลำบาก ชาวบ้านที่พอมีฐานะหน่อยก็จะใช้รถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นพาหนะ ส่วนชาวบ้านที่ยากจนก็จะใช้โดยสารเป็นพาหนะ

ขนาดพื้นที่ของชุมชน

พื้นที่ป่าไม้และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 2,500 ไร่

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านผาใต้ ตำบลแม่ยาว
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านห้วยริน ตำบลห้วยชมภู
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านแม่สลัก ตำบลห้วยชมภู
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านไอมู่ ตำบลห้วยชมภู

ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพันธุ์พืช

พื้นที่ในหมู่บ้าน อยู่ในเขตการดูแลของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ดังนั้น พรรณพืชส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านปลูกได้นั้นเป็นพรรณพืชในเขตป่าเบญจพรรณ ชาวบ้านได้มีพื้นที่ที่เป็นป่าชุมชนของหมู่บ้าน จำนวน 2,500 ไร่ เป็นป่าชุมชนที่ปลูกเสริมไว้ ซึ่งได้รับมาจากเจ้าหน้าที่อุทยาน และสัตว์ป่าที่ชาวบ้านพบบริเวณหมู่บ้าน คือ เก้ง หมูป่า นก ไก่ป่า

ประชากร

ลักษณะประชากร พบว่าประชากรส่วนใหญ่ได้รับสัญชาติไทยแล้ว จะเหลือแค่ไม่ถึง 10 เปอร์เซ็นต์ที่ยังไม่ได้สัญชาติไทยโดยสมบูรณ์ แต่ได้รับเป็นบัตรคนพื้นที่สูงแทน ทั้งชุมชนพบว่า มีประชากรที่ได้บัตรพื้นที่สูง (บัตรเขียว) อยู่ 57 คน

ประชากรในหมู่บ้านทั้งสิ้นมีจำนวน 1,463 คน เป็นชาย 751 คน เป็นหญิง 712 คน

การศึกษา

จากข้อมูล จปฐ. พบว่าทั้งชุมชนมี มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ 1 แห่ง มีผู้รับผิดชอบ คือ นางนันทิ กานต์ เวียงคำ มีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านจะคือ มี นายสังวาลย์ คำจันทร์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน เด็กๆ เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้ว มักเข้าไปเรียนต่อที่ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ แม่จัน, โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แม่อาว, และวิทยาลัยเกษตรเชียงราย เนื่องจากว่าโรงเรียนเหล่านี้มีทุนสำหรับเด็กที่เรียนดีแต่ยากจน

การเมืองการปกครอง

การปกครองเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มีนายประวิทย์ ประดับชมภู ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านบ้านจะคือ และมีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีก 2 คน ได้แก่ นายจิราวัฒน์ จำใจ และนายทวีชัย สุรางวิไล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ นายดวงเนตร ประดับชมภู และนายวุฒิชัย เนติวุฒิ อีกทั้ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภูคนปัจจุบัน คือ นางเรณู ธรรมบัณฑิต ก็เป็นคนในหมู่บ้านจะคือด้วย

กลุ่มผู้นำที่เป็นบุคคลสำคัญของชุมชน เป็นผู้นำทางด้านความคิดและการพัฒนาหมู่บ้าน ได้แก่ นายเฉลิมชัย ธรรมบัณฑิต เป็นเจ้าหน้าที่อนามัยบ้านจะคือ อีกทั้งยังเป็นผู้ริเริ่มการจัดการระบบโฮมสเตย์ในหมู่บ้านจะคือด้วย

สภาพทางสังคม ศาสนา ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรม

ประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบ ครอบครัวใหญ่ กล่าวคือ แทบทุกหลังคาเรือนเป็นพี่น้องกันหมด อาศัยอยู่ร่วมกันแบบครอบครัวขยายในกลุ่มผู้เป็นเครือญาติเดียวกัน ปัจจุบันจำนวนครอบครัวที่แยกเป็นครอบครัวเดี่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น เนื่องจากคนรุ่นใหม่ในชุมชนที่มีการศึกษาออกไปทำงานต่างถิ่น นาน ๆ ครั้งจึงกลับไปเยี่ยมญาติพี่น้องในหมู่บ้าน เช่น ในวันประเพณีที่สำคัญ ๆ เป็นต้น ในหมู่บ้านจะจัดให้มีการประชุมกันในทุกวันที่ 10 ของทุกเดือน เพื่อหารือกันในเรื่องการจัดประเพณีสำคัญต่าง ๆ รวมถึงการจัดระเบียบต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านด้วย

ชุมชนบ้านจะคือยังคงรักษาวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของตนเองไว้ จะเห็นได้จากวิถีชีวิตที่ยังมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกาย มีประเพณีที่สำคัญ ๆ ถึงแม้ว่าค่านิยมของคนรุ่นใหม่อาจเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามกระแสเศรษฐกิจและวัฒนธรรมจากภายนอก แต่อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังคงเกาะเกี่ยวกันอย่างแน่นแฟ้นตามระบบวิถีคิดของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ศาสนา

ประชากรในพื้นที่นับถือพระเจ้าอ้อชา เป็นพระเจ้าสูงสุดตามแบบอย่างของชนเผ่าลาหู่ ถึงร้อยละ 98 จะมีเพียงแค่ร้อยละ 2 เท่านั้นที่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโปแตสแตนท์ มีศาสนสถาน que เรียกว่า “หอแห่” เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมประจำหมู่บ้าน และในหมู่บ้านจะมีผู้ทำการประกอบพิธีกรรม หรือผู้นำทางศาสนาอยู่หลายคน ซึ่งผู้นำศาสนานี้ ถ้าเป็นผู้ชายจะเรียกว่า “ตูโบ” ถ้าเป็นผู้หญิงจะเรียกว่า “เมโบมา” ในหมู่บ้านมีวัดแบบพุทธศาสนาอยู่ 1 แห่ง แต่เนื่องจากชาวบ้านนับถือพระเจ้าจึงไม่มีคริสตชนในพุทธศาสนา ไม่ทำบุญ ตักบาตร ทำให้พระไม่มีอาหารฉัน พระจึงย้ายออกจากหมู่บ้าน ไปถือศีลที่อื่นแทน

ประเพณี

จากวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษดั้งเดิม ทำให้เกิดประเพณีที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น และถือเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าลาหู่ ปัจจุบันหมู่บ้านจะคือยังคงรักษาประเพณี วัฒนธรรมเก่า ๆ ดังจะเห็นได้จากตารางประเพณีที่สำคัญดังนี้

ประเพณีที่สำคัญในรอบปี

เดือน	ประเพณี
มกราคม	ประเพณีกินวอ (ขึ้นปีใหม่)
เมษายน	พิธีขอมาเจ้าป่าเจ้าเขา
กรกฎาคม	พิธีเซ่นไหว้พระเจ้าเพื่อขอให้ผลผลิตมีคุณภาพ
ตุลาคม	พิธีเซ่นไหว้พระเจ้าก่อนการเก็บเกี่ยว, พิธีกินข้าวใหม่

พิธีกรรมที่สำคัญในหมู่บ้าน

พิธีกินวอ – หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ปีใหม่ ซึ่งจะจัด 2 ครั้ง เรียกว่า ปีใหม่ผู้ชาย และ ปีใหม่ผู้หญิง ปกติแล้วจะจัดในช่วงเดือนมกราคม แต่ไม่ได้กำหนดวันที่ชัดเจน ต้องให้ ตูโบ และ ผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้กำหนดวันขึ้นมา ช่วงกลางวันของพิธีกินวอ จะมีการเต้นจะคี (พิธีเต้นรำแบบลาหู่) เป็นเวลา 3 วัน 3 คืน

พิธีขอขมาแม่น้ำ – พิธีนี้จะกระทำหลังการกินวอ

พิธีบวงสรวงขอขมาเจ้าป่าเจ้าเขา - เป็นพิธีที่ประกอบเพียงปีละครั้งเท่านั้น ประมาณเดือนเมษายน ทำเพื่อต้องการขอขมาเจ้าป่าเวลาที่ชาวบ้านไปถางไร่ก่อนที่จะเริ่มทำไร่นานา จะมีการไปรุกรานสัตว์อาจมีการเสียชีวิตขึ้น พิธีจะกระทำที่ห่อแห่เท่านั้นจะไม่ทำตามบ้าน ในพิธีจะมีการการก่อกองทรายและเตรียมต้นไม้ไปปักในบริเวณพิธี และชาวบ้านจะเตรียมเมล็ดข้าว, ข้าวโพด และพืชผักต่าง ๆ ส่วนหนึ่งที่ต้องนำไปปลูก เพื่อไปวางไว้ในบริเวณที่ประกอบพิธี หลังจากก่อไฟเสร็จ ตูโบจะนำพาชาวบ้านไปประกอบพิธีกรรมตามศาลาต่อที่ทำน้ำ เพื่อเป็นการบ่งบอกว่าจะเริ่มทำไร่นานา ในส่วนพิธีกรรมนี้ชาวบ้านจะฆ่าไก่บ้านละ 1 ตัว จะทำอาหารอะไรก็ได้ แล้วนำไปใส่ที่สะดวกที่สุดในศาลา (แต่ละบ้านจะนำอาหารที่ประกอบด้วยไก่ไปใส่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น) เพื่อเป็นเช่นไหว้เทวดาทั้งสี่ทิศ ทุกบ้านจะนำค้ายสายสัญญาณไปร่วมในพิธี หลังทำพิธีบวงสรวงเสร็จจะมีการมัดมือทุกคนเพื่อเป็นสิริมงคล จะมีการเสี่ยงทายจากกระดูกไก่ที่ได้ฆ่าเพื่อประกอบอาหารด้วย หากกระดูกไก่ที่เสี่ยงทายออกมาไม่ดี จะทำพิธีเพื่อสะเดาะเคราะห์ใหม่

พิธีเช่นไหว้พระเจ้า (ช่วงเข้าพรรษา ก.ค.-ส.ค.) - ก่อนการเก็บเกี่ยว ทุกบ้านจะไปเก็บผลผลิตมาเล็กน้อย (อย่างละ 1 ต้น) เพื่อประกอบพิธีเช่นไหว้ (ถวาย) พระเจ้าที่ บ้านตูโบ, บ้านผู้นำ และที่ห่อแห่ชาวบ้านจะเอาสิ่งของที่บวงสรวงไปไว้ทั้งสามที่

พิธีกินข้าวใหม่ หรือพิธีเขายาเล (ช่วงหลังเก็บเกี่ยว ประมาณเดือนตุลาคม)– จัด 1 วันจะทำพิธีเช่นไหว้พระเจ้าอีกรอบแล้วจะเริ่มเก็บเกี่ยวเลย แล้วจึงเริ่มประเพณีกินข้าวใหม่ ช่วงระหว่างสามเดือนที่ทำการเพาะปลูกนี้ ภายในหมู่บ้านจะไม่ประกอบพิธีแต่งงาน เพราะถือเป็นช่วงเดือนที่จิตอ่อน ถ้ามีพิธีแต่งงานจะมีสิ่งไม่ดีเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ในสมัยก่อนชาวบ้านจะกินข้าวใหม่ก่อนกินวอประมาณ 1 วัน ในตอนเช้าจะมีการฆ่าหมูก่อนเพื่อทำพิธีถวายบรรพบุรุษก่อนจะเรียกคนในหมู่บ้านมากินเพื่อฉลองในการได้ผลผลิตในปีนั้น ๆ ก่อนประเพณีกินวอ

เข้าพรรษาและออกพรรษา – จะถูกจัดขึ้นครั้งละ 2 วัน

ศาลเจ้าในบ้าน(ลิเก๊ะ ลิซี) – ทุกบ้านจะต้องมีศาลเล็ก ๆ หรือ หิ้งบูชา แต่ในส่วนของตูโบเองจะมีศาลหรือหิ้งเพิ่มอีกที่หนึ่งภายในห้องนอน ซึ่งจะให้ผู้หญิงเข้าไปนอนไม่ได้ มีลิเก๊ะ ลิซี (หิ้งศักดิ์สิทธิ์) ติดไว้ที่ประตูทางเข้าหน้าบ้าน) จะมีการทำพิธีเปลี่ยนน้ำทุกวันขึ้น 15 ค่ำ และวันแรม 15 ค่ำ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “วันศีล” และวันที่มีคนตายในบ้านด้วย

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ชุมชนยังคงรักษาภูมิปัญญาบางด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันอยู่ อาทิ คติการเคารพและ
ดำเนินพิธีกรรมเลี้ยงผี รวมถึงการสะเดาะเคราะห์แบบดั้งเดิมคือ ให้ตุ๊โบเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งใน
หมู่บ้านมีผู้ประกอบพิธีกรรมอยู่หลายคน

ด้านงานฝีมือและหัตถกรรม แม่บ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะมีกิจกรรมยามว่างจากการเกษตร
ทำงานเย็บปักถักร้อย เช่น กระเป๋าย่ามแบบลาหู่ กระโปรงผ้าปักแบบลาหู่ เป็นต้น ตั้งแต่มีการจัดระบบการ
ท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านและมีโฮมสเตย์ กลุ่มแม่บ้าน ได้มีการจัดการรวมกลุ่มกันเป็นศูนย์หัตถกรรมประจำ
หมู่บ้านขึ้น แต่เนื่องจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเมือง และยาเสพติดภายในหมู่บ้าน ได้เกิดผลกระทบ
ขึ้นกับการจัดการระบบการท่องเที่ยวหมู่บ้านขึ้น จึงทำให้ศูนย์หัตถกรรมในหมู่บ้านต้องปิดตัวลง
ชั่วคราว ส่วนงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านได้ทำไว้นั้น มีคนรับซื้อไปเพื่อจำหน่ายต่อ

สถานสาธารณสุข และสาธารณสุขโลก

การรักษาโรคของชาวบ้านนั้น เดิมทีไม่มีสถานอนามัยในหมู่บ้าน ชาวบ้านต้องเดินทางไป
สถานอนามัยตำบลห้วยชมภู ซึ่งต้องเดินทางเป็นระยะทางถึง 29 กิโลเมตร จากนั้นนายเฉลิมชัย ธรรม
บัณฑิต ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นเอง และได้ดำเนินการประสานงานติดต่อเพื่อขอให้มีการจัดตั้งอนามัยขึ้นใน
พื้นที่ที่ชาวบ้านจะสะดวกในการเดินทางมากขึ้น โดยในโครงการจัดตั้งสถานอนามัยนี้ได้รับการอนุมัติให้
ก่อสร้างได้ที่หมู่บ้านจะคือ ซึ่งจะเริ่มก่อสร้างสถานอนามัยอย่างเป็นทางการในปี 2554 แต่ได้อนุมัติให้
การเปิดสถานอนามัยชั่วคราวเพื่อทำการรักษาชาวบ้านก่อนในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552 แต่ได้เปิดดำเนินการ
อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2552

งานในหน้าที่รับผิดชอบของสถานอนามัยชั่วคราวบ้านจะคือ ได้แก่ งานส่งเสริมสถาบัน
ครอบครัว (การวางแผนครอบครัว), งานควบคุมโรค, และงานบำบัดผู้เสพยาเสพติด (จำนวน 52 คน)

ชาวบ้านในหมู่บ้านจะได้รับสิทธิ์ในการรักษาโดยใช้มาตรฐานเดียวกับโรงพยาบาลทั่วไป ซึ่ง
ในขณะนี้มีคนไข้ที่ได้ลงทะเบียนทำ OPD card (ประวัติคนไข้) แล้วประมาณ 400 กว่าคน รวมถึงคนไข้
ที่มารับการบำบัดจากอาการติดยาเสพติด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนจนถึงวัยชราที่ติดฝิ่นมานาน
นอกจากเจ้าหน้าที่อนามัยแล้ว ยังมีกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่คอยดูแลและ
ติดตามผล โดยแบ่งความรับผิดชอบคนละประมาณ 10 หลังคาเรือน

เศรษฐกิจชุมชน

สภาพเศรษฐกิจชุมชน โดยรวมแล้วประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่อบริโภค
ในครัวเรือนมากกว่าผลิตเพื่อจำหน่าย จะมีเพียงบางครัวเรือนเท่านั้นที่เน้นการผลิตเพื่อจำหน่าย ทั้งนี้
เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของอุทยานลำน้ำกอก การจะทำการเกษตรในพื้นที่มากเกินความจำเป็นนั้น
เป็นเรื่องยาก อีกทั้งชุมชนอยู่ในเส้นทางคมนาคมที่ไม่ค่อยสะดวก เข้าถึงได้ค่อนข้างยาก พืชเศรษฐกิจที่
ปลูกมาก ได้แก่ ข้าวไร่ และข้าวโพด เดิมทีชาวบ้านปลูกจึงเพื่อจำหน่ายด้วย แต่เนื่องจากในปีที่ผ่านมา
จึงอยู่ในมาตรฐานที่ต่ำกว่าที่เคยได้รับ จึงทำให้ชาวบ้านปลูกจึงเพื่อจำหน่ายน้อยลง คงเหลือแค่พอบริโภคใน
ครัวเรือนเท่านั้น พืชเศรษฐกิจของหมู่บ้าน คือ ข้าวไร่ ข้าวโพด (เฉลี่ยครอบครัวละประมาณ 15-20 ไร่)

จากปัญหาเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อเกษตรกรของชุมชนและจากการคมนาคมที่ค่อนข้างลำบากนั้น ทำให้มีชาวบ้านจำนวนน้อยที่ออกมาจับจ้างในเมือง ดังนั้นประชากรจึงมีรายได้เฉลี่ยประมาณปีละ 15,000 บาท ต่อครัวเรือนเท่านั้น (ข้อมูล ปี 2552 จากคุณเฉลิมชัย)

ปฏิทินการเกษตร

เดือน ประเภท	ช่วงทำกิจกรรม											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ข้าว						=====					██████████	
ข้าวโพด			=====						██████████			

===== หมายถึง ช่วงเตรียมพื้นที่เพาะปลูก
 ██████████ หมายถึง ช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิต

กลุ่มองค์กรด้านเศรษฐกิจในชุมชน

กลุ่มแม่บ้าน - มีกิจกรรมทอผ้า กระจเป่าและช่วยเหลือกิจกรรมในหมู่บ้านนอกเหนือจากอาชีพหลัก คือ การปลูกข้าว ข้าวโพด

การท่องเที่ยวในชุมชน

สภาพการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า เดิมทีเป็นเส้นทางพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวใช้ ทางผ่านจากท่าตอน - เชียงราย หรือ เชียงราย - ท่าตอน เป็นปกติอยู่แล้ว โดยเดินเส้นทางเดินทางที่นักท่องเที่ยวใช้เพื่อมาพักในหมู่บ้าน คือ เชียงใหม่-จะคือ-เชียงราย (ทางเรือ), เชียงราย-จะคือ-เชียงใหม่ (ไปแม่สลองก่อน)มีทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มชาวต่างชาติทั้งจากทวีปยุโรป อเมริกาและเอเชีย โดยเฉพาะอย่างชาวญี่ปุ่น สัดส่วนนักท่องเที่ยวไทยต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติ 2 ต่อ 8 ส่วน (จาก 10 ส่วน) เดินทางมาทางเรือ กิจกรรมของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มักนิยม การเดินป่า ควิลิชีวิตชาวบ้าน โดยชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวว่าเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

ศูนย์วัฒนธรรมบ้านจะคือ จุดเริ่มต้นของการมีศูนย์วัฒนธรรม เนื่องจากคุณเฉลิมชัย ธรรมชาติ เห็นมีชาวต่างชาติเดินทางโดยใช้เส้นทางทั้งทางบกและทางน้ำ ผ่านหมู่บ้านตลอด จึงมีความคิดจะทำอย่างไรจึงจะดึงดูดให้ชาวต่างชาติพักและเข้ามาแวะเยี่ยมชมภายในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการช่วยสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอีกทางหนึ่ง จึงได้ร่วมกับชาวบ้านสร้างศูนย์วัฒนธรรมขึ้น ประมาณ ปี 2538 ในบริเวณใกล้ ๆ กับท่าเรือของหมู่บ้าน ซึ่งได้สร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านจริง แต่ศูนย์วัฒนธรรมต้องหยุดชะงักและปิดตัวไปในที่สุด เนื่องจากคุณเฉลิมชัย ต้องไปศึกษาต่อด้านสาธารณสุข และไม่ได้เข้าไปร่วมดูแลอย่างจริงจัง แต่ภายหลังที่ได้มีการจัดการระบบโฮมสเตย์ภายในหมู่บ้านจึงได้รื้อฟื้นกิจกรรมศูนย์วัฒนธรรมขึ้นมาอีกครั้ง

แต่เป็นในรูปแบบศูนย์หัตถกรรมประจำหมู่บ้านแทน ชาวบ้านอยากรื้อฟื้นระบบการท่องเที่ยวภายในชุมชนใหม่ รวมถึงศูนย์วัฒนธรรมและศูนย์หัตถกรรมประจำหมู่บ้านด้วย

ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน แต่ในเวลาที่ไม่นักท่องเที่ยวชาวบ้านก็ไม่ได้ดูแลหรือจัดระบบทางการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวไว้ แต่ด้วยลักษณะทางภูมิประเทศที่โดดเด่นของหมู่บ้านจึงเป็นเรื่องที่ไม่ยากนักในการจัดการระบบการท่องเที่ยวชุมชน ภายในหมู่บ้านมี Home Stay อยู่ 14 หลัง และรายได้จากการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านนั้นจะถูกหัก 20 เปอร์เซ็นต์ เข้ากองทุนหมู่บ้าน เพื่อนำไปพัฒนาหมู่บ้านต่อไป

ผู้ริเริ่มระบบโฮมสเตย์บ้านจะคือ คือ คุณเฉลิมชัย ธรรมบัณฑิต ที่ได้มีโอกาสไปเห็นระบบ Home Stay ที่ภูหินร่องกล้า และระยอง จากนั้นได้มีโอกาสเข้าอบรมเกี่ยวกับการจัดทำระบบ Home Stay บ้านแม่กำปอง ที่เชียงใหม่ และกลับมาสำรวจที่บ้านจะคือ ในเรื่องความพร้อมของชุมชนที่จะทำ Home Stay ได้ในเรื่องของความสะอาด ความร่วมมือของชาวบ้าน จากนั้นมีคณะกรรมการเข้ามาทำการตรวจสอบระบบมาตรฐานและได้จัดให้มี Home Stay เป็นหมู่บ้านแรกของจังหวัดเชียงราย ในปี 2544 (รับรองโดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา)

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำได้ในหมู่บ้าน ได้แก่ เยี่ยมชมโรงเรียน เทียนน้ำตกห้วยริน (ประมาณ 2 ก.ม. จากหมู่บ้าน) เล่นน้ำ หาปลา และกิจกรรมอื่นๆ ร่วมกับชาวบ้าน (ไปทำงานในไร่, ทำอาหาร, ดำข้าวปัก) นับว่าเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่สร้างรายได้ให้ชาวบ้าน (ปีแรก คือ ปี 2544 รายได้ประมาณหลังคาละ 6,000 บาท) ช่วงแรกที่มีนักท่องเที่ยวมากประมาณกลุ่มละ 10-15 คน ได้มีการจัดแสดงแสงสีเสียง (light and sound), ขันโตก และเต็นท์ร่วมกับหมู่บ้าน

การประชาสัมพันธ์ : โฆษณาผ่านแผ่นพับ โดยเสียค่าตีพิมพ์ลงโฆษณาปีละ 1,500 บาท และประชาสัมพันธ์ตามการจัดประชุมทั่วไป

การติดต่อ : โทรศัพท์ ติดต่อ คุณเฉลิมชัย ธรรมบัณฑิต (086-9302375)

ผลกระทบที่ทำให้การท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านชะงัก ได้แก่ ปัญหาการเมือง, เศรษฐกิจ, ไข้หวัดใหญ่ 2009, มลพิษที่ท้องถื่น และยาเสพติด

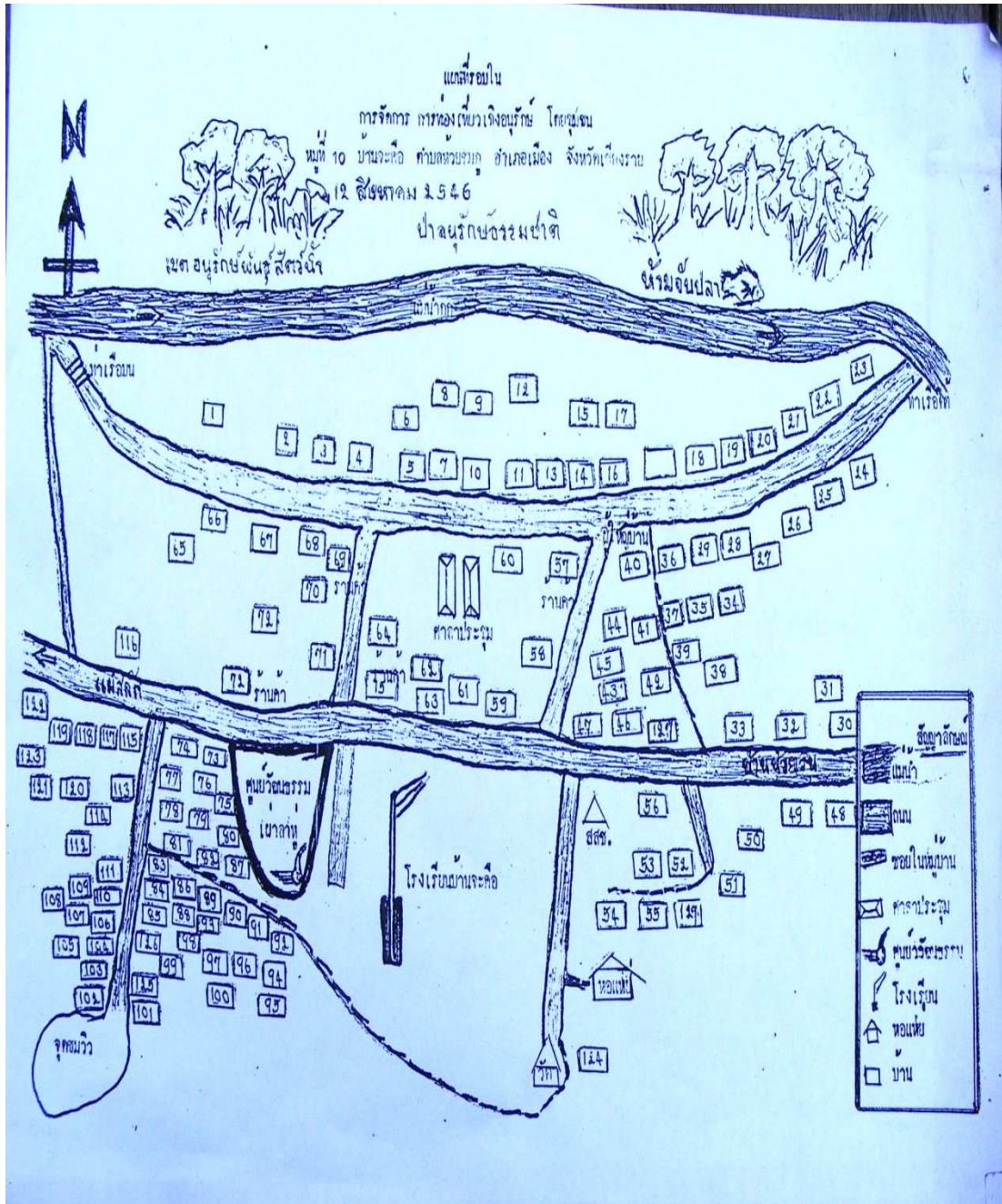
คนที่พูดภาษาอังกฤษได้หมู่บ้าน ได้แก่ คุณสุพรรณษา ธรรมบัณฑิต(ครู รร.บ้านจะคือ), คุณสิทธิโชค ผดุงสุริยะ (ครู รร.บ้านจะคือ), คุณปาทิตตา แสนใหม่ (ผู้ช่วยพนักงานสาธารณสุขอนามัยชั่วคราวบ้านจะคือ)

ทีมงานในการจัดทำ Home Stay ได้แก่ คุณเฉลิมชัย ธรรมบัณฑิต, คุณสุพรรณษา ธรรมบัณฑิต, คุณวุฒิชัย เนติวุฒิ

ปัญหาของการจัดการ Home Stay คือ ไม่มีทีมงานหรือกรรมการหมู่บ้านที่เข้าใจอย่างแท้จริง, พอไม่มีนักท่องเที่ยวชาวบ้านก็ไม่สนใจอะไร, ปัญหาเรื่องความปลอดภัยและยาเสพติด

ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

รายการ	จำนวน/ ชื่อ	รายละเอียดคุณลักษณะ
1. แหล่งท่องเที่ยว	- น้ำตกห้วยริน หรือ ลำห้วยน้ำริน	เป็นแหล่งน้ำขนาดเล็ก อยู่ห่างจากบ้านคือประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นแหล่งน้ำที่อยู่ในเขตพื้นที่การดูแลของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน ซึ่งมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 700 เมตร
2. สิ่งอำนวยความสะดวก	- ไฟฟ้า - ร้านค้าในหมู่บ้าน 3 แห่ง - บ้านพัก/ โฮมสเตย์	ชุมชนเป็นพื้นที่ค่อนข้างห่างไกล ไม่มีไฟฟ้าจากทางรัฐบาล แต่ใช้แผงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ (โซลาร์เซลล์) เพื่ออำนวยความสะดวกภายในหมู่บ้าน เป็นร้านค้าขายของชำทั่วไป บ้านพักที่ผ่านมาตรฐานโฮมสเตย์มีอยู่ทั้งสิ้น 14 หลัง
3. กิจกรรม	- เดินป่าศึกษาธรรมชาติ - ศึกษาวิถีชีวิตชาวเขา	สภาพป่าบริเวณโดยรอบของหมู่บ้านเป็นป่าชุมชนที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมธรรมชาติได้ ชมวิถีชีวิตชนเผ่าลาหู่, ศูนย์รวมจิตใจของชุมชน, รวมถึงวิธีการดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายของชาวบ้าน
4. ความพร้อมของบุคลากรในพื้นที่	- มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	มีคนพูดภาษาอังกฤษและทำหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ 3 คน
5. ความพร้อมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว	- การแสดง, กิจกรรมต่าง ๆ	มีการจัดการแสดงพิเศษขึ้นในหมู่บ้านเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาพัก ส่วนใหญ่นักแสดงจะเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน

แผนที่บ้านจะคือ หมู่ที่ 10 ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

เนื่องจากพื้นที่เกือบทั้งหมดในงานวิจัยนี้ อยู่ในเขตการดูแลของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จังหวัด เชียงราย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาข้อมูลของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกด้วย เพื่อให้ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้ประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

3.2 อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จังหวัดเชียงราย

ข้อมูลทั่วไป

อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เป็นพื้นที่ที่ได้รวมเอาพื้นที่วนอุทยานน้ำตกขุนกรณ์ วนอุทยาน น้ำตกห้วยแก้ว-บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม และวนอุทยานน้ำตกโป่งพระบาท จังหวัดเชียงราย ซึ่งตั้งอยู่ใน เขตป่าสงวนแห่งชาติที่มีอาณาเขตใกล้เคียงกัน และมีสภาพธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ แต่การบริหาร จัดการในพื้นที่ดังกล่าวยังไม่เป็นเอกภาพและประสิทธิภาพเพียงพอ จึงทำให้ไม่สามารถพัฒนาพื้นที่และ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับการขยายตัวของชุมชนและนักท่องเที่ยวทั้ง ชาว ไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามาเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเชียงราย กรมป่าไม้ในขณะนั้นจึงได้ดำเนินการสำรวจ พื้นที่ดังกล่าวรวมทั้งพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติใกล้เคียง เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2544 โดยได้มีคำสั่งให้ เจ้าหน้าที่ออกมาควบคุมพื้นที่ที่จะประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เมื่อเดือนกรกฎาคม 2544 และใน ปีงบประมาณ 2545 กรมป่าไม้ได้จัดแผนงานและงบประมาณดำเนินการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก รวมทั้งอนุมัติการก่อสร้างชุดอาคารสำนักงาน ณ บริเวณที่ตั้งที่ทำการวนอุทยานน้ำตกห้วยแก้ว-บ่อน้ำร้อน ห้วยหมากเหลี่ยม (เดิม) ท้องที่ตำบลคอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

พื้นที่รับผิดชอบของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกมีพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ 4 อำเภอ 15 ตำบลของจังหวัดเชียงราย ดังนี้

อำเภอแม่จัน ตำบลป่าตึง ตำบลแม่จัน

อำเภอเมือง ตำบลท่าสุด ตำบลนางแล ตำบลบ้านดู่ ตำบลแม่ยาว ตำบลคอยฮาง

ตำบลแม่กรณ์ ตำบลห้วยชมภู

อำเภอแม่สรวย ตำบลแม่สรวย ตำบลลาวี ตำบลป่าแดด

อำเภอแม่ลาว ตำบลดงมะดะ ตำบลจอมหมอกแก้ว ตำบลโป่งแพร์

อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก มีที่ทำการตั้งอยู่ที่ บ้านผาเสริฐ หมู่ที่ 6 ตำบลคอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ปัจจุบันมีหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จำนวน 3 หน่วย ได้แก่

1. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่ 1 (น้ำตกขุนกรณ์) ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

2. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่ 2 (น้ำตกโป่งพระบาท) ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

3. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่ 3 (ยะผ่า) ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัด เชียงราย

ที่ตั้ง

พื้นที่สำรวจจัดตั้งอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดเชียงราย ตามแผนที่มาตราส่วน 1:50,000 ระวัง 48481, 48482, 48492, 49481, 49482, 49483, 49484, 49492 และ 49493 ระหว่าง พิกัดดังนี้

ทิศเหนือ	ละติจูด 20 องศา	7 ลิปดา	42.68 ฟลิปดา
ทิศใต้	ละติจูด 19 องศา	41 ลิปดา	30.50 ฟลิปดา
ทิศตะวันออก	ลองจิจูด 99 องศา	51 ลิปดา	40.91 ฟลิปดา
ทิศตะวันตก	ลองจิจูด 99 องศา	31 ลิปดา	20.48 ฟลิปดา

ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ในท้องที่จังหวัดเชียงราย จำนวน 5 แห่ง คือ

1. ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยบ่อ
2. ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยนางแล ป่าดอยยาวและป่าดอยพระบาท
3. ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ข้าวต้มและป่าห้วยลึก
4. ป่าสงวนแห่งชาติแม่ลาวฝั่งซ้ายและแม่กกฝั่งขวา
5. ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ลาวฝั่งซ้าย

อาณาเขตติดต่อ

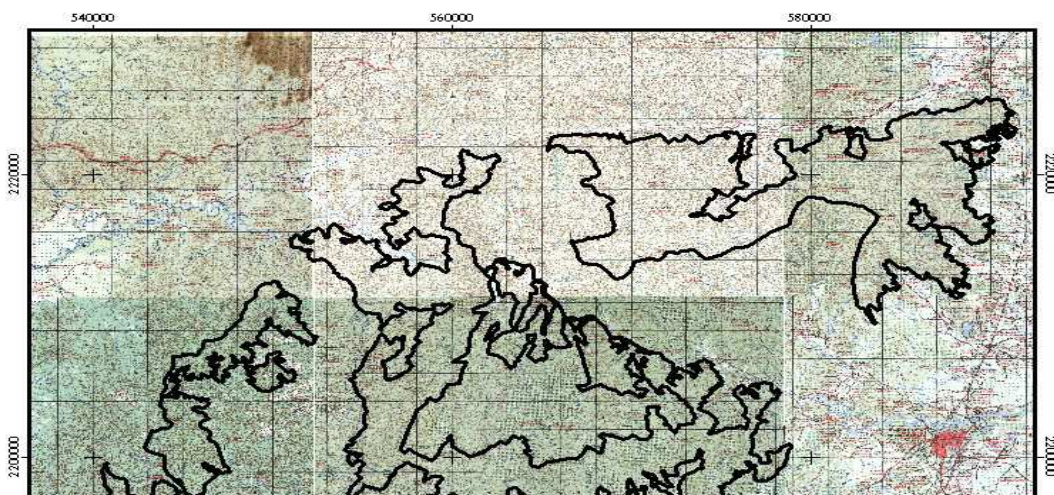
ทิศเหนือ ติดต่อกับ ทางหลวงแผ่นดินสายแม่จัน-แม่อาย ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

ทิศใต้ ติดต่อกับ ทางหลวงแผ่นดินสายเชียงราย-แม่สรวย ตำบลแม่สรวย อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน ตำบลท่าสุด ตำบลนางแล ตำบลบ้านดู่ ตำบลดอยฮาง ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลแม่ยาว ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง และตำบลแม่สรวย ตำบลลาวี ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

แผนที่แสดงเส้นแนวเขตเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

1. ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศมีลักษณะภูเขาสูงชัน สลับกับที่ราบแคบ ๆ บริเวณหุบเขาเป็นหย่อมเล็ก ๆ ตอนเหนือและตอนใต้ของพื้นที่เป็นที่สูงลาดต่ำลงมา ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มริมน้ำสลับกับร่องเขามีระดับความสูงตั้งแต่ 500-1,720 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง มียอดดอยซ้างเป็นยอดดอยที่สูงที่สุดซึ่งมีความสูงประมาณ 1,720 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เทือกเขาที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ เทือกเขาดอยซ้าง เทือกเขาดอยบ่อ เทือกเขาดอยยาว เป็นต้น มีแม่น้ำกซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของภาคเหนือตอนบนไหลผ่านที่ราบลุ่มตอนกลางของพื้นที่ โดยต้นน้ำเริ่มมาจากประเทศสหภาพเมียนมาร์ ไหลผ่านเขตประเทศไทยที่ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ไหลจากทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออก รวมระยะทางจากตำบลท่าตอนถึงพื้นที่สำรวจประมาณ 70 กิโลเมตร นอกจากนั้นยังมี ลำน้ำต่างๆ ที่สำคัญอีกหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำครั่น แม่น้ำลาว ห้วยชมภู ห้วยล้าน ห้วยแม่ซ้าย เป็นต้น

ลักษณะภูมิอากาศ

พื้นที่จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่ในเขตร้อน โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ในช่วงฤดูฝน และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงฤดูหนาว โดยสามารถแบ่งเป็น 3 ฤดูอย่างชัดเจน ดังนี้

1. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีอากาศหนาวเย็นถึงหนาวจัดและแห้งแล้ง เดือนที่มีอากาศหนาวเย็นจัดคือเดือน ธันวาคม และเดือนมกราคม
2. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนอบอ้าวโดยทั่วไป และเดือนเมษายนอากาศจะร้อนอบอ้าวที่สุดในรอบปี
3. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นระยะที่ประเทศไทยได้รับอิทธิพลการพัดผ่านของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ อากาศจะชุ่มชื้นและมีฝนตกชุกโดยทั่วไป

ทรัพยากรป่าไม้

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เป็นพื้นที่ที่ล้อมรอบด้วยภูเขาสูงซึ่ง บางส่วนถูกบุกรุกแผ้วถางในการทำเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ปัจจุบันกำลังฟื้นคืนสภาพป่าโดยมีต้นไม้ขนาดเล็กขึ้นทดแทน ซึ่งจะเห็นได้ชัดที่บริเวณพื้นที่ตอนเหนือของแม่น้ำกกในเขตป่าสงวนแห่งชาติคอยบ่อ รอยต่อระหว่างอำเภอเมืองและอำเภอแม่จัน รวมทั้งบางส่วนได้มีการปลูกป่าขึ้นทดแทนโดยหน่วยจัดการต้นน้ำ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปยังคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติอยู่ค่อนข้างมาก ในส่วนของ ทรัพยากรป่าไม้มีพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ หลากชนิด สามารถจำแนกตามชนิดของป่าได้ 4 ชนิด ดังนี้

1. ป่าเต็งรัง

เป็นป่าผลัดใบที่มีพันธุ์ไม้ในไม้วงศ์ยางที่มีการผลัดใบเป็นไม้เด่น ป่าชนิดนี้ กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ที่มีระดับความสูงตั้งแต่ 400-600 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางขึ้นไป สภาพ พื้นดินค่อนข้างแห้งแล้ง แต่จะอุดมสมบูรณ์ในช่วงฤดูฝน ชนิดพันธุ์ไม้ที่เป็นดัชนี ได้แก่ เต็ง รัง ยางเหียง และ ยางกราด ในเขตพื้นที่สำรวจของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก สามารถพบได้บริเวณรอบๆ ศูนย์เพาะเลี้ยงสัตว์ป่า คอยบ่อ (ส่วนแยกแม่ลาว) อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย และบริเวณใกล้เคียง

2. ป่าดิบเขา

เป็นป่าที่ปรากฏอยู่ในระดับความสูงกว่าสังคมป่าชนิดอื่น จะพบในพื้นที่ซึ่งมี สภาพอากาศหนาวเย็นและมีความชื้นตลอดปี ที่ระดับความสูงประมาณ 800 เมตรจากระดับน้ำทะเลปาน กลางขึ้นไป ป่าประเภทนี้จะมีไม้วงศ์ยางขึ้นอยู่เลย จุดที่พบได้แก่ บริเวณยอดคอยช้าง น้ำตกขุนกรณ์ และใกล้เคียง ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์สูง พันธุ์ไม้ที่เป็นดัชนีของป่าชนิดนี้ ได้แก่ ไม้ก่อชนิดต่าง ๆ ผสมกับ พันธุ์ไม้ในวงศ์ Gymnosperm ขึ้นปนอยู่ทั่วไป เช่น พญาไม้ มะขามป้อม มะเมื่อย เป็นต้น

3. ป่าเบญจพรรณ

เป็นป่าผลัดใบที่มีพันธุ์ไม้เด่นขึ้นปนหลายชนิดรวมกันยกเว้นพันธุ์ไม้วงศ์ยาง พบที่ระดับความสูงตั้งแต่ 500-800 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ปัจจัยที่ทำให้ป่าชนิดนี้ดำรงอยู่ได้คือ ฤดูกาลที่แยกกันอย่างเด่นชัด 3 ฤดูกาล มีช่วงฤดูแล้งเกินกว่า 3 เดือนขึ้นไป และมีปริมาณน้ำฝนต่ำกว่า 1,600 มิลลิเมตร ป่าผสมผลัดใบอาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ป่าเบญจพรรณที่มีไม้สักขึ้นผสมอยู่ และป่าเบญจพรรณที่ไม่มีไม้สักขึ้นผสมอยู่ ลักษณะที่สำคัญของป่าเบญจพรรณคือ มีไม้ไฟชนิดต่าง ๆ ขึ้นผสมกระจายอยู่ ป่าเบญจพรรณเป็นป่าที่มีความสำคัญต่อราษฎรที่อาศัยอยู่รอบๆ เขตป่า โดยเป็นแหล่งอาหารและเก็บของป่า เนื่องจากป่าชนิดนี้มีพันธุ์ไม้กินได้หลายชนิด ซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของราษฎรในแถบนี้ ป่าชนิดนี้มีมากที่สุดในพื้นที่สำรวจ พบว่ามีมากถึงร้อยละ 80 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด

4. ป่าดิบแล้ง

ป่าชนิดนี้พบได้ในระดับความสูงตั้งแต่ 300-600 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง กระจายอยู่ทั่วไปตามพื้นที่ที่เป็นหุบเขาและริมห้วย เป็นชนิดป่าที่ไม่ผลัดใบที่มีพันธุ์ไม้ผลัดใบขึ้นผสมอยู่ค่อนข้างมาก จุดที่พบได้แก่บริเวณน้ำตกปางสาและพื้นที่บริเวณใกล้แม่น้ำกก

ทรัพยากรสัตว์ป่า

เนื่องจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกกมีชุมชนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งได้มีการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตรกรรม รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากป่าในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การนำไม้มาแปรรูปเพื่อสร้างบ้านเรือน และเพื่อการค้าที่ผิดกฎหมาย การเก็บหาของป่า การล่าสัตว์เพื่อนำไปเป็นอาหารและเพื่อจำหน่ายโดยขาดหลักการควบคุมและการอนุรักษ์ทำให้ทรัพยากร ต่าง ๆ โดยเฉพาะสัตว์ป่าลดจำนวนลงทุกปี จากการสำรวจเบื้องต้น โดยการสำรวจร่องรอย มูลสัตว์ รังหรือที่อยู่อาศัยของสัตว์ รวมทั้งการตรวจเอกสารรายงานและสอบถามจากราษฎรที่อาศัยอยู่รอบบริเวณพื้นที่ป่า พบว่า สัตว์ป่ามีเหลืออยู่น้อยมาก ประเภทสัตว์ป่าที่สำรวจพบ ได้แก่ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดเล็ก เช่น หมูป่า กระต่ายป่า กระรอกทองแดง เป็นต้น สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และสัตว์ปีกจำพวกนก

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

น้ำตกขุนกรณ์

น้ำตกขุนกรณ์ ตั้งอยู่ที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่ 1 (น้ำตกขุนกรณ์) ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย น้ำตกแห่งนี้ขึ้นชื่อว่าเป็นน้ำตกที่สวยงามที่สุดในจังหวัดเชียงราย มีความสูงประมาณ 70 เมตร นอกจากนี้ยังมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาทางด้านธรรมชาติ เพราะสภาพป่าบริเวณน้ำตกขุนกรณ์มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง

การเดินทาง ห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ 33 กิโลเมตร สามารถเดินทางด้วยรถสองแถวประจำทางสายเชียงราย-ปางริมกรณ์ หรือ โดยรถยนต์ส่วนบุคคลตามทางหลวงหมายเลข 1 ประมาณ 13 กิโลเมตรถึงบ้านร่องขุน และเลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 1208 ประมาณ 5 กิโลเมตรจนถึงบ้านสวนดอกแล้วเลี้ยวซ้ายตามทางหลวงหมายเลข 1211 ประมาณ 3 กิโลเมตร จนถึงสามแยกบ้านใหม่เลี้ยวขวา

เข้าน้ำตกขุนกรณ์ตามทางหลวงหมายเลข 1208 ประมาณ 12 กิโลเมตร จากนั้นเดินทางด้วยเท้าขึ้นถึงตัวน้ำตกประมาณ 1.4 กิโลเมตร

น้ำตกห้วยแก้ว

ตั้งอยู่ที่ หมู่ 7 บ้านโป่งน้ำร้อน ตำบลดอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ตัวน้ำตกมีทั้งหมด 3 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นมีความสวยงามแตกต่างกันไป โดยชั้นที่ 2 มีความสูงมากที่สุด คือประมาณ 40 เมตร

การเดินทาง น้ำตกห้วยแก้วอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงราย (ห้าแยกพ่อขุนฯ) ประมาณ 25 กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันตกตามถนนสายเชียงราย ลี้แยกบ้านเด่นห้า ผ่านหน้าค่ายเม็งรายมหาราช เข้าสู่ตำบลดอยฮางจนถึงบ้านยางคำนุ่แล้วซ้ายไปตามถนนลูกรังอีกประมาณ 6 กิโลเมตร จากนั้นเดินทางด้วยเท้าอีกประมาณ 300 เมตรก็จะถึงน้ำตกห้วยแก้ว และอีกเส้นทางหนึ่งคือ เมื่อถึงบ้านผาเสริฐที่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 19 กิโลเมตร หรือถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติลำน้กกแล้วเดินทางด้วยเท้าผ่านบ้านจะจ้อและบ้านอาแปะ ระยะทางประมาณ 3.5 กิโลเมตรจะถึงตัวน้ำตกห้วยแก้ว

น้ำตกโป่งพระบาท

ตั้งอยู่ที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติลำน้กกที่ 2 (น้ำตกโป่งพระบาท) บ้านหัวฝาย หมู่ 13 ตำบลบ้านคู้ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย น้ำตกโป่งพระบาทเป็นน้ำตกที่มีลักษณะแบบแก่งหิน สถานที่โดยรอบมีความร่มรื่นมีพรรณไม้หลากหลายชนิดอยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงรายสามารถเดินทางเยี่ยมชมได้สะดวก

การเดินทาง สามารถเดินทางออกจากตัวเมืองเชียงราย (ห้าแยกพ่อขุนฯ) ไปทางทิศเหนือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 110 (เชียงราย-แม่จัน) ระยะทาง 6 กิโลเมตร ถึงตลาดบ้านคู้ แล้วเลี้ยวซ้ายไปตามทาง หลวงแผ่นดินหมายเลข 1151 (ตลาดบ้านคู้-บ้านหัวฝาย) ระยะทาง 8 กิโลเมตรจะถึงน้ำตกโป่งพระบาท

น้ำตกห้วยแม่ซ้าย

ตั้งอยู่ที่ หมู่ 11 บ้านห้วยแม่ซ้าย ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ตัวน้ำตกมี 2 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นมีความสวยงามแตกต่างกันไป โดยชั้นที่ 2 เป็นชั้นที่มีความสูงมากที่สุด ประมาณ 20 เมตร บริเวณน้ำตกประกอบไปด้วยทัศนียภาพที่สวยงามและร่มรื่น อีกทั้ง ยังมีความหลากหลายทางชีวภาพให้ศึกษา

การเดินทาง จากห้าแยกพ่อขุนเม็งรายฯ เดินทางขึ้นไปตามถนนทางหลวงหมายเลข 1 ข้ามสะพานแม่กกจากนั้นให้เลี้ยวซ้ายไปตามถนนหมายเลข 1207 ตรงเข้าไปประมาณ 3 กิโลเมตร พอถึงสามแยกบ้านทุ่งหลวง ให้เลี้ยวซ้ายไปตามทางประมาณ 15 กิโลเมตร โดยผ่านบ้านจะแล จากนั้นเดินทางด้วยเท้าอีกประมาณ 200 เมตร ก็จะพบน้ำตกห้วยแม่ซ้าย

บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม

ตั้งอยู่ที่หมู่ 6 บ้านผาเสริฐ สำนักงานอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ตำบลคอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย บ่อน้ำร้อนแห่งนี้เป็นบ่อน้ำร้อนธรรมชาติที่เกิดจากความร้อนใต้พิภพ มีน้ำร้อนผุดขึ้นมาตลอดเวลา อุณหภูมิโดยเฉลี่ยของบ่อน้ำร้อนประมาณ 56 องศาเซลเซียส บริเวณโดยรอบประกอบด้วย ทิวทัศน์ที่สวยงามของแม่น้ำกก มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง

การเดินทาง อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงราย (ห้าแยกพ่อขุนฯ) ประมาณ 25 กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันตกตามถนนสายเชียงราย ลี้แยกบ้านเด่นห้า ผ่านหน้าค่ายเม็งรายมหาราช เข้าสู่ตำบลคอยฮาง จนถึงบ้านผาเสริฐประมาณ 19 กิโลเมตร เมื่อสิ้นสุดถนนลาดยางก็จะพบถนนคอนกรีตประมาณ 500 เมตร ก็จะถึงบ่อน้ำร้อนธรรมชาติที่มีชื่อว่า บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม

แม่น้ำกก

แม่น้ำกก มีต้นกำเนิดอยู่ทางทิศเหนือของเมืองกก รัฐเชียงตุง ประเทศสหภาพเมียนมาร์ ไหลผ่านเมืองกกและเมืองสาด เข้าเขตแดนประเทศไทยที่ช่องน้ำแม็กก อำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ และไหลทางทิศตะวันออกผ่านอำเภอแม่ฮาด แล้วเข้าเขตจังหวัดเชียงราย ที่บ้านแม่สลัก ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง โดยไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านอำเภอเมือง อำเภอเวียงชัย อำเภอเวียงเชียงรุ้ง อำเภอแม่จัน ถึงอำเภอคอยหลวง และอำเภอเชียงแสน ไหลลงแม่น้ำโขงที่บ้านสบกก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน

แม่น้ำกกมีความยาวทั้งสิ้น ประมาณ 290 กิโลเมตร (ข้อมูล: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) ตอนที่อยู่ในเขตประเทศไทยยาว ประมาณ 180 กิโลเมตร ขนาดพื้นที่ลุ่มน้ำ ประมาณ 7,895 ตารางกิโลเมตร แม่น้ำกกมีลำน้ำสาขาที่สำคัญ คือ แม่น้ำฝาง น้ำแม่สรวย น้ำแม่กรณ์ น้ำแม่ลาว และแม่น้ำกกตอนล่างจะมีแม่น้ำสายสั้นๆ อีกจำนวนหนึ่งที่ไหลมาสมทบ เช่น น้ำแม่ฝื่อ น้ำแม่ห่าง น้ำแม่ลาว ลุ่มแม่น้ำนี้ไม่มีแหล่งเก็บน้ำขนาดใหญ่ มีแต่แหล่งเก็บน้ำขนาดกลาง คือ ฝายแม่ลาว ซึ่งเป็นฝายรับน้ำจากแม่น้ำลาวและให้น้ำแก่พื้นที่ชลประทานอำเภอแม่ลาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา มีประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 410,700 คน ฝายแม็กกเป็นฝายที่รับน้ำแม็กกและให้น้ำแก่พื้นที่ชลประทานอำเภอเวียงชัย นอกจากนั้นมีฝายแม่สรวยอีกแห่งหนึ่ง มีสะพานเชื่อมข้ามที่ตัวเมืองเชียงราย 3 แห่ง คือ สะพานแม่น้ำกก สะพานแม่ฟ้าหลวง และสะพานเฉลิมพระเกียรติ

สิ่งอำนวยความสะดวก

อุทยานแห่งชาติลำน้ำกกมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวดังนี้

1. ลานกางเต็นท์
2. ห้องน้ำ – ห้องสุขา
3. ลานจอดรถ
4. ร้านค้า

ตอนที่ 2 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มแม่น้ำกก

ศักยภาพด้านการเข้าถึงในแต่ละชุมชน

- ตำบลคอยฮาง และตำบลแม่ยาว เป็นตำบลที่มีตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงรายระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร มีการคมนาคมที่สะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ

- ตำบลห้วยชมภู เป็นตำบลที่มีที่ตั้งส่วนใหญ่อยู่บนภูเขาที่สูงสลับซับซ้อนกัน การเดินทางค่อนข้างติดขัด เนื่องจากถนนที่จะเข้าสู่ชุมชนไม่ได้มาตรฐานและมีเส้นทางที่ขาดเป็นช่วงๆ การเดินทางในฤดูฝน ค่อนข้างลำบาก ส่วนหมู่บ้านในพื้นที่วิจัย (หมู่บ้านจะคือ) นั้น ค่อนข้างสะดวกในการเดินทาง เนื่องจากที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ติดกับแม่น้ำกก ในการเดินทางทางน้ำนั้น สามารถเข้าถึงได้ดี ยกเว้นในฤดูแล้งที่หากน้ำลด การเดินทางโดยทางเรือจะทำได้ลำบาก

ศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยว

- ตำบลคอยฮาง มีพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติที่หลากหลาย มีวิถีชีวิตของชนเผ่าที่อยู่อาศัยรวมกันโดยสันติ

- ตำบลแม่ยาว มีลักษณะพื้นที่คล้ายกับในพื้นที่ของตำบลคอยฮาง แต่ความเป็นธรรมชาติอาจมีน้อยกว่า แต่นับเป็นจุดที่เริ่มมีการท่องเที่ยวมาก่อนแล้วในเขตลุ่มน้ำกก

- ตำบลห้วยชมภู เป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติสูง แต่เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ได้ได้รับความสนใจในการพัฒนา จึงเป็นจุดที่มีนักท่องเที่ยวเข้าถึงค่อนข้างน้อย

ศักยภาพด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- ตำบลคอยฮาง มีโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวครบถ้วน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร และโครงสร้างพื้นฐานที่บริการนักท่องเที่ยวได้ เช่น บ่อน้ำร้อน ท่าเทียบเรือ ฯลฯ

- ตำบลแม่ยาว มีโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ต่างกับพื้นที่ในตำบลคอยฮาง และมีโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถบริการนักท่องเที่ยวได้ เช่น โฮมสเตย์หมู่บ้านชาวเขา มีวิถีชีวิตและงานหัตถกรรมในชุมชนที่เป็นจุดเด่น

- ตำบลห้วยชมภู มีโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เป็นมาตรฐาน เพราะในบางพื้นที่ของมีถนนที่ไม่ได้มาตรฐานถนนขาดเป็นช่วงๆ ไฟฟ้ายังเข้าไม่ถึงต้องใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ แต่ภายในชุมชนมีการรวมกลุ่มเป็นคิงศักยภาพของชุมชนได้เป็นอย่างดี

ศักยภาพด้านองค์กรทางการท่องเที่ยว

- ตำบลคอยฮาง มีองค์กรทางการท่องเที่ยวระดับตำบล คือกรรมการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้สมัครเป็นสมาชิกของสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย ส่วนภายในหมู่บ้านของพื้นที่การวิจัยนั้น ในตำบลคอยฮาง บ้านอาแป เป็นสมาชิกในเรื่องของการท่องเที่ยวอยู่แล้ว แต่ในหมู่บ้านผาเสริฐพัฒนา ได้มีการตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อดูแลเรื่องการท่องเที่ยว ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลอีกที

- ตำบลแม่ยาว มีองค์กรทางการท่องเที่ยวที่เหมือนกับในพื้นที่ของตำบลคอยฮาง ส่วนในพื้นที่ของหมู่บ้านวิชัย ได้แก่ หมู่บ้านรวมมิตร มีการตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อดูแลระบบการท่องเที่ยว คณะกรรมการช่างที่ดูแลธุรกิจทัวร์ช่างของหมู่บ้าน แต่หมู่บ้านแคว้วคำ ไม่ได้มีการตั้งคณะกรรมการในเรื่องของการท่องเที่ยว อาจเป็นเพราะ ที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านรวมมิตร ดังนั้นในส่วนของการท่องเที่ยว คนในชุมชนจึงไม่กระตือรือร้นที่จะรวมกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อดึงคนนักท่องเที่ยวและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเท่าที่ควร

- ตำบลห้วยชมภู นับว่าเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้มีการพัฒนาเรื่องของการท่องเที่ยวเท่าที่ควร และไม่มีการท่องเที่ยวที่เข้าถึงชุมชน สร้างความเข้าใจร่วมกันกับชุมชน แต่ภายในหมู่บ้านก็คือ กลับมีความเข้มแข็งของคนในหมู่บ้านเองที่จะร่วมมือกันจัดตั้งระบบโฮมสเตย์และพัฒนาในเรื่องของการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

การวิเคราะห์การท่องเที่ยวของแต่ละหมู่บ้านในแต่ละชุมชนนั้น เมื่อวิเคราะห์ตามกรอบของการท่องเที่ยวแล้ว มีดังนี้ คือ

ศักยภาพด้านพื้นที่ในการท่องเที่ยวของแต่ละตำบล

ตำบลคอยฮาง หมู่บ้านผาเสริฐพัฒนา และบ้านอาแป

เป็นจุดที่มีความได้เปรียบของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ กล่าวคือ บ้านผาเสริฐพัฒนาเป็นหมู่บ้านที่มีบ่อน้ำร้อน และเป็นศูนย์กลางของชนเผ่าในหมู่ที่ 6 นี้ ได้แก่ เผ่าอาข่า เผ่าลาหู่ และคนพื้นเมือง อีกทั้งยังได้รับการพัฒนาให้จัดระบบการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านทั้งจาก องค์การบริหารส่วนตำบลคอยฮาง และได้รับคำแนะนำจากบริษัทธารวรรณ ผู้ที่ได้รับการเช่าพื้นที่สัมปทานจากกรมป่าไม้มาก่อนที่จะมีการขุดบ่อน้ำร้อนขึ้นมา ซึ่งรายได้จากบ่อน้ำร้อนนี้เองที่นับว่าเป็นรายได้หลักของตำบลที่ได้จากการท่องเที่ยว ส่วนการคมนาคมเข้าถึงในหมู่บ้านนั้นนับว่าได้เปรียบมาก เพราะมีถนนที่ลาดยางผ่านหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี อีกทั้ง มีการพัฒนาท่าเรือเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาทางน้ำอีกด้วย

ส่วนบ้านอาแปมีลักษณะที่ตั้งหมู่บ้านที่ได้เปรียบในเรื่องของการท่องเที่ยว กล่าวคือ พื้นที่หมู่บ้านตั้งอยู่ในบริเวณน้ำตกห้วยแก้ว อยู่ใกล้สวนชาของหมู่บ้านจีนฮ่อและบ้านลีซอ อีกทั้งได้นายอาแปซึ่งเป็นผู้มีความรู้ทางการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี เป็นตัวตั้งตัวตีในการชักนำชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอีกด้วย แต่ในด้านการคมนาคมนั้นนับว่ายังไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากทางถนนที่แยกจากหมู่บ้านผาเสริฐพัฒนานั้นยังไม่ได้รับการปรับปรุง ในฤดูฝนจะเดินทางเข้ามายังหมู่บ้านค่อนข้างลำบากมาก แต่นายอาแป ได้ยื่นหนังสือต่อทางราชการเพื่อขออนุญาตเข้าสู่หมู่บ้าน ซึ่งได้งบประมาณในปี 2554 เป็นระยะทั้งสิ้น 4.5 กิโลเมตร นับจากบ้านผาเสริฐพัฒนาขึ้นมาที่บ้านโป่งน้ำร้อน

จากข้อมูลดังกล่าวนี้ สรุปได้ว่าทั้งสองหมู่บ้านเป็นพื้นที่ที่สามารถหาแนวทางในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวได้อีกหลายรูปแบบ แต่พื้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในเขตการดูแลของอุทยานลำน้ำกก ซึ่งจำกัด

รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวพอสมควรเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศและยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนกับองค์กรของรัฐบาลที่ชัดเจนด้วย

ตำบลแม่ยาว หมู่บ้านรวมมิตร และบ้านแคววัวดำ

ตำบลแม่ยาว บ้านรวมมิตร ในพื้นที่ที่เลือกทำการวิจัยนั้น มีลักษณะเด่นของชุมชนที่มีวิถีชีวิตอยู่ริมแม่น้ำกก เค้นในเรื่องของความหลากหลายทางกลุ่มชนเผ่าที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ อีกทั้งหมู่บ้านรวมมิตร ได้ถูกพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านทางการท่องเที่ยวและเป็นพื้นที่สำหรับทำการวิจัยทางการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนมาหลายเรื่องแล้ว เนื่องจากชุมชนมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่น่าสนใจโดดเด่นในเรื่องวิถีชีวิต และวัฒนธรรม รวมถึงในพื้นที่นั้นได้มีการรวมตัวของกลุ่มโดยมีการจัดตั้งเป็นชมรมทัวร์ช้างขึ้น และมีศูนย์กลางจัดจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกที่มีความหลากหลายของแต่ละชนเผ่า จึงเป็นพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเยี่ยมชมในหมู่บ้านอยู่เสมอ

บ้านแคววัวดำ เป็นหมู่บ้านที่อยู่ไม่ไกลจากบ้านรวมมิตร แต่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มกะเหรี่ยง เส้นทางคมนาคมทางบกเข้าสู่หมู่บ้านนั้น บางช่วงไม่ค่อยดีเนื่องจากงบประมาณในการสร้างถนนยังไม่ถึง ส่วนทางน้ำนั้นเป็นทางผ่านที่มีนักท่องเที่ยวใช้สัญจรไปมาเป็นกิจวัตรอยู่แล้ว ชุมชนนี้มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย ส่วนพื้นที่ทำการเกษตรนั้นอยู่นอกหมู่บ้านออกไป แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณหมู่บ้านที่เป็นจุดเด่น นั่นคือ จุดชมวิวที่สามารถมองเห็นทัศนียภาพโดยรอบหมู่บ้านและแม่น้ำกกได้ ซึ่งต้องใช้เส้นทางเดินเท้า ขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน หรือไปทางโบสถ์ประจำหมู่บ้าน จุดชมวิวยังมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 350-400 เมตร เป็นจุดที่ชาวบ้านสามารถเดินขึ้นไปจากหมู่บ้านเพียงแค่ 100 เมตร เพื่อหาสัญญาณโทรศัพท์ได้ และยังมีการสร้างแนวกันไฟอีกด้วย หากชาวบ้านพัฒนาให้บริเวณจุดชมวิแห่งนี้เป็นจุดที่ดึงดูดให้มีคนเข้าหมู่บ้านและพักค้างคืนได้ จะสามารถสร้างกิจกรรมเดินสำรวจในหมู่บ้านให้ผู้เยี่ยมชมได้มีกิจกรรมเสริมได้ ที่นอกเหนือจากการมาเยี่ยมชมศึกษาด้านการเกษตรกรรมเท่านั้น อีกทั้ง หมู่บ้านแคววัวดำ มีกฎระเบียบ และบทลงโทษเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาและน้ำที่ทุกคนในชุมชนให้การยอมรับที่ตรงกัน จึงนับได้ว่า ถ้าจะพัฒนาให้บ้านแคววัวดำเป็นจุดท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่งนั้นมีความเป็นไปได้สูงทีเดียว แม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวด้านอื่น ๆ ภายในหมู่บ้านจะยังไม่โดดเด่นมากนักเพราะเป็นหมู่บ้านที่มีความคล้ายคลึงกับบ้านรวมมิตร อีกทั้งเป็นหมู่บ้านที่แยกตัวมาจากบ้านรวมมิตรมาก่อน

ตำบลห้วยชมภู หมู่บ้านจะคือ

ตำบลห้วยชมภู มีสภาพที่เหมาะสมกับการพัฒนาและเื้อออำนวยความสะดวกการส่งเสริมการท่องเที่ยว การปลูกพืช ผลไม้เมืองหนาว การส่งเสริมการพัฒนาฝีมือ สิ่งประดิษฐ์ ของที่ระลึก จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว และเป็นที่ตั้งของสถานีพัฒนาเกษตรที่สูงตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ส่วนสภาพภูมิประเทศของตำบลห้วยชมภูนั้นมีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง ประกอบด้วยป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีอากาศ

เย็น มีลำน้ำ ลำห้วย ตามธรรมชาติหลายแห่ง แหล่งท่องเที่ยว ตำบลห้วยชมภู มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติอยู่มาก เช่น น้ำตก จุดชมวิว ถ้ำ เป็นต้น อีกทั้ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ตำบลห้วยชมภู ซึ่งประกอบด้วยชาวเขาหลากหลายเผ่า อาทิ เผ่า อาข่า อีวเมี่ยน ลีซู ลาหู่ มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของแต่ละเผ่า การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านชาวเขา ซึ่งเหมาะสำหรับการพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมครัวเรือนผลิตเป็นสินค้าเพื่อจำหน่ายต่อไป

แม้ว่าตำบลห้วยชมภูนั้นเป็นพื้นที่ซึ่งมีความโดดเด่นในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติที่มีมากกว่าพื้นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านเสียอีก แต่ในเรื่องของการพัฒนาด้านแหล่งท่องเที่ยว นั้น พบว่ายังมีน้อยมาก ในส่วนของบ้านจะคือ เป็นหมู่บ้านที่ได้พัฒนาตนเองให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว มีการจัดระบบโฮมสเตย์ และเป็นแหล่งพื้นที่ทางการวิจัยมาก่อนด้วย เนื่องด้วยศักยภาพในเรื่องทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านเอง รวมถึงการคมนาคมทางน้ำที่เคยได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักท่องเที่ยวที่สัญจรไปมา ระหว่างเส้นทางลุ่มน้ำแม่กก เชียงใหม่-เชียงราย หรือ เชียงราย-เชียงใหม่ อีกทั้งยังเป็นแหล่งพักผ่อนของผู้สัญจรทางแพะที่ได้จัดโปรแกรมการเดินทางมาพักที่หมู่บ้านนี้ รวมถึงมีแกนนำซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านเองที่ให้ความสนใจและชักนำชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม บ้านจะคือนับว่ามีความน่าสนใจในเรื่ององค์ความรู้ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิม ที่จะป็นจุดดึงดูดให้ผู้คนที่ไปสนใจในอัตลักษณ์และการรักษาประเพณีของคนในชุมชนและมาเยี่ยมชมภายในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี

ศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยว

ตำบลคอยฮาง หมู่บ้านผาเสริพัฒนา และบ้านอาแป

ตำบลคอยฮางมีการจัดบริการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ การเดินทางเพื่อศึกษาวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่มุ่งเน้นในเรื่องของการส่งเสริมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งหมู่บ้านผาเสริพัฒนาและบ้านอาแป ต่างก็เป็นหมู่บ้านที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้ามาเที่ยวเป็นจำนวนมาก

ทาง อบต.คอยฮาง และคณะกรรมการท่องเที่ยวของตำบล รวมถึงสมาคมท่องเที่ยวเชียงราย ได้เป็นผู้ริเริ่มและเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่คอยฮาง โดยได้จัดทำหน้าที่หลัก คือ การประสานงานขอความร่วมมือจากองค์กรธุรกิจทางการท่องเที่ยวอื่นๆ และอุทยานลำน้ำกก เพื่อร่วมกันจัดวางระบบทางการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นภายในตำบล แต่ยังคงขาดระบบการประสานงานในเรื่องความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงควรต้องมีการพัฒนาให้มีศักยภาพด้านการจัดการและการประสานความร่วมมือต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อรักษาผลประโยชน์อันพึงได้รับของประชาชนในพื้นที่เอง

การจัดการและการบริการท่องเที่ยวในพื้นที่ของทั้งบ้านผาเสริพัฒนาและบ้านอาแปที่หลัก ๆ คือ การเดินป่า มีการจัดบริการด้านอาหาร ที่พัก ซึ่งมีทั้งความหลากหลายรูปแบบและมีความ

เพียงพอแต่ยังขาดมาตรฐานที่ดีในการรองรับนักท่องเที่ยว ส่วนบริการนำเที่ยว คนนำเที่ยวนั้นและมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนั้น ยังต้องมีการปรับปรุงต่อไป เพราะบ้านผาเสริฐพัฒนาฯ ยังไม่มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่คอยให้คำแนะนำที่ดีในการท่องเที่ยวภายในชุมชน ส่วนบ้านอาแปงเอง มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอยู่แล้วแต่เป็นมัคคุเทศก์จากอำเภอฮิลล์เฮาส์ ยังไม่ใช่ชาวบ้านที่ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเอง ความพยายามรวมกลุ่มของคนองค์กรต่าง ๆ นี้เอง ทำให้ชุมชนคอยฮางมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวให้อยู่ในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ ที่เน้นการอนุรักษ์และการศึกษาเรียนรู้ ทั้งเรื่องประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน และการอยู่ร่วมกันของคนกับป่า แต่ยังมีจุดอ่อนในเรื่องของการจัดการบางประการ เช่น ทักษะในการให้บริการภายในชุมชน ทักษะในการฝึกอบรมและการจัดระบบที่เป็นมาตรฐาน ทักษะในการประสานงานกับระบบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เป็นต้น

ตำบลแม่ยาว หมู่บ้านรวมมิตร และบ้านแคว้วดำ

ตำบลแม่ยาวมีแหล่งท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในแต่ละหมู่บ้าน มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชนเผ่าในพื้นที่ที่น่าสนใจและโดดเด่นมาช้านาน มีการจัดการระบบการท่องเที่ยวเดินป่ามานานในแถบลุ่มน้ำแม่กก

ทาง อบต. แม่ยาว เองได้เล็งเห็นความสำคัญและให้ความสำคัญกับองค์กรทางการท่องเที่ยวที่ยื่นมือเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดระบบทางการท่องเที่ยวของตำบลอยู่เสมอ จนกระทั่งมีการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ขึ้นภายในตำบล การรวมกลุ่มทางการท่องเที่ยว เช่น จัดระบบโฮมสเตย์ จัดกลุ่มพัฒนาฝีมืออาชีพของชุมชน อีกทั้ง คอยส่งเสริมและให้ความร่วมมือในเรื่องของการประสานงานแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง จึงนับว่าตำบลแม่ยาว มีความเข้มแข็งและมีการจัดการระบบทางการท่องเที่ยวที่ดีเสมอมา

ตำบลห้วยชมภู หมู่บ้านจะคือ

เท่าที่ผ่านมายังในพื้นที่ของตำบลห้วยชมภูยังไม่พบว่ามีจัดการในระบบการท่องเที่ยว รวมถึงส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในชุมชนของตำบลเท่าที่ควร แต่กระนั้นแล้วด้วยศักยภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาในเรื่องการท่องเที่ยวได้ไม่ยาก ทำให้หมู่บ้านจะคือ ได้มีการพัฒนาขึ้นมาในระดับหนึ่ง ด้วยการนำของนายเฉลิมชัย ธรรมบัณฑิต ผู้ที่ไดริเริ่มระบบโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวในชุมชนขึ้น รวมถึงได้ส่งเสริมให้เยาวชนในหมู่บ้าน ได้มีส่วนร่วมกับผู้ใหญ่ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวและการเป็นเจ้าบ้านที่ดีด้วย

ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน แต่ในเวลาที่ไม่นักท่องเที่ยวชาวบ้านก็ไม่ได้ดูแลหรือจัดระบบทางการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวไว้ แต่ด้วยลักษณะทางภูมิประเทศที่โดดเด่นของหมู่บ้านจึงเป็นเรื่องที่ไม่ยากนักในการจัดการระบบการท่องเที่ยวชุมชน ภายในหมู่บ้านมี Home Stay อยู่ 14 หลัง และรายได้จากการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านนั้นจะถูกหัก 20 เปอร์เซ็นต์ เข้ากองทุนหมู่บ้าน เพื่อนำไปพัฒนาหมู่บ้านต่อไป แต่ในปัจจุบัน

หมู่บ้านจะคือ ได้หยุดชะงักในเรื่องของการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากปัญหาที่เป็นผลกระทบจากโรคไข้หวัดใหญ่ 2009 และปัญหาในเรื่องของ ยาเสพติด

ศักยภาพด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

ตำบลคอยฮาง หมู่บ้านผาเสริฐพัฒนา และบ้านอาแป

กิจกรรมทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลคอยฮาง มีทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ คุนุก กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กึ่งผจญภัย ได้แก่ การปั่นจักรยาน การตั้งค่ายพักแรม นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิตและองค์กรชุมชน ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน แต่มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวบางอย่างที่ส่งผลให้มีการขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชน นั่นคือ การจัดการเรื่องผลประโยชน์ที่เกิดจากแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ที่มีการจัดสรรกันไม่ลงตัว เช่น การจัดการระบบโฮมสเตย์ และการแบ่งผลประโยชน์เพื่อนำกลับมาพัฒนาภายในชุมชนเอง

ประการสำคัญ คือ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางเข้ามาในหมู่บ้านนั้น เป็นการจัดการจากบริษัทนำเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นองค์กรเอกชน เมื่อเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านจึงติดต่อกับเฉพาะผู้ที่รู้จักคุ้นเคยกันเท่านั้น ไม่กระจายไปที่ส่วนอื่น หากภายในหมู่บ้านมีการจัดระบบหมุนเวียนที่ได้มาตรฐาน มีการยอมรับกันในชุมชนเชื่อว่าปัญหาความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์จะไม่ใช่ปัญหาที่จะขัดขวางในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวในหมู่บ้านอีกต่อไป

ตำบลแม่ยาว หมู่บ้านรวมมิตร และบ้านแคววัวดำ

เท่าที่ผ่านมาในพื้นที่ของตำบลแม่ยาวได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในตำบลขึ้นมากมาย เช่น ประเพณีสงกรานต์น้ำถ้ำพระ งานมหัศจรรย์แห่งขุนเขาและผืนพันธุ์ตำบลแม่ยาว งานวันช้างไทยบ้านรวมมิตร งานประเพณีปีใหม่ลาหู่ (กินวอ) เป็นต้น ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวได้ให้การสนับสนุนและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยวภายในตำบลเป็นอย่างดีเสมอมา อีกทั้งได้รับความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวของตำบลอีกหลายหน่วยงาน ซึ่งในส่วนของ อบต.เองนั้น ได้จัดวางแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่น ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาทั้ง 7 ด้าน เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือชาวบ้านในพื้นที่ของตำบลแม่ยาวเสมอมา

ในส่วนของหมู่บ้านรวมมิตรเองนั้นนับว่า เป็นหมู่บ้านที่มีการจัดระบบเรื่องการท่องเที่ยวไว้เป็นอย่างดี ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านส่วนใหญ่ ถึงแม้ว่าจะมีชาวบ้านบางกลุ่มที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกับระบบการจัดการในเรื่องของผลประโยชน์ในบางพื้นที่ก็ตาม แต่โดยภาพรวมแล้วชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความสมานสมัคคีกันเป็นอย่างดี อีกทั้งคอยเกื้อหนุนจุนเจือกันเท่าที่จะทำได้

ในหมู่บ้านแคววัวดำนั้น แม้ว่าจะอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านรวมมิตร แต่ในเรื่องของการจัดการด้านท่องเที่ยวนั้นนับว่ายังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่ภายในหมู่บ้านก็นับว่ามีศักยภาพเพียง

พอที่จะเอื้อให้ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวก็ตาม อาจเป็นเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ ยังมองไม่เห็นภาพของการจัดการระบบท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน อีกทั้งยังมีทัศนคติที่ท้องถิ่นและเป็นเจ้าของเกสต์เฮาส์ภายในหมู่บ้านอยู่แล้ว คือ คุณอนัน โคะโค (มายด์คริมเกสต์เฮาส์) ชาวบ้านจึงมองว่าผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็มักตกอยู่กับทัศนคติที่ท้องถิ่น และหมู่บ้านรวมมิตรอยู่แล้ว จึงมองภาพไม่ออกว่าจะพัฒนาในเรื่องของการท่องเที่ยวไปได้อย่างไร

ตำบลห้วยชมภู หมู่บ้านจะคือ

ในหมู่บ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภูนี้ มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำได้ในหมู่บ้าน ได้แก่ เยี่ยมชม โรงเรียน เทียนน้ำตกห้วยริน (ประมาณ 2 กิโลเมตรจากหมู่บ้าน) เล่นน้ำ หาปลา และกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกับชาวบ้าน (ไปทำงานในไร่, ทำอาหาร, ตำข้าวปุ้น) นับว่าเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้ชาวบ้าน ช่วงแรกที่มีนักท่องเที่ยวมากประมาณกลุ่มละ 10-15 คน ได้มีการจัดแสดงแสงสีเสียง (light and sound), ชันโตก และเต้นรำร่วมกับหมู่บ้าน

ส่วนกิจกรรมที่ชาวบ้านกระทำอยู่แล้ว แม้ว่าจะไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านเลย ก็คือ กิจกรรมทางศาสนา รวมถึงประเพณี ความเชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิม เช่น ประเพณีกินวอ (ขึ้นปีใหม่ลาหู่) ประเพณีกินข้าวใหม่ หรือพิธีเขายาเล พิธีขอขมาแม่น้ำ เป็นต้น หากชาวบ้านอนุรักษ์ประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ แล้วเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมในพิธีต่าง ๆ เหล่านี้ จะช่วยให้หมู่บ้านมีกิจกรรมที่คอยส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยวเพิ่มอีกด้วย

ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของแต่ละตำบล

ตำบลคอยฮาง หมู่บ้านผาเสริรัฐพัฒนา และบ้านอาแป

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนคอยฮางที่ผ่านมาขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการดำเนินการส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก และผู้ประกอบการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมเข้าค่ายพักแรม ศึกษาธรรมชาติ ดำเนินการโดยอุทยานฯ กิจกรรมอาบน้ำแร่ กิจกรรมงานกาดนัดคนคอย ดำเนินงาน โดย อบต.คอยฮาง กิจกรรมแข่งจักรยานเสือภูเขา ดำเนินการโดย อบต.คอยฮาง และสมาคมท่องเที่ยวเชียงราย การเดินป่า ดำเนินงานโดยผู้ประกอบการท่องเที่ยว ไม่มีระบบประสานงานกลาง เพื่อเกื้อหนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงเกิดความขัดแย้งในเรื่องของผลประโยชน์ระหว่างผู้ประกอบการกับสมาชิกในหมู่บ้านนั้น ๆ

จากองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน มีความจำเป็นอย่างที่ต้องเอื้อให้องค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน รวมถึงมีบทบาทในการสนับสนุนดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนไปพร้อม ๆ กัน มีการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามความถนัด เช่น การต้อนรับ การให้ข้อมูลข่าวสาร การจัดการเรื่องการแสดง รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง เป็นต้น โดยมีการจัดสรรผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสมและเป็น

ธรรม แต่ผลจากการประเมินในการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านมานั้น พบว่า ชาวบ้านมีส่วนร่วมในฐานะผู้เข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น ยังไม่สามารถพัฒนาไปถึงขั้นเป็นผู้บริหารจัดการท่องเที่ยวและเป็นเจ้าของธุรกิจท่องเที่ยวระดับชุมชนได้

ตำบลแม่ยาว หมู่บ้านรวมมิตร และบ้านแคววัวดำ

ในพื้นที่ของหมู่บ้านรวมมิตรซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีระบบการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวมานาน นับตั้งแต่มีการจัดตั้งชมรมทัวร์ช้างบ้านรวมมิตรขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 โดยเริ่มแรกนั้นมีช้างเพียง 4 เชือกเท่านั้นที่คอยให้บริการนักท่องเที่ยว นับได้ว่าชาวบ้านเป็นผู้มีระบบการจัดการที่ดีมาโดยตลอด ในปี พ.ศ. 2522 ทัวร์ช้างบ้านรวมมิตรได้มีการประชุมเพื่อคัดเลือกคนเป็นตัวแทนดำเนินการและบริหารงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบด้วยชมรมเองจน ณ ปัจจุบันนี้ ชมรมทัวร์ช้างบ้านรวมมิตรมีช้างให้บริการนักท่องเที่ยวประมาณ 35 เชือก และได้มีหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ อบต.แม่ยาว สมาคมท่องเที่ยวเชียงราย ได้เข้ามามีบทบาทในการท่องเที่ยวขึ้น ทั้งด้านการช่วยจัดการอบรม การฝึกวิชาชีพเสริม และอื่น ๆ ทำให้ระบบการจัดการภายในหมู่บ้านนั้นเป็นระบบที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างเต็มรูปแบบ อีกทั้งได้มีการพัฒนากิจกรรมเสริมภายในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการทัวร์ช้างและเดินป่า คือ ทัวร์เกวียน โฮมสเตย์ ล่องเรือ ล่องแพ เป็นต้น

ตรงกันข้ามกับบ้านแคววัวดำ ที่ไม่ได้ผ่านระบบการฝึก การอบรม หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนั้นชาวบ้านจึงมองภาพด้านการท่องเที่ยวที่มีชุมชนมีส่วนร่วมไม่ออก แม้ว่าเคยมีโอกาสได้ต้อนรับคณะนักท่องเที่ยวหรือผู้ศึกษาดูงานด้านการเกษตรจากกลุ่มของศูนย์กระจายภัณฑ์ก็ตาม

ตำบลห้วยชมภู หมู่บ้านจะคือ

ในเขตพื้นที่บ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภูนั้นชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการด้านท่องเที่ยวเป็นอย่างดี เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน แต่ในเวลาที่ไม่นักท่องเที่ยวชาวบ้านก็ไม่ได้ดูแลหรือจัดระบบทางการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวไว้ แต่ด้วยลักษณะทางภูมิประเทศที่โดดเด่นของหมู่บ้านจึงเป็นเรื่องที่ไม่ยากนักในการจัดการระบบการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพราะเท่าที่ผ่านมา ภายในหมู่บ้านมีบ้านที่เปิดต้อนรับนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อยู่ 14 หลัง และรายได้จากการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านนั้นจะถูกหัก 20 เปอร์เซ็นต์เพื่อนำเข้ากองทุนหมู่บ้าน และนำไปพัฒนาหมู่บ้านต่อไป

โดยผู้ริเริ่มที่จะศึกษาเรื่องโฮมสเตย์และนำมาใช้ในหมู่บ้านคือ คุณเฉลิมชัย ธรรมบัญญัติ ซึ่งได้มีโอกาสไปเห็นระบบการจัดการโฮมสเตย์ ที่ภูหินร่องกล้า และระยอง จากนั้นได้มีโอกาสเข้าอบรมเกี่ยวกับการจัดทำระบบโฮมสเตย์ ที่บ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นได้กลับมาสำรวจที่หมู่บ้านของตนเองคือ บ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภู ในเรื่องความพร้อมของชุมชนที่จะทำโฮมสเตย์ได้ โดยเน้นในเรื่อง

ของความสะอาด ความร่วมมือของชาวบ้าน จากนั้นมีคณะกรรมการจากกลุ่มพิจารณามาตรฐานโฮมสเตย์ เข้ามาทำการตรวจสอบระบบมาตรฐาน และได้จัดให้มีโฮมสเตย์ เป็นหมู่บ้านแรกของจังหวัดเชียงราย ในปี 2544 (รับรองโดย สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) จากนั้นก็ได้มีการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านมากขึ้นทุกปี จนกระทั่งในปี 2550 การท่องเที่ยวในหมู่บ้านจะก็ได้รับผลกระทบที่ทำให้การท่องเที่ยวชะงักไป ได้แก่ ปัญหาการเมือง, เศรษฐกิจ, ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (ไข้หวัด 2009), การขาดแคลนมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และปัญหาเรื่องยาเสพติด

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการหาแนวทางพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยว

จากการศึกษาบริบทของชุมชนและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวแทนของคนในชุมชน รวมถึงการจัดเวที สัมมนา กับตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนจากหมู่บ้านในพื้นที่วิจัย และตัวแทนจากอุทยาน น้ำตก เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะจากชุมชน

1. พื้นที่ตำบลดอยฮาง อำเภอเมือง

หลังจากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ พบว่า พื้นที่ของตำบลดอยฮาง เป็นพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมากมาโดยตลอด เนื่องจากการคมนาคมสามารถเข้าถึงได้ไม่ยาก รวมถึงการ โทรมนาคมนต่าง ๆ ก็สะดวกสบาย แต่ในมุมมองของคนในพื้นที่เองยังมองเห็นปัญหา ดังนี้

ปัญหาในชุมชน

- ด้านการคมนาคมในบางหมู่บ้านยังไม่สะดวกต้องเร่งปรับปรุงเส้นทางของถนนเพื่อ การสัญจรที่สะดวกขึ้น
- ด้านความสะอาด ขาดสถานที่กำจัดขยะที่มากับนักท่องเที่ยวในชุมชน
- ขาดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวของชุมชน
- ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและลูกหาบที่มีความชำนาญด้านการท่องเที่ยว จึงเป็นผลให้ บุคคลากรด้านนี้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของการท่องเที่ยวในชุมชน
- คนในชุมชนขาดการอนุรักษ์วัฒนธรรมในเรื่องการแต่งกายของท้องถิ่นตนเอง ไม่ นิยมแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายประจำเผ่า

สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข

- ควรปรับปรุงเรื่องการทำถนนเชื่อมระหว่างชุมชนกับชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีความสะดวกสบายยิ่งขึ้น

- ควรสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ได้มาตรฐาน ถูกสุขอนามัยและไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว

- คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดหลักเกณฑ์รวมไปถึงการกำกับดูแลและพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกันเพื่อจัดปัญหา ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ หรือการผูกขาดผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในชุมชน

- ควรมีการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยคัดเลือกคนในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ รวมถึงสนใจในระบบของการท่องเที่ยวท้องถิ่นมาเข้ารับการอบรม เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

- ควรมีการอนุรักษ์และส่งเสริมการแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพราะวัฒนธรรมด้านเครื่องแต่งกายของชาวเขาต่าง ๆ มีส่วนช่วยในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชนได้

เรื่องที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วน

- ปรับปรุงถนน/เส้นทางคมนาคมให้สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก

2. พื้นที่ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง

ปัญหาในชุมชน

- ประชากรในชุมชนบางส่วนไม่ค่อยนิยมแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าของตนเอง จึงทำให้นักท่องเที่ยวที่อยากจะศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่าไม่ได้เรียนรู้เท่าที่ควร

- ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายลงไปมาก จึงส่งผลให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชนไม่ค่อยร่มรื่นเท่าที่ควร

- ขาดกระบวนการการดูแลรักษาความสะอาดในชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ

- ปัญหาในเรื่องของการสื่อสาร ระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น ซึ่งหากเป็นการสื่อสารที่ขึ้นพื้นฐานเกี่ยวข้องกับการซื้อขาย หรือต่อรองราคาสินค้า สามารถทำได้บ้าง แต่หากเป็นการสื่อสารในเรื่องของวัฒนธรรม หรือเรื่องอื่น ๆ แล้ว นับว่าเป็นปัญหาใหญ่ทีเดียว หากนักท่องเที่ยวไม่มีมัคคุเทศก์มาด้วย

- มีผลประโยชน์ทับซ้อนในเรื่องของธุรกิจการท่องเที่ยว ระหว่างหน่วยงานเอกชนกับคนในชุมชนเอง จนสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในชุมชนบ่อยครั้ง

สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข

- ควรจัดสถานที่หรือบริเวณแสดงการแต่งกายชุดประจำเผ่าที่ถูกต้องตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่สนใจได้ศึกษาอย่างแท้จริง
- ควรมีการบังคับใช้กฎหมาย ข้อบังคับ หรือบทลงโทษของชุมชนอย่างเข้มงวดในกรณีที่มีการบุกรุก หรือเข้าไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
- จัดระบบการจัดเก็บและทำลายขยะให้ดีกว่าเดิม
- เผื่อระวังไม่ให้ค่านิยมด้านการแต่งกายรวมไปถึงวัฒนธรรมอื่น ๆ เข้ามาคลบกลืนวัฒนธรรมและขนบทำเนียมประเพณีดั้งเดิมของชุมชน

เรื่องที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วน

- การทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามและอุดมสมบูรณ์ด้วยการปลูกต้นไม้ดอกไม้รวมไปถึงปรับแต่งภูมิทัศน์บริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้ดูงดงามและสบายตามากยิ่งขึ้น
- จัดทำป้ายบอกเส้นทางให้มีความแข็งแรง คงทนและให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
- จัดบริเวณสำหรับจอดยานพาหนะให้เพียงพอต่อความต้องการของสถานที่นั้น ๆ

3. พื้นที่ตำบลห้วยชมภู

ปัญหาในชุมชน

- ระบบไฟฟ้ายังเข้าไม่ถึงชุมชน เนื่องจากเป็นพื้นที่ห่างไกลและการคมนาคมยังไม่ค่อยสะดวกเท่าที่ควร
- ระบบสัญญาณโทรศัพท์ยังไม่ครอบคลุมทั้งชุมชนจะมีสัญญาณเพียงบางจุดเท่านั้น
- ไม่มีสถานที่กักเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม
- ในส่วนการคมนาคมทางน้ำมักจะมีปัญหาในฤดูแล้งเพราะน้ำแห้งจนไม่สามารถสัญจรได้สะดวก

สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข

- ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ระบบโทรศัพท์ขั้นพื้นฐานรวมถึงเส้นทางคมนาคมให้ดีกว่าเดิม
- จัดหาสถานที่กักเก็บขยะที่ได้มาตรฐานเพื่อไม่ให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและกระทบกับการท่องเที่ยว
- ควรมีการปลูกต้นไม้ทดแทนเพื่อให้ชุมชนมีความร่วมรื้อนมากยิ่งขึ้น

เรื่องที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วน

- หาพื้นที่สำหรับจัดเก็บและเผาทำลายขยะภายในชุมชน

- จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประเพณี พิธีการของชุมชนเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว
- จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มจำนวนให้มากกว่าเดิม เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับฤดูกาลท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะจากหน่วยงานราชการ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลคอยฮาง

- ควรมอบหน้าที่ในการบริการนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เช่น การนำเที่ยว การอธิบาย บรรยายหรือการให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนให้กับมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น เพราะมีความรอบรู้และเชี่ยวชาญเป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังเป็นการจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวให้เข้ามาสู่ชุมชนอย่างแท้จริงอีกด้วย
- ควรมีนโยบายส่งเสริมอาชีพบริการด้านนวดแผนโบราณหรือแผนไทยควบคู่ไปกับการอาบน้ำแร่แช่น้ำร้อน เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวและส่งเสริมอาชีพให้แก่คนในชุมชน
- ควรจัดตั้งสร้างศูนย์จำหน่ายสินค้าหัตถกรรมของคนในท้องถิ่นให้เป็นรายได้หลักของชุมชน ซึ่งถ้าหากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างมีระบบ ก็จะสามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้อย่างแท้จริง
- ในส่วนของบ้านอาแป่นั้น เนื่องจากมีผู้นำชุมชนที่เห็นคุณค่าของธุรกิจการท่องเที่ยว และยังคอยส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รองรับการท่องเที่ยวแบบครบวงจร จึงควรมีการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในทุกๆ ด้านอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะว่าบ้านอาแปมีความพร้อมสำหรับการรองรับธุรกิจด้านการท่องเที่ยวอยู่แล้ว

2. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว

- ในส่วนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวจะต้องมีความชัดเจนในเรื่องของการบริหาร การจัดสรรผลประโยชน์ที่ทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งจะสร้างแรงจูงใจในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวของคนในชุมชน ไม่ใช่มีเพียงกลุ่มทุนหรือกลุ่มบุคคลเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่ได้รับผลประโยชน์
- ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ไปกว่าเดิม ไม่ใช่มีแต่นั่งช้างเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพื่อให้กิจกรรมมีความหลากหลายมากกว่าเดิมส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีตัวเลือกมากยิ่งขึ้น
- สมาคมช้างควรรู้แจ้งราคาทัวร์ช้างให้ชัดเจน เช่น คิดป้ายบอกราคาทัวร์ช้างให้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นอย่างชัดเจนและเป็นกิจจะลักษณะ
- ควรหาแนวทางในการสร้างความร่วมมือร่วมกันระหว่างชุมชน ภาครัฐ และเอกชนในการส่งเสริมความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนให้ดีกว่าเดิมและมี

ความยั่งยืนยิ่งขึ้น เพราะตำบลแม่วายังมีทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ จึงสามารถสร้างรายได้และอำนวยผลประโยชน์ให้แก่คนในชุมชนได้อีกนาน

3. องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภูไม่ส่งตัวแทนมาเข้าร่วมประชุม จึงไม่มีข้อเสนอแนะในการหาแนวทางเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลห้วยชมภู

ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว

พื้นที่ตำบลดอยฮาง

สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติรู้สึกประทับใจกับสถานที่ ธรรมชาติ วิถีชีวิต ชุมชน และส่วนใหญ่จะให้คำแนะนำที่ตรงกันคือ ควรปรับปรุงเรื่องป้ายบอกเส้นทางที่ควรจะมีสัญลักษณ์ เครื่องหมายที่ชัดเจนเพื่อความเข้าใจง่ายหากต้องเดินทางด้วยตัวเอง ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยเสนอแนะว่า ควรจะปรับปรุงเส้นทางคมนาคมให้มีความสะดวกมากขึ้น ควรทำถนนใหม่และมีป้ายบอกระยะทางที่ชัดเจน

พื้นที่ตำบลแม่วาว

นักท่องเที่ยวต่างชาติมีความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวในบางจุดสร้างผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน เพราะเป็นธุรกิจมากเกินไป จึงให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการกำหนดขอบเขต ปริมาณการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการป้องกันความเสื่อมของทรัพยากรธรรมชาติ ป้ายบอกทางไม่ชัดเจน หากไม่ได้มากับมัคคุเทศก์ก็จะไม่ทราบเลย ควรมีการให้บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวตั้งแต่ต้นทางเลยคือตั้งแต่สนามบิน โรงแรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลและเลือกที่จะท่องเที่ยวได้สะดวกขึ้น นอกจากนี้ยังแนะนำว่าควรมีกิจกรรมที่เป็นการผจญภัยมากกว่านี้ โดยเฉพาะเรื่องของการเดินป่าที่ไม่ควรเน้นการใช้พาหนะสมัยใหม่มากเกินไป ถ้าจะมีควรเป็นพาหนะดั้งเดิม เช่น เกวียน หรือเดินเท้าจะดีกว่า ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการให้มีการแสดงของช่างร่วมด้วยและควรปรับปรุงภูมิทัศน์ร้านค้าและร้านอาหารให้ดูกลมกลืนกับวิถีชีวิตชุมชน

พื้นที่ตำบลห้วยชมภู

เนื่องจากช่วงที่คณะนักวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลเป็นช่วงที่ไม่มีนักท่องเที่ยว ด้วยสาเหตุจากปัญหาการเมืองภายในประเทศ รวมถึงปัญหาด้านโรคระบาด จึงส่งผลให้ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เลย แต่จากข้อมูลเบื้องต้นที่ได้รับจากผู้นำด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านคือนายเฉลิมชัย ธรรมบัญญัติ รักษาการหัวหน้าสถานีอนามัยชั่วคราว หมู่ที่ 10 ตำบลห้วยชมภู ได้ให้ข้อมูลว่า จากการพูดคุยกับนักท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ ทำให้ทราบว่านักท่องเที่ยวมีความประทับใจซึ่งสัมผัสได้จากการเข้าพักโฮมสเตย์ของหมู่บ้าน ที่มีการแนะนำ พานักท่องเที่ยวเดินชมหมู่บ้านทำให้ได้รับทราบและสัมผัสชีวิตของคนในหมู่บ้านอย่างแท้จริง ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นว่าควรมีระบบการจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านโดยให้จัดการบริหารงานกันเอง และให้คงสภาพวิถีชีวิตเช่นนี้ไว้ตลอดไป เพราะถือว่า

เป็นเสน่ห์ที่น่าประทับใจ นอกจากนี้พนักงานท่องเที่ยวยังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความปลอดภัยในช่วงที่เข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านด้วยว่าควรมีการจัดระบบดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวด้วย

ตอนที่ 4 การสร้างร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน

ในการวิจัยและการหาแนวทางเพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำกก ได้เห็นความร่วมมือกันระหว่างชุมชนในเขตลุ่มน้ำกกและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนดังนี้

1. **ตำบลดอยฮาง** มีความร่วมมือกับหน่วยงานจากหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดงานตลาดนัดคนดอย ซึ่งเป็นความร่วมมือของระหว่างชุมชนกับองค์การบริหารส่วนตำบลดอยฮาง หรือแม้กระทั่งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอาทิ บ่อน้ำพุร้อนผาเสริฐและน้ำตกห้วยแก้ว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีภาคเอกชนต่าง ๆ ที่ร่วมมือกันในการบริการนักท่องเที่ยวทั้งในส่วนของที่พักรวมถึงที่พัก โรงแรม เกสต์เฮาส์รวมถึงบริษัททัวร์ต่าง ๆ อีกด้วย

2. **ตำบลแม่ยาว** ชุมชนมีการสร้างร่วมมือในด้านธุรกิจการท่องเที่ยวกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ การจัดกิจกรรมวันช้างไทย ที่ได้รับความร่วมมือจากจังหวัดเชียงราย และสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา รวมถึงองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว บริษัททัวร์ตลอดจนผู้ประกอบการปางช้างในท้องถิ่น

3. **ตำบลห้วยชมภู** เนื่องจากตำบลห้วยชมภูเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากหน่วยงานของรัฐ อีกทั้งเส้นทางการคมนาคมยังไม่สะดวกเท่าที่ควร จึงทำให้ชุมชนไม่ได้รับการส่งเสริมหรือได้รับความร่วมมือกับภาครัฐเท่าที่ควร ดังนั้นคนในชุมชนจึงมีบทบาทอย่างมากในการวางแผน จัดการและลงมือขับเคลื่อนธุรกิจด้านการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นบ้านพัก โฮมสเตย์รวมถึงของที่ระลึกที่ทำด้วยฝีมือของคนในชุมชนเอง ภายใต้การนำของนายเฉลิมชัย ธรรมบัณฑิต ผู้ริเริ่มประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวและโฮมสเตย์ในชุมชนบ้านจะคือ

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวลุ่มแม่ น้ำกกทั้ง 3 ตำบลโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยว 5 A

1. ตำบลดอยฮาง (บ้านผาเสริฐและบ้านอาแป)

1.1. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Access)

- ควรจัดให้มีรถบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ
- ควรจัดสถานที่ให้เพียงพอสำหรับการจอดยานพาหนะของนักท่องเที่ยว
- ควรปรับปรุงพื้นถนนให้สามารถสัญจรไปมาได้โดยสะดวกและไม่ก่อให้เกิด

อันตราย

- จัดสร้างศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชน

1.2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านที่พักอาศัย (Accommodation)

- จัดสร้างระบบการจัดการบ้านพัก/โฮมสเตย์/เกสต์เฮาส์ให้เป็นในรูปแบบแนวทางปฏิบัติเดียวกัน

- จัดระบบรักษาความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว
- ปรับปรุงบ้านพัก/โฮมสเตย์/เกสต์เฮาส์ให้ดีกว่าเดิม

1.3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction)

- ปรับปรุงและซ่อมแซมภูมิทัศน์ของสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน
- จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ในบริเวณจุดบริการ

นักท่องเที่ยว

- จัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้

1.4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน (Activities)

- จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐาน
- จัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวประจำท้องถิ่น เพื่อกำหนดนโยบาย วางแผน

ติดตามและประเมินผล รวมทั้งรักษาผลประโยชน์ของคนในชุมชน

- สนับสนุนให้ในแต่ละท้องถิ่น มีกลุ่มนวดแผน ไทย และอบสมุนไพรเพื่อ

สุขภาพ

- ควรจัดให้มีกิจกรรมในรูปแบบของปฏิทินส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำปี

1.5. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

- ปรับปรุงห้องน้ำห้องส้วมให้ถูกสุขลักษณะ
- สร้างสถานพยาบาลขั้นพื้นฐานในชุมชน
- จัดให้มีศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว

2. ตำบลแม่ยาว (รวมมิตรและแคววัวดำ)

2.1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Access)

- ควรมีป้ายบอกทางตามสถานที่ต่าง ๆ อย่างชัดเจน เข้าใจง่ายและโดดเด่น

มากกว่านี้

2.2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านที่พักอาศัย (Accommodation)

- ควรจัดระบบบริหารจัดการ บ้านพัก/โฮมสเตย์ เพื่อให้มีการดำเนินงานเป็นไปใน

ทิศทางเดียวกัน

2.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction)

- ควรจัดสถานที่สำหรับแสดงวิถีชีวิตของชนเผ่าหรือคนในท้องถิ่นเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ศึกษาหาความรู้

- ควรสร้างพิพิธภัณฑ์ช้างบ้านกระเหรี่ยงรวมมิตรสำหรับจัดแสดงสิ่งของที่ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของช้างและควาญช้างให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาหาความรู้ต่อไปในอนาคต

- ควรมีกิจกรรมที่เน้นการผจญภัยควบคู่ไปกับกิจกรรมการเดินป่า เช่น การ ดำรงชีวิตในป่า การดูนกหรือสัตว์ป่าและการพักผ่อนในป่า เป็นต้น

2.4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน (Activities)

- ควรจัดให้มีบริการนวดแผนไทยหรือแผนโบราณ โดยคนในชุมชนเป็น ผู้ดำเนินการเอง

- ควรจัดให้มีกิจกรรมการศึกษาดูงานด้านการเกษตรชุมชนควบคู่ไปกับการทัวร์ ช้าง

- ควรจัดให้มีการแสดงของช้าง หรือการเล่นของชนเผ่าให้นักท่องเที่ยวได้มี โอกาสรับชม เช่น การเต้นรำของชนเผ่าต่าง ๆ การแสดงดนตรีชนเผ่า เป็นต้น

2.5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก(Amenities)

- ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรม ประเพณีตลอดจนงานต่าง ๆ ของชุมชนให้ นักท่องเที่ยวและคนภายนอกได้รับรู้โดยใช้รูปแบบของปฏิทินท่องเที่ยว

- ควรจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวแบบครบวงจร

- ควรจัดให้มีไปรษณีย์เอกชนสำหรับนักท่องเที่ยวไว้ให้บริการ

- ควรจัดให้มีห้องน้ำห้องส้วมให้มากกว่านี้

3. ตำบลห้วยชมภู (บ้านจะคือ)

3.1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว(Access)

- ควรปรับปรุงเส้นทางคมนาคมทางบกให้ง่ายต่อการเข้าถึงมากกว่านี้

- ควรจัดสถานที่สำหรับจอดพาหนะของนักท่องเที่ยวให้เพียงพอ

- ควรมีบริการรถสำหรับการรับ-ส่งนักท่องเที่ยว

- จัดทำปฏิทินกิจกรรมหรือประเพณีของชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ นักท่องเที่ยวและบุคคลภายนอกได้รับรู้

- จัดทำเว็บไซต์เพื่อให้ข้อมูลทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้ นักท่องเที่ยวได้รับรู้เพื่อประกอบการตัดสินใจเข้ามาใช้บริการ

3.2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านที่พักอาศัย (Accommodation)

- ควรปรับปรุงที่พักอาศัยสำหรับนักท่องเที่ยวให้สะอาดและพร้อมใช้งานอยู่เสมอ

- ควรตรวจสอบสิ่งของเครื่องใช้สำหรับอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอย่าง สม่ำเสมอ หากมีสิ่งใดชำรุดเสียหายก็ให้ซ่อมแซมให้เรียบร้อยเพื่อให้พร้อมใช้การได้ตลอดเวลา

- ควรจัดระบบรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว

3.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction)

- ควรปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณน้ำตกห้วยรินให้ดีกว่าเดิม

- ควรปรับปรุงสภาพของหมู่บ้านในชุมชนให้แสดงออกถึงความเป็นวัฒนธรรม

ของชนเผ่าลาหู่ให้ชัดเจนมากที่สุด

3.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน (Activites)

- ควรให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชน เช่น การทำอาหาร การทำการเกษตร การหาของป่า การทำประมง เป็นต้น
- ควรเปิดโอกาสให้คนภายนอกหรือนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาประจำเผ่าของชุมชนด้วย
- ควรจัดให้มีพิธีกรรมสำหรับต้อนรับหรือรับขวัญนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในชุมชน เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น การทำบายศรีสู่ขวัญ การมัดข้อมือหรือการแสดงในงานเลี้ยงต้อนรับ เป็นต้น

3.5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

- ควรปรับปรุงระบบการสื่อสารให้สามารถใช้ได้ครอบคลุมทุกพื้นที่
- ปรับปรุงระบบการเชื่อมต่อเครือข่ายต่าง ๆ
- เพิ่มจำนวนร้านค้าชุมชน ร้านอาหารให้มีมากกว่าเดิม
- สร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยวแบบครบวงจร

บทที่ 5

บทสรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนเขตลุ่มแม่น้ำก เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา รวบรวมข้อมูล วิถีชีวิตชุมชนลุ่มแม่น้ำก และศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำก เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนใน 3 ตำบลในเขตลุ่มน้ำก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ที่อยู่ภายใต้เขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคอยฮาง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว และองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลแม่ยาว จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านแคววัวดำและบ้านรวมมิตร ตำบลห้วยชมภู จำนวน 1 หมู่บ้าน คือ บ้านจะคือ และตำบลคอยฮาง จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านผาเสริฐพัฒนา และบ้านอาแป ซึ่งในการศึกษาวิจัยสามารถสรุป อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนทั้ง 3 ตำบล โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั้งจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการออกภาคสนามด้วยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการจัดเวทีชุมชนทำให้พบข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ในเขตพื้นที่การศึกษาพบว่า เป็นวัฒนธรรมชุมชนที่มีความหลากหลาย เนื่องจากบริเวณลุ่มแม่น้ำกเป็นพื้นที่ซึ่งประชากรหลากหลายชาติพันธุ์ได้เข้ามาจับจองเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นที่ทำกินมาช้านาน ดังนั้นจึงขอจำแนกผลการศึกษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนออกเป็นตำบลดังต่อไปนี้

1.1 ตำบลคอยฮางเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จึงทำให้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมีความหลากหลายตามไปด้วย ส่วนวัฒนธรรมและประเพณีของชนเผ่าต่างๆ ในพื้นที่มีคล้ายคลึงกับชุมชนของคนพื้นเมืองโดยทั่วไป เช่น มีการเลี้ยงผีบ้านผีเรือน การเลี้ยงผีปู่ย่า และเลี้ยงผีเสื่อบ้าน นอกจากนี้ก็จะมึวัฒนธรรมประเพณีที่กระทำสืบทอดกันมาช้านาน

1.2 ตำบลแม่ยาวเป็นหมู่บ้านที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิ การจัดสมาคมในรูปแบบของทัวร์ช้าง เดินป่า เกสต์เฮาส์และโฮมสเตย์ ซึ่งจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของคณะนักวิจัยพบว่า วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมีความหลากหลายเช่นเดียวกับตำบลคอยฮาง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากตำบลแม่ยาวมีประชากรที่เป็นชนเผ่าอยู่มากมาย ทั้งชนเผ่าอาข่า ลาหู่ กะเหรี่ยง ไทยใหญ่ และไทยพื้นเมือง ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนตัวอย่างเช่น ประเพณีขึ้นปีใหม่ของชนเผ่าต่าง ๆ งานวันช้างไทย การกินข้าวใหม่ของชาวเผ่ากะเหรี่ยง ม้งและอาข่า ประเพณีการไล่ชิงช้า การกินวอ การเลี้ยงผี

น้ำ การรดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน การพานศาลา (การก่อกองทรายของชาวลานู) ประเพณีการเข้าพรรษา-ออกพรรษาและงานส่งท้ายปีเก่า (คริสต์มาส) เป็นต้น

1.3 ตำบลห้วยชมภู ได้แก่ชุมชนในหมู่บ้านจะคือ หมู่ 10 ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเผ่าลาหู่ (ลาหู่ฉีหรือมูเซอแดง) ที่มีวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เช่น การกินวอ ประเพณีขอมมาแม่น้ำ การบวงสรวงขอมมาเจ้าป่าเจ้าเขา การเซ่นไหว้พระเจ้าตามความเชื่อของชนเผ่าก่อนการเก็บเกี่ยว การเลี้ยงผี และการกินข้าวใหม่ เป็นต้น

ซึ่งจากภาพรวมของวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนลุ่มน้ำกกที่เก็บข้อมูลได้นั้นสามารถสรุปได้ว่าชุมชนลุ่มน้ำกกยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีทั้งที่เป็นของดั้งเดิมของตนเอาไว้อย่างเหนียวแน่น และควบคู่กันไปกับก็ไม่ปฏิเสธวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดขึ้นใหม่ตามสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบันอีกด้วย

2. ข้อมูลด้านศักยภาพทางการท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์ตามเกณฑ์มาตรฐานศักยภาพการท่องเที่ยว (5A) พบว่า ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำกกประกอบด้วย 1) ปัจจัยของการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีทั้งทางบกและทางน้ำ 2) ด้านที่พักอาศัย ที่มีทั้งบ้านพักของคนในชุมชน เกสต์เฮาส์และโฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐาน 3) สิ่งที่สามารถดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว เช่นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติหรือทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และการให้บริการที่สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น 4) กิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมทำให้เกิดขึ้น หมายถึงพิธีกรรม ประเพณี และศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ และ 5) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่นที่พักที่มีความปลอดภัย ได้มาตรฐาน ร้านค้าในชุมชน โทรศัพท์พื้นฐานและโทรศัพท์สาธารณะ ระบบไฟฟ้า ประปา แหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น

3. ในส่วนของแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำกกทั้ง 3 ตำบลนั้น คณะนักวิจัยได้ออกแบบแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวโดยอิงตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยว 5A ซึ่งชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรนำมาเพื่อพิจารณาดำเนินการตามแนวทางที่กำหนด เพื่อสามารถพัฒนาศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

วัฒนธรรมชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การนำแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มาประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวในเขตลุ่มน้ำแม่กก เป็นการส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับธรรมชาติในด้าน ต่าง ๆ หลายประการ กล่าวคือ ประการแรก คือ ด้านทรัพยากรที่อยู่ในท้องถิ่น เช่น ผืนแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ แม่น้ำลำธาร ป่าไม้ บ่อน้ำร้อน ซึ่งคนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดังกล่าว ในลักษณะของการประกอบอาชีพหลัก คือ การเกษตรกรรม ทำไร่ทำนา การเก็บผลผลิตที่มาจากป่า ซึ่งทั้งหมดทั้งมวลล้วนเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมที่คนในชุมชนประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ

ประการที่สอง ซึ่งเป็นสิ่งที่สืบเนื่องจากประการแรกคือ ด้านวัฒนธรรมของคนในชุมชนลุ่มน้ำแม่กก โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีที่น่าสนใจสำหรับสายตาของบุคคลภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีความสนใจการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การสนับสนุนและให้บทบาทแก่ชุมชนในการพัฒนา รวมไปถึงการจัดการทรัพยากรในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวด้วยตนเอง โดยที่รัฐเป็นหน่วยงานที่คอยสนับสนุน แนะนำ และให้คำปรึกษาจึงเป็นแนวทางที่จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความยั่งยืน อันจะส่งผลให้ชุมชนสามารถหาประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างยาวนาน สอดคล้องกับมธุรส ปราบไพรี (2543 : 116-121) ที่ว่า ศักยภาพในการพัฒนาของชุมชนขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มทางวัฒนธรรม ระบบอุดมการณ์ของชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในเขตลุ่มน้ำแม่กกให้มีความยั่งยืนนั้น สิ่งสำคัญที่สุดก็คือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติการและใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างเต็มที่และทั่วถึง ซึ่งจะส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามาในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับรัฐทิตยา หิรัญยหาดี (2544 : 85-91) ที่ว่าการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือหมู่บ้านวัฒนธรรมนั้น นอกจากจะต้องมีความพร้อมด้านองค์ประกอบที่ดึงดูดใจ อันได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนจรรยาบรรณปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการบริหารจัดการภายในชุมชนที่ดี ด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ และจะต้องเข้าใจลักษณะของพื้นที่นั้น ๆ หากพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงลักษณะของพื้นที่ก็จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งที่เคยเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาถึง และเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาแล้วไม่พบกับสิ่งที่เขาคาดหวังก็จะเกิดความรู้สึกที่ไม่ดี เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนเป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดและเป็นเจ้าของทรัพยากรในชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนที่ถูกต้องก็คือ รัฐจะต้องส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผนและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวภายใต้แนวคิด “ของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน” สอดคล้องกับที่สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา (2551 : บทคัดย่อ) ว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น จะต้องส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ ทั้งนี้เพื่อสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดย

เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทดำเนินงาน ตัดสินใจและประเมินผลงานของชุมชนที่ผ่านมามาก
ด้วย

ข้อเสนอแนะงานวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 ในการกำหนดนโยบายของภาครัฐ ต้องส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกับธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมอย่างสันติ โดยเฉพาะรณรงค์ไม่ให้คนในชุมชนเข้าไปบุกรุกแผ้วถางทำลายรวมไปถึงการ
แสวงหาผลประโยชน์จากป่าไม้ หรือการเก็บผลผลิตจากป่าเพื่อการค้า อันจะส่งผลเสียกับระบบนิเวศวิทยา
ต่อไปในอนาคต

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ระดับจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล รวมไปถึง
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรมีบทบาทในการสนับสนุนและให้คำแนะนำเพื่อที่คนในชุมชนจะได้มี
ความรู้เกี่ยวกับระบบธุรกิจการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง จากนั้นจึงจัดสรรงบประมาณเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเกิด
ความตื่นตัวที่จะประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว
ของท้องถิ่นอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงรายต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวที่เกิดจากปัญหาความขัดแย้งของคน
ในชุมชน เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาในระยะยาวต่อไป

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. การพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนโดยล้อมนุษย์เป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร : สมาคม
คาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2538.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ เขต 2. สรุปสถิตินักท่องเที่ยว ปี 2550. (เชิงราย), 2551.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. E-TAT Tourism Journal ประจำปีไตรมาสที่ 3/2552.
- กิ่งแก้ว อัดถากร. “ลักษณะพิธีกรรมในสังคมไทย” ในชุดวิชาไทยศึกษา เล่มที่ 2. (พิมพ์ครั้งที่ 2)
เกศยา โอสदानุเคราะห์. “หมอใหญ่คนเลี้ยงช้าง,” นิติศาสตร์สารคดี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สารคดี
, 2544.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 8 (คตินวิทยาสำหรับครู)
หน่วยที่ 8-15 (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,
2527.
- จรงค์ อินทนต์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน
ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการ
อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- จันทร์ศรี นิตยฤกษ์. ความรู้เรื่องคติชนวิทยา. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูธนบุรี, มปป.
สาขาวิชาศิลปศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2542.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. มนุษย์ : วัฒนธรรม อำนาจและสิ่งแวดล้อม. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.
- ชวลิต สิทธิฤทธิ และคณะ. การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม ตำบลกรุงชิง. รายงานวิจัยฉบับ
สมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. เชียงใหม่ : นพบุรีการ
พิมพ์, 2542.
- ชำนาญ รอดเหตุภัยและบุญยงค์ เกศเทศ. ความเชื่อ-ประเพณีในคติชนวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว. 2520.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเทพฯ. วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของประเทศไทย. พระนคร :
คลังวิทยา, 2514.
- ณรงค์ วันดี. สังคมและวัฒนธรรมไทย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเชียงใหม่, 2533.
- ถาวร พู่เฟื่อง. ชาวเขาด้านานชนเผ่าต่างวัฒนธรรม. มปป, 2543.

ธงชัย สาระกุล. ภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองชุมชนชาวเขา 6 เผ่า. ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการ
สาธารณสุขมูลฐานภาคเหนือ จังหวัดนครสวรรค์. 2535.

ธวัช ปุณโณชก. “กิจประเพณี” ในคู่มือปฏิบัติวัฒนธรรม. สำนักวัฒนธรรมแห่งชาติ.
กระทรวงศึกษาธิการ, 2526.

ธีระ ชีวะเกรียงไกร. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มสนุก (สกลนคร
นครพนม มุกดาหารและกาฬสินธุ์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2551.

นภคณ นพรัตน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาเทศบาลตำบล
เวียงใต้ อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551.

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ จาก Robert H. Winthrop. **Dictionary of Concepts in Cultural Anthropology.**
Greenwood Press, New York. 1991.Pp.245-249.

นิยมพรรณ วรรณศิริ. ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นอ้อ, 2542.

นิรันดร์ ชันธิมา. การส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรมล้านนา เรื่อง ประเพณีชีวิตคนเมือง โดยการสอนแบบ
บูรณาการ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพลราชวิทยาลัย อำเภอเมืองเชียงใหม่ .
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548

บุญเทียน ทองประสาน. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในงานพัฒนา. สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2531.

บุญมี แทนแก้ว. ประเพณีและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์, 2547.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2542.

_____. การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 3 เชียงใหม่ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (มปป.)

_____. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เพรส แอนด์ดีไซน์, 2548.

ประชิด สกณะพัฒน์. วิถีไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว, 2548.

ประเทือง คล้ายสุบรรณ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2531.

ปราณี วงษ์เทศ. “การละเล่นและพิธีกรรมในสังคมไทย” ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

ปรีดา จันทร์แจ่มศรี. การคงอยู่ของวัฒนธรรมจีนฮ่อในจังหวัดเชียงราย. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงราย, 2552.

เพ็ญศรี คุ้มและคณะ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่าย
วิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

ภราเดช พษ์มิเชียร. แนวคิดและมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ “รายงานการสัมมนาวิทยาลัยลักษณะปริทัศน์” ครั้งที่ 3 เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในภาคใต้ 8-9 สิงหาคม 2543 จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. 2540.

ภาณุ ลิ้มมานนท์. เทคนิคการวางแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจ (Strategic Business Plan). ภาริณาส จำกัด, 2550 : 42-44.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. ความเชื่อ. สงขลา : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2522.

ภิญโญ แสงแก้ว. “การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสำหรับประเทศไทย” , จุลสารการท่องเที่ยว. 21, 1 (มกราคม-มีนาคม 2545): 33.

มธุรส ปราปไพรี. ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว : กรณีชุมชนไทยทรงดำ บ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม) บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2543.

มนัส สุวรรณและคณะ. โครงการศึกษาแนวทางบริหารและจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.) เสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. เชียงราย : โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

_____. โครงการศึกษาแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว เชียงราย พะเยาแพร่ น่าน. โครงการศึกษาการวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ (เชียงใหม่). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยฯ, 2541.

ยศ สันตสมบัติ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร = **Ecotourism, Cultural Diversity and Natural Resource Management.** กรุงเทพมหานคร : โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (โครงการ BRT), 2544.

ยศ สันตสมบัติ. การท่องเที่ยวทางเลือกใหม่สำหรับภาคเหนือ : เอกสารสรุปผลการสัมมนาทางวิชาการเรื่องอนาคตการท่องเที่ยวภาคเหนือ: เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

_____. ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่ : นพบุรุษการพิมพ์, 2542.

รัฐติยา หิรัณยหา. แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว :

กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. บัณฑิตมหาวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : นานมี บุ๊คส์
พับลิเคชันส์ จำกัด, 2546.

_____. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2525.

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทอย่างยั่งยืน (Sustainable Rural Tourism or
Village Tourism). เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวชนบท ณ ห้องประชุม
ใหญ่ อาคารสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน กรุงเทพมหานคร. 26-28 กันยายน (อีดสำเนา).
2544.

_____. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศ ห้องประชุม 2 ชั้น 2 อาคาร ICC ศูนย์แสดงสินค้านานาชาติอิมแพค เมืองทองธานี นนทบุรี,
24 พฤศจิกายน. 2543.

_____. หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน: เอกสารประกอบการบรรยาย (ระบบออนไลน์) 2545.
แหล่งที่มา : <http://lib.dtc.ac.th/article/tourism/0007.pdf> (10 พฤศจิกายน 2550).

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์. การวางแผนกลยุทธ์ : ศิลปะการกำหนดแผนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ. อินโนกราฟ
พิกส์ จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ, 2546 : 90.

วาลิกา แสนคำ. การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่.
การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว) เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

วาสนา บุญสม. แบบเรียนสำเร็จรูป เลียง คำ ความหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ธรรมรักษ์การ
พิมพ์, 2548.

วีระพันธุ์ ชินวัตรและคณะ. รายงานฉบับสุดท้าย โครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและ
สิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2544.

ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย. แนวทางการวางแผนการ
พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ศูนย์
รังสิต. กรุงเทพมหานคร : แสงสว่างเวิลด์เพรส, 2549.

สมชัย ใจดีและยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. ประเพณีและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2544.

สร้อยสวัสดิ์ อาสาสรรพกิจ. การวิจัยเพื่อพัฒนาความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือ
ตอนบน. สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
2543.

สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.

สุทิตย์ อบอุ่น. การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี: เส้นทางสายลำน้ำกก. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

สุนันพิชญา แสนประเสริฐ. “คุณค่าชีวิตของสัตว์” วารสารราชบัณฑิตสถาน. กรุงเทพมหานคร, 2540.

สุพรรณ ชำนาญกิจ. แนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาทัวร์ช้างบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2549.

สุมนทิพย์ บุญสมบัติและอมรา พงศาพิชญ์. ประเพณีและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2539.

สุเมธ เมธาวิทยกุล. สังกัปกรณ์กรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2532.

สุรเชษฐ์ เวชชพิทักษ์. รากฐานแห่งชีวิตวัฒนธรรมชนบทกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน. สถาบันพัฒนาชนบท. มูลนิธิหมู่บ้าน, 2533.

สุริยา รัตนกุลและคณะ. รายงานผลการวิจัยเรื่องประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 2542.

สุวัฒน์ จุฑากรณ์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2544.

อนุমানราชชน, พระยา. วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของไทย. พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2516.

อุทัย หิรัญโต. สารานุกรมสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2526.

David Weaver and Martin Oppermann. **Tourism management**. John Wiley&Sons Australia, Ltd. 2000.

Tourism Western Australia 2008. **FIVE A's OF TOURISM**. (Online). Available :

http://www.tourism.wa.gov.au/GROWING_YOUR_BUSINESS/STARTING_A_TOURISM_BUSINESS/THE_TOURISM_PART_OF_THE_BUSINESS/Pages/The_Tourism_Part_of_the_Business.aspx. June 2010.

ภาคผนวกที่ 1

บริบทเรื่องชาวเขาในประเทศไทย

1. สภาพทั่วไปของชาวเขาในประเทศไทย

ความเป็นมา

ชนกลุ่มน้อยหรือชาวไทยภูเขาในประเทศไทย เป็นที่รู้จักกันดีในกลุ่มคนไทยทั่วไป ในฐานะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่และมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากคนไทยพื้นราบ ซึ่งชาวเขาในประเทศไทยนับเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ทางเชื้อชาติ ประวัติศาสตร์ ศาสนา ภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเอง โดยมีการสืบทอดต่อกันเป็นเวลายาวนาน กลุ่มชนที่เรียกว่า ชาวเขา นี้ ได้อพยพมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยถอยร่นมาทางใต้เข้าสู่ประเทศเวียดนาม พม่าและลาว แล้วเข้าสู่ประเทศไทยในเวลาต่อมา ซึ่งส่วนใหญ่แล้วได้ตั้งถิ่นฐานกระจายตัวกันอยู่บนพื้นที่สูงในจังหวัดภาคเหนือตอนบน บางจังหวัดในภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางบางจังหวัด

นักมานุษยวิทยาบางกลุ่มเชื่อว่าชาวเขาบางเผ่า ได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยมานานแล้ว ก่อนที่ชนเผ่าไทยได้รวบรวมกันตั้งประเทศขึ้นมา หรือก่อนยุคประวัติศาสตร์ของไทยเรา ภายหลังชนกลุ่มนี้ได้ถูกกลืนชาติไปบ้าง หรือถูกขับไล่ให้ถอยร่นเข้าไปอาศัยอยู่ในป่าบ้าง ในกลุ่มชาวเขาทั้งหมด ชนเผ่าลัวะ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นชนเผ่าเดียวกันกับ ละว้า จัดเป็นเผ่าที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนานที่สุดในภาคเหนือและภาคกลางของประเทศ ก่อนที่มีการก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรล้านนา อีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มกะเหรี่ยง ซึ่งมีประวัติการอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยยาวนานกว่า 2 ศตวรรษ หรือรวมกว่า 300 ปีมาแล้ว โดยพบชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งได้อพยพมาจากประเทศพม่า ต่อจากนั้น ชนเผ่าอื่น ๆ ก็ได้ทยอยอพยพเข้ามาเรื่อยๆ นับเป็นเวลารวม 100 กว่าปีมาแล้ว โดยมีกลุ่มลีซอเป็นกลุ่มล่าสุดที่อพยพเข้ามาเมื่อประมาณ 80 ปีมานี้

ในประเทศไทย คำว่า “ชาวเขา” ยังไม่มีคำจำกัดความอย่างเป็นทางการ แต่โดยทงปฏิบัติที่ถือตามเป้าหมายของกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวนั้น ได้ให้ความหมาย “ชาวเขา” ว่าหมายถึง กลุ่มชน 9 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ แม้ว (ม้ง), เхая (เมี่ยน), มูเซอ (ลาหู่), ลีซอ (ลีซุ), อีเก้อ (อาข่า), กะเหรี่ยง (ปกากะเอย), ลัวะ, ถิ่น, และขมุ ซึ่งกลุ่มชนเหล่านี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศ ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นเอกลักษณ์เฉพาะเผ่าของตนเอง รัฐบาลไทยได้ให้ความสนใจและเอาใจใส่ต่อกลุ่มชนเหล่านี้อย่างจริงจัง ในปี พ.ศ. 2502 ซึ่งได้จัดตั้ง “คณะกรรมการชาวเขาแห่งชาติ” ขึ้น

คำว่า “ชาวเขา” อาจกล่าวได้ว่า เป็นกลุ่มที่มีความหมายเฉพาะ เนื่องจากทางราชการถือว่า ชาวเขาที่เกิดในประเทศไทยมีสิทธิเป็นพลเมืองไทย ดังนั้น คำว่า “ชาวเขา” จึงไม่รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันกับชาวเขาที่เพิ่งอพยพเข้าสู่ประเทศไทย (จากลาวและพม่า) หลังปี พ.ศ. 2518 – 2519

การเรียกชื่อชนเผ่าต่างๆ มีการเรียกชื่อแตกต่างกันระหว่างคนไทยพื้นราบและชนเผ่าที่เรียกชื่อตนเอง เรื่องนี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์ (2516) ทรงขอให้ใช้คำเรียกชื่อชาวเขาตามที่เคยใช้ในเอกสารภาษาไทย

การตั้งถิ่นฐาน

ตำนานของคนไทยในภาคเหนือหลายฉบับที่ได้มีการบันทึกไว้ ได้แก่ ตำนานพระธาตุลำปางหลวง ตำนานไฟม้างกัปปี และตำนานสิงหนวัติ ได้มีการกล่าวถึงชาวลัวะในฐานะที่เป็นกลุ่มที่เข้ามาอยู่ในบริเวณที่เป็นภาคเหนือในปัจจุบันนี้ บางตำนานมีการกล่าวถึง ลัวะ และ กะเหรี่ยง ที่ออกจากมาร่วมในงาน ราชภิเษกษัตริย์เขลางค์ แสดงให้เห็นว่า ลัวะ และ กะเหรี่ยง นั้นเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทยมาเป็นเวลานานกว่าพันปีแล้ว

ชาวเขาเผ่าลัวะและกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชนกลุ่มแรกๆ ที่ได้ตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือ ดังนั้นโอกาสที่พวกเขาจะเลือกที่ตั้งของชุมชนที่มีสภาพพื้นที่ที่ดีกว่าในแง่ของความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยที่พวกเขามีการปลูกพืชหลักเพื่อการยังชีพเพียงชนิดเดียวคือ ข้าว จึงทำให้พวกเขาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ไม่สูงนัก และส่วนใหญ่ในบริเวณหมู่บ้านมักจะมีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นนาขั้นบันไดที่ใช้ชลประทาน ดังนั้น การตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับความสูงตั้งแต่ประมาณ 500 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลางขึ้นไป จนกระทั่งถึงความสูงประมาณ 1000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง

ชาวเขาเผ่าถิ่นและขมุก็เหมือนกับลัวะและกะเหรี่ยง ที่มีการปลูกพืชหลักเพียงอย่างเดียว คือข้าว มักจะตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในระดับความสูง 450-800 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง และเป็นที่น่าสังเกตว่าชาวถิ่นและขมุ ในจังหวัดเชียงรายและน่านมีการทำนาชลประทานน้อยมาก ผู้ที่มีนาแบบนี้เพิ่งจะเริ่มพัฒนาพื้นที่มาในเวลาไม่กี่ปีเอง

ชาวเขาเผ่าเมี้ยว อีก็้อ ลีซอ มูเซอ และเย้า เป็นกลุ่มที่ประกอบการเกษตรในรูปแบบไร่เลื่อนลอย (Shifting Cultivation) และมีการปลูกฝิ่นเป็นพืชเศรษฐกิจ รูปแบบของการเกษตรส่งผลให้ชุมชนมีการอพยพโยกย้ายอยู่ตลอดเวลา การตั้งถิ่นฐานของพวกเขาก็มีปัจจัยหลายประการเข้ามามีส่วนในการคัดเลือกพื้นที่เพื่อการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่

- ระดับความสูง ฝิ่นเป็นพืชเศรษฐกิจที่ชอบอากาศหนาวเย็น ในประเทศไทย ได้แก่พื้นที่บนภูเขาสูง ที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของแม่น้ำ ปิง วัง ยม น่าน กก สาละวินและแม่น้ำโขง ระดับ

ความสูงที่เหมาะสมแก่การปลูกฝิ่น ได้แก่ ระดับความสูงประมาณ 900 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง แต่ตามปกติพวกชาวเขาเหล่านี้จะนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ที่สูงเฉลี่ยประมาณ 1,000-1,100 เมตร เพราะนอกจากฝิ่นแล้ว พวกเขาจะต้องทำการปลูกข้าวเพื่อการบริโภคเป็นอาหารหลักในชีวิตประจำวันด้วย

- **ลักษณะของดิน** พวกเขาทราบว่าดินที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกฝิ่นในประเทศไทยนั้น ได้แก่ ดินหินปูน (Limestone Soil) ซึ่งเห็นได้ชัดจากเส้นการอพยพของชาวเมี้ยว ที่จะอพยพไปตามบริเวณที่เป็นภูเขาหินปูนที่สลายตัวให้ ดินหินปูนทั้งสิ้น

หมู่บ้านชาวเขาทั่วไปมีขนาดของหมู่บ้านตั้งแต่ขนาดเล็ก คือ 2-3 หลังคาเรือน จนถึงขนาดใหญ่ คือมีจำนวนถึง 120 หลังคาเรือนขึ้นไป แต่โดยทั่วไปหมู่บ้านที่มีจำนวน 40-50 หลังคาเรือน ก็ถือว่าเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่แล้ว ชาวเขามักจะนิยมตั้งหมู่บ้าน โคดเดี่ยวเป็นเผ่าๆ ไม่อยู่รวมกันกับชนเผ่าอื่นที่มีวัฒนธรรมประเพณีแตกต่างกัน ลักษณะแบบบ้านมีอยู่ 2 อย่าง คือแบบคร่อมดินที่ใช้พื้นดินเป็นพื้นบ้าน นิยมสร้างกันในกลุ่มเมี้ยว และเข่า และแบบยกพื้น นิยมในกลุ่มชาวเขาเผ่ามูเซอ, อีเก้อ, กะเหรี่ยง, ลัวะ, ถิ่น และขมุ สำหรับถิ่นนั้น มีการปลูกบ้านทั้งแบบคร่อมดินและแบบยกพื้น สิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญที่นับถือกันภายในบ้านทุกหลังคาเรือน คือ หิ้งผี วัสดุก่อสร้างส่วนใหญ่เป็นวัสดุจากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยหญ้าคา หรือใบไม้

การปกครอง

สังคมชาวเขาถือว่า หมู่บ้านเป็นจุดศูนย์กลางรวมใหญ่ของการปกครองและความสัมพันธ์กันทางสังคมเศรษฐกิจของชุมชน ชุมชนพื้นที่สูง ยกเว้นเผ่าลีซอ(ซึ่งอาศัยการปรองดองดูแลกันและกันโดยกลุ่มอาวุโสของแต่ละแซ่สกุล) มีการปกครองโดยผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งอาจมีผู้ช่วยหนึ่งคนหรือมากกว่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่บ้านที่ประกอบด้วยครอบครัวที่มาจากหมู่บ้านอื่นๆ หลายแห่ง โดยทั่วไป ผู้นำหมู่บ้าน มีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยและตัดสินข้อพิพาทต่างๆ ต้อนรับแขกผู้มาเยี่ยมเยือนหมู่บ้าน และยังปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐ ในหมู่บ้านใหญ่โดยปกติจะมีคณะผู้อาวุโส ซึ่งคอยให้คำแนะนำหรือในเรื่องที่สำคัญแก่ผู้นำหมู่บ้าน และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อหมู่บ้าน

ในกลุ่มชาวเขาบางเผ่า ผู้นำศาสนาเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมและกล่าวบทสวดเพื่อความอยู่ดีกินและความเจริญรุ่งเรืองสำหรับหมู่บ้านหรือครัวเรือน ดังนั้น ผู้นำศาสนาจึงเป็นผู้นำท้องถิ่นที่สำคัญมากในชุมชนบนพื้นที่สูง สำหรับบางกลุ่ม เช่น กะเหรี่ยงโป หมอผีเป็นผู้นำหมู่บ้านด้วย ในสังคมชาวเขาแบบดั้งเดิม ไม่มีชนชั้นทางสังคม ยกเว้นชาวลัวะ ซึ่งได้มีการผสมกลมกลืนเป็นอย่างดีกับชาวพื้นราบ กลุ่มชนในสังคมที่ได้รับการเคารพนับถือในทุกชนเผ่า คือกลุ่มผู้สูงอายุ หรือกลุ่มผู้

อาวโโส ซึ่งถือว่าเป็นผู้รอบรู้มีประสบการณ์ และเป็นผู้ที่รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้ เป็นกลุ่มคนที่ชาวบ้านต้องให้ความเคารพเชื่อฟัง

ความเชื่อ

ชาวเขาส่วนใหญ่นับถือผี หรือลัทธิบูชาผี (Animism) มีความเชื่อว่า ทุกหนทุกแห่ง ล้วนมีผีสิงสถิตอยู่แทบทั้งสิ้น ผีที่ชาวเขานับถือ ได้แก่ ผีเทพเจ้า, ผีน้ำ, ผีฟ้า, ผีภูเขา, ผีบรรพบุรุษ, ผีบ้าน, และผีในสิ่งของต่าง ๆ แม้กระทั่งปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ฝนตก ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า เชื่อว่ามีเหตุมาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ผีเหล่านี้ มีทั้งผีดีและผีร้าย โดยปกติจะต้องมีการเซ่นไหว้เป็นประจำ

สำหรับบางเผ่า “ผี” เป็นที่เคารพนับถือสูงสุด เปรียบเหมือนเป็นพระเจ้า เชื่อว่าสาเหตุ การเจ็บป่วยหลายอย่างเป็นเพราะการละเมิดต่อผีร้าย ซึ่งผีร้ายเหล่านี้สามารถบันดาลโชคร้ายให้แก่ บุคคลหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องได้ โดยการนำพาขวัญหรือวิญญาณออกจากร่าง ทำให้เกิดการเจ็บป่วย และยังมีผลทำให้เกิดอันตรายแก่สัตว์เลี้ยงค้าย หมอผีหรือผู้นำทางศาสนา ได้รับเชิญจากเจ้าของบ้าน ให้มาทำพิธีจำเป็นต้องวินิจฉัยสาเหตุของการเจ็บป่วย มีการเชิญผีดีโดยเครื่องเซ่นเพื่อขับไล่ผีร้าย ช่วยให้ขวัญของผู้ป่วยกลับคืนมา เชื่อว่าโดยวิธีนี้ผู้ป่วยจะหายเป็นปกติได้

2. การจำแนกกลุ่มของชาวเขาในประเทศไทย

2.1 การแบ่งกลุ่มตามภาษา นักภาษาศาสตร์จัดแบ่งชาวหรือกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในประเทศไทยตามกลุ่มภาษา ดังนี้

2.1.1 กลุ่มจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม คือ

2.1.1.1 กลุ่มซินติค-ฮอ (Sinitic-Haw)

2.1.1.2 กลุ่มทิเบต-พม่า (Tibetan-Burman) ได้แก่ ลีซอ, มูเซอ, และอีก้อ

2.1.1.3 กลุ่มกะเหรี่ยง (Karen) ได้แก่ กะเหรี่ยงสะกอ, กะเหรี่ยงโป, กะเหรี่ยงคะยา และกะเหรี่ยงตองสู หรือตองตู่

2.1.2 กลุ่มออสโตร-ไทย (Austro-Thai) ได้แก่ กลุ่มแม้ว และกลุ่มเข่า

2.1.3. กลุ่มออสโตร-เอเชียติก (Austro-Asiatic) ได้แก่ กลุ่มมอญ-เขมร (Mon-Khmer) ประกอบด้วยเผ่าถิ่น, ลัวะ, ขมุ, และผีตองเหลือง

(แหล่งที่มา : Matisoff, James A. in McKinnon & Wanat: Highlanders of Thailand, 1983 : 65)

2.2 การแบ่งกลุ่มตามลักษณะสภาพภูมิศาสตร์ ดังนี้

- กลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่ไม่สูงนักและตามหุบเขาในระดับความสูงต่ำกว่า 1,000 เมตร ได้แก่ เผ่ากะเหรี่ยง, ลัวะ, ขมุ และถิ่น กลุ่มเหล่านี้โดยตามประเพณีแล้วไม่ได้ปลูกฝิ่น แต่ทำการเพาะปลูกแบบไร่หมุนเวียนที่ค้ำนึ่งถึงสภาพแวดล้อม สำหรับเผ่าลัวะและกะเหรี่ยง ยังนิยมปลูกข้าวแบบนาดำด้วยและตามประเพณีแล้วรู้จักวิธีการทำขึ้นบันไดทั้งบนที่ต่ำที่สูง และตามหุบเขา (ที่มีแหล่งน้ำใช้เพียงพอ) โดยมีอาณาเขตหมู่บ้านและที่ทำกินที่แน่นอน ซึ่งเชื่อว่าเป็นรูปแบบของกลุ่มชนดั้งเดิมของประเทศไทย และกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ตามแนวตะเข็บชายแดนไทย พม่าและลาว ที่ได้ปฏิบัติกันมานานแล้ว

- กลุ่มที่สอง คือกลุ่มที่ทำไร่เลื่อนลอยแบบบุกเบิกตัดฟัน โคนเผา เป็นกลุ่มที่นิยมปลูกฝิ่นและมกอกพวยพเสมอ ตั้งถิ่นฐานอยู่บนภูเขาสูง เนื่องจากการปลูกฝิ่นนั้น สามารถปลูกได้ผลดีในพื้นที่ที่สูงเกินกว่าระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 1,000 เมตรขึ้นไป กลุ่มเหล่านี้ได้แก่ เผ่าแม้ว, เย้า, มูเซอ, ลีซอ และอีก้อ ซึ่งอพยพมาจากประเทศพม่าและลาว

3. กลุ่มชาวเขาในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำกกที่เป็นพื้นที่ของงานวิจัย

1. กะเหรี่ยง

ความเป็นมา

ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง (Karen) เรียกตัวเองว่า “ปกกา-เกอะ-ญอ” คนไทยพื้นราบในภาคเหนือเรียกว่า “ยาง” (ยางกะเลอ, ยางเปียง, ยางป่า, ยางทา) บางทีเรียก “กะหรั่ง” ในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ ในพม่าเรียกว่า “กะยีน” นับเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดและอาศัยอยู่ในประเทศไทยนานที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ จากการสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์กล่าวว่า ชาวกะเหรี่ยง เดิมอาศัยอยู่ในดินแดนด้านทิศตะวันออกของทิเบตและเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศจีนประมาณ 733 ปี ก่อนพุทธกาล และต่อมาด้วยเหตุผลทางการเมืองในสมัยราชวงศ์จิ้นถูกรุกรานจากจีน มีจำนวนประชากรมากถึงประมาณ 4 ล้านคน โดยอาศัยความเป็นผู้มีนิสัยรักความอิสระ และมีชีวิตอยู่อย่างสันโดษเรียบง่าย จึงได้หนีการรุกรานจากชนชาติอื่นๆ มาโดยตลอด

การอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย

ตามหลักฐานที่ปรากฏในตำนานพระธาตุและพงศาวดารเมืองเหนือหลายฉบับตั้งข้อความที่ว่า “นอกจากพวกลัวะ หรือละว้า ยังมีพวกยางหรือกะเหรี่ยงอยู่ตามป่ารอบๆ เมือง” สันนิษฐานว่า ชนชาติกะเหรี่ยงได้เข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทยก่อนชนชาติไทย แต่เข้ามาหลังจากพวกลัวะหรือละว้า

อย่างไรก็ตามกล่าวกันว่า ชาวกะเหรี่ยงได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย หลายยุคหลายสมัยด้วยกัน ในยุคแรกนั้นเชื่อกันว่าเข้ามาอาศัยอยู่ในอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ในรัชสมัยพระนารายณ์มหาราช ราวปี พ.ศ. 2204 หรือประมาณ 300 กว่าปีมาแล้ว ยุคต่อมาในราวปี พ.ศ. 2395 ซึ่งเป็นยุคที่พม่าได้ทำการปราบปรามไล่ฆ่าฟันพวกมอญและพวกกะเหรี่ยงอย่างหนัก เพราะเกรงว่าจะไปสวามิภักดิ์ต่ออังกฤษ ซึ่งกำลังอยู่ในยุคของการล่าอาณานิคม ในช่วงดังกล่าวนี้ กะเหรี่ยงจึงได้อพยพหนีเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากที่สุดยุคหนึ่ง

ต่อมาใน พ.ศ. 2428 เมื่ออังกฤษได้เข้ายึดครองประเทศพม่า กะเหรี่ยงบางกลุ่มที่ไม่ยอมอ่อนน้อมอยู่ใต้อำนาจได้อพยพหนีเข้ามาสู่ประเทศไทยอีกกระลอกหนึ่ง ในช่วงที่พม่าได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ (พ.ศ. 2395-2491) ถือเป็นยุคที่ชนชาติกะเหรี่ยงได้รับการดูแลเป็นอย่างดี และมีแนวคิดที่จะจัดตั้งรัฐอิสระของตนเองขึ้น ซึ่งต่อมาได้ประกาศรัฐอิสระของตนขึ้น เรียกว่า สหภาพชนชาติกะเหรี่ยง หรือ Karen National Union (KNU) ซึ่งได้ทำการสู้รบกับรัฐบาลพม่าเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ โดยตั้งหลักแหล่งรวมตัวกันอยู่หนาแน่นตามพื้นที่ป่าเขาทิศตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ แนวชายแดนระหว่างไทยและพม่า เป็นเวลาประมาณ 700 กว่ามาแล้ว

การกระจายตัวประชากร

นักภาษาศาสตร์ได้จัดชนชาติกะเหรี่ยงอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) ในปี 2542 พบว่าชาวกะเหรี่ยงในประเทศไทย มีจำนวน 2,037 หมู่บ้าน 69,821 หลังคาเรือน และมีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 347,242 คน คิดเป็นร้อยละ 46.18 ของจำนวนประชากรชาวเขาทั้งหมด

สภาพทางสังคม

ลักษณะครอบครัวกะเหรี่ยงเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) โดยถือระบบ父เดี่ยวเมียเดี่ยว การละเมิดทางเพศถือเป็นการผิดกฎข้อห้ามตามจารีตอย่างร้ายแรง ผู้ชายห่ม้ายหากแต่งงานใหม่ ต้องปลูกบ้านใหม่ เพราะบ้านหลังเก่าถือว่าเป็นอาณัติทางวิญญาณของฝ่ายภรรยาเก่า โดยทั่วไป กะเหรี่ยงมีการสืบเชื้อสายทางฝ่ายมารดา โดยแบ่งเป็นสายๆ และมีหญิงชราเป็นหัวหน้าแต่ละสายสกุล คุณค่าทุกข์สุขของครอบครัวได้และสามารถได้แรงงานเพิ่มจากลูกเขยหลังแต่งงานแล้ว

ชาวกะเหรี่ยงโดยอุปนิสัยแล้วเป็นคนมีชีวิตอยู่แบบสันโดษ การสร้างบ้านจะสร้างแบบเล็กๆ พออยู่ได้พอดีกับจำนวนสมาชิกครอบครัว ดังนั้น ตัวอาคารบ้านเรือนจึงไม่ได้เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงฐานะทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้แล้ว ชาวกะเหรี่ยงยังเป็นคนรักความอิสระและความสงบเรียบง่าย

การปกครอง

ในชุมชนกะเหรี่ยงมีการปกครองโดยหัวหน้าหมู่บ้าน ซึ่งบางคนก็เป็นหัวหน้าพิธีกรรมด้วย เป็นตำแหน่งที่มีการสืบทอดทางบิดา บทบาทหน้าที่สำคัญก็คือ ดูแลความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน พิจารณาตัดสินคดีข้อพิพาทต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนการริเริ่มตัดสินใจในกิจกรรมส่วนรวมอื่นๆ โดยมีคณะที่ปรึกษาประกอบด้วยกลุ่มผู้อาวุโสและผู้ที่มีความสามารถในหมู่บ้านช่วยกันออกความคิดเห็น คดีที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่เกี่ยวกับการละเมิดทางเพศ การลักขโมย การทะเลาะวิวาทกัน ซึ่งจำเป็นต้องมีการว่ากล่าวตักเตือนกัน และไกล่เกลี่ยคู่กรณีให้ยินยอมรับโทษตามแต่ความหนักเบาของการกระทำผิด หากเป็นโทษเบาๆ ก็เพียงแต่ให้เสียค่าปรับ หากเป็นโทษหนักก็อาจถึงขั้นถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้าน ในอดีตนั้นกล่าวถึงขั้นประหารชีวิต เช่น กรณีฆ่าผู้อื่นตาย

ตำแหน่งหัวหน้าหมู่บ้านดูเหมือนจะเป็นที่ยอมรับและได้รับเกียรติจากชุมชนเป็นอย่างสูง ทุกคนในหมู่บ้านให้ความเคารพและเชื่อฟังด้วยความเชื่อและไว้วางใจในการตัดสินใจใดๆ ของหัวหน้าหมู่บ้าน แม้ว่าในภายหลังทางการได้มีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านแล้วก็ตาม แต่ชาวบ้านก็ยังให้ความเชื่อถือในผู้นำแบบจารีตเหมือนเดิม แม้ว่าบทบาทหน้าที่อาจลดน้อยลงไป

ความเชื่อ

โดยทั่วไปแล้ว ชาวกะเหรี่ยงส่วนมากยังคงนับถือผีเป็นหลัก (Animists) และผสมผสานกับพุทธศาสนา และบางแห่งได้รับอิทธิพลคริสต์ศาสนาด้วย ในด้านการนับถือศาสนา นับว่าชาวกะเหรี่ยงเป็นผู้ที่เคร่งครัดและศรัทธาอย่างแรงกล้าในศาสนาที่ตนนับถือ เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีนั้นเชื่อกันว่าทุกแห่งทุกหนจะมีผีประจำอยู่ มีทั้งผีดีและผีร้าย เช่น ผีไร่ ผีป่า ผีบ้าน ผีเรือน ในรอบปีหนึ่ง ๆ มีกิจกรรมเกี่ยวกับพิธีกรรมมากมายในวงจรชีวิตประจำวัน ผีที่นับว่าสำคัญยิ่งคือ ผีบ้าน ผีเรือน เชื่อว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมาเฝ้าวนเวียนคอยให้ความคุ้มครองดูแลลูกหลานให้อยู่ดีมีสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและอันตรายต่างๆ

ในพิธีศพ ญาติพี่น้องจะต้องพากันหยุดงานในไร่เพื่อมาร่วมพิธีกัน โดยเฉพาะในช่วงเวลากลางคืนเป็นเวลาที่มีความหมายมากสำหรับหนุ่มสาวที่จะได้แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ มาพบกันแบบจะได้ร้องเพลงเกี่ยวพาราตีโต้ตอบกันและกัน ความเชื่อหลังจากตายไปแล้วชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าชีวิตหลังตายแล้ว วิญญาณจะต้องไปเกิดในภพชาติใหม่ ขวัญจะออกไปจากร่างกายและจะเดินทางไปอยู่ในอีกโลกหนึ่ง คือ โลกของคนตาย มีสิ่งต่างๆ เหมือนในโลกมนุษย์ เช่น มีบ้าน การทำนาทำไร่ ดังนั้น ในการจัดพิธีศพจะต้องนำเสื้อผ้าผู้ตายใส่ยาม พร้อมทั้งหมาก พลุ ยาสูบ ข้าวเปลือก มีดจอบ เสียม ผังรวมไว้กับศพผู้ตาย เพื่อให้ผู้ตายได้นำไปใช้ในภพชาติหน้าต่อไป ในระหว่างพิธีศพ

กลางคืนมีการขับลำนำพื้นบ้าน (อีทา แต่ในงานศพเรียกว่า ทาปรีอ) เพื่อให้คนตายไปสู่ที่มีความสุขในชั้นสวรรค์

พิธีกรรมสำคัญ

พิธีกรรมส่วนใหญ่ของกะเหรี่ยงจะเน้นหนักไปในทางด้านการเซ่นไหว้ผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษที่มีการสืบทอดทางฝ่ายมารดา เพื่อเป็นการขอบคุณและขอมาใน การที่ได้ล่วงเกิน มีการมัดข้อมือในเวลาเจ็บป่วย เป็นการเรียกขวัญและขอให้ผีช่วยปกป้องคุ้มครองให้หายจากการเจ็บป่วย กะเหรี่ยงภาคกลางมีพิธีกรรมที่สำคัญคือ พิธีทำบุญใหญ่ประจำปี นอกจากนี้ ยังมีพิธีกรรมเช่นเดียวกับชนเผ่าอื่นๆ คือ พิธีการแต่งงาน พิธีกินข้าวใหม่ พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีศพ และพิธีปีใหม่ (จัดในเดือนกุมภาพันธ์)

2. มูเซอ

ความเป็นมา

ชาวเขาเผ่ามูเซอ เรียกตัวเองว่า ลาหู่ (Lahu) ซึ่งแปลว่า “คน” มีเชื้อสายมาจากกลุ่มโลโล ซึ่งเคยเจริญรุ่งเรืองอาศัยอยู่บนที่ราบสูงทิเบต-ชิงไห่ และได้รับการยอมรับจากจีนให้จัดการปกครองตนเองได้อย่างอิสระ มีอาณาจักรของตนเองกว้างใหญ่ถึงพื้นที่บริเวณตอนกลางและตอนใต้ของมณฑลยูนนานก่อนที่ชนชาติไทยและจีนจะเข้าไปครอบครอง ต่อมาได้อพยพเคลื่อนย้ายถิ่นอยู่ตลอดเวลาในแถบประเทศจีน พม่า ลาวและไทย สันนิษฐานว่า คำว่า “มูเซอ” เป็นคำที่พม่าและไทยใหญ่ในรัฐฉานใช้เรียกมีความหมายว่า “นายพราน” ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยที่โดดเด่นของมูเซอ เนื่องจากเป็นกลุ่มชนที่ยังชีพด้วยการเลี้ยงสัตว์และล่าสัตว์ เมื่อถูกรุกรานก็ได้อพยพเคลื่อนย้ายอยู่เรื่อยๆ

การอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย

โดยการที่นักล่าสัตว์ เมื่อถูกรุกรานชาวมูเซอได้อพยพมาทางใต้ของประเทศจีน และตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่ในมณฑลยูนนาน ซึ่งในปี 2525 มีตัวเลขแสดงให้เห็นว่ามีจำนวนชาวมูเซออยู่ถึงจำนวน 474,000 คน ในกาลต่อมาเมื่อทนต่อการปกครองของทหารจีนไม่ไหว กลุ่มหนึ่งได้นิ อพยพลงมาอยู่ในแคว้นเชียงตุง ประเทศพม่า ต่อมาได้ถูกทหารอังกฤษซึ่งปกครองพม่าอยู่ในขณะนั้น ทำการบังคับให้เปลี่ยนศาสนาตั้งเดิมมานับถือศาสนาคริสต์ ได้เกิดการต่อต้าน เมื่อต่อต้านไม่ไหว กลุ่มหนึ่งได้นิอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยเมื่อประมาณ 200 กว่าปีนี่เอง และมีการอพยพครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษแล้วและได้ทำการปราบปรามชนกลุ่มน้อย ชาวมูเซอก็ได้ทำการต่อต้านอีก เมื่อต่อสู้ไม่ไหว ก็ได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยมีเหมาะสมะตูปิ ผู้นำศาสนาเป็นผู้นำการอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยแบบประปราย สาเหตุก็เนื่องมาจากนโยบายการปราบปรามของรัฐบาลพม่า การชักนำของหมอสอนศาสนา และการชัก

ชวยของญาติพี่น้อง โดยครั้งแรกนั้น ได้พากันตั้งหลักแหล่งอยู่บริเวณอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และแถบบริเวณเขตติดต่อระหว่างจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย

การกระจายตัวประชากร

จากตัวเลขสถิติประชากรชาวเขาของสถาบันวิจัยชาวเขา ปี พ.ศ. 2542 แสดงว่า มูเซอ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 84,262 คน 419 หมู่บ้าน 14,696 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.21 ของประชากรชาวเขาทั้งหมด

สภาพทางสังคม

ลักษณะครอบครัวของมูเซอเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว และถือระบบ父เดียวเมียเดียว ไม่ถือเคร่งครัดในการสืบสกุล หลังจากแต่งงานแล้วฝ่ายชายจะต้องไปอาศัยอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิงเป็นระยะเวลาหนึ่งเพื่อเป็นการตอบแทนพ่อแม่ฝ่ายหญิง

ชาวมูเซอ ชอบความสนุกสนานรื่นเริง โดยเฉพาะการเต้นรำ เป็นชนเผ่าที่เต้นรำได้อย่างมีชีวิตชีวาและมีจังหวะงดงาม ผู้หญิงและผู้ชายเต้นรำอยู่คนละแถว คือผู้หญิงเต้นอยู่รอบวงใน ส่วนผู้ชายเต้นอยู่รอบวงนอก มีลีลาการเต้นรำแตกต่างกัน โดยใช้แคนและพิณเป็นเครื่องดนตรีประกอบการเต้นรำ

การปกครอง

ในสังคมมูเซอแบบดั้งเดิม มีลักษณะการปกครองตามจารีต คือมีหัวหน้าหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้รอบรู้ในเรื่องประเพณีและพิธีกรรมเป็นอย่างดี และสามารถตัดสินใจในชุมชน ในกลุ่มมูเซอแฉะ(ลาหู่สะหมี่ขาว) ผู้นำชุมชนประกอบด้วยบุคคลสำคัญ ดังนี้

1. ผู้นำศาสนาที่เรียกว่า “ปู่จารย์” หรือ “แก่ลู่” ซึ่งสามารถติดต่อเทพเจ้า “อ้อซา” ได้ และเป็นผู้ควบคุมดูแลงานพิธีเต้นรำ “จะคี” ตำแหน่งนี้มีการสืบทอดเชื้อสายจากบรรพบุรุษ
2. ผู้จุดเทียนบูชาเทพเจ้า “อ้อซา” เป็นผู้มีความรู้และความชำนาญในบทสวดที่สื่อติดต่อกับเทพเจ้าเพื่อช่วยรักษาผู้เจ็บป่วย
3. หัวหน้าหมู่บ้าน (คะแซผ่า) มีหน้าที่ปกครองดูแลชาวบ้านให้อยู่ในระเบียบประเพณีของชุมชน
4. หมอผี (หนี่ตีซอ) มีหน้าที่ขับไล่ผีร้าย
5. ช่างตีเหล็ก มีหน้าที่ในการทำเครื่องมือใช้ในการเกษตรให้แก่ชาวบ้าน

ในการสืบทอดตำแหน่งการปกครองของผู้นำชุมชนเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นไปโดยการสืบทอดเชื้อสายจากพ่อแม่สู่ลูกหลาน ผู้ที่เป็นผู้นำรุ่นก่อนก็จะมิบทบาทเป็นกลุ่มอาวุโส เป็นที่ปรึกษาอยู่เบื้องหลังการทำงานของชนรุ่นหลัง ช่วยให้คำแนะนำในเรื่องต่างๆ เพราะถือว่าเป็นผู้มีประสบการณ์มาก่อน

ในกลุ่มลาหู่ญี หรือมุเซอแดง มีลำดับชั้นของตำแหน่งผู้ปกครองในชุมชน ดังนี้

1. พญา มีอำนาจปกครองหลายหมู่บ้าน อาจเป็นเผ่าอื่นด้วย
2. ปู้หมื่น มีอำนาจปกครองหลายหมู่บ้าน แต่เป็นเผ่าเดียวกัน
3. แส หรือแสน หรือ “กะแซผ่า” มีอำนาจปกครอง 1 หมู่บ้าน และหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่

เป็นบริวาร

ในระดับพญา มีการสืบทอดเชื้อสายจากบรรพบุรุษ ส่วนระดับปู้หมื่น และแสน ต้องผ่านการคัดเลือกจากชาวบ้าน หากชาวบ้านไม่พอใจก็สามารถเรียกร้องให้ออกจากตำแหน่งได้

ความเชื่อ

ชาวมุเซอมีความเคารพนับถือในพระเจ้าองค์เดียว คือ “อ้อซา” ซึ่งถือว่าเป็นผู้สร้างโลก สร้างความดีทั้งมวล นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อในเรื่องภูติผีวิญญาณ ผีบ้าน ผีเรือน ผีป่า ผีน้ำ ฯลฯ และยังให้ความเชื่อถือในการผู้นำทางศาสนา คือ “ปู้จอง” หรือ “ตูโบ”

เนื่องจากในปัจจุบัน ชาวมุเซอได้เปลี่ยนลัทธิศาสนาของตนหันมานับถือศาสนาต่างๆ ในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่า มีชาวมุเซอนับถือศาสนาอยู่ 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มนับถือผีและพุทธ กลุ่มนี้ส่วนหนึ่งยังนับถือปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิมของตน คือมีการบูชาเทพเจ้า “อ้อซา” ซึ่งถือว่าเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์และสั่งสอนมนุษย์ให้ทำแต่ความดี เป็นผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ สามารถบันดาลความสุขความเจริญให้แก่ชาวมุเซอ จึงต้องมีการเช่นสรวงบูชาอย่างไรก็ตาม ในภายหลังกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาที่เข้าไปเผยแพร่ก็ได้หันมานับถือพุทธศาสนาด้วย มุเซอกลุ่มนี้ได้แก่ มุเซอเฉล มุเซอแดง และมุเซอกุเลา

2. กลุ่มนับถือศาสนาคริสต์ ได้แก่ มุเซอดำ มุเซอเหลือง มุเซอแดง และมุเซอลาบา

ชาวมุเซอเชื่อว่า ชีวิตหลังจากตายไปแล้ว วิญญาณ(ซอฮา) ของผู้เสียชีวิตจะต้องกลับไปอยู่กับพระเจ้าอ้อซาอีกหากในขณะที่มีชีวิตอยู่ได้กระทำแต่ความดี ดินแดนของพระเจ้าแห่งนี้เป็นที่อิมทิพย์ นี้ก็อยากจะทำอะไรก็ได้ตามปรารถนา มีแต่ความสุขสนุกสนานรื่นเริง ส่วนวิญญาณของผู้กระทำแต่ความชั่วนั้นก็จะล่องลอยไปตามป่าเขาถ้ำเนาไพรเกิดเป็นพวกแมลง สัตว์ป่า

พิธีกรรมสำคัญ

1. พิธีบูชาพระเจ้า “อ้อซา” ซึ่งเป็นเทพเจ้าผู้ให้ความคุ้มครองปกป้องรักษาดูแลความทุกข์สุขของชาวมุเซอ มีการประกอบพิธีกรรมบูชาตลอดปีในโอกาสต่างๆ โดยกลุ่มมุเซอเฉลและมุเซอแดง เพื่อเป็นการแสดงความขอบคุณ และอีกส่วนหนึ่งเพื่อเป็นการร้องขอให้ช่วยขจัดสิ่งชั่วร้ายอีกด้วย

2. พิธีปีใหม่ “เขาะจะเลอ” หรือ “เขาะจาเว” เป็นพิธีที่ยิ่งใหญ่ในรอบปีสำหรับชาวมุเซอ มีขึ้นในช่วงเดือน 1-3 โดยเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ จนถึงวันขึ้น 10 ค่ำ(ประมาณเดือนมกราคม-

กุมภพันธ์) มีการหยุดงาน กินเลี้ยงรื่นเริงสนุกสนาน และที่สำคัญเพื่อทำการบูชาเทพเจ้า “อ้อซา” ในระหว่างประกอบพิธี มีการเดินรำ จุดประทัด และยิงปืนตลอดเวลา

3. พิธีไหว้ผีประจำทิศ เป็นพิธีจัดขึ้นเฉพาะในกลุ่มมุเซอแฉเด เป็นการบอกกล่าวผีประจำทิศและผีอื่นๆ ก่อนที่จะลงมือทำอะไรในแต่ละปี ขอย่าให้มีความเสียหายใดๆ เกิดขึ้น ขอให้มิพบผลิตที่สมบูรณ์ หากไม่ได้ทำพิธีนี้ก็จะเกิดความเสียหายแก่พืชผลได้

4. วันสืลก่อกองทราย วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา จัดขึ้นเฉพาะในกลุ่มมุเซอแฉเด เป็นการนำเอาคติแบบทางพุทธศาสนามาใช้ แต่ถือเป็นวันสวดร้องขอเพื่อการอยู่ดีกินดีให้มีความสุข มีผลผลิตในไร่ที่อุดมสมบูรณ์ เป็นวันที่ทำการชำระบาป หรือขมาลาโทษผู้นำทางศาสนาผู้อาวุโส โดยการล้างมือล้างเท้าให้

5. พิธีกินข้าวใหม่ หรือ “การกินวอ” เป็นพิธีจัดขึ้นก่อนที่จะมีการเก็บเกี่ยวข้าวนำมาเก็บไว้ในยุ้งฉาง เป็นการบอกกล่าวให้ผีไร่ได้รับทราบ

6. พิธีเลี้ยงผี, ขับไล่ผี จัดขึ้นตลอดปีในกลุ่มมุเซอแฉเด เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกจากหมู่บ้าน และเพื่อรักษาการเจ็บป่วย

7. การทำบุญ “บุญเว” เป็นการประกอบพิธีในกลุ่มมุเซอแฉเด เพื่อทำการร้องขอต่อเทพเจ้า “อ้อซา” เป็นการทำบุญเฉพาะครอบครัว เพื่อร้องขอสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น การทำบุญเกี่ยวกับการเพาะปลูก พิธีนี้สามารถทำได้ตลอดปี แต่สำหรับกลุ่มมุเซอแฉเดถือเอาวันขึ้น/แรม 15 ค่ำ เป็นวันทำบุญวันสืลใหญ่ โดยประกอบพิธีกรรมที่ศาสนสถานซึ่งเรียกว่า “หอยเหย”

3. อีก่อ

ความเป็นมา

ชนเผ่าอีก่อ เรียกตัวเองว่า “อาฮา” (Akha) คนจีนเรียกว่า ไว่หนี่ หรือ “ฮานี่” มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในมณฑลไกวเจา และมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้วยเหตุผลทางการเมือง ภายหลังได้อพยพเคลื่อนย้ายลงมาทางใต้ เข้าสู่ประเทศเวียดนาม พม่า ลาว และประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ชาวอีก่อเพิ่งอพยพเข้าอาศัยอยู่ในประเทศไทยในยุคแรกเมื่อประมาณ 100 ปีมานี้เอง โดยอพยพจากประเทศพม่าเข้ามาทางบริเวณคอกดุง จังหวัดเชียงราย โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านอาโยะเก่า, บ้านห้วยล้าน, บ้านจะคาน้อย, บ้านสามัคคี, บ้านแสนใจ และบ้านขาแห่ง ในเขตอำเภอแม่จัน และบางกลุ่มได้อพยพมาจากประเทศลาว โดยอาศัยอยู่ตามแนวตะเข็บชายแดนในพื้นที่จังหวัดเชียงราย หลังจากนั้นได้มีการอพยพเข้ามาเรื่อยๆ และย้ายถิ่นกระจายไปในจังหวัดเชียงใหม่, ลำปาง, ตาก, กำแพงเพชร และแพร่

การกระจายตัวประชากร

จากสถิติประชากรชาวเขา รวบรวมโดยสถาบันวิจัยชาวเขา ปี พ.ศ. 2542 พบว่า ชาวอีก้อในประเทศไทยมีจำนวนทั้งสิ้น 56,162 คน 282 หมู่บ้าน และ 9,516 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.46 ของประชากรชาวเขาทั้งหมด

สภาพทางสังคม

ชาวอีก้อถือการสืบสกุลสายบิดาเป็นหลัก บุตรชายหลังแต่งงานแล้วจะต้องนำภรรยา มาอยู่กับบิดามารดาของตน ลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย บุตรคนโตถือเป็นผู้สืบสกุล รักษาสืบทอดประเพณีและบอกกล่าวให้แก่ผู้อื่นๆ ได้รับทราบ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก โดยเฉพาะเกี่ยวกับพิธีกรรม เช่น พิธีการแต่งงาน พิธีศพ ฯลฯ

การปกครอง

ชนเผ่าอีก้อมีรูปแบบการปกครองเป็นของตนเอง ผู้นำก็คือหัวหน้าหมู่บ้านทำหน้าที่ควบคุมดูแลชุมชนให้อยู่ในกฎระเบียบธรรมเนียมที่ดั้งเดิมของสังคม ร่วมกับคณะผู้อาวุโสตัดสินใจตัดสินคดีข้อพิพาทและร่วมในพิธีกรรมต่างๆ การสืบทอดตำแหน่งเป็นไปโดยการสืบต่อตามสายบรรพบุรุษ นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้าพิธีกรรม ช่างตีเหล็ก ผู้รู้ ผู้ช่วยหัวหน้าหมู่บ้าน หมอผี และผู้อาวุโส คณะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่พิจารณาตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมประจำปี การย้ายหมู่บ้าน การพิจารณาความผิดของชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม ลักษณะการปกครองของชาวอีก้ออำนาจเด็ดขาดไม่ได้ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการหมู่บ้านโดยฝ่ายเดียว บางครั้ง สมาชิกหมู่บ้านก็มีสิทธิ์ที่จะโต้แย้งแสดงความคิดเห็นได้เช่นกัน

การลงโทษแก่ผู้กระทำผิดสถานเบาหรือหนัก ขึ้นอยู่กับความผิดที่ล่วงละเมิดใน ระดับเบาอาจเป็นถูกปรับ ในความผิดขั้นร้ายแรง อาจถูกขับออกจากหมู่บ้าน เช่น โทษฐานฆ่าคนตาย ซึ่งการพิจารณาลงโทษนั้น คณะผู้ปกครองได้อาศัยอำนาจของภูติผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเป็นข้ออ้างด้วย ซึ่งทำให้กฎระเบียบของสังคมมีความศักดิ์สิทธิ์และทำให้คนในชุมชนเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าล่วงละเมิด ซึ่งหากละเมิดแล้วก็เท่ากับว่าได้กระทำผิดต่อภูติผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วย ซึ่งหมายถึงว่าผลที่เกิดตามมาก็คือความหายนะที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ต่อครอบครัว หรือต่อชุมชนด้วย

ความเชื่อ

ตามจารีตประเพณีแล้ว ชาวอีก้อนับถือผี (Animism) เป็นส่วนใหญ่ โดยเชื่อว่าทุกแห่งมีผีสถิตอยู่ เช่น ผีเรือน ผีไฟ ผีป่า ผีน้ำ ฯลฯ ดังนั้นไม่ว่าจะทำสิ่งใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับสถานที่นั้น ๆ ก็ต้องมีพิธีกรรมเช่นไหว้ผีต่างๆ เหล่านี้ ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดปลอดภัย ปราศจากอันตราย ผีที่ทุกครัวเรือนนับถือ คือผีบรรพบุรุษ หรือผีเรือน ซึ่งจะต้องมีหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษในทุกครัวเรือน

เชื่อว่าเป็นวิญญานของบรรพบุรุษที่จะช่วยพิทักษ์คุ้มครองสมาชิกในครอบครัวและหมู่บ้านให้เกิดความสงบสุข トラบใดที่พวกเขายังให้การยอมรับเชื่อถืออยู่ โดยปกติมีการเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษถึงปีละ 9 ครั้ง

นอกจากความเชื่อในผีต่างๆ แล้ว ชาวอีก็ยังให้ความสำคัญนับถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญอื่น ๆ ของหมู่บ้าน เช่น ประตุมุ่บ้าน ซิงช้า แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน

เทพเจ้าที่ชาวอีให้ความสำคัญนับถือมากที่สุด ได้แก่ เทพเจ้า “อะผ้อมิเย” เชื่อว่าเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งในโลก ส่วนเทพเจ้าที่นับถือรองลงมา ได้แก่ เทพเจ้า “อือซา” (เทพเจ้าแห่งลม), เทพเจ้า “อ้อมแฉะ” (เทพเจ้าแห่งฝน) และเทพเจ้า “อะกือ” (เทพเจ้าแห่งแสงสว่าง) เหล่านี้ถือว่าเป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือมนุษย์ให้อยู่ดีมีสุข ก่อนที่จะประกอบพิธีกรรมใดๆ ก็ต้องมีการเช่นไหว้เทพเจ้าเหล่านี้เสมอ

ในกรณีที่สามิภรรยามีลูกแฝด เชื่อกันว่าเด็กที่เกิดมานั้นเป็นชาตนาเกิดนำความโชคร้ายมาสู่วงศ์ตระกูล เด็กจะต้องถูกฆ่าตายโดยใช้ถ่านที่ร้อนแดงและขี้เถ้าร้อนๆ ทับถมตัวเด็ก พ่อแม่ก็จะต้องถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้าน บ้านถูกเผาทิ้ง สัตว์เลี้ยงถูกฆ่าตายหมด หลังจากนั้น 1 ปี สามิภรรยาผู้นั้นอาจกลับมาอยู่ในหมู่บ้านเดิมได้อีก

เกี่ยวกับความเชื่อในการสร้างประตุมุ่บ้านเข้าออกเวลาไปทำงานไร่ เชื่อว่ามีเทพเจ้าคอยพิทักษ์รักษาคุ้มครองดูแลไม่ให้ผีร้ายเข้าไปทำร้ายสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเจ็บป่วย โดยทำรูปสัตว์ไว้ข้างบนประตู เช่น นก ถือว่าเป็นหูเป็นตาคอยสอดส่องดูแล และข้างล่างประตูทั้งสองข้างมีรูปลักษณะเพศชายและหญิงตั้งคู่กันอยู่ แสดงให้เห็นความดำรงคงอยู่ของเผ่าพันธุ์มิให้สูญหายไปจากโลก ประตุมุ่บ้านนี้ จึงถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ไม่อนุญาตให้ใครๆ จับต้องได้ และจัดให้มีพิธีทำขึ้นใหม่เป็นประจำทุกปี

ชีวิตหลังจากตายไปแล้ว ชาวอีก็เชื่อว่าวิญญานมนุษย์จะออกจากร่างไปหาที่อยู่อีกภพหนึ่ง อันเป็นที่อยู่ถาวรและสงบสุขซึ่งจะต้องมีพิธีส่งวิญญาน หากไม่ส่งวิญญาน วิญญานก็จะวนเวียนไปมาและหาความสุขไม่ได้ และจะมีผลกระทบต่อคนที่ยังมีชีวิตอยู่ คือเกิดการเจ็บไข้ ไม่สบาย หรือภัยพิบัติ “พิมะ” หรือหมอผีใหญ่ จะเป็นผู้ทำพิธีส่งวิญญานไปสู่ดินแดนสวรรค์ชั้นสูงสุดที่เรียกว่า “อ้อมโก่วยเลาะ” ซึ่งก่อนที่วิญญานจะไปถึงชั้นได้นั้นก็ต้องผ่านชั้นต่างๆ หลายชั้น บางครั้งอาจทำให้วิญญานเกิดความหลงใหลได้ จึงเป็นหน้าที่ของหมอผีใหญ่จะต้องนำวิญญานไปให้ถึงสวรรค์ชั้นสูงสุดให้ได้

พิธีกรรมสำคัญ

พิธีกรรมสำคัญของชาวอีก็ในรอบปี มีดังนี้

1. พิธีขึ้นปีใหม่ จัดขึ้นเป็นเวลา 4 วัน ในช่วงเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นเวลาสิ้นสุดงานไร่

2. พิธีทำประตุมูบ้าน เป็นการสร้างประตูเข้าออกหมู่บ้านใหม่แทนประตูเก่าที่ชำรุด ผุพัง เพื่อเป็นการบูชาเทพเจ้า “สุมิโอะ” จัดขึ้นราวกลางเดือนเมษายน

3. พิธีไล่ชิงช้า เป็นเทศกาลแห่งการรื่นเริงสนุกสนานของชุมชนโดยเฉพาะสำหรับเด็กและหนุ่มสาว จัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงเทพเจ้าผู้ประทานความอุดมสมบูรณ์แก่ผลผลิตในไร่ โดยจัดงานรื่นเริงเป็นเวลา 4 วัน ในราวปลายเดือนสิงหาคม-ต้นเดือนกันยายน วันแรก เป็นวันเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ วันที่สอง เป็นวันเตรียมทำชิงช้าซึ่งมีทั้งชิงช้าเล็กที่สร้างบริเวณหน้าบ้านแต่ละครอบครัวสำหรับเด็ก การทำชิงช้าใหญ่ ซึ่งสร้างขึ้นบริเวณลานสาวกอดของหมู่บ้าน ชาวบ้านช่วยกันทำ เมื่อสร้างเสร็จแล้ว หมอผีจะทำพิธีเปิดการไล่ชิงช้าเป็นคนแรก วันที่สาม เป็นวันสำคัญยิ่ง มีพิธีเช่นไหว้ตั้งแต่เช้ามืด วันที่สี่ มีการไล่ชิงช้าทั้งวัน และทำพิธีปิดในเวลาตอนเย็นในช่วงกลางวันแต่ละวัน เป็นการกินเลี้ยงสนุกสนานกัน ส่วนกลางคืนมีการเต้นรำของหนุ่มสาว

4. พิธีกินข้าวใหม่ จัดขึ้นในราวเดือนตุลาคม เพื่อฉลองรวงข้าวที่แก่และเพื่อขอมาต่อผีไร่ โดยการเช่นผีไร่และผีบรรพบุรุษ

5. พิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษประจำปี ซึ่งจัดขึ้นเป็นกรณีพิเศษต่างจากการทำพิธีกรรมต่างๆ ในราวต้นเดือนมกราคม

นอกจากนี้ ยังมีพิธีอื่นๆ อีกมาก เช่น พิธีเลี้ยงผีป่าหรือผีหม้อ (เข้าพรรษา) พิธีเช่นผีใหญ่ พิธีไล่ผีหรือพิธีส่งผี หลังจากสิ้นฤดูฝนแล้ว) พิธีปลูกข้าวใหม่ หรือเช่นผีบ่อน้ำ

ภาคผนวกที่ 2

ภาพกิจกรรม

เก็บข้อมูลที่ตำบลดอยฮาง - หมู่บ้านอาแป

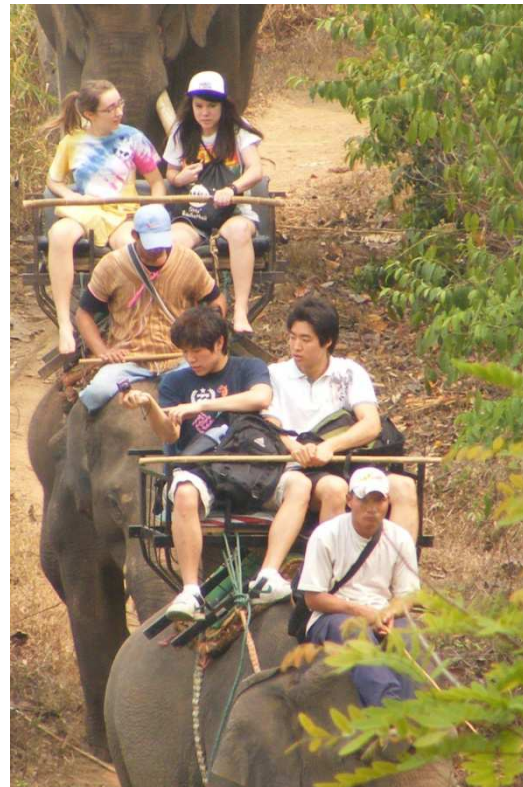
หมู่บ้านผาเสริฐพัฒนา

งานกาชาดนัดคนดอยงานปอยคอยฮาง

เก็บข้อมูลที่ตำบลแม่ยาว - หมู่บ้านรวมมิตร

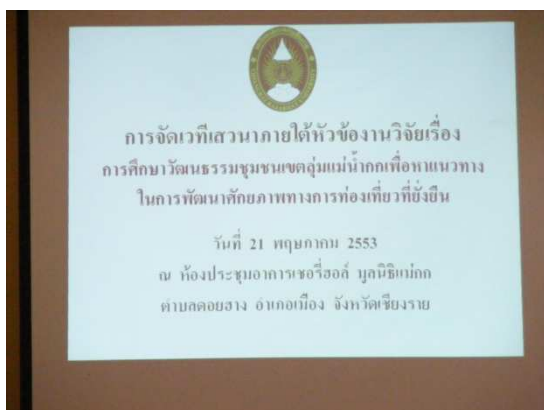
เก็บข้อมูลที่ตำบลแม่ยาว - หมู่บ้านแคววัวดำ

เก็บข้อมูลที่ตำบลห้วยชมภู-หมู่บ้านจื่อ

การจัดเวทีเสวนาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวฯ
วันศุกร์ ที่ 21 พฤษภาคม 2553 ณ มูลนิธิแม่ก๊ก หมู่ที่ 6 ต.ดอยฮาง อ.เมือง จ.เชียงราย

ภาคผนวกที่ 3

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลชุมชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุลอายุ.....ปี
2. ตำแหน่งในหมู่บ้าน.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลหมู่บ้าน

1. ประวัติหมู่บ้านหรือชุมชนนี้

- 1.1 ชื่อหมู่บ้าน.....
- 1.2 ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนี้ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ เผ่า.....
- 1.3 หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.....
- 1.4 ผู้ก่อตั้งหรือชนกลุ่มแรกที่มาอยู่คือใคร มาจากไหน.....

.....

1.5 อาชีพหลักของประชาชนในหมู่บ้านนี้ คือ.....

1.6 อาชีพรองของประชาชนในหมู่บ้านนี้ (ถ้ามี) คือ.....

2. ลักษณะทางวัฒนธรรม : เกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณี

2.1 ศาสนาและความเชื่อ

- 2.1.1 ชาวบ้านในหมู่บ้านนับถือศาสนา.....
- 2.1.2 สถานที่สำคัญทางศาสนา ชื่อ.....
- 2.1.3 สถานที่ตั้งในหมู่บ้าน.....
- 2.1.4 ประวัติความเป็นมา.....
- 2.1.5 ความสำคัญต่อชุมชน.....

2.2 สถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือปูชนียสถานที่ชาวบ้านให้ความนับถือ

- 2.2.1 สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ชื่อ.....
- 2.2.2 สถานที่ตั้งในหมู่บ้าน.....
- 2.2.3 ลักษณะทางกายภาพ (สัณฐาน, ขนาด, วัสดุที่ใช้) ใช้.....

.....

2.2.3 ความเป็นมาและสภาพในปัจจุบัน.....

2.2.4 เทศกาลที่มีกิจกรรม.....

2.3 ประเพณีที่สำคัญต่างๆ ในหมู่บ้านประกอบด้วย

.....
.....

2.4 พิธีกรรมที่กระทำกันมาอย่างต่อเนื่องที่ถือปฏิบัติกันมาตามความเชื่อเฉพาะกลุ่ม ได้แก่

.....
.....

3. แหล่งท่องเที่ยว

3.1 ชื่อ.....

สถานที่ตั้ง.....

สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ / ที่ดึงดูดใจ.....

.....
ความสำคัญต่อชุมชน.....

.....
เส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว.....

.....
.....

4. บุคคลสำคัญทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1 ด้านผู้นำ (เช่น ผู้นำทางศาสนา ผู้นำหมู่บ้าน ผู้ใหญ่ เป็นต้น)

1. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ตำแหน่ง.....

2. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ตำแหน่ง.....

4.2 ด้านเกษตรกรรม

1. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ความเชี่ยวชาญ.....

2. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ความเชี่ยวชาญ.....

4.3 ด้านหัตถกรรม (เช่น การจักสาน การทอผ้า ฯลฯ)

1. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ความเชี่ยวชาญ.....

2. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ความเชี่ยวชาญ.....

4.4 ด้านการแพทย์พื้นบ้าน (เช่น หมอยาสมุนไพร หมอนวดแผนโบราณ ฯลฯ)

1. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ความเชี่ยวชาญ.....

2. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ความเชี่ยวชาญ.....

4.5 ด้านศิลปกรรม (เช่น การปั้น ดนตรี การแสดง ศิลปะพื้นบ้าน ฯลฯ)

1. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ความเชี่ยวชาญ.....

2. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ความเชี่ยวชาญ.....

4.6 ด้านประเพณีและพิธีกรรมพื้นบ้าน (เช่น ผู้นำทางศาสนา เป็นต้น)

1. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ความเชี่ยวชาญ.....

2. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ความเชี่ยวชาญ.....

4.7 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เช่น การอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นต้น)

1. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ความเชี่ยวชาญ.....

2. ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

เบอร์โทร.ติดต่อ.....ความเชี่ยวชาญ.....

5. องค์กรชุมชน ได้แก่ กลุ่มองค์กรภายในหมู่บ้าน/ชุมชน

1. ชื่อกลุ่ม/องค์กร.....

สถานที่ตั้ง.....

ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.....ประธานกลุ่ม คือ

จำนวนสมาชิกเมื่อก่อตั้ง.....คน จำนวนสมาชิกในปัจจุบัน.....คน

กิจกรรมของกลุ่ม/องค์กร คือ

1.
2.
3.
4.
5.

ข้อมูลอื่น ๆ ของชุมชนที่น่าสนใจ

.....

.....

.....

ภาคผนวกที่ 4

แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว (ภาษาไทย)

“การศึกษาวัฒนธรรมชุมชนเขตลุ่มแม่น้ำกกเพื่อหาแนวทางในการพัฒนา
ศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน”

The Study of Communal Culture in Mae Kok River Basin Communities for Sustainable Tourism Development

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการศึกษางานวิจัย ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์
หรือ ผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้ทำการศึกษาเท่านั้น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า 20 ปี 20-30 ปี 31-40 ปี
 41-50 ปี 51-59 ปี 60 ปีขึ้นไป
3. อาชีพ นักเรียน/นักศึกษา ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 รับจ้าง พนักงานบริษัทเอกชน
 ประกอบธุรกิจส่วนตัว อื่น ๆ โปรดระบุ.....
4. ถิ่นที่อยู่ จังหวัด

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเขตลุ่มน้ำแม่กก อ.เมือง จ.เชียงราย

5. จำนวนครั้งที่ท่านเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวในเขตลุ่มน้ำแม่กก (นับรวมครั้งนี้ด้วย)
 ครั้งแรก มากกว่า 2 ครั้ง (โปรดระบุ).....
6. ท่านรับทราบข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวในเขตลุ่มน้ำแม่กกได้อย่างไร
 จากสื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ/โปสเตอร์/หนังสือ/นิตยสาร) จากคู่มือแนะนำเที่ยว
 จากการแนะนำของบริษัทนำเที่ยว/มัคคุเทศก์ จากเพื่อน/คนรู้จักแนะนำ
 จากหน่วยงานของรัฐ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)
 อื่น ๆ โปรดระบุ.....

7. การบริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวในพื้นที่นี้ มีเพียงพอหรือไม่

เพียงพอ เพราะ.....

ไม่เพียงพอ เพราะ.....

8. ท่านเดินทางมาสถานที่ท่องเที่ยวในเขตลุ่มน้ำกกอย่างไร

มีพาหนะเดินทางมาเอง

มาด้วยบริษัทนำเที่ยว โดยทาง.....

อื่นๆ โปรดระบุ.....

9. เหตุผลที่ท่านเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวในเขตลุ่มน้ำกกคือ

อาบน้ำแร่ เล่นน้ำ พักผ่อน ล่องแพ/ ล่องแก่ง

ล่องเรือ เรียนรู้วัฒนธรรมชนเผ่า ชီးของที่ระลึก แคมป์ปิ้ง

ชီးช้าง แข่งจักรยาน อื่นๆ.....

10. ท่านมีความประทับใจในเรื่องใดบ้างของแหล่งท่องเที่ยวนี้

กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว วิถีชีวิตของชุมชน/ ชนเผ่า

ประเพณีและวัฒนธรรม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

อื่นๆ โปรดระบุ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวลุ่มน้ำกก

11. ท่านพบปัญหาและอุปสรรคในการจัดนำเที่ยวโดยใช้เส้นทางลุ่มน้ำกกอย่างไร

.....

.....

.....

12. ท่านคิดว่าควรปรับปรุงการเดินทางคมนาคมในเขตชุมชนลุ่มน้ำกกอย่างไร

.....
.....
.....

13. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมหรือการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ที่คิดว่าควรเพิ่มเติม หรือปรับปรุงเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตลุ่มแม่น้ำกก

.....
.....
.....

ภาคผนวกที่ 5

แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว (ภาษาอังกฤษ)

“The Study of Communal Culture in Mae Kok River Basin Communities
for Sustainable Tourism Development”

Explanation : This interview form is conducted for support this research. The information from the interview or the result will benefit for the education only in this study.

Part 1 : Basic information

1. Sex Male Female
2. Age Under 20 Years 20-30 Years 31-40 Years
 41-50 Years 51-59 Years Over 60 Years
3. Occupation Student Government/ State enterprise employees
 Employee Private company employee
 Personal business Other, Please specify.....
4. Residence Province
 Aboard (Please specific the country).....

Part 2 : General information about tourism in Mae Kok River Basin, Muang District, Chiangrai Province.

5. How many times do you go to the tourist attraction zone in Mae Kok basin (Including this times)
 First times More than 2 times (Please specific).....
6. How do you know the information of tourist attraction in Mae Kok river basin?
 Media (brochure/ poster/ books, magazine) Guide book
 Recommendations from tour company/ tour guide
 Friends/acquaintances recommended
 Government Agencies (Tourism Authority of Thailand)
 Other, Please specify.....
7. Is it adequate of the travel information in this area?
 Enough, because.....
 Not enough, because.....
8. How do you come to this area?
 By own vehicle
 With the tour company, by.....
 Other, Please specify.....

9. What the reason do you choose to travel in the Mak Kok river basin?
 Mineral bat Swimming Take a rest Bamboo rafting/ Rafting
 Boat trip Learning about hill tribe culture Buy the souvenirs
 Camping Elephant ride Cycling Other.....
10. What do you impressed in the tourist attractions?
 The activity Community life/ ethnic
 Traditional and culture Natural environment
 Other, Please specify.....

Part 3 : The suggestions for developing the tourist attractions of Mae Kok river basin.

11. What are the problems and obstacles in the tour organized of the Mae Kok river basin?

.....
.....
.....

12. What should be improved of the transport in the Mae Kok river basin?

.....
.....
.....

13. What are the suggestions or management activities tourism that should improve to benefit for the development the Mae Kok river basin area?

.....
.....
.....

ภาคผนวกที่ 6

ตัวอย่างแบบเสนอความคิดเห็นของชุมชน

หัวข้อ	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		ดีที่สุด (4)	ดี (3)	ปานกลาง (2)	น้อย (1)	น้อยที่สุด (0)
1. การเข้าถึง (Access)	- การเดินทางโดยทางบก					
	- การเดินทางโดยทางน้ำ					
	- บริการรถ/เรือ สาธารณะ					
2. ที่พักอาศัย (Accommodation)	- ความสะอาดของที่พัก					
	- สิ่งอำนวยความสะดวกในที่พัก					
3. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)	- ทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม					
	- สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น น้ำพุร้อน					
	- กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมา นาน เช่น พิธีกรรมต่างๆ					
	- บริการทัวร์ช้าง / ม้า / เควียน / แพ					
	- การนวดแผนไทย/ นวดแผนโบราณ และสปา					
	- มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเป็นคนใน ชุมชนเอง					
4. กิจกรรม/ การมีส่วนร่วม ในชุมชน (Activities)	- ชุมชนมีส่วนร่วมในระบบการ จัดการท่องเที่ยว					
	- กิจกรรมแบบศึกษาดูงานในชุมชน					
	- ชุมชนเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ที่ ได้จากการท่องเที่ยวเอง					
5. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)	- ระบบน้ำ / ไฟ					
	- ระบบการติดต่อสื่อสาร					
	- ร้านค้าชุมชน					
	- ระบบรักษาความปลอดภัย					
	- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว					
	- สถานพยาบาล					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ภาคผนวกที่ 7
ประวัติคณะผู้วิจัย

1. นายปฏิพันธ์ อุทยานุกุล

(Mr. Patipan Utayanukul)

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสถาบันภาษา

สถานที่ทำงาน สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย อ.เมือง จ.เชียงราย 57100

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี คบ. สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
สถาบันราชภัฏเชียงราย

ปริญญาโท ศษ.ม สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ที่อยู่ 393 หมู่ 5 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน 51120

2. นางสาววาสนา หว่างสกุล

(Miss Wassana Wangsakul)

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสถาบันภาษา

สถานที่ทำงาน สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย อ.เมือง จ.เชียงราย 57100

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี ศศ.บ สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ปริญญาโท ศศ.ม สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ที่อยู่ 39 หมู่ 3 ถนนรังสิโยทัย ตำบลวัดไทรย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 60000

3. นางสาวปทุมวดี เจริญสุข

(Miss Pathumwadee Jaroensuk)

ตำแหน่ง อาจารย์พิเศษวิชาโปรแกรมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงราย และมัคคุเทศก์อิสระ

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี ศศ.บ สาขาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ปริญญาโท ศศ.ม. สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ที่อยู่ 78 หมู่ 2 ตำบลแม่ไร่ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย 57240

ผลงานวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย “การพัฒนามาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยวเดินป่าของ
ตำบลคอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย” (2546)

รายชื่อผู้ช่วยนักวิจัย

1. นายศรัญญู ทานศิลา นักศึกษาโปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
2. นางสาวนาวิณี อุไกรษา นักศึกษาโปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย